



การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม



โดย

นางสาวณัฐชนิกา เกษสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

มหาบัณฑิต

หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทาง
วัฒนธรรม



โดย
นางสาวณัฐชนิกา เกษสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาดบัณฑิต

หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดบัณฑิต แผน ก แบบ ก 2

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2566

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

THE STUDY OF SONGKHLA OLD TOWN CULTURAL HERITAGE FOR THE
DEVELOPMENT OF CULTURAL CREATIVE CITY



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Urban and Environmental Planning Master of Urban and Environmental
Planning Program
Department of URBAN DESIGN AND PLANNING
Academic Year 2023
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็น
เมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม
โดย นางสาวณัฐชนิกา เกษสุวรรณ
สาขาวิชา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดำเนินการ
แผน ก แบบ ก 2
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพักตรา สุทธิสุภา

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดำเนินการ

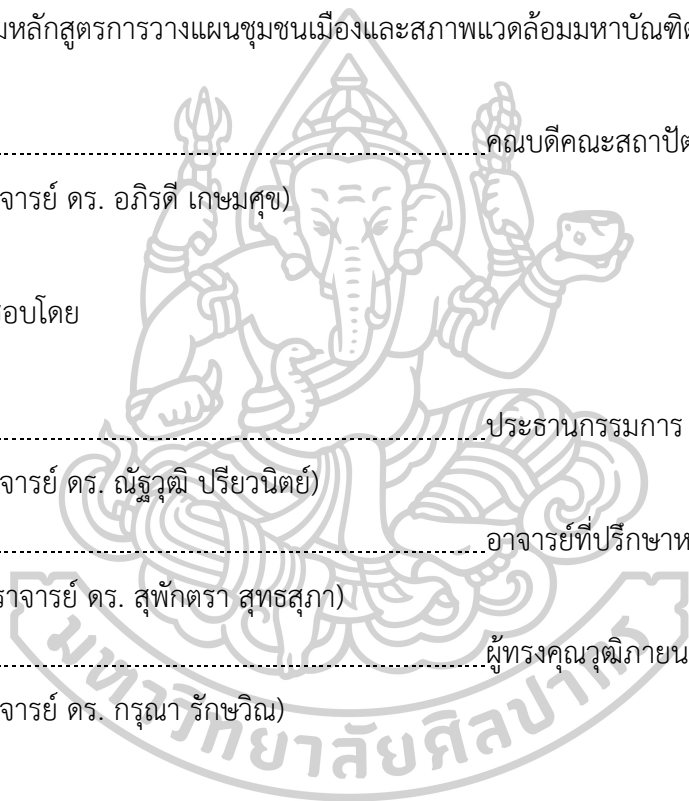
..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภินันท์ เกษมสุข)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรีทยานิตย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพักตรา สุทธิสุภา)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ ดร. กรุณา รักษวิณ)



620220071 : หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหัพัตติ แผน ก แบบ ก 2

คำสำคัญ : เมืองเก่าสงขลา, เมืองสร้างสรรค์, ย่านสร้างสรรค์, มรดกทางวัฒนธรรม

นางสาว ญัฐชนิกา เกษสุวรรณ: การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพักตรา สุทสุภา

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา โดยการศึกษาเอกสารแผนที่ ข้อมูลทุติยภูมิ และสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา พื้นที่ศึกษาประกอบด้วย 4 พื้นที่ ได้แก่ (1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง (2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน (3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อหย่าง และ (4) เกาะยอ ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมและวิถีชีวิต จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม สามารถแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ (3) มรดกทางธรรมชาติ ประกอบด้วยตัวชี้วัดอย่างละเอียด 16 ประเภท ซึ่งมาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) 8 ตัวชี้วัด มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) 7 ตัวชี้วัด และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) 1 ตัวชี้วัด ผลการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา พบว่า เมืองเก่าสงขลาที่มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 3 ประเภท รวม 118 รายการ และจากการใช้เกณฑ์ในการจำแนกและจัดหมวดหมู่ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม 16 ประเภท พบว่า เมืองเก่าสงขลาที่มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 9 ประเภทย่อย ได้แก่ จิตรกรรม (P) หัตถกรรม (HC) โบราณสถาน ประกอบด้วย โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S) แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) สถาปัตยกรรม (A) แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) งานฝีมือดั้งเดิม (C) และมรดกทางธรรมชาติ (N) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่มีความหลากหลายทั้งในแง่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ สิ่งที่เป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงทั้งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของพื้นที่ทั้ง 4 ย่านเข้าด้วยกัน

ด้านผลการศึกษาความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา พบว่า เมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพและความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ซึ่งย่านทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่าสงขลา มีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ร่วมกัน มีการผสมผสานของวัฒนธรรมและการผสมผสานพื้นที่เมืองเข้ากับธรรมชาติ ซึ่งเมื่อศึกษาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในเมืองเก่าสงขลา พบว่า เมืองเก่าสงขลา มีอุตสาหกรรมทั่วไปมากเป็นอันดับ 1 ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอู่ซ่อมยานยนต์ การขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์ หอพักและโรงแรม ซึ่งเป็นผลมาจากบริเวณเมืองเก่าสงขลาเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกสงขลา มีความสำคัญอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมทางภาคใต้ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการและสถาบันการศึกษาที่สำคัญของจังหวัด และเมื่อนำเกณฑ์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ 7 สาขาของยูเนสโกมาใช้ในการวิเคราะห์ว่าเมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านใด พบว่า เมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการด้านอาหาร เนื่องจากมีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทย นอกจากนี้ยังมีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยผ้าทอเกาะยอเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของเมืองเก่าสงขลา ทั้งนี้ การศึกษาองค์ประกอบที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) นโยบาย (2) โครงสร้างพื้นฐาน (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (4) บุคลากรสร้างสรรค์ (5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ และ (6) พื้นที่สร้างสรรค์ ซึ่งประยุกต์มาจากปัจจัยในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และยังคงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของเมืองเก่าสงขลา

620220071 : Major Master of Urban and Environmental Planning Program

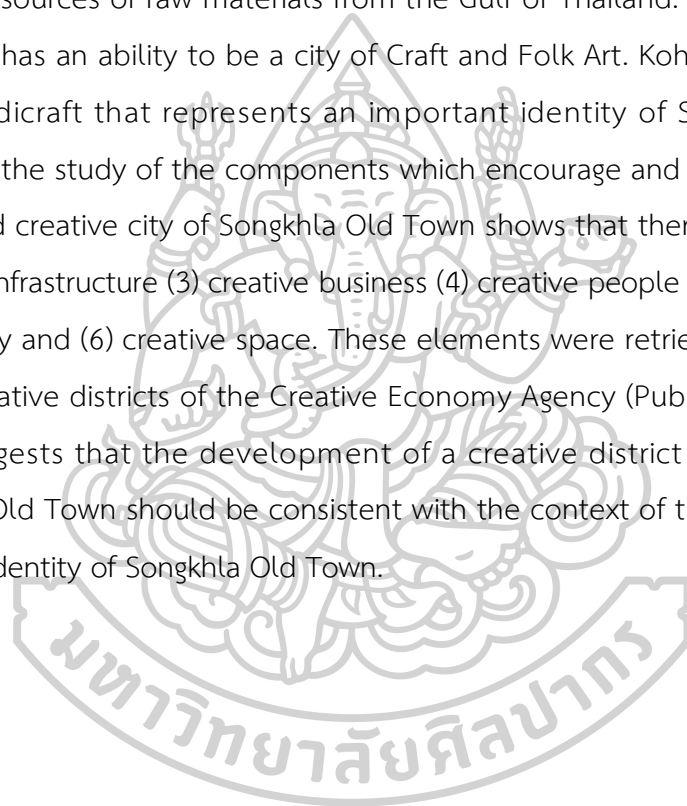
Keyword : Songkhla Old Town, Creative City, Creative District, Cultural Heritage

MISS Natchanika KEATSUWAN : THE STUDY OF SONGKHLA OLD TOWN CULTURAL HERITAGE FOR THE DEVELOPMENT OF CULTURAL CREATIVE CITY Thesis advisor : Assistant Professor Dr. Supagtra Suthasupa

The purpose of the Study of Songkhla Old Town Cultural Heritage for the Development of Cultural Creative City was to study cultural heritages, way of lives, local wisdoms and the ability of Songkhla Old Town as a cultural creative city. The documents, maps and several secondary data were examined for Songkhla's cultural heritages and creative industries. The study area consisted of 4 areas (1) Hua Khao Daeng (2) Laem Son (3) Boryang and (4) Kohyor. These areas contained a diversity of cultures and ways of lives. In line with the literature from UNESCO, the Fine Arts Department and the Department of Cultural Promotion, this study suggested criteria to classify the types of cultural heritages into 3 groups: (1) Tangible Cultural Heritage (2) Intangible Cultural Heritage and (3) Natural Heritage, consisting of 16 categories. Included were Tangible Cultural Heritage with 8 categories, Intangible Cultural Heritage with 7 categories, and Natural Heritage with 1 category. It was founded that Songkhla Old Town obtained 3 cultural heritage groups with a total of 118 cultural heritage items. From the developed criteria of 16 categories, Songkhla Old Town Cultural Heritages were classified into 9 categories, namely Painting (P); Handicraft (HC); Historic Monument consisting of 3 groups: Historic Monument (H), Wat (W) and Shrines (S); Monuments (M); Architecture (A); Tradition (T); Knowledge and Practices (K); Traditional Craftsmanship (C); and Natural Heritage. Songkhla Old Town Cultural Heritages were diverse in terms of historical and cultural values, as well as ways of life. Songkhla Lake Basin is the center that connects the cultures, traditions, beliefs, and way of life of the 4 areas together.

The results show that Songkhla Old Town has a potential and ability to be a cultural creative city. The 4 areas of Songkhla Old Town have a spatial interaction, acculturation, and a combination of urban with nature. The study of creative

industries within Songkhla Old Town reveals that there are many general industries, mostly related to automotive repairs, transportation and logistics, dormitories and hotels. Songkhla Old Town is the location of Songkhla Port, which is very important for the South's economy and industry, and the important governmental and educational institutions of the province. Furthermore, the UNESCO's criteria of 7 creative fields were applied to analyze Songkhla Old Town. It shows that the town has an ability to be a gastronomy city because it has a diversity of food cultures and important sources of raw materials from the Gulf of Thailand. In addition, Songkhla Old Town has an ability to be a city of Craft and Folk Art. Kohyor woven fabric is a local handicraft that represents an important identity of Songkhla Old Town. Moreover, the study of the components which encourage and discourage a creative district and creative city of Songkhla Old Town shows that there are 6 elements: (1) policy (2) infrastructure (3) creative business (4) creative people (5) supportive culture and activity and (6) creative space. These elements were retrieved from the factors driving creative districts of the Creative Economy Agency (Public Organization). The study suggests that the development of a creative district and creative city of Songkhla Old Town should be consistent with the context of the area and maintain the local identity of Songkhla Old Town.



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกพัตรา สุทศสุภา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ความรู้ และชี้แนะแนวทางในการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขข้อบกพร่องตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสำเร็จการศึกษา ได้รับความดูแลเอาใจใส่จากอาจารย์ได้เป็นอย่างดีและตลอดจนจบการศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอขอบพระคุณอาจารย์อย่างสูง

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรีทยานิตย์ ประธานกรรมการ และรองศาสตราจารย์ ดร. กรุณา รักชวิณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาชี้แนะแนวทาง และให้ข้อสังเกตต่าง ๆ ในการพัฒนา และปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านในสาขาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมที่ได้มอบความรู้ ประสบการณ์ที่ดีตลอดช่วงเวลาที่ได้ศึกษา ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้ แนวทาง วิธีการ และประสบการณ์ในการเรียนเป็นประโยชน์อย่างมากนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเอกสาร ตำรา และงานวิจัยทุก ๆ เล่มที่นำมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมาก และขอขอบคุณผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้คนในเมืองเก่าสงขลาที่ได้แลกเปลี่ยนมุมมองที่เป็นประโยชน์และมีความสำคัญมากในการศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ น้อง ๆ พี่ ๆ ทุกท่านในสาขาที่คอยให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษา แลกเปลี่ยนความรู้ และให้กำลังใจในวันที่ท้อ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณพ่อ แม่ น้องสาวและส่วนหนึ่งของชีวิตที่คอยสนับสนุนการศึกษาและทุกด้านในชีวิต พร้อมทั้งให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณที่คอยเติมเต็มให้กันและกันในทุก ๆ วัน

ณัฐชานิกา เกษสุวรรณ

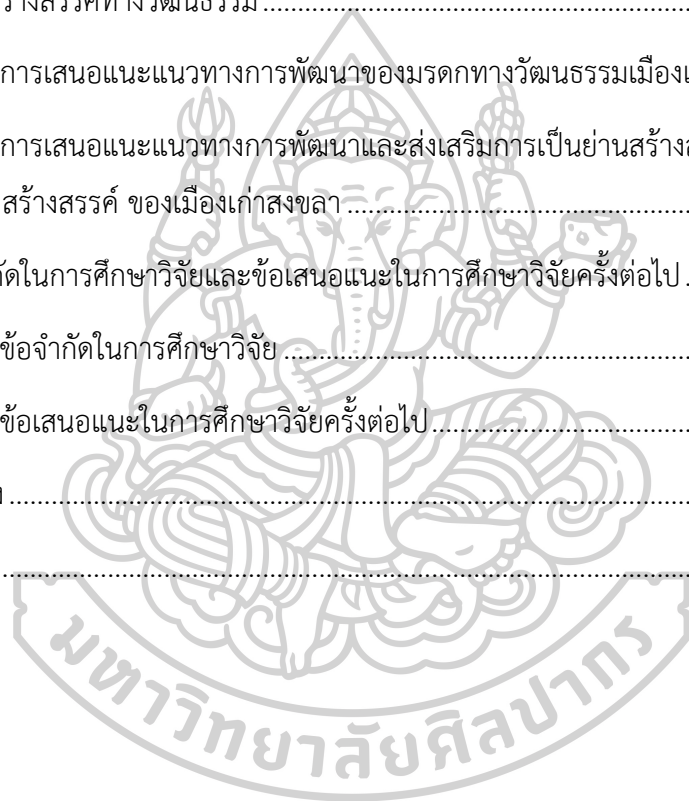
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 คำถามของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 ขั้นตอนของการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 นิยามศัพท์.....	9
บทที่ 2 การศึกษาทฤษฎี แนวคิด และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง.....	1
2.1 แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	2
2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม.....	2
2.1.2 เมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์ และละแวกบ้านสร้างสรรค์.....	3
2.1.3 การจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS).....	17
2.1.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	19

2.1.4.1 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	19
2.1.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559.....	20
2.1.4.3 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO).....	21
2.1.4.4 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 (UNESCO).....	22
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
2.3 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์.....	28
2.3.1 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย	28
2.3.2 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในต่างประเทศ.....	31
2.4 บทสรุปจากการศึกษา	34
2.4.1 สรุปการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม.....	34
2.4.2 สรุปการศึกษาเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	43
3.1 ขอบเขตการศึกษา.....	43
3.2 ขั้นตอนดำเนินการศึกษา.....	45
3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและการวิเคราะห์.....	46
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
3.4.1 ตัวชี้วัดการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม	48
3.4.2 แบบสัมภาษณ์.....	52
3.4.3 แบบการสำรวจพื้นที่.....	52
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	53
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา	58
4.1 ลักษณะทางกายภาพ	58

4.2 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน	61
4.3 สังคมและวัฒนธรรม	68
4.4 ประชากร.....	72
4.5 เศรษฐกิจ	72
4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	81
4.7 โครงสร้างพื้นฐาน.....	85
บทที่ 5 การดำเนินการวิจัย	90
5.1 การวิเคราะห์รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	90
5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา	122
5.2.1 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง.....	123
5.2.2 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน.....	130
5.2.3 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง.....	137
5.2.4 ย่านเกาะยอ.....	148
5.2.5 สรุปองค์ประกอบการเป็นย่านสร้างสรรค์.....	154
5.2.6 สรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา.....	164
5.3 การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา.....	166
5.3.1 ย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์	166
5.3.2 เมืองสร้างสรรค์	177
5.4 การวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลา	182
5.5 สรุปผลการวิเคราะห์ความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา	183
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	185
6.1 การสรุปผลการศึกษา.....	185
6.1.1 รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	185

6.1.2 ความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่า สงขลา	186
6.2 การอภิปรายการศึกษา.....	188
6.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	188
6.2.2 ความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม.....	189
6.3 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาสู่การเป็น เมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม	192
6.3.1 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา.....	192
6.3.2 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมือง สร้างสรรค์ ของเมืองเก่าสงขลา	193
6.4 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	195
6.4.1 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย	195
6.4.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป	195
รายการอ้างอิง	197
ประวัติผู้เขียน	203



สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม.....	36
ตารางที่ 2 สรุปลการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์	38
ตารางที่ 3 องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ และตัวชี้วัดที่ส่งเสริมการเป็นเมือง สร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์.....	41
ตารางที่ 4 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ ของ เมืองเก่าสงขลา.....	47
ตารางที่ 5 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและแหล่งที่มาของข้อมูลในการจำแนกประเภท ของ มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	49
ตารางที่ 6 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและแหล่งที่มาของข้อมูลของการวิเคราะห์องค์ประกอบ ที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา	50
ตารางที่ 7 แบบสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา.....	53
ตารางที่ 8 รายละเอียดการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา	70
ตารางที่ 9 จำนวนประชากรและครัวเรือนแยกส่วนการปกครองในพื้นที่ศึกษา	72
ตารางที่ 10 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม.....	91
ตารางที่ 11 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงตามตัวชี้วัด ทั้ง 16 ประเภท	95
ตารางที่ 12 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง.....	96
ตารางที่ 13 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนตามตัวชี้วัด ทั้ง 16 ประเภท	99
ตารางที่ 14 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน.....	100
ตารางที่ 15 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภท.....	102

ตารางที่ 16 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง	107
ตารางที่ 17 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภท .	114
ตารางที่ 18 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ	115
ตารางที่ 19 สรุปจำนวนมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทย่อยของย่านทั้ง 4 ย่าน	118
ตารางที่ 20 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง	155
ตารางที่ 21 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน	157
ตารางที่ 22 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	159
ตารางที่ 23 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเกาะยอ	162
ตารางที่ 24 สรุปประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ย่านทั้ง 4 ย่าน และเมืองเก่าสงขลา	184



สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	6
ภาพที่ 2 ขั้นตอนของการศึกษา.....	8
ภาพที่ 3 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยประกอบด้วย 15 อุตสาหกรรม.....	9
ภาพที่ 4 กิจกรรม “Bangkok Design week” ย่านเจริญกรุง.....	11
ภาพที่ 5 Diagram การเปรียบเทียบที่ตั้งของแนวอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และแนวอุตสาหกรรม เชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, ไทرونโต และแวนคูเวอร์.....	13
ภาพที่ 6 Diagram รูปแบบการใช้ที่ดินของแนวอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และแนวอุตสาหกรรม เชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, ไทرونโต และแวนคูเวอร์.....	14
ภาพที่ 7 Diagram ร้านกาแฟ ร้านอาหารและบาร์ของแนวอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และแนว อุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, ไทرونโต และแวนคูเวอร์.....	15
ภาพที่ 8 โครงสร้างข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์.....	19
ภาพที่ 9 วัฒนธรรมอาหารของจังหวัดภูเก็ต.....	29
ภาพที่ 10 งานหัตถกรรมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่.....	29
ภาพที่ 11 กิจกรรมที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์แห่งการออกแบบของกรุงเทพมหานคร.....	30
ภาพที่ 12 งานหัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดสุโขทัย.....	30
ภาพที่ 13 วัฒนธรรมอาหารของจังหวัดเพชรบุรี.....	31
ภาพที่ 14 เมืองสร้างสรรค์แห่งการออกแบบ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย.....	32
ภาพที่ 15 งานหัตถกรรมที่มีอัตลักษณ์ของเมืองคานาซาวะ ประเทศญี่ปุ่น.....	33
ภาพที่ 16 วัฒนธรรมอาหารและกิจกรรม เมืองเบอร์เกน ประเทศนอร์เวย์.....	34
ภาพที่ 17 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	44
ภาพที่ 18 การวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา.....	54
ภาพที่ 19 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์.....	54

ภาพที่ 20 การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	55
ภาพที่ 21 การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์	55
ภาพที่ 22 สรุปขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา	56
ภาพที่ 23 สรุปขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา (ต่อ).....	57
ภาพที่ 24 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา.....	58
ภาพที่ 25 ผังเมืองโบราณสงขลาฝั่งหัวเขาแดง.....	63
ภาพที่ 26 เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน	65
ภาพที่ 27 ผังเมืองโบราณสงขลาฝั่งบ่อยาง และเมืองสงขลาในปัจจุบัน	66
ภาพที่ 28 สรุปช่วงเวลาประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา.....	68
ภาพที่ 29 สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา	70
ภาพที่ 30 แผนที่ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา	71
ภาพที่ 31 Rasa Secret Senses.....	75
ภาพที่ 32 Global OTOP เมืองสงขลา “The City of Lagoon”	75
ภาพที่ 33 Portrait of Songkhla 2563.....	76
ภาพที่ 34 ตัวอย่างผลงานการออกแบบจากกิจกรรม Made in Songkhla	77
ภาพที่ 35 เส้นทางการท่องเที่ยว Singora Gateway	78
ภาพที่ 36 เทศกาลภาพยนตร์นอกบ้าน ครั้งที่ 1 (Singorama).....	78
ภาพที่ 37 The Wall at Songkhla 2022.....	79
ภาพที่ 38 เทศกาลสงขลาเมืองแสงดาว	79
ภาพที่ 39 ตลาดอาหารฮาลาล	80
ภาพที่ 40 ผังเมืองรวมเมืองสงขลาบริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษา ปรับปรุงจากผังเมืองรวมเมืองสงขลา82	
ภาพที่ 41 ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลึกสงขลาบริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษา	84
ภาพที่ 42 ระบบโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่ศึกษา	87
ภาพที่ 43 เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา 16 ประเภท ..	93

ภาพที่ 44	สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง.....	94
ภาพที่ 45	แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง	97
ภาพที่ 46	สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน.....	98
ภาพที่ 47	แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน	101
ภาพที่ 48	สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง	107
ภาพที่ 49	แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง.....	111
ภาพที่ 50	แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง (ต่อ)	112
ภาพที่ 51	สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ	113
ภาพที่ 52	แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ	117
ภาพที่ 53	สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียด ตาม ตัวชี้วัดทั้ง 16 ตัวชี้วัด.....	119
ภาพที่ 54	แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ตัวชี้วัด	121
ภาพที่ 55	โครงข่ายคมนาคมย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง.....	125
ภาพที่ 56	สาธารณูปการย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง.....	126
ภาพที่ 57	ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์	127
ภาพที่ 58	ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	129
ภาพที่ 59	ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	130
ภาพที่ 60	โครงข่ายคมนาคมย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน.....	132
ภาพที่ 61	สาธารณูปการย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน.....	133
ภาพที่ 62	ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์	134
ภาพที่ 63	ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	136
ภาพที่ 64	ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	137

ภาพที่ 65 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ขอบเขตการปกครอง	138
ภาพที่ 66 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : โครงข่ายระบบคมนาคม	140
ภาพที่ 67 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : สาธารณูปการ	142
ภาพที่ 68 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์.....	143
ภาพที่ 69 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	145
ภาพที่ 70 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ศิลปะบนกำแพง (Street Art) และรูปปั้นประติมากรรม.....	146
ภาพที่ 71 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space).....	147
ภาพที่ 72 ย่านเกาะยอ : โครงข่ายระบบคมนาคม	149
ภาพที่ 73 ย่านเกาะยอ : สาธารณูปการ.....	150
ภาพที่ 74 ย่านเกาะยอ: ย่านธุรกิจสร้างสรรค์.....	151
ภาพที่ 75 ย่านเกาะยอ : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์.....	153
ภาพที่ 76 ย่านเกาะยอ : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space).....	154
ภาพที่ 77 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท	168
ภาพที่ 78 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	169
ภาพที่ 79 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท	170
ภาพที่ 80 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	171
ภาพที่ 81 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภทบริเวณย่าน ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	172
ภาพที่ 82 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	173
ภาพที่ 83 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท	174
ภาพที่ 84 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์	175
ภาพที่ 85 ย่านเกาะยอ : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท.....	176
ภาพที่ 86 ย่านเกาะยอ : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์.....	177

ภาพที่ 87 เมืองเก่าสงขลา : จำนวนมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียด ตาม
 ตัวชี้วัดทั้ง 16 ตัวชี้วัด..... 178

ภาพที่ 88 เมืองเก่าสงขลา : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท..... 179

ภาพที่ 89 เมืองเก่าสงขลา : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์..... 180



บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

“เมืองเก่าสงขลา” เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน และเป็นชุมชนโบราณที่อยู่รายล้อมบริเวณทะเลสาบสงขลา มีการกล่าวถึงว่า เมืองสงขลาได้เริ่มต้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 – 24 โดยมีลำดับการพัฒนาเมืองทั้งหมด 3 พื้นที่ ได้แก่ เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์ เมืองสงขลา นอกจากนี้เมืองสงขลาได้มีการพัฒนาเป็นหัวเมืองใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา, 2564a) ซึ่งในที่นี่เมืองเก่าสงขลาจะครอบคลุมไปยังพื้นที่เกาะยอ เนื่องจากเกาะยอเป็นชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยสุโขทัยตอนปลายและอยุธยา มีชุมชนโบราณ สถาปัตยกรรม และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลา

เมืองสงขลาเป็นเมืองที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายของเชื้อชาติ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ พบว่าในอดีตเมืองสงขลาเป็นเมืองท่าและเมืองชายขอบทะเลที่มีความสำคัญทางภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในเส้นทางการค้าชายทางทะเลตั้งแต่สมัยโบราณ จากการที่เมืองสงขลาเป็นเมืองท่า เป็นพื้นที่เปลี่ยนถ่ายสินค้า และยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญของเมือง คือ ทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่ดีในการตั้งถิ่นฐาน และมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก จึงทำให้มีการตั้งถิ่นฐานจากผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเข้ามาอาศัยอยู่กันเป็นจำนวนมากและทำการค้าขาย ส่งผลให้บริเวณเมืองสงขลา มีชุมชนโบราณ โบราณสถาน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นเมือง และวิถีชีวิตที่มีความหลากหลาย จึงเป็นเสน่ห์ของเมืองสงขลาที่ทำให้เมืองมีชีวิตชีวา สะท้อนเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของเมือง และเมืองยังสามารถเล่าเรื่องย้อนถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของเมืองในอดีตได้เป็นอย่างดี

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเล่าเรื่องราวของพื้นที่ สะท้อนวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเมืองจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสร้างสรรค์ของผู้คนในอดีตที่มาจากความหลากหลายของเชื้อชาติ แสดงออกเป็นงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน คำว่า “มรดก

ทางวัฒนธรรม” ถูกกำหนดคำโดยองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ซึ่งมีการให้คำนิยามว่าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น โบราณสถาน งานสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง และสิ่งของที่มีขนาดเล็กและไม่โดดเด่นทางสายตา เช่น ร่องรอยต่าง ๆ ที่มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะ มานุษยวิทยาชาติพันธุ์ และวิทยาศาสตร์ จะเห็นได้ว่า ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมครอบคลุมเนื้อหาค่อนข้างกว้าง นอกจากนี้ยังมีการให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลและชุมชนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นผลผลิตมาจากมนุษย์ การแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมจึงสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้ (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็น สัมผัสและจับต้องได้ทางกายภาพ โดยสามารถเคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้จะอยู่ในพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2535 นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นภาคีในอนุสัญญายูเนสโกว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 และ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) (ชาคริต สิทธิฤทธิ์, 2559) ทางยูเนสโกได้เห็นความสำคัญของมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมากขึ้น จึงเกิดเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 โดยมีการระบุขอบข่าย “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้อย่างชัดเจนทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ (1) ประเพณีการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ (4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม UNESCO (2003) และประเทศไทยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มีการระบุขอบข่ายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทยทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่ (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (6) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และ (7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2546) โดยประเทศไทยให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ที่มีความสำคัญ มีความหลากหลาย และเป็นเอกลักษณ์อยู่คู่ประเทศไทย มาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีความซับซ้อน สะท้อนเรื่องราว ความเป็นอยู่ แนวคิด ความสรรค์สร้างของผู้คน และมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างวัฒนธรรม เมืองและวิถีชีวิต จึงทำให้เกิดการสะท้อนเรื่องราวทางวัฒนธรรม เกิดการสืบสานส่งต่อ และมีการพัฒนาทางวัฒนธรรม ไม่มีที่สิ้นสุด

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เกิดในช่วง พ.ศ. 2531 (ค.ศ. 1988) ในประเทศออสเตรเลีย จาก David Yencken (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2561) โดยที่แนวคิดของเมืองสร้างสรรค์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด มุมมองด้านการวางผังเมือง เป็นการเน้นย้ำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ระหว่างเมือง ผู้อยู่อาศัย และสร้างประสบการณ์ของสถานที่นั้น ๆ มีการกล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการสร้างงานให้แก่ผู้คน การพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมมีหัวใจสำคัญที่ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยหลัก คือ การวางแผนบนฐานวัฒนธรรม และทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเมือง งานสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมด้านศิลปะ และการท่องเที่ยว องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และสหภาพยุโรป (EU) เล็งเห็นถึงความสำคัญจึงนำแนวคิดมาศึกษาและพัฒนา จึงได้มีการก่อตั้งเป็น “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์” หรือ “The UNESCO Creative Cities Network (UCCN) โดยมีเป้าหมายเพื่อการประชาสัมพันธ์ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกและร่วมกันสร้างกลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีการกล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 และได้จำแนกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ศิลปะ สื่อ และงานสร้างสรรค์ และออกแบบ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างมาก และสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มีการผลักดันจัดตั้ง “ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ” (TCDC) ในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์” หรือ CEA เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากมองภาพองค์รวมแล้วจะเห็นได้ว่า “เมืองสร้างสรรค์” มีหัวใจหลักสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ วัฒนธรรม กิจกรรม ผู้คน และเมือง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2561) จะเห็นได้ว่าการเป็นเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีองค์ประกอบหรือหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนเมือง มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความชัดเจน สำคัญ และโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ และมีการบริหารการจัดการที่ดี สนับสนุนเมืองให้มีการเพิ่มพูนมูลค่า ต่อยอดสืบสานทางวัฒนธรรม สามารถเล่าเรื่องราวและสะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านการเป็นย่านสร้างสรรค์หรือเมืองสร้างสรรค์

จากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม และเมืองสร้างสรรค์ จึงทำให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมสามารถสะท้อนเรื่องราวของเมืองได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงแนวความคิดในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของผู้คน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ นอกจากนี้คำว่า “วัฒนธรรม กิจกรรม ผู้คน และเมือง” สะท้อนให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวา ความสนุกสนาน การใช้ชีวิต และความคิดสร้างสรรค์ของกิจกรรม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมต่าง ๆ หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป อาจไม่สามารถเรียกจุด ๆ นั้นว่ามีความเป็นเมืองได้ ซึ่งวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เป็นเมืองที่มีความอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ

ความหลากหลายของเชื้อชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถนำมาสืบสานต่อยอด และพัฒนาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ สร้างความเพิ่มพูนทางมูลค่า ความน่าสนใจ และเล่าเรื่องราวความเป็นวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาให้ผู้คนได้รับรู้ถึงความสำคัญ ความสวยงาม และมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่รักในวัฒนธรรม และบุคคลทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนเรื่องราวมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา นั้น มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมบ้างแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ยังไม่ครอบคลุม การเก็บรวบรวมฐานข้อมูลและแสดงผลในระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ (GIS) ของที่ตั้งและพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา รวมทั้งการศึกษา รูปแบบของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และจำแนกประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้มีความชัดเจนจากเกณฑ์ที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่สนับสนุนการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาให้มีความพร้อมและมีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม โดยยังคงอัตลักษณ์ของเมืองไว้

1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- 2) เพื่อสำรวจ จัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ระบุตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- 3) เพื่อศึกษาความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

1.3 คำถามของการวิจัย

- 1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา มีมรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบใดบ้าง
- 2) เมืองเก่าสงขลา มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่ และอย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

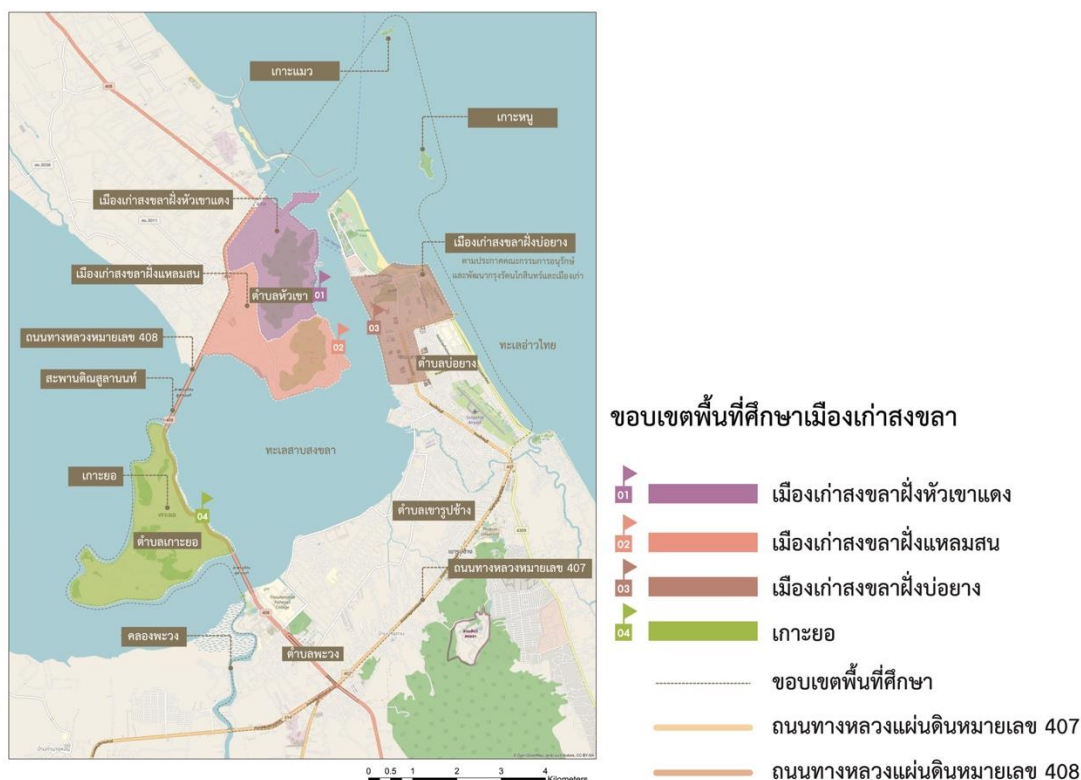
1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

- (1) ศึกษา ทบทวนนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษาเมืองสงขลา
- (2) ศึกษา และทบทวนนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม
- (3) ศึกษา มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นถึงประวัติศาสตร์ ความสำคัญ และตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม
- (4) ศึกษาเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นแนวทางในการศึกษา

2) ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีการกำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเชิงหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา คือ เกาะยอ ชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยสุโขทัย ตอนปลายและอยุธยา มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกาะหนู-เกาะแมว เป็นเกาะที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นจุดหมายตาแรกของนักเดินทางทางเรือที่เดินทางมายังเมืองสงขลา แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นพื้นที่หาลาของชาวบ้านในท้องถิ่น ตำบลบ่อทราย ตำบลเขารูปช้าง และตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ส่วนขยายของเมืองเก่าสงขลา ศูนย์รวมส่วนราชการและสถานที่สำคัญของเมืองสงขลา โดยพื้นที่ศึกษามีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันในการสร้างอาชีพ ดำรงชีวิตและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ ทะเลสาบสงขลา จึงมีการกำหนดพื้นที่ศึกษาให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มทะเลสาบสงขลา รวมขนาดพื้นที่ศึกษา 68.27 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 407
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย และเกาะหนู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เกาะยอ คลองพะวง และทะเลสาบสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 408



ภาพที่ 1 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

1.5 ขั้นตอนของการศึกษา

1) วิธีการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาและทบทวนทฤษฎี แนวคิด เอกสารที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาจากตำรา หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปมาเป็นแนวคิดในการศึกษา ได้แก่

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาและเก็บรวบรวมจากนโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำรา หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ได้แก่

- ศึกษาข้อมูลของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ภูมิประเทศ สังคม เศรษฐกิจ ระบบคมนาคม การใช้ประโยชน์ที่ดิน และโครงสร้างพื้นฐาน
- ทบทวนเอกสาร นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม
- การบันทึกคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) / ย่านสร้างสรรค์ (District Creative) / ชุมชนเมืองสร้างสรรค์

- ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Neighborhood)
- เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)
- กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย และต่างประเทศ

(2) **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยการลงพื้นที่ภาคสนามบริเวณพื้นที่ศึกษา คือ บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเชิงหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์ เมืองสงขลา รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา คือ ตำบลเกาะยอ ตำบลบ่อยาง ตำบลเขารูปช้าง และตำบลพะวง จังหวัดสงขลา

- การสำรวจพื้นที่ภาคสนามเบื้องต้น เพื่อดูบริบทและสภาพแวดล้อมของเมือง
- การสำรวจพื้นที่ภาคสนาม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมของตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม เป็นการสำรวจสภาพทั่วไปของมรดกทางวัฒนธรรม และแสดงผลข้อมูลบนระบบภูมิสารสนเทศ (GIS)
- การสำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม โดยแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งมีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระดับทุติยภูมิ การสำรวจข้อมูลนั้นจะมุ่งเน้นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage)
- การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์
- การสังเกตการณ์บริบท และสภาพแวดล้อมบริเวณมรดกทางวัฒนธรรม

2) การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลของการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

- (1) **วิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา** จากเกณฑ์ที่สร้างขึ้น โดยการแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ
- (2) **วิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา** จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิดของเมืองสร้างสรรค์และย่านสร้างสรรค์ โดยประยุกต์ปัจจัยในการขับเคลื่อนย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 11 ปัจจัย ของสำนักงานส่งเสริม

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ในการวิเคราะห์ย่านสร้างสรรค์ทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่าสงขลา เพื่อค้นหาลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

(3) วิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา โดยใช้การจำแนกประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5 กลุ่ม 15 ประเภท ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มาวิเคราะห์ย่านเมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่าน เพื่อค้นหาว่าย่านเมืองเก่าสงขลา มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประเภทใดบ้าง นำไปสู่การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา 2 รูปแบบ ได้แก่ จากสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษาและประเภทของเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO ทั้ง 7 สาขา

(4) วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งจะเป็นการนำมุมมองและความคิดเห็นของผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ เป็นข้อมูลสนับสนุนในการศึกษาว่า เมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร รวมถึงข้อเสนอแนะและแนวทางในการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

3) สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์นำไปสู่การสรุปผลการศึกษา คือ (1) การจัดทำฐานข้อมูลและแผนที่ระบุตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา (2) ความเหมาะสมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม



ภาพที่ 2 ขั้นตอนของการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) การจัดทำฐานข้อมูล และแผนที่แสดงตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- 2) การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเมืองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม
- 3) ผลของการศึกษาจะเป็นการนำเสนอเรื่องราว และสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญ
ของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่สามารถนำเอาอัตลักษณ์ที่มีสื่อสารสู่ผู้คนภายใน
เมืองและสากลให้เห็นถึงความงาม ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

1.7 นิยามศัพท์

“เมืองเก่าสงขลา” หมายถึง บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเชิงหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา คือ เกาะยอ ชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยสุโขทัยตอนปลายและอยุธยา

“เมืองสร้างสรรค์” หมายถึง เมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยมีรากฐานมาตั้งแต่ในอดีต มีความสำคัญในการนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ โดยมีกลุ่มการขับเคลื่อนงานสร้างสรรค์ในการพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ สร้างสรรค์กิจกรรมภายในย่าน ตลอดเป็นพื้นที่ที่ให้ผู้คนสามารถสร้างสรรค์งานได้อย่างอิสระ นำไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนภายในย่าน

“ย่านสร้างสรรค์” หมายถึง ย่านในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาขอบเขตพื้นที่ศึกษา แบ่งได้ทั้งหมด 4 ย่าน ได้แก่ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง และย่านเกาะยอ

“มรดกทางวัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถเล่าเรื่องราวของพื้นที่ สะท้อนวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของเมืองจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

บทที่ 2

การศึกษาทฤษฎี แนวคิด และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ได้มีการทำการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ มรดกทางวัฒนธรรม เมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์ ชุมชนเมืองสร้างสรรค์ ละแวกบ้านสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

ส่วนที่ 2 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรณีศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์และมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำการศึกษาหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์และปรับใช้ในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 ศึกษากรณีศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ และมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม

2.1.2 เมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์ และละแวกบ้านสร้างสรรค์

2.1.3 การจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS)

2.1.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1.4.1 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2.1.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

2.1.4.3 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ 1972 (UNESCO)

2.1.4.4 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ.2003 (UNESCO)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

2.2.2 การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน

2.2.3 สันฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร

2.2.4 การจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

2.3 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์

2.3.1 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย

2.3.2 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในต่างประเทศ

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) คือ สิ่งที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ กลุ่มบุคคล กลุ่มทางสังคม ค่านิยมขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) คือ สิ่งประดิษฐ์ อนุสาวรีย์ กลุ่มอาคารและสถานที่ พิพิธภัณฑที่มีคุณค่า รวมถึง ความสำคัญเชิงสัญลักษณ์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สุนทรียศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ สังคม (UNESCO, 2009)

การแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมขององค์การยูเนสโกจะแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

- 1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)
- 2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เป็นมรดกที่สามารถมองเห็น สัมผัสและจับต้องได้ ทางกายภาพ ครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนที่ได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรม เป็นต้น และจะรวมถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นจากฝีมือ การคิดค้น การประดิษฐ์ หรือการใช้ประโยชน์จากมนุษย์ ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ (ชาคริต สิทธิฤทธิ์, 2559)

2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นศัพท์ที่ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรมมีมติให้ใช้ในประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2552 เนื่องจากคำว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” อาจจะมีการเข้าใจ ได้ยาก จึงให้ใช้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” โดยมีนิยามขึ้นจากอนุสัญญาว่าด้วยการสงวน รักษา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มุ่งเน้นการส่งเสริมและตระหนักถึงคุณค่าที่โดดเด่น ทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ยกย่ององค์ความรู้และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นมรดกที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง หรือเป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เกิดจากการปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ รวมถึงเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชน กลุ่มชน หรือปัจเจกบุคคลที่ถูกยอมรับว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2546)

2.1.2 เมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์ และละแวกบ้านสร้างสรรค์

1) เมืองสร้างสรรค์ (Creative City)

David Yencken เป็นผู้เสนอแนวคิดเรื่อง เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) โดยได้กล่าวถึงการพัฒนาเมืองโดยการนำสถาปัตยกรรมเก่า และมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งมีการใช้ในเขตเมืองของประเทศออสเตรเลีย ในการวางแผนและพัฒนาเมืองเพื่อการแก้ปัญหาของเมืองที่ใหญ่ขึ้นและมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจนเกิดการไม่ยั่งยืนในทางเศรษฐกิจ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2564)

Richard Florida กล่าวไว้ในหนังสือ The Rise of the Creative Class ว่า เมืองควรมีการกระตุ้นด้านเศรษฐกิจและความคิดสร้างสรรค์ ต้องอาศัยประชากรที่อยู่ภายในเมือง แหล่งอุตสาหกรรม และกิจกรรม เมืองมีความเป็นธรรมชาติ กลุ่มคนสร้างสรรค์ การเชื่อมต่อของพื้นที่ระหว่างคน นวัตกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก (กรวรรณ รุ่งสว่าง, 2560) โดย Richard Florida เป็นผู้ให้คำนิยามของบุคลากรสร้างสรรค์ และกลุ่มคนสร้างสรรค์ (Creative Class)¹ ซึ่งเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ จึงเป็นเหตุผลที่ต้องทำให้เมืองสามารถดึงดูด รักษาบุคลากรสร้างสรรค์ ด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน และกลไกทางธุรกิจ ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงต้องให้ความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม และมีแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจะทำให้เมืองมีความพร้อมทางด้านอัตลักษณ์ และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายควบคู่ไปกับการพัฒนาเมือง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554)

Charles Landry ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในการฟื้นฟูเมือง ทำให้แนวคิดเรื่องเมืองสร้างสรรค์เป็นแนวคิดหลักในการฟื้นฟูพื้นที่เมืองที่เคยมีการใช้ประโยชน์ในอดีตให้กลับมาชีวิตอีกครั้งด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มคนที่เรียกว่า Creative Class ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญา มาต่อยอดเพื่อจัดหาพื้นที่ให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ และเป็นการแก้ไขปัญหาของการจำกัดพื้นที่ในเขตเมือง (สรารุช ผาณิตรัตน์, สานิต ทิมวัฒนบรรเทิง, และกิตติกรณ นพอุดมพันธ์, 2564) นอกจากนี้ Charles Landry ยังกล่าวถึงองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ไว้ว่า

¹ Creative Class เป็นกลุ่มคนที่มาจากหลากหลายอาชีพ หลากหลายวัฒนธรรม นำองค์ความรู้และความสามารถเข้ามาพัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดเป็นมูลค่าเพิ่ม

เมืองสร้างสรรค์ประกอบด้วย 2 ส่วน (1) โครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์ คือ สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของเมือง และกลไกที่เอื้อต่อการทำงานสร้างสรรค์ และ (2) คน ซึ่งหมายถึงผู้ใช้แรงงาน นักคิด นักสร้างสรรค์ และรูปแบบของการเชื่อมโยงและการสื่อสารทุกพื้นที่เข้าด้วยกัน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554)

เมืองสร้างสรรค์ คือ “เมือง” ที่เอื้อต่อการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ การมีปฏิสัมพันธ์ และการจัดการพื้นที่เพื่อการแสดงออกของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ “เมือง” ที่มีความพร้อมสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามคำนิยามของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD – United Nations Conference on Trade and Development) ได้กล่าวไว้ใน Creative Economy Report ในปี ค.ศ. 2008 ไว้ว่า “เมืองสร้างสรรค์” คือ เมืองที่มีกิจกรรมหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ และจะต้องมีรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงมีการรวมกลุ่มของบุคคลสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่สามารถดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม (มนทิณี ยงวิกุล, 2553)

เมืองสร้างสรรค์ตามคำนิยามของยูเนสโก (UNESCO) คือ เมืองที่มีการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Industry) โดยมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการสร้างสรรค์ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และ ประวัติศาสตร์ สันทนาการวัฒนธรรม มาผสมผสานให้มีความสมัยใหม่ มีองค์ประกอบที่เป็นเมืองสร้างสรรค์ทั้ง 4 องค์ประกอบ (สรวิศ รุ่งโรจนารักษ์, 2562) ได้แก่

- (1) การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง (Cultural Identity) การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เปิดกว้าง (Diversity & Open Society) เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- (2) การรวบรวมนักคิด และผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (Talent / Creative Entrepreneur) เพื่อเป็นการรวบรวมบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการผสมผสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (3) การสร้างสรรค์พื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก (Talent & Facility) โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ และมีคุณภาพให้เอื้อต่อการสร้างนักคิด และธุรกิจสร้างสรรค์
- (4) การบริหารจัดการเมือง (Management) ภาครัฐและภาคเอกชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมือง มีความยืดหยุ่น และทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมาย

ดังนั้น เมืองสร้างสรรค์ คือ เมืองที่มีการพัฒนาเมือง และมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นทุนในการพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์ที่จะนำทุนทางวัฒนธรรมไปต่อยอด

และพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยที่พื้นที่และสภาพแวดล้อมของเมืองเอื้อต่อการเกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์

องค์การยูเนสโกได้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงได้มีการเสนอแนวคิด “เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (The Creative Cities Network) เมื่อปี พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) โดยมีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาไปสู่นานาชาติ สร้างสันติวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ทำให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้จะเป็นการเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ตามนโยบายระดับท้องถิ่น เชื่อมเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันทั่วโลก และสร้างความร่วมมือในระดับโลก

วัฒนธรรมและการสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสิ่งที่เป็นกิจวัตรในชุมชน ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยชุมชนเมืองจะต้องเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผ่านการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเมืองสร้างสรรค์เป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ที่ร่วมกันผลักดันจากหลากหลายภาคส่วน การสร้างเครือข่ายจึงเป็นส่วนที่มีความสำคัญให้เกิดการเจรจาข้ามวัฒนธรรม สร้างความเป็นอยู่ที่ดีของคนในท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งการร่วมมือซึ่งกันและกัน ช่วยกันเพิ่มเติมแนวคิดในการนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่นและการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ ภูมิภาค หรือระหว่างชุมชนท้องถิ่น ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น หรือชุมชน ในเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ หรือประเทศสมาชิกด้วยกัน ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน การยอมรับในสังคม และความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม แต่ละประเทศสมาชิกจะต้องมีการจัดทำข้อเสนอการเข้าเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ตามหลักเกณฑ์ที่ยูเนสโกกำหนดดังนี้

- (1) พัฒนาจุดเชื่อมโยงของเครือข่ายสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยสร้างโอกาสให้แก่ นักคิดสร้างสรรค์ นักประดิษฐ์ในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
- (2) สร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างเมืองต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในด้านงานสร้างสรรค์
- (3) ปรับปรุงการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสหรือปัจเจกบุคคลในด้านของวัฒนธรรม

- (4) กระตุ้นและส่งเสริมการสร้างสรรคในด้านการพัฒนาเมือง
- (5) ผลสมผสานงานด้านวัฒนธรรมและการสร้างสรรคเข้ากับยุทธศาสตร์และแผนงานด้านการพัฒนาท้องถิ่น
- (6) สร้าง ผลิตภัณฑ์ กระจาย และจัดจำหน่ายกิจกรรม สินค้าและบริการต่าง ๆ

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (Creative Cities) มีทั้งหมด 7 สาขา มีเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นสมาชิกเครือข่ายในปี พ.ศ. 2564 ทั้งหมด 295 เมือง จาก 90 ประเทศทั่วโลก (UNESCO, 2565)

- (1) วรรณคดี (Literature) 42 เมือง
- (2) การออกแบบ (Design) 43 เมือง
- (3) ภาพยนตร์ (Film) 21 เมือง
- (4) ดนตรี (Music) 59 เมือง
- (5) หัตถกรรมพื้นบ้าน (Craft and Folk Arts) 59 เมือง
- (6) มีเดีย อาร์ต (Media Arts) 22 เมือง
- (7) อาหาร (Gastronomy) 49 เมือง

ประเทศไทยได้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโกเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันประเทศไทยได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทั้งหมด 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดเพชรบุรี เมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดสุโขทัย เมืองสร้างสรรค์ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน กรุงเทพมหานคร เมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก นอกจากนี้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2564) ยังมีส่วนในการร่วมผลักดันเมืองสร้างสรรค์อื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก ไม่ว่าจะเป็น จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน และจังหวัดสุพรรณบุรี

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ประเทศไทย

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ร่วมกับภาคีเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก และเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ประเทศไทย ในการจัดกิจกรรมเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ประเทศไทย หรือ Thailand Creative Cities Network : TCCN 2022 กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์มี 4 อย่าง ได้แก่ พื้นที่สร้างสรรค์ (Public Space) ที่มีการเปิดโอกาสให้คนสร้างสรรค์ของเมืองเข้ามามีบทบาท พบปะ และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และธุรกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่ (Creative People + Creative Business) นำไปสู่การต่อยอดสิ่งใหม่ ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Event) เช่น การจัดงานเทศกาลต่าง ๆ นำเสนอ

เรื่องราวผ่านสื่อสร้างสรรค์ (Creative Media) (อพท. ขับเคลื่อนเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ผู้ดึกขกรรม TCCN 2022, 2565)

2) ย่านสร้างสรรค์ หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative District)

ย่านสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายย่าน มีเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละย่าน ประกอบเข้าด้วยกัน จะเรียกได้ว่า “เมืองสร้างสรรค์”

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองโตรอนโต สมาพันธรัฐแคนาดา ได้มีการอธิบายถึงกรอบแนวคิดการวางแผนเมืองสร้างสรรค์ (Creative City Planning Framework District) ว่า ย่านสร้างสรรค์ (Creative District) และศูนย์พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Hub) เป็นการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในรูปแบบของกลุ่มอาคารหรือย่าน ซึ่งเอื้อต่อธุรกิจและกิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะปรากฏในรูปแบบของภูมิทัศน์เมือง ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ สถาบัน สถานที่ หรือธุรกิจที่มีการใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมผสมผสานกับวิทยาศาสตร์ รวมกันเป็นเครือข่ายก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ (สรวิศ รุ่งโรจนารักษ์, 2562)

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้คำนิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็น อุตสาหกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญ และความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงานและความมั่งคั่ง โดยการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ให้คำนิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็น อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม รวมถึงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมและศิลปะ ที่ต้องอาศัยความคิดในการสร้างสรรค์งาน โดยจะเน้นถึงบริบทของทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights)

องค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) กล่าวไว้ว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป็นแกนหลักของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยนิยามคำว่า “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” เป็นการผลิตสินค้าและบริการ ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ซึ่งสามารถจำแนกสินค้าและบริการตามบทบาทที่สังคมรับรู้ ได้แก่ ประเพณี (Heritage) สื่อ (Media) ศิลปะ (Art) และสิ่งประดิษฐ์เพื่อการใช้งาน (Functional Creations) ต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2562a)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (NESDB) กล่าวไว้ว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” คือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน หรือเชื่อมโยงกับสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และองค์ความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจบนฐานขององค์ความรู้ ทรัพย์สินทางปัญญา และการศึกษาวิจัยโดยใช้

ความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรม พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ การผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจหรือคุณค่าทางสังคม (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2561a)

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจะเป็นย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะต้องมีการขับเคลื่อนย่านด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจจากการพัฒนา ต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรมและธุรกิจดั้งเดิมเข้ากับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีการใช้ความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนย่าน เพื่อเป็นการสร้างอุตสาหกรรม บริการ และกิจกรรมใหม่ ๆ เป็นการสร้างการรับรู้ให้แก่ย่าน ถือเป็นการพัฒนาและฟื้นฟูย่านและธุรกิจดั้งเดิมให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

แกนหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” โดยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทย แบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 15 สาขา (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2561b) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Originals) : (1) งานฝีมือและหัตถกรรม (2) ดนตรี (3) ศิลปะการแสดง และ (4) ทัศนศิลป์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มคอนเทนต์และสื่อสร้างสรรค์ (Creative Content / Media) : (1) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (2) การแพร่ภาพและกระจายเสียง (3) การพิมพ์ และ (4) ซอฟต์แวร์

กลุ่มที่ 3 กลุ่มบริการสร้างสรรค์ (Creative Service) : (1) การโฆษณา (2) การออกแบบ และ (3) สถาปัตยกรรม

กลุ่มที่ 4 กลุ่มสินค้าสร้างสรรค์ (Creative Goods / Products) : (1) อุตสาหกรรมแฟชั่น

กลุ่มที่ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Industries) : (1) อาหารไทย (2) การแพทย์แผนไทย และ (3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยประกอบด้วย 15 อุตสาหกรรม จำแนกออกเป็น



ภาพที่ 3 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยประกอบด้วย 15 อุตสาหกรรม
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) , 2561

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ได้ให้คำนิยามของย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมธุรกิจและบริการอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เป็นการเชื่อมโยงเรื่องราวของย่าน ผู้คน ธุรกิจดั้งเดิม เข้ากับมาตรการการส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์และการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนภายในย่าน มีเป้าหมายในการส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อกระบวนการคิด การผลิต และการตลาดในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เกิดศูนย์รวมของบุคลากรในอุตสาหกรรม เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ เกิดผลงานและโอกาสในการพัฒนาธุรกิจและบุคลากร อีกทั้งยังเกื้อกูลธุรกิจดั้งเดิมในย่านได้รับประโยชน์จากการพัฒนาย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในย่านให้มีการลงทุนใหม่ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ สร้างความเคลื่อนไหวของกลุ่มธุรกิจและบุคลากรสร้างสรรค์ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2561b)

จากการเข้าร่วมการสัมมนา Wow Festival 2022 อัจฉริยะเมืองน่าอยู่ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ในหัวข้อเรื่อง Creativity in the city ผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) โดยคุณพิชิต วีรังคบุตร ได้กล่าวไว้ว่า “ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative District)” คือ ย่าน หรือพื้นที่ที่มีองค์ประกอบของนักสร้างสรรค์ สินทรัพย์ และพื้นที่ที่สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์เข้ามาพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่และประเทศ

โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มีปัจจัยในการขับเคลื่อนย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 11 ปัจจัย มีรายละเอียดดังนี้

นโยบาย (Policy) : (1) มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่าน (2) มีกลไกในการสนับสนุน

ผู้คน (People) : (1) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน (2) มีการรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์

วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support) :
 (1) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ (2) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรม
 ในพื้นที่ (3) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม และ (4) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ

โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) : (1) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ
 (2) มีพื้นที่ทำงานและที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถจ่ายได้

ธุรกิจ (Business) : มีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่

ทั้งนี้มี 5 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : สร้างเครื่องมือและกลไกในการยกระดับพื้นที่ให้เป็นย่านเศรษฐกิจ
 สร้างสรรค์ (Strategic Planning & Development)

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 (Creative Place Making)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสภาวะที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ การเพิ่ม
 ขีดความสามารถของธุรกิจสร้างสรรค์และธุรกิจสนับสนุนศักยภาพของย่าน
 (Strengthen Creative Business)

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การสร้าง การเผยแพร่และส่งเสริม สื่อสาร บริการรับรู้ อัตลักษณ์
 ย่านสร้างสรรค์ (District Branding)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ (Co-Creating
 a Creative Community)

เครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย

เครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย หรือ Thailand Creative District Network
 (TCDN) คือ แพลตฟอร์มสำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพและมีมรดกทางวัฒนธรรม ผู้คนภายในพื้นที่ หรือ
 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของเมืองในการพัฒนาเป็น “ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่มีอัตลักษณ์
 เฉพาะตัว โดยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาจุดเด่น สร้างมูลค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรมที่มี
 อยู่ และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนภายในย่าน จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการ
 ขับเคลื่อน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2565)

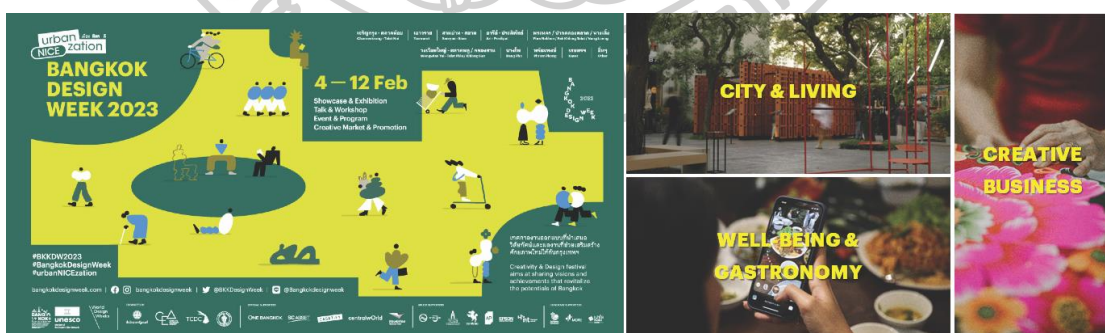
เครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย (Thailand Creative District Network:
 TCDN) (ระยะที่ 1) การสำรวจและศึกษาศักยภาพของพื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาสู่ย่านเศรษฐกิจ
 สร้างสรรค์ ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีย่านนำร่องทั้งหมด 15 ย่าน โดยภาคใต้มีย่านเศรษฐกิจ
 สร้างสรรค์ย่านนำร่องทั้งหมด 3 ย่าน ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัด

ปัตตานี โดยจังหวัดสงขลามีขอบเขตพื้นที่ คือ บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง เป็นหนึ่งย่านภายในขอบเขตพื้นที่ศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

จากการศึกษาของเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย บทบาทของย่านเมืองเก่าสงขลา มีความแตกต่างจากย่านเมืองเก่าอื่น ๆ เนื่องจากมีความเก่าแก่และมีการผสมผสานระหว่างธรรมชาติของทะเล ภูเขา และพื้นที่เมืองอย่างลงตัว ย่านเมืองเก่าสงขลามีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต และเมื่อนำอัตลักษณ์ของย่านจำแนกเข้ากับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์พบว่า ย่านเมืองเก่าสงขลาอยู่ในกลุ่มของการออกแบบ ทัศนศิลป์ และอาหาร (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2565)

ตัวอย่างของย่านสร้างสรรค์ที่มีการนำร่องในการเป็นเครือข่ายสร้างสรรค์ประเทศไทย

ย่านเจริญกรุง เป็นย่านสร้างสรรค์ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นย่านที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง ทั้งศิลปะ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ย่านเจริญกรุงเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐภาคเอกชน และผู้คนในชุมชน โดยการปลูกเมืองด้วยศิลปะ การออกแบบ และธุรกิจสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว มีสีสัน และทำให้ย่านเจริญกรุงมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งได้มีการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ ทางด้านการสร้างสรรค์ย่านด้วยงานศิลปะมากมาย เช่น Bangkok Design Week ที่มีการกระจายงานศิลปะไปตามตรอกซอกซอย อาคารต่าง ๆ ทำให้ผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวด้วยการเดินเท้าไปตามตรอกซอกซอย พร้อมจะได้เห็นวิถีชีวิตของย่านเจริญกรุง อีกทั้งยังมีพื้นที่รองรับกิจกรรมสร้างสรรค์อย่าง Warehouse 30 ที่เป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะได้ตลอดปี และมีการเกิดรูปแบบของการใช้ประโยชน์อาคารเก่า ปรับปรุงและฟื้นฟูให้เป็นร้านค้าแฟชั่นที่แสดงงานศิลปะและสะท้อนเรื่องราวของย่านได้เป็นอย่างดี



ภาพที่ 4 กิจกรรม “Bangkok Design week” ย่านเจริญกรุง

ที่มา: <https://www.bangkokdesignweek.com/bkkdw2023/about>

ดังนั้นการเป็นย่านสร้างสรรค์ หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากการปรับปรุงและพัฒนาการใช้ประโยชน์พื้นที่จากการใช้ความคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังต้องมีกลไกในการขับเคลื่อนเมืองโดยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ดึงเอาอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของย่าน

นำมาออกแบบโดยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ผสมผสานกับวิทยาศาสตร์ ให้กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม หรือกิจกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรภายในย่าน ซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การปรับปรุงภูมิทัศน์ และพื้นที่ให้เอื้อต่อธุรกิจและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน ทำให้อาคารนั้นเกิดความเคลื่อนไหวใหม่ ถือเป็น การฟื้นฟูพื้นที่ย่านให้กลับมามีชีวิตชีวาบนรากฐานของวัฒนธรรม

3) ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Neighborhood)

Matin Prosperity Institute (MPI) และ University of Toronto ได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมที่ช่วยในการกระตุ้นความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ และดนตรี ในพื้นที่เมืองโตรอนโต แวนคูเวอร์ และมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ด้วยการเข้าไปศึกษาคุณลักษณะของเมืองที่มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์² และนำมาเปรียบเทียบกับเมืองที่มีอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์³ พบว่า มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากละแวกบ้านสร้างสรรค์มีลักษณะที่สำคัญ คือ มีความหนาแน่นสูง อยู่ใกล้กับใจกลางเมือง มีเครือข่ายเชิงสังคมขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ สามารถเดินทางด้วยการเดินเท้า ปั่นจักรยาน และมีบริการโดยระบบขนส่งสาธารณะ ส่วนละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ จะอยู่ในย่านชานเมือง ตามแยกทางหลวง และอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นต่ำ มีการกระจายตัวมากกว่าละแวกบ้านสร้างสรรค์ (Florida, 2015)



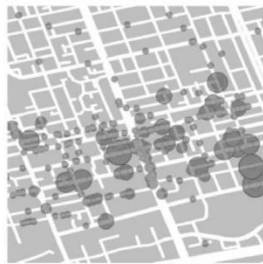
² อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ คือ สิ่งที่เกิดจากการใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ความคิด การออกแบบ เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี งานศิลปะ

³ อุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ คือ สิ่งที่เกิดจากการใช้ฐานวิทยาศาสตร์ในการสร้างสรรค์ เช่น คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ ยาและเวชภัณฑ์

ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์



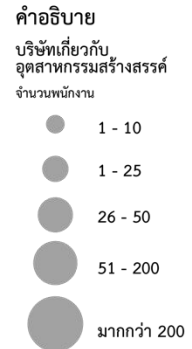
เมืองเก่ามอนทรีออล (Old Montreal) ,
มอนทรีออล



คิงส์ (King)
และควีนฝั่งตะวันตก (Queen West) ,
โทรอนโต



เยลทาวน์ (Yaletown)
และแกสต์ทาวน์ (Gastown) , แวนคูเวอร์



ละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์



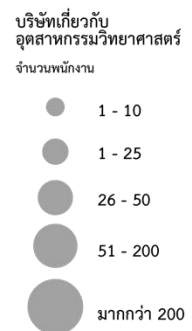
โชเมดี (A.Chomedey)
และเฟลิกซ์-เลคเลอร์ค (Felix-leclerc) ,
มอนทรีออล



ทางหลวงหมายเลข 404
และ 407 (Highway 404 & 407) ,
โทรอนโต



ถนนไนท์ (Knight St.)
และทิศตะวันออก - ตะวันตก
(East-West Corridor) , แวนคูเวอร์



ภาพที่ 5 Diagram การเปรียบเทียบที่ตั้งของละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, โทรอนโต และแวนคูเวอร์
ที่มา: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-12/what-a-creative-neighborhood-looks-like>

จากการเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ที่ดินของละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ พบว่า ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มีการใช้อาคารที่หลากหลายประเภทภายในพื้นที่ ทั้งที่อยู่อาศัย เชิงพาณิชย์กรรม และอาคารสำนักงาน ที่มีการกระจายตัวของสวนสาธารณะ ส่วนละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ จะมีการใช้ที่ดินในเชิงอุตสาหกรรมและเชิงพาณิชย์กรรมเท่านั้น แต่จะพบว่าละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์จะอาศัยอยู่ห่างไกลจากพื้นที่แหล่งงาน และเดินทางด้วยรถยนต์ อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจ คือ กลุ่มที่อยู่อาศัยในละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ก็มีแนวโน้มที่จะเติบโตขึ้น ใกล้กับสวนสาธารณะแนวขานเมือง

ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์



เมืองเก่ามอนทรีออล (Old Montreal) ,
มอนทรีออล

คิงส์ (King)
และควีนฝั่งตะวันตก (Queen West) ,
โทรอนโต

เยลทาวน์ (Yaletown)
และแก๊สทาวน์ (Gastown) , แวนคูเวอร์

- คำอธิบาย
- การใช้ประโยชน์ที่ดิน
 - ที่อยู่อาศัย
 - พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม
 - สถานที่ราชการและสถานศึกษา
 - สวนสาธารณะและพื้นที่โล่ง
 - แหล่งน้ำ

ละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์



โชเมดี้ (A.Chomedey)
และเฟลิกซ์-เลคเลอร์ (Felix-leclerc) ,
มอนทรีออล

ทางหลวงหมายเลข 404
และ 407 (Highway 404 & 407) ,
โทรอนโต

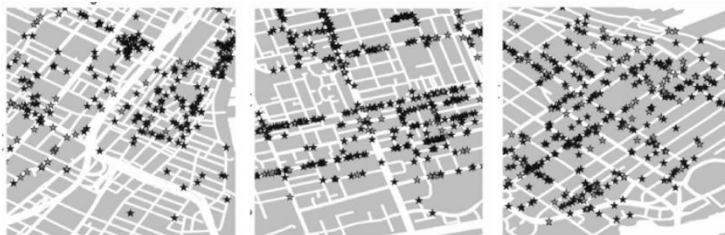
ถนนไนท์ (Knight St.)
และทิศตะวันออก - ตะวันตก
(East-West Corridor) , แวนคูเวอร์



ภาพที่ 6 Diagram รูปแบบการใช้ที่ดินของละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, โทรอนโต และแวนคูเวอร์
ที่มา: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-12/what-a-creative-neighborhood-looks-like>

ในละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จะมีแหล่งงานที่กระจายตัวในพื้นที่ทั้งธุรกิจหรือบริษัทขนาดเล็ก รวมทั้งยังเต็มไปด้วยร้านอาหาร บาร์ และร้านกาแฟ ที่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการทำงานสร้างสรรค์ภายในย่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางด้านสังคม

ละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์



เมืองเก่ามอนทรีออล (Old Montreal), มอนทรีออล คิงส์ (King) และควีนมิงตะวันตก (Queen West), โทรอนโต เยลทาวน์ (Yaletown) และแกสทาวน์ (Gastown), แวนคูเวอร์

ละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์



โชมเดย์ (A.Chomedey) และเฟลิกซ์-เลคเลอว์ค (Felix-leclerc), มอนทรีออล ทางหลวงหมายเลข 404 และ 407 (Highway 404 & 407), โทรอนโต ถนนไนท์ (Knight St.) และทิศตะวันออก - ตะวันตก (East-West Corridor), แวนคูเวอร์

คำอธิบาย

คาเฟ่, บาร์ และร้านอาหาร

★ พื้นที่แบบเดี่ยว

☆ พื้นที่แบบผสม

0 0.5 1 2 กิโลเมตร

ภาพที่ 7 Diagram ร้านกาแฟ ร้านอาหารและบาร์ของละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และละแวกอุตสาหกรรมเชิงวิทยาศาสตร์ในมอนทรีออล, โทรอนโต และแวนคูเวอร์
ที่มา: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-12/what-a-creative-neighborhood-looks-like>

สรุปได้ว่าละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มีความหนาแน่นสูง อยู่ใกล้กับใจกลางเมือง มีเครือข่ายเชิงสังคมขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ สามารถเดินทางด้วยการเดินเท้า ปั่นจักรยาน และมีบริการโดยระบบขนส่งสาธารณะ มีการใช้อาคารที่หลากหลายประเภทภายในพื้นที่ มีแหล่งงานที่กระจายตัวในพื้นที่ทั้งธุรกิจหรือบริษัทขนาดเล็ก รวมทั้งยังเต็มไปด้วยร้านอาหาร บาร์ และร้านกาแฟ ซึ่งภายในละแวกบ้านสร้างสรรค์มีความหลากหลายของกิจกรรมในการสนับสนุนวัฒนธรรมภายในย่านให้มีชีวิตชีวา รวมถึงการทำงานโดยอาศัยเครือข่ายด้านสังคม ซึ่งเป็นการช่วยสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดภายในย่านให้มีสีสัน มีชีวิตได้เป็นอย่างดี (Florida, 2015)

กรณีศึกษาละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ทองเอก “Thong-Ek Creative Neighborhood” เป็นตัวอย่างย่านเพื่อบ้านสร้างสรรค์ ซอยทองหล่อ - เอกมัย โดยชื่อนี้ได้มาจากการนำคำหน้าของทั้ง 2 ซอยที่เป็นเพื่อนบ้านสร้างสรรค์กัน นั่นคือ ทองหล่อ (ซอยสุขุมวิท 55) และเอกมัย (ซอยสุขุมวิท 63) มารวมกัน จึงเกิดเป็นชื่อ “ทองเอก” ในงาน Bangkok Design Week 2019 โดย Thailand Creative & Design Center (TCDC) ต้องการที่จะผลักดันและพัฒนาย่านทั้งสองให้กลายเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยมีแนวคิดหลัก คือ Creative Neighborhood “เก่า” พบ “ใหม่” เนื่องจากเป็นย่านที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างผู้คนในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นการเชื่อมเพื่อนบ้านเข้าหากัน ในย่านเอกมัย จะมีร้านอาหาร งานศิลปะ ที่อยู่อาศัย มีแหล่งพบปะสังสรรค์ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ โรงเรียน ฯลฯ โปรแกรมหลักของ Thong-Ek Creative Neighborhood จะแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

เพื่อนบ้านสายรักษ์โลก (Neighbor Green) เป็นโปรแกรมสำหรับคนรักษ์โลก เป็นงานเวิร์คชอปในการเปลี่ยนขยะให้เป็นงานศิลปะ มุ่งเน้นให้ผู้คนเข้ามาเรียนรู้ในการทำเกษตรในพื้นที่เมืองด้วยวิธีการง่าย ๆ การสร้าง Pop-up Park และสวนหย่อมชั่วคราว

เพื่อนบ้านสานศิลป์ (Neighbor Art & Media) เป็นโปรแกรมที่เกิดจากกลุ่มคนสร้างสรรค์ ในย่านทองหล่อ - เอกมัยและพื้นที่ใกล้เคียง เปิดบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพูดคุยหรือแลกเปลี่ยน รวมถึงร้านค้า บาร์ ร้านอาหาร และแหล่งช้อปปิ้ง และมีกิจกรรมการออกแบบปรับปรุงป้ายทางเท้า รถเมล์ และทางข้าม เพื่อเป็นการกระตุ้นการเดินเท้าให้มีความปลอดภัย พร้อมทั้งมีการฉายภาพยนตร์กลางสวนในโซว์รูม Kenkoon การแสดงดนตรี และการเดินรำจากศิลปิน

เพื่อนบ้านสายกิน (Neighbor Food) เป็นการรวมตัวของร้านอาหารขึ้นชื่อและเก่าแก่ของย่าน โดยมีการนำอาหารอร่อยของร้านมาเสิร์ฟบนภาชนะที่มีดีไซน์แปลกใหม่ในราคาที่ย่อมเยา ภายใต้คอนเซ็ปต์ “Neighborhood Party” โดยการที่แต่ละบ้านนำของดีของบ้านตนเองมาโชว์

เพื่อนบ้านสายเก่า (Neighbor Common) ในพื้นที่ย่านเอกมัยมีบ้านของคนเก่าแก่ ร้านค้าดั้งเดิม รวมถึงคลองเป็ง สายธารเล็ก ๆ ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยมีการจัดกิจกรรมให้ทุกคนสามารถย้อนกลับไปวันวาน ผ่านกิจกรรมศิลปะริมคลอง พร้อมกิจกรรมชมภาพถ่ายสถานที่โบราณ ตึ่มกาแฟ พร้อมฟังเกร็ดประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจภายในย่าน (นวกัทร ดัสตุลย์, 2563)

สรุปองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์

จากการศึกษาแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์ และละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสรุปองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ จะต้องมีการวางแผนการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ ย่านสร้างสรรค์นำไปจัดใช้ในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ 5 องค์ประกอบ 11 ปัจจัย ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2565) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ของเมืองเก่าสงขลา โดยการวิเคราะห์นี้ผู้ศึกษาแบ่งองค์ประกอบการวิเคราะห์ได้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ มีรายละเอียดดังนี้

(1) **นโยบาย (Policy)** การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์จะต้องมีการวางแผนและทิศทางในการพัฒนาและการบริหารจัดการ โดยการสร้างเครื่องมือ กลไก และมาตรการในการส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

(2) **โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)** มีความความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกจะต้องเพียงพอและมีคุณภาพ เพื่อเอื้อต่อการสร้างสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์

(3) **ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)** ธุรกิจดั้งเดิม และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ย่านมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์

(4) **บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)** เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมภายในเมือง และทำให้เมืองกลับมามีชีวิตชีวาจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์

(5) **วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)** มรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว สามารถนำมาต่อยอดและพัฒนาให้มีคุณค่าด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ คงอัตลักษณ์ และมีความเหมาะสมกับบริบทของเมือง มีพื้นที่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดจากการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันจากหลายภาคส่วน

(6) **พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Public)** พื้นที่ที่ผู้คนสามารถเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ ทำงานสร้างสรรค์ และจัดการพื้นที่เพื่อการแสดงออกของกลุ่มทำงานสร้างสรรค์ ซึ่งอาจเกิดจากการพัฒนาสถาปัตยกรรม พื้นที่ว่าง ให้เป็นพื้นที่ศูนย์กลางการสร้างสรรค์ และรองรับกิจกรรมสร้างสรรค์

2.1.3 การจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS)

ระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management System : DBMS) คือ ระบบที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ มีชุดคำสั่งหรือโปรแกรมในการเข้าถึงข้อมูล โดยระบบที่ใช้เก็บข้อมูล เรียกว่า ฐานข้อมูล (Database) สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนมากและมีขนาดใหญ่ได้อย่างเป็นระบบ การจัดการฐานข้อมูล คือ การหาวิธีการในการจัดเก็บ และค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565b)

ข้อดีของการใช้ระบบฐานข้อมูล ได้แก่ (1) ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล (2) เลี่ยงความขัดแย้งของข้อมูล (3) กำหนดสิทธิในการใช้ข้อมูลของผู้ใช้ (4) ควบคุมมาตรฐานของข้อมูล (5) ควบคุม

ความปลอดภัยของฐานข้อมูล (6) ควบคุมความคงสภาพของข้อมูล ข้อมูลมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความเป็นจริง (สิริพร กมลธรรม, 2546)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) เป็นระบบสารสนเทศข้อมูลเชิงพื้นที่ หรือพิกัดตำแหน่ง เป็นการผสมผสานการทำงานระหว่างการวิเคราะห์ร่วมกับระบบฐานข้อมูลที่มีการอ้างอิงแบบเชิงพิกัด จะเป็นการรวบรวมข้อมูลและนำเข้าข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ การเลือกใช้ข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ หรือสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ โดยการใช้เทคโนโลยี ซึ่งระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นการให้คำตอบและแสดงผลเชิงพื้นที่ (สิริพร กมลธรรม, 2546)

ข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ประกอบด้วยลักษณะข้อมูล 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งที่ตั้งบนพื้นโลก ซึ่งข้อมูลเชิงพื้นที่สามารถแสดงสัญลักษณ์ได้ทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ จุด (Point) เส้น (Line) และรูปปิดประกอบกัน (Polygon)

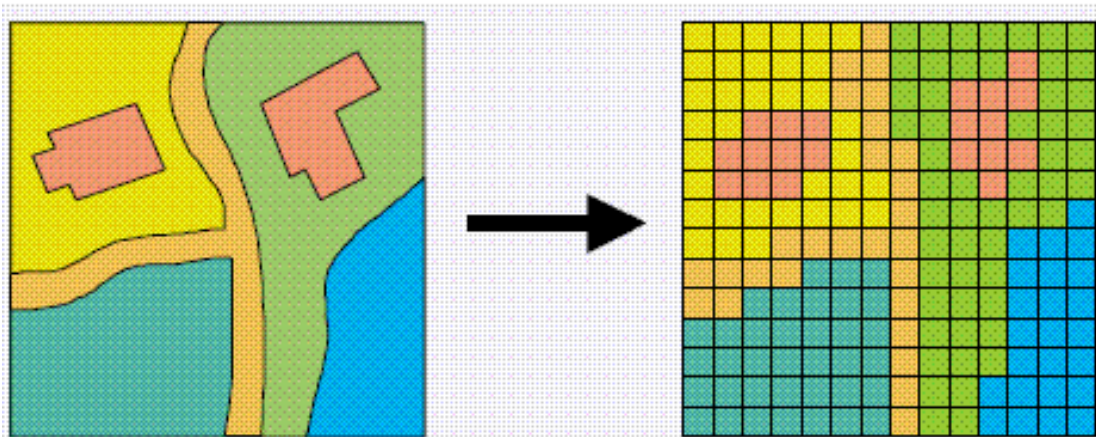
(2) ข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute Data) แสดงข้อมูลคุณลักษณะต่าง ๆ ในรูปแบบของตาราง มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลลักษณะประจำ เช่น จำนวนประชากร สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ (1) ตารางที่เชื่อมโยงกับกราฟิก (Graphic Table) และ (2) ตารางข้อมูลที่ไม่เชื่อมโยงกับกราฟิก (Non-Graphic Table)

โครงสร้างข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

โครงสร้างข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มี 2 ลักษณะ คือ โครงสร้างข้อมูลแบบเวกเตอร์ (Vector) และโครงสร้างข้อมูลแบบราสเตอร์ (Raster) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565)

(1) โครงสร้างข้อมูลแบบเวกเตอร์ (Vector) ได้แก่ ข้อมูลประเภทจุด เส้น และรูปปิดประกอบกัน หน่วยย่อยที่สุดของโครงสร้าง คือ จุด ส่วนเส้นและรูปปิดประกอบกัน เกิดจากจุดหลาย ๆ จุด การกำหนดโครงสร้างแบบเวกเตอร์มีการอ้างอิงพิกัดตามแนวแกน X และ Y

(2) โครงสร้างข้อมูลแบบราสเตอร์ (Raster) หรือ โครงสร้างข้อมูลแบบกริด (Grid) มีลักษณะโครงสร้างเหมือนตารางกริดแบ่งพื้นที่ออกเป็นเซลล์ (Cells) หรือจุดภาพ (Pixels) ซึ่งแต่ละช่องจะมีการเก็บข้อมูลได้เพียงค่าเดียวเท่านั้น โครงสร้างข้อมูลแบบราสเตอร์ช่วยให้บันทึกข้อมูลในคอมพิวเตอร์ได้ง่าย ไม่ซับซ้อน มีการใช้แนวคิดเดียวกับโครงสร้างข้อมูลแบบเวกเตอร์ทั้งประเภทจุด เส้น และรูปปิดประกอบกัน ซึ่งจะเป็นข้อมูลแบบไม่ต่อเนื่อง (Discontinuous Data) และสามารถจำลองข้อมูลที่มีลักษณะต่อเนื่อง (Continuous Data) ได้ดีกว่าข้อมูลแบบเวกเตอร์ ได้แก่ ข้อมูลพื้นผิว (Surface Data)



ภาพที่ 8 โครงสร้างข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
ที่มา : <https://gis.unbc.ca/geog204/07-raster-data/>

ระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ

ข้อมูลแบบเวกเตอร์ และข้อมูลราสเตอร์ สามารถเชื่อมโยงไปยังข้อมูลภูมิสารสนเทศในรูปแบบของฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยสามารถเพิ่มเติมข้อมูลเข้าไปในรูปแบบตาราง จากฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database) กลายเป็นฐานข้อมูลเชิงวัตถุสัมพันธ์ (Object-Relational Database) แทนที่จะเป็นการเก็บได้เฉพาะข้อมูลพื้นฐาน แต่สามารถเก็บข้อมูลที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น Array Dictionary หรือ Object ได้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565b)

การศึกษาในครั้งนี้มีการจัดทำฐานข้อมูลด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) พิกัดตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา ซึ่งมีจะเป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเวกเตอร์ โดยใช้จุดแสดงผลข้อมูลของตำแหน่งที่ตั้ง เส้นแสดงผลของถนน น้ำ และรูปปิดประกอบกันแสดงผลเป็นขอบเขตของอาคาร เป็นต้น

2.1.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.1.4.1 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ตราขึ้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2504 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 (พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2504) พระราชบัญญัตินี้เพื่อคุ้มครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รวมถึงสิ่งเทียมโบราณวัตถุ และสิ่งเทียมศิลปวัตถุ สามารถจำแนกได้ 6 ประเภท ได้แก่ (1) โบราณสถาน สิ่งปลูกสร้างที่เป็นประโยชน์ในทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี (2) โบราณวัตถุ สิ่งที่สามารถเคลื่อนได้

สิ่งประดิษฐ์ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือส่วนหนึ่งของโบราณสถาน (3) ศิลปวัตถุ สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ (4) สิ่งเทียมโบราณวัตถุ ทำเลียนแบบโบราณวัตถุ หรือวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ (5) สิ่งเทียมศิลปวัตถุ ทำเลียนแบบศิลปวัตถุ หรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ และ (6) ทำเทียม เลียนแบบ จำลอง หรือทำด้วยวิธีการใดๆ ให้มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายของจริง ซึ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ขึ้นทะเบียนอยู่ในการดูแลรักษา และควบคุมโดยกรมศิลปากร หากมีการชำรุด หักพัง เสียหาย หรือสูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษาให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทันที

2.1.4.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 เพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สอดส่อง ดูแล คุ้มครอง และป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีสาระสำคัญดังนี้

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม

ชุมชน หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่ม ที่มีความรู้ มีการประเพณีปฏิบัติ การสืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องมียุทธศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่ง ประกอบด้วย (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และ (7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2559) มีการจำแนกลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ 6 สาขา

- 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา สิ่งที่ย้ายทอดในวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยครอบคลุมวรรณกรรมที่ย้ายทอดด้วยวิธีการบอกเล่า และเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ประกอบด้วย นิทานพื้นบ้าน

ตำนานพื้นบ้าน บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม บทร้องพื้นบ้าน สำนวน ภาษิต ปริศนา คำทาย และตำรา

ภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของชุมชนต่าง ๆ สะท้อนถึงภูมิปัญญา มุมมอง และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน เสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงพูด ประกอบด้วย ภาษาไทย ภาษาไทยถิ่น ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ และภาษาสัญลักษณ์

- 2) ศิลปะการแสดง การแสดงดนตรี รำ เต้น และการแสดงละครที่เป็นเรื่องราว การแสดงตามขนบแบบแผน มีการประยุกต์เปลี่ยนแปลง การแสดงร่วมสมัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิง หรือการแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด การวิพากษ์ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย ดนตรี นาฏศิลป์ และการละคร
- 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล การประพฤติปฏิบัติในทิศทางเดียวกันของคนในชุมชน ที่มีการสืบทอดต่อกันมาในด้านมงคลวิถี แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ประกอบด้วย มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนา เทศกาล วงจรชีวิต และการทำมาหากิน
- 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล องค์ความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติ และการแสดงออกที่พัฒนาขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสภาพแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติ ประกอบด้วย อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์โบราณศาสตร์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน
- 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม งานที่เกิดจากภูมิปัญญา ทักษะฝีมือ การเลือกใช้วัสดุ และวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ประกอบด้วย ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องรัก เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง เครื่องประดับ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ หรือสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุในท้องถิ่นหรือเหลือใช้
- 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว การเล่นพื้นบ้าน กีฬา และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ที่สะท้อนเอกลักษณ์ของวิถีไทย ประกอบด้วย การเล่นพื้นที่บ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

2.1.4.3 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO)

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO) เรียกสั้น ๆ ว่า อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก (The World Heritage Convention) เป็นความตกลงระหว่างรัฐภาคี (States Parties) การยอมรับและการร่วมมือในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองและอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ให้อยู่เป็นมรดก

ของมนุษยชาติตลอดไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติให้มีคุณค่าและเป็นมรดกของมนุษยชาติ (UNESCO, 1972)

มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

อนุสรณ์สถาน หมายความว่า ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรม หรือจิตรกรรม ส่วนประกอบ โครงสร้างของโบราณคดี ธรรมชาติ จารึก ถ้าที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันจากสิ่งต่าง ๆ มีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล ในมิติของประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

กลุ่มอาคาร หมายความว่า กลุ่มของอาคารที่แยกจากกัน หรือเชื่อมต่อกัน โดยมีลักษณะเป็นสถาปัตยกรรม มีความสอดคล้องกัน หรือสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ มีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล ในมิติของประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

แหล่ง หมายความว่า ผลงานที่เกิดจากธรรมชาติ หรือมนุษย์ และรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นระดับสากล ในมิติของสุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

มรดกทางธรรมชาติ ประกอบด้วย

สภาพธรรมชาติที่ประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพ ที่มีความโดดเด่นในระดับสากล ในมิติของสุนทรียศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

สภาพองค์ประกอบทางธรณีวิทยา หรือธรณีสัณฐาน หรือบริเวณที่พิสูจน์ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นถิ่นอาศัยของสายพันธุ์สัตว์และพืชที่กำลังได้รับการคุกคาม มีความโดดเด่นในระดับสากล ในมิติของวิทยาศาสตร์ หรือการอนุรักษ์

สภาพธรรมชาติหรือบริเวณที่พิสูจน์ได้ชัดเจนว่ามีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติของวิทยาศาสตร์ การอนุรักษ์ และความงดงามตามธรรมชาติ

2.1.4.4 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 (UNESCO)

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 มีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพิ่มความตระหนักในระดับท้องถิ่น ระดับนานาชาติให้เห็นถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ รวมถึงเป็นการเคารพมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (UNESCO, 2003) มีสาระสำคัญดังนี้

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และบางกรณี

ปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และเป็นสิ่งที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นไปสู่รุ่น ชุมชนหรือกลุ่มชนสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ สามารถแสดงให้เห็นโดยจำแนกตามลักษณะได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา
- 2) ศิลปะการแสดง
- 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ
- 4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- 5) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทย และยูเนสโก (UNESCO) เป็นเกณฑ์ระดับสากลที่สามารถใช้จำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม จึงนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของประเภทมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

1) แผนที่ยมรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาของสืบพงศ์ จรรย์สืบศรี, อิศรา กันแดง และสุรพล มโนวงศ์ (2558) เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาและจัดทำแผนที่ยมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาที่อาศัยชุมชนดั้งเดิมและมรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่” ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากการเคหะแห่งชาติ วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) การศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจและสัมภาษณ์ผ่านการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่น พร้อมทั้งระบุนโยบายสิ่งก่อสร้างในชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม แหล่งหรือบริเวณ รวมถึงระบุที่ตั้ง พิกัด รูปแบบสถาปัตยกรรม คุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม 2) จัดระบบมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองแม่แจ่มที่จับต้องได้และไม่ได้ บันทึกเป็นเอกสารเพื่อให้แก่ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้ในการอ้างอิง ทั้งในเรื่องการวางแผนเมือง การพัฒนาชุมชนและสังคม และการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมือง 3) ประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นของมรดกทางวัฒนธรรม และเสนอแนะแนวความคิดในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองแม่แจ่ม

ผลจากการศึกษาแผนที่ยมรดกทางวัฒนธรรมเมืองแม่แจ่ม มีการกำหนดสัญลักษณ์และอักษร เพื่อแบ่งหมวดหมู่ตามประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่

H - แหล่งประวัติศาสตร์ W - วัด R - ร้านค้าและเคหสถาน S - สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ P - แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น A - แหล่งพิธีกรรม และ E - แหล่งอื่น ๆ รวมถึงมีการระบุพิภพที่ตั้ง และรายละเอียดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

วิธีการการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมมีการแบ่งประเภทที่เข้าใจได้ง่าย และการเก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น สามารถนำไปใช้ต่อยอดในด้านอื่น ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเมือง การอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงสามารถนำมามรดกทางวัฒนธรรมมาพัฒนาสอดคล้องกับความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ได้ ผู้วิจัยจึงนำวิธีการศึกษามาเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม การแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม ระบุพิภพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และจัดทำแผนที่แสดงตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

2) การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน

การศึกษาของกรวรรณ รุ่งสว่าง (2560) เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน” วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การวิเคราะห์สถานภาพของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย โดยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์ ทั้งด้านอัตลักษณ์ สถานที่ และผู้คนภายในย่านพบว่าแนวคิดและองค์ประกอบชุมชนเมืองสร้างสรรค์ คือ สภาพแวดล้อมของเมืองที่น่าอยู่ สิ่งอำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยชุมชนเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีการเปิดกว้างในทุก ๆ ด้าน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้คนภายในย่านในการขับเคลื่อนสู่การเป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์

ผลของการศึกษาการวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน มีรายละเอียดดังนี้

- (1) แนวคิดและองค์ประกอบในการนำไปสู่ชุมชนเมืองสร้างสรรค์ในบริบทไทย สรุปได้ดังนี้
 - 1) นักพัฒนาเมืองวางแผนออกแบบชุมชนเมืองให้เป็นธรรมชาติและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
 - 2) นักพัฒนาเมืองมีรูปแบบการทำงานเพื่อให้ชุมชนเมืองกลายเป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์
 - 3) นโยบายและแผนด้านภาษีพิเศษภายในพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
 - 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน
 - 5) งานศิลปะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง และ
 - 6) การพัฒนาพื้นที่ชุมชนเดิม ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจถูกฟื้นฟูใหม่แต่ยังคงเสน่ห์ดั้งเดิม เพื่อให้ชุมชนเมืองสร้างสรรค์เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองเก่าและเมืองใหม่

- (2) แนวคิดและองค์ประกอบของชุมชนเมืองสร้างสรรค์กับทฤษฎีอัตลักษณ์ของสถานที่
สรุปได้ดังนี้ 1) การพัฒนาชุมชนเมืองให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และแผนพัฒนาของท้องถิ่น 2) การสร้างแนวร่วมในการการพัฒนาเมืองบนพื้นฐาน
ของอัตลักษณ์ของสถานที่ 3) โครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนธุรกิจสร้างสรรค์
4) การสนับสนุนอัตลักษณ์ของสถานที่ในชุมชนเมืองให้กลายเป็นพื้นที่ของการคิด
ผลิต และขายสินค้าและบริการสร้างสรรค์

โดยนำผลการศึกษากการเป็นเมืองสร้างสรรค์ มาเป็นแนวทางในการพิจารณาเมืองเก่าสงขลา
เพื่อส่งเสริมให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ตามบริบทของของพื้นที่ และบริบทไทย

3) สัณฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร

การศึกษาของสรวิศ รุ่งโรจนารักษ์ (2562) เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “สัณฐานเมืองเพื่อการ
พัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การวิเคราะห์ลักษณะ
สัณฐานเมืองที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก ด้วยการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี
ที่เกี่ยวข้องกับสัณฐานเมือง (Urban Morphology) และเมืองสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการพัฒนา
แบบจำลองสัณฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์หรือชุมชนเมืองสร้างสรรค์ นำไปสู่การ
เสนอแนะแนวทางการพัฒนาหรือปรับปรุงสัณฐานของย่านที่ยังมีลักษณะไม่ส่งเสริมความเป็นย่าน
สร้างสรรค์

สัณฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปร่างเมือง
(Urban Form) ได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) โครงสร้าง (Structure) โครงข่ายที่เปิดโล่ง คือ
โครงข่ายทางธรรมชาติ แม่น้ำ ถนน และพื้นที่เปิดโล่งอื่น ๆ และโครงสร้างที่ถูกปิดล้อม (จากที่ว่าง)
คือ บล็อกถนน แปลงที่ดิน และกลุ่มอาคาร 2) อาคาร (Building) 3) ความหนาแน่น (Density)
4) การใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land Use) 5) การเข้าถึง (Accessibility) รวมเข้ากับลักษณะองค์ประกอบ
สำคัญที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ 7 องค์ประกอบ⁴ สามารถสรุปความสัมพันธ์ในการศึกษา
ได้ดังนี้

⁴ องค์ประกอบสำคัญของเมืองสร้างสรรค์ได้ทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ดังนี้

- (1) สภาพทางสังคมที่เปิดกว้าง (Openness Social Climate) พื้นที่ที่มีการรวมตัวของบุคลากรสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายทางสังคม
- (2) พื้นที่ที่สาม (Third Places) สถานที่ที่มีการพบปะสังสรรค์ของชุมชนและกิจกรรม
- (3) การรวมกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และบุคลากรสร้างสรรค์ (Creative Cluster) การรวมกลุ่มของผู้ผลิตที่มีความชำนาญเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เกิดเป็นเครือข่ายทางศิลปวัฒนธรรม
- (4) ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นและเป็นเนื้อแท้ (Distinctive & Authentic) ย่านสร้างสรรค์ เครือข่ายบุคลากร และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เกิดจากอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม

(1) **โครงสร้าง (Structure)** มีความหลากหลายของโครงสร้างชุมชนและสังคม รูปแบบของเส้นทางการสัญจรที่สามารถเชื่อมต่อกันได้เป็นอย่างดี สนับสนุนการเดินทางภายในย่าน รวมถึงการมีพื้นที่เปิดโล่ง เช่น แม่น้ำ สวนสาธารณะ และโครงสร้างที่ถูกปิดล้อม เช่น กลุ่มอาคารทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการดึงดูดผู้คนและสะท้อนอัตลักษณ์ของย่าน

(2) **อาคาร (Building)** ภายในย่านมีการเก็บรักษาและอนุรักษ์อาคารเก่า หรืออาคารทรงคุณค่า ผสมผสานความแตกต่างของอาคารทั้งด้านอายุและขนาดของอาคาร ซึ่งอาคารเหล่านี้จะเป็นพื้นที่เกิดของแหล่งธุรกิจสร้างสรรค์ มีการใช้ประโยชน์อาคารที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการดึงดูดผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ รวมถึงเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของย่าน

(3) **ความหนาแน่น (Density)** มีความหนาแน่นสูงของอาคารขนาดเล็ก ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความกระชับ การอนุรักษ์และการเก็บรักษาอาคารเก่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ความหนาแน่นของอาคารเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยในการรักษาภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรอบของอาคารเก่าไม่ให้เกิดการสูญหายไปจากการพัฒนาและการเติบโตของย่าน ซึ่งการควบคุมความหนาแน่นของอาคารที่มีความเหมาะสมจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพน้อยลง

(4) **การใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land Use)** ลักษณะของการใช้ประโยชน์ที่ดินหรืออาคารจะต้องมีความหลากหลายของกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและความหลากหลายเชิงพื้นที่ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมและบุคลากรสร้างสรรค์ภายในย่านสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หรือกิจกรรมเชิงพาณิชย์สร้างสรรค์ รวมถึงการเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์ของชุมชนและกิจกรรม การเรียนรู้และฝึกอบรมทักษะ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพักผ่อนหย่อนใจ

(5) **การเข้าถึง (Accessibility)** การเข้าถึงของย่านมีลักษณะเข้าถึงได้ง่าย ให้ความสำคัญในการเดินทางและจักรยานเป็นหลัก โดยเส้นทางการสัญจรเป็นมิตรกับคนเดินเท้า สามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะที่มีความหลากหลายและในระยะทางที่มีความเหมาะสม

แบบจำลองสถานการณ์เมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์หรือชุมชนเมืองสร้างสรรค์สามารถนำไปเป็นแนวทางในการประเมินบริบทของการเป็นย่านสร้างสรรค์หรือเมืองสร้างสรรค์ทางด้านโครงสร้างและลักษณะเชิงพื้นที่ในระดับย่านและระดับเมืองได้ ว่ามีความพร้อม จุดเด่น จุดด้อย

(5) สภาพแวดล้อมเมืองสร้างสรรค์ (Creative Urban Environments) สภาพแวดล้อมของเมืองขึ้นอยู่กับความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และพื้นที่

(6) พื้นที่บ่มเพาะธุรกิจสร้างสรรค์ (Incubator Spaces) การเป็นเมืองสร้างสรรค์ต้องการอาคารและที่ดินที่สามารถเข้าถึงได้

(7) บริการสาธารณะ (Public Facilities) บริการสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นความจำเป็นในการดึงดูดบุคลากรสร้างสรรค์ และยกระดับคุณภาพชีวิต รวมไปถึงการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย (7.1) การเรียนรู้และการฝึกอบรมทักษะ (Learning & Training) (7.2) ระบบคมนาคมและการสัญจรที่ดี (Transportation System) (7.3) พื้นที่ทางวัฒนธรรมและพักผ่อนหย่อนใจ (Culture & Leisure Facilities)

หรือโอกาสในการเป็นย่านสร้างสรรค์ได้หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยนำความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์โครงสร้างเมืองกับองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความพร้อมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ นำไปสู่การเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่กิจกรรม พื้นที่เมืองที่ยังไม่ส่งเสริมความเป็นย่านสร้างสรรค์ให้มีความเหมาะสมในการส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

4) การจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

การศึกษาของกฤตธัช วงษ์คำ ศุภรัตน์ พินสุวรรณ และวรุฒม์ นาที (2564) เป็นการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล” วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ 2) จัดทำระบบสนับสนุนการตัดสินใจเลือกการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

โดยวิธีการดำเนินการวิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่และการใช้ Google Earth ในการสำรวจ เก็บข้อมูล และบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งของโฮมสเตย์ และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล โดยใช้เครื่องกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System, GPS) ในการเก็บค่าพิกัด และนำข้อมูลค่าพิกัดที่บันทึกไว้เข้าโปรแกรม ArcGIS เพื่อจัดทำฐานข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลคุณลักษณะ (Attribute Data) เข้ากับข้อมูลกราฟิก (Graphic Data) หรือข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ผลของการศึกษาพบว่า มีแหล่งโฮมสเตย์ในพื้นที่ทั้งหมด 18 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทั้งหมด 9 แห่ง โดยมีการนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลคุณลักษณะ ในรูปแบบแผนที่เว็บเชิงปฏิสัมพันธ์สร้างเว็บไซต์นำเสนอข้อมูลจากการสำรวจที่ <https://sites.google.com/tsu.ac.th/geotourism-thung-wa>

การจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล สามารถนำวิธีการในการจัดทำฐานข้อมูลด้วยการใช้ระบบภูมิสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ไปใช้เก็บข้อมูลและใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านอื่น ๆ ด้วยการระบุพิกัดที่ตั้งหรือตำแหน่งของข้อมูลได้อย่างแม่นยำ ทั้งนี้การใช้ระบบภูมิสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) จำเป็นจำเป็นต้องมีการตรวจสอบค่าพิกัดของข้อมูลอยู่เสมอ หากมีการคลาดเคลื่อนของข้อมูลก็อาจจะทำให้เกิดความสับสนในการนำไปใช้งานหรือพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงนำรูปแบบของการจัดเก็บข้อมูลมาใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรม และวิเคราะห์การกระจุกตัวของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อค้นหาว่าย่านแต่ละย่านในเมืองเก่าสงขลาที่มีมรดก

ทางวัฒนธรรมใดบ้าง และมีความเหมาะสมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ในด้านใด เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่กิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มากที่สุด

2.3 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์

2.3.1 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์มีทั้งหมด 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต เมืองแห่งวิทยาการอาหาร จังหวัดเชียงใหม่ เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน กรุงเทพมหานคร เมืองแห่งการออกแบบ จังหวัดสุโขทัย เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน และจังหวัดเพชรบุรี เมืองแห่งวิทยาการอาหาร เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ได้รับความร่วมมือโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หน่วยงานท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา และผู้คนในท้องถิ่นร่วมกันผลักดันให้เมืองของตนเองสู่การเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ยูเนสโก

1) ภูเก็ต

จังหวัดภูเก็ต ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy) จังหวัดภูเก็ตจึงเป็น 1 ใน 18 เมืองสร้างสรรค์แห่งวิทยาการอาหาร โดยจังหวัดภูเก็ตมีความโดดเด่นอยู่หลายประการ แต่สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ 5 ประการได้ดังนี้ 1) ภูเก็ตมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมอาหารที่เกิดจากพหุสังคม 2) อาหารภูเก็ตเป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกเทศกาล พิธีการ ความเชื่อ วิถีชีวิตในครอบครัว 3) อาหารท้องถิ่นของภูเก็ตหลายประเภทมีอัตลักษณ์ มีสูตรเฉพาะที่ถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัว และมีวัตถุดิบที่มีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต 4) ความเข้มแข็ง และความร่วมมือจากภาคเอกชน ภาครัฐและสถาบันวิชาการในภูเก็ต ทำให้มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมบนพื้นฐานวิชาการด้านอาหารหลากหลายอย่าง เช่น การจำหน่ายอาหารท้องถิ่นแปรรูป เป็นต้น ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสินค้า และการขยายตัวของเศรษฐกิจ และ 5) ชาวภูเก็ตมีน้ำใจ อหยาศัยดีงาม (Thai Hospitality) ยินดีร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์กับเมืองอื่น ๆ ในเครือข่าย หรือต้อนรับด้วยเมืองที่มีภูมิทัศน์งดงาม บรรยากาศอบอุ่น “Good Food, Good Health, Good Spirit...in Phuket” กินดี อยู่ดี มีจิตงาม...ที่ภูเก็ต (เทศบาลนครภูเก็ต, 2559)



ภาพที่ 9 วัฒนธรรมอาหารของจังหวัดภูเก็ต

ที่มา: https://www.creativethailand.org/view/article-read?article_id=32566

2) เชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Art) ในปี พ.ศ. 2561 เป็นเมืองที่ 2 ของประเทศไทย ต่อจากจังหวัดภูเก็ต โดยจังหวัดเชียงใหม่มีความโดดเด่น อัตลักษณ์ที่มีความเฉพาะตัวด้านประเพณี และวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งมีการรวบรวมช่างฝีมือ คนรุ่นใหม่ และกลุ่มชาติพันธุ์ในการสนับสนุนและผลักดันให้งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเมืองให้มีการเติบโตอย่างแข็งแกร่ง ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ บอกเล่าเรื่องราวของเมืองผ่านงานหัตถกรรม ภูมิปัญญา พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อหาแนวทางในการยกระดับและมูลค่าของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ผ่านการสร้างสรรค และร่วมใจกันสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองอย่างรู้คุณค่า (องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่, 2561)



ภาพที่ 10 งานหัตถกรรมและวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: <http://creativecitychiangmai.chiangmaipao.go.th/wp/>

3) กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งการออกแบบ (City of Design) โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นผู้สนับสนุนด้านข้อมูลนำไปสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ ความโดดเด่นของกรุงเทพมหานครเมืองสร้างสรรค์การออกแบบนั้น คือ การหลอมรวมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีความมั่งคั่งด้วยทุนทางวัฒนธรรม ศิลปะ สถาปัตยกรรม และการ

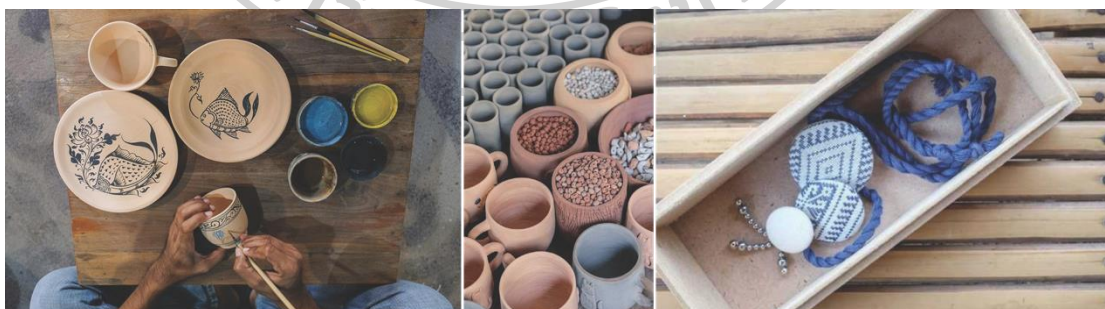
ออกแบบที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว กรุงเทพมหานครมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการเติบโตของธุรกิจสร้างสรรค์ มีความหลากหลายและความเข้มแข็งของการศึกษาด้านการออกแบบ มีพื้นที่เรียนรู้สาธารณะ และยังมีกิจกรรมด้านการออกแบบตลอดทั้งปี เป็นที่รู้จักและยอมรับในฐานะศูนย์กลางของการออกแบบในภูมิภาคอาเซียน จึงเป็นตัวอย่างของ “การออกแบบที่สร้างสรรค์หลากหลายมิติของกรุงเทพฯ เมืองสร้างสรรค์ในวันนี้” (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2562b)



ภาพที่ 11 กิจกรรมที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์แห่งการออกแบบของกรุงเทพมหานคร
ที่มา: ผู้ศึกษา

4) สุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Art) ซึ่งเป็น 1 ใน 66 เมืองจากทั่วโลกที่ได้รับการคัดเลือกในปี พ.ศ. 2562 โดยจังหวัดสุโขทัยมีความโดดเด่นในเรื่องของวิถีชีวิตเป็นเมืองที่ผู้คนเติบโตมาพร้อมกับงานศิลปะ เช่น การทอผ้าตีนจก การทำเครื่องสังคโลก ศิลปะปูนปั้น งานไม้ และงานลวดลายทองคำหรือทองสุโขทัย ซึ่งมีความสวยงาม และเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เป็นที่รู้จักแก่ผู้มาเยือน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2564b)



ภาพที่ 12 งานหัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดสุโขทัย
ที่มา: <https://travel.kapook.com/view207751.html>

5) เพชรบุรี

จังหวัดเพชรบุรี ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy) ในปี พ.ศ. 2564 โดยจังหวัดเพชรบุรีมีความโดดเด่นในฐานะของ “เมืองสามรส” ซึ่งหมายถึงเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ 3 อย่างของประเทศไทย คือ “รสเค็ม” จากเกลือมหาสมุทร “รสหวาน” เป็นแหล่งปลูกตาล และ “รสเปรี้ยว” ของมะนาว นอกจากนี้ยังมีวัตถุดิบอื่น ๆ เมื่อมีการปรุงอาหารจากวัตถุดิบชั้นดี ที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอาหารของอยุธยา รัตนโกสินทร์ ชาวจีน ชาวมอญ และกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่น ทำให้อาหารเมืองเพชรบุรีมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เมืองเพชรบุรียังคงอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (วรัญญา อินทรกำแหง, 2564)



ภาพที่ 13 วัฒนธรรมอาหารของจังหวัดเพชรบุรี

ที่มา: <https://www.phetchaburicreativecity.com/th/>

จากการศึกษากรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย มีการนำอัตลักษณ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นมาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มพูนมูลค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรมให้ผู้คนภายนอกจังหวัด และระดับนานาชาติให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เป็นการเพิ่มโอกาสในการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งมีการพัฒนาเมืองและฟื้นฟูพื้นที่เพื่อตอบสนองผู้คนในท้องถิ่นและรองรับนักท่องเที่ยวให้มีความพร้อมและความยั่งยืน

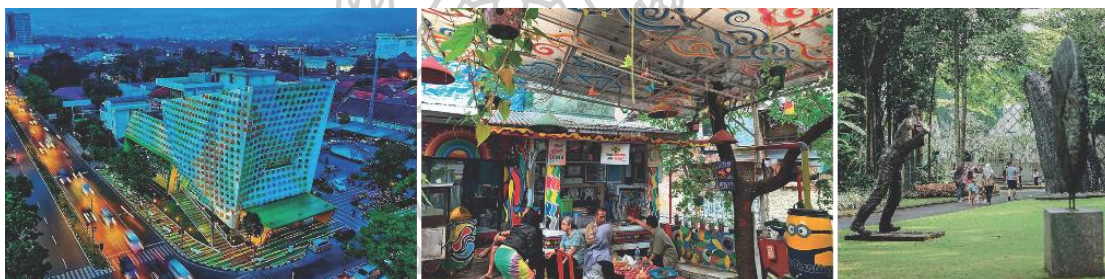
2.3.2 กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในต่างประเทศ

1) บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย

เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งการออกแบบ (City of Design) ในปี ค.ศ. 2015 เมืองบันดุงเป็นศูนย์กลางของนวัตกรรมสำหรับความคิดสร้างสรรค์และกลุ่มผู้ประกอบการในการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์จากคนรุ่นใหม่ เมืองบันดุงมีการจัดเวิร์กช็อป การประชุมต่าง ๆ หรือเทศกาล เพื่อสนับสนุนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองบันดุงเกี่ยวข้องกับการออกแบบแฟชั่น กราฟิก และสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นส่วนย่อยหลักในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเมือง โดยเมืองบันดุงมุ่งที่จะส่งเสริมเครือข่ายระหว่าง

เมืองสร้างสรรค์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีการกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการดำเนินการเป็นศูนย์กลางใหม่ พื้นที่อุตสาหกรรม การสนับสนุนการวิจัย และการพัฒนา และกิจกรรม เมืองบันดุงมีการตั้งเป้าหมายในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

- 1) การจัดตั้งสวนสาธารณะเฉพาะเรื่องในพื้นที่เมือง เพื่อจะเป็นพื้นที่ตัวแทนของเมืองสร้างสรรค์ในรูปแบบของศิลปะต่าง ๆ รวมถึงการจัดการแสดงวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- 2) สร้างเสริมความร่วมมือกับเมืองสร้างสรรค์อื่น ๆ ผ่านงานเทศกาลสร้างสรรค์ต่าง ๆ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และ
- 3) ก่อตั้งศูนย์สร้างสรรค์ 30 แห่ง และการสนับสนุนผู้ประกอบการสร้างสรรค์รายใหม่ ๆ 100,00 ราย ในระยะเวลา 5 ปี เพื่อเป็นการยกระดับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในย่าน ผ่านโครงการ Little Bandung Initiative ซึ่งจะเป็นการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ เวิร์กช็อป และกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเมืองอื่นภายในเครือข่าย (UNESCO Creative Cities Network, 2015)



ภาพที่ 14 เมืองสร้างสรรค์แห่งการออกแบบ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย

ที่มา: <https://nowjakarta.co.id/travel/archipelago-diaries/bandung-s-creative-sites>

2) คานาซาวะ ประเทศญี่ปุ่น

เมืองคานาซาวะ ประเทศญี่ปุ่น ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Art) ในปี ค.ศ. 2009 ซึ่งเป็นเมืองที่ได้รับอิทธิพลมาจากซามูไรและวิถีชีวิต ในอดีตได้เชิญช่างฝีมือจากเมืองเกียวโตและเอโดะ (โตเกียว) มาแนะนำเทคนิคงานฝีมือที่ผสมผสานกับความงามของวัฒนธรรมซามูไร ทำให้งานหัตถกรรมของเมืองคานาซาวะเกิดการผสมผสานเป็นงานฝีมือที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ปัจจุบันงานหัตถกรรมยังคงมีอยู่และเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาของผู้คนภายในย่าน ได้แก่ เทคนิคการย้อมไหมคากะยูเซ็น ซึ่งยังคงใช้ในการทำชุดกิโมโน ทองคำเปลวและเครื่องเคลือบ ในปี 1996 ได้มีการก่อตั้ง Kanazawa Citizens' Art Center เพื่อเปิดเป็นพื้นที่กิจกรรมทางศิลปะ และในปี 2004 ได้เปิดพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยศตวรรษที่ 21 เมืองคานาซาวะมีการตั้งเป้าหมายในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

- 1) การรักษาประเพณีและเทคนิคดั้งเดิม รวมทั้งการพัฒนาและคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ
- 2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศร่วมกับเมืองสร้างสรรค์อื่น ๆ ในทุกสาขา
- 3) ปกป้องความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านความเป็นสากล
- 4) แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ประสบการณ์ วิสัยทัศน์ ทักษะและความรู้ระหว่างเมืองสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้อง
- 5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงหัตถกรรมและการ

ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 6) เสริมสร้างเชื่อมโยงระหว่างสาขาความคิดสร้างสรรค์ 7) ส่งเสริมอุตสาหกรรมใหม่และการพัฒนา และ 8) เอื้อต่อการขยายตัวเพื่อรองรับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ (UNESCO Creative Cities Network, 2009)



ภาพที่ 15 งานหัตถกรรมที่มีอัตลักษณ์ของเมืองคานาซาวะ ประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: <http://www.furd.in.th/cities/world-cities-reviews/view/x92eWReGwPdq/>

3) เบอร์เกน ประเทศนอร์เวย์

เมืองเบอร์เกน ประเทศนอร์เวย์ ได้รับคัดเลือกให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เมืองแห่งวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy) ในปี ค.ศ. 2015 เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานในการค้าขายอาหารทะเลระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำอาหารแบบดั้งเดิมและอาหารตามแนวชายฝั่งทะเล โดยวัฒนธรรมการทำอาหารมีต้นกำเนิดมาจากความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลที่มีความยั่งยืนมากที่สุดในยุโรป เมืองเบอร์เกนมีความเติบโตด้วยอาหารออร์แกนิก และมีโภชนาการที่ดีต่อสุขภาพ ซึ่งการผลิตนี้ได้รับการสนับสนุนจากเกษตรกร ผู้ประกอบการด้านอาหาร ทำให้มีการจ้างงานในอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการประมงเป็นจำนวนมาก เมืองเบอร์เกนยังเป็นที่ตั้งศูนย์ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอาหารทะเลอีกด้วย อาหารออร์แกนิกและอาหารทะเลจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมือง เบอร์เกนมีการตั้งเป้าหมายในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ไว้ดังนี้ 1) การร่วมมือกับ Food Arena เพื่อส่งเสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อส่งเสริมระบบอาหารที่ยั่งยืน และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับพฤติกรรมทางโภชนาการและการผลิตอาหารทั่วโลก 2) ส่งเสริมความร่วมมือและแบ่งปันแนวปฏิบัติที่ดีกับเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารอื่น ๆ จากการใช้ประโยชน์ในสิ่งที่มีอยู่ในการพัฒนาความคิด 3) ดำเนินตามความร่วมมือที่มั่นคงกับเมืองต่าง ๆ จากภูมิภาคแอฟริกา ในด้านการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการการประมง โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนทางเหนือ – ใต้ในการทำอาหาร (UNESCO Creative Cities Network, 2015)



ภาพที่ 16 วัฒนธรรมอาหารและกิจกรรม เมืองเบอร์เกน ประเทศนอร์เวย์

ที่มา: <https://bergengastronomy.com/experience/>

จากการศึกษากรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนั้น เมืองสร้างสรรค์แต่ละเมืองมีการนำเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะตัวของพื้นที่ ที่เกิดจากการหลอมรวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ ต่อ ยอด โดยมีการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรม มนุษย์ พื้นที่กิจกรรม อุตสาหกรรมใหม่ การวิจัยและกิจกรรมสร้างสรรค์ ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ วิสัยทัศน์ และทักษะทั้งภายในพื้นที่และระหว่างเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ การที่จะเป็นเมืองสร้างสรรค์จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน รวมทั้งคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.4 บทสรุปจากการศึกษา

2.4.1 สรุปการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม

จากการศึกษา ทฤษฎี แนวคิด และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO) และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 (UNESCO) จึงได้สรุปเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจำแนกประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเก็บฐานข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่ในการเป็นเมืองสร้างสรรค์

ทั้งนี้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา ทั้ง 2 ประเภท มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)** แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ประเภทวัตถุเคลื่อนที่ได้ ได้แก่ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จิตรกรรม ศิลปหัตถกรรม และ (2) ประเภทวัตถุที่เคลื่อนที่ไม่ได้ ได้แก่ โบราณสถาน อนุสรณ์ และแหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี สถาปัตยกรรม และมรดกทางธรรมชาติ
- 2) **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)** โดยแบ่งออกเป็น 2 เกณฑ์ คือ

เกณฑ์ที่ 1 จากอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 (UNESCO) ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกในการที่จะขึ้นเบียนมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ (1) ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ (4) ความรู้ และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ (5) งานฝีมือดั้งเดิม

เกณฑ์ที่ 2 จากพระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในประเทศไทยในการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ (1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (4) ความรู้ และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานฝีมือดั้งเดิม (6) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว และ (7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีการใช้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทมรดกทางวัฒนธรรม 2 เกณฑ์ เนื่องจากจะได้มีฐานข้อมูลในการจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นได้ทั้งในประเทศไทยและของยูเนสโก (UNESCO)

ตารางที่ 1 เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม

ลำดับที่	ตัวชี้วัด	ประเทศไทย		UNESCO	
		พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504	พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559	อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546
มรดกทางวัฒนธรรมจับต้องได้					
1	โบราณวัตถุ	●		●	
2	ศิลปวัตถุ	●		●	
3	จิตรกรรม			●	
4	โบราณสถาน	●		●	
5	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์			●	
6	แหล่งโบราณคดี			●	
7	สถาปัตยกรรม			●	
8	มรดกทางธรรมชาติ			●	
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้					
9	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา		●		●
10	ศิลปะการแสดง		●		●
11	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล		●		●
12	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล		●		●
14	งานฝีมือดั้งเดิม		●		●
15	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา				●
16	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว				●
17	ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง				●

หมายเหตุ : (●) หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีกล่าวถึงในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

จากตารางที่ 1 ตัวชี้วัดต่าง ๆ จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เมืองเก่าสงขลา เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจะนำไปจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมระบุที่ตั้ง พิกัด และแสดงผลด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) เป็นแผนที่แสดงตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา พร้อมทั้งหาความเชื่อมโยงในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

2.4.2 สรุปการศึกษาเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์

“เมืองสร้างสรรค์” คือ เมืองที่มีการใช้ประโยชน์จากความคิดสร้างสรรค์ และบริบทของพื้นที่ ในการเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ การจะเป็นเมืองสร้างสรรค์ จะต้องประกอบด้วยย่านสร้างสรรค์หลายย่าน ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ มรดกทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ธุรกิจสร้างสรรค์ เกิดเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ และพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ ยกระดับคุณภาพชีวิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังนี้

เมืองสร้างสรรค์ของ David Yencken (2564) เป็นการพัฒนาเมืองทางด้านกายภาพ เป็นการนำสถาปัตยกรรมและมรดกทางวัฒนธรรมมาเป็นต้นทุนในการพัฒนา ส่วน Richard Florida (2554) เป็นผู้ให้คำนิยามบุคลากรสร้างสรรค์ หรือกลุ่มคนสร้างสรรค์ (Creative Class) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์เป็นอย่างมาก Charles Landry (2564) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผนประยุกต์ใช้วัฒนธรรมในการฟื้นฟูเมือง มีแนวคิดเดียวกันกับ Richard Florida ที่บุคลากรสร้างสรรค์เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญามาต่อยอดเพื่อจัดหาพื้นที่สร้างสรรค์ให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ โดยยังกล่าวถึงองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (1) โครงสร้างพื้นฐานของการสร้างสรรค์ และ (2) บุคลากรสร้างสรรค์

องค์การยูเนสโก (UNESCO) (2562) : เสนอไว้ว่าองค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง (2) การรวบรวมนักคิดและผู้ประกอบการ (3) การสร้างพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และ (4) การบริหารจัดการเมือง ส่วนองค์การบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) (2565) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย (1) พื้นที่สร้างสรรค์ (Public Space) (2) กลุ่มคนสร้างสรรค์ (Creative People) (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) และ (4) กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Event)

จากการศึกษาของกรวรรณ รุ่งสว่าง (2560) เรื่องการวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน มีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์ ทั้งด้านอัตลักษณ์ สถานที่ และผู้คนภายในย่าน พบว่าแนวคิดและองค์ประกอบชุมชนเมืองสร้างสรรค์ คือ สภาพแวดล้อมของเมืองที่น่าอยู่ สิ่งอำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยชุมชนเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีการเปิดกว้างในทุก ๆ ด้าน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้คนภายใน ส่วนการศึกษาของสรวิศ รุ่งโรจนารักษ์ (2562) เรื่องสัณฐานเมืองการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการศึกษาโครงสร้างและลักษณะเชิงพื้นที่ในระดับย่านสร้างสรรค์ ซึ่งแบบจำลองสัณฐานเมืองการพัฒนาย่านสร้างสรรค์จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปร่างเมืองมี 5 องค์ประกอบ และในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์และอธิบายคุณลักษณะที่สำคัญเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญย่านสร้างสรรค์หรือเมืองสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบภาพรวมในการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ได้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) นโยบาย (2) โครงสร้างพื้นฐาน (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (4) บุคลากรสร้างสรรค์ (5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ และ (6) พื้นที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปใช้เป็นองค์ประกอบการเป็นเมืองสร้างสรรค์และย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

ตารางที่ 2 สรุปการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์

องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์	ผู้ให้คำนิยาม				องค์การบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)	การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	David Yencken	Richard Florida	Chales Landry	UNESCO		การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน	สัณฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร
นโยบาย				●		●	
โครงสร้างพื้นฐาน	●		●	●		●	●
ธุรกิจสร้างสรรค์				●	●	●	●

ตารางที่ 2 สรุปการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ (ต่อ)

องค์ประกอบ เมืองสร้างสรรค์	ผู้ให้คำนิยาม					การศึกษาวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	
	David Yencken	Richard Florida	Chales Landry	UNESCO	องค์การบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)	การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน	ลัทธิฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร
บุคลากรสร้างสรรค์		●	●	●	●	●	●
วัฒนธรรม และการสนับสนุนกิจกรรม สร้างสรรค์	●		●	●	●	●	●
พื้นที่สร้างสรรค์	●		●	●	●	●	●

การจะเป็นเมืองสร้างสรรค์ จะต้องประกอบด้วยย่านสร้างสรรค์หลาย ๆ ย่านรวมกัน การพัฒนาย่านสร้างสรรค์จะต้องมีการสนับสนุนพื้นที่ด้วยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ โดยเรียกว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” จากการศึกษาขององค์การยูเนสโก องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก องค์การความร่วมมือเพื่อการค้าและการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) สรุปได้ว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่ทางด้านเศรษฐกิจบนพื้นฐานขององค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีการเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมธุรกิจและบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงเรื่องราวของย่าน ผู้คน และธุรกิจดั้งเดิม พร้อมทั้งมีมาตรการในการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

การขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2565) มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ 11 ปัจจัยที่สำคัญประกอบไปด้วย

(1) นโยบาย (Policy) ประกอบด้วย 2 ปัจจัย 1) มีแผนพัฒนาย่านเศรษฐกิจ 2) มีกลไกในการสนับสนุน

(2) ผู้คน (People) ประกอบด้วย 2 ปัจจัย 1) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน 2) การรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์

(3) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support) ประกอบด้วย 4 ปัจจัย 1) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ 2) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่ 3) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม 4) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ

(4) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ประกอบด้วย 2 ปัจจัย 1) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก

(5) ธุรกิจ (Business) ประกอบด้วย 1 ปัจจัย 1) มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่

ผู้วิจัยนำปัจจัยในการขับเคลื่อนย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ทั้ง 11 ปัจจัย มาใช้เป็นตัวชี้วัดที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์และย่านสร้างสรรค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ย่านสร้างสรรค์ทั้ง 4 ย่าน ของเมืองเก่าสงขลา และจากการศึกษาปัจจัยขับเคลื่อนย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ แต่ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เมืองสร้างสรรค์หรือย่านสร้างสรรค์ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ซึ่งเมื่อศึกษาองค์ประกอบของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ในองค์ประกอบที่ 3 วัฒนธรรมและสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ มีทั้งหมด 4 ปัจจัย ทางผู้วิจัยเห็นว่าปัจจัยที่ 3) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม และ 4) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ เป็นตัวชี้วัดทางด้านพื้นที่ ภายนอก และสภาพแวดล้อมของการเป็นเมืองสร้างสรรค์หรือย่านสร้างสรรค์ จึงนำปัจจัยทั้ง 2 ปัจจัย มาเป็นตัวชี้วัดในองค์ประกอบที่ 6 ของการศึกษา คือ พื้นที่สร้างสรรค์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ และตัวชี้วัดที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์

องค์ประกอบ เมืองสร้างสรรค์ / ย่านสร้างสรรค์	ตัวชี้วัดที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์
นโยบาย	(1) มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่าน (2) มีกลไกในการสนับสนุน
โครงสร้างพื้นฐาน	(3) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก (4) มีพื้นที่ทำงานและที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถจ่ายได้
ธุรกิจสร้างสรรค์	(5) มีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่
บุคลากรสร้างสรรค์	(6) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน (7) มีการรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์
วัฒนธรรม และการสนับสนุนกิจกรรม สร้างสรรค์	(8) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ (9) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่
พื้นที่สร้างสรรค์	(10) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม (11) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญและตัวชี้วัดที่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ มีรายละเอียดดังนี้

- (1) นโยบาย : 2 ตัวชี้วัด 1) มีแผนพัฒนาพัฒนาย่านเศรษฐกิจ 2) มีกลไกในการสนับสนุน
- (2) โครงสร้างพื้นฐาน : 2 ตัวชี้วัด 1) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก
- (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ : 1 ตัวชี้วัด 1) มีการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่
- (4) บุคลากรสร้างสรรค์ : 2 ตัวชี้วัด 1) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน
2) การรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์
- (5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ : 2 ตัวชี้วัด 1) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ 2) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่
- (6) พื้นที่สร้างสรรค์ : 2 ตัวชี้วัด 1) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม
2) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีแกนหลักในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ คือ “อุตสาหกรรมสร้างสรรค์” ภายในพื้นที่ย่าน แบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 15 สาขา ดังนี้ **กลุ่มที่ 1 กลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Originals)** : (1) งานฝีมือและหัตถกรรม (2) ดนตรี (3) ศิลปะการแสดง และ (4) ทัศนศิลป์ **กลุ่มที่ 2 กลุ่มคอนเทนต์และสื่อสร้างสรรค์ (Creative Content / Media)** : (1) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (2) การแพร่ภาพและกระจายเสียง

(3) การพิมพ์ และ (4) ซอฟต์แวร์ **กลุ่มที่ 3 กลุ่มบริการสร้างสรรค์ (Creative Service) :**
 (1) การโฆษณา (2) การออกแบบ และ(3) สถาปัตยกรรม **กลุ่มที่ 4 กลุ่มสินค้าสร้างสรรค์ (Creative Goods / Products) :** (1) อุตสาหกรรมแฟชั่น และ**กลุ่มที่ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Industries) :**(1) อาหารไทย (2) การแพทย์แผนไทย และ (3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (Creative Cities) มีทั้งหมด 7 สาขา ได้แก่ 1) วรรณคดี (Literature) 2) การออกแบบ (Design) 3) ภาพยนตร์ (Film) 4) ดนตรี (Music) 5) หัตถกรรมพื้นบ้าน (Craft and Folk Arts) 6) มีเดีย อาร์ต (Media Arts) และ 7) อาหาร (Gastronomy)

ผู้วิจัยจะนำตัวชี้วัดขององค์ประกอบของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และแกนหลักการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้ในการประเมินย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา เพื่อหาว่า ย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาแต่ละย่านมีความโดดเด่นในด้านใด มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ใดที่สามารถส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ นำไปสู่การค้นคว้าเมืองสงขลาที่มีความเหมาะสมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมอย่างไร

บทถัดไปคือ บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิธีการศึกษา ลักษณะของข้อมูล ที่เก็บรวบรวมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวชี้วัด เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์กลุ่มบุคคล สร้างสรรค์ในพื้นที่ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อมีการพิจารณาตัวชี้วัดของมรดกทางวัฒนธรรม และการเป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งถ้าหากเมืองเก่าสงขลาตรงตามตัวชี้วัดที่กำหนด เมืองเก่าสงขลาจะมีความสามารถในการพัฒนาเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นของวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา สืบค้นและจัดทำฐานข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรม และค้นหาความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงตัวชี้วัดของการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม และการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งการนำมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในพื้นที่มาพัฒนา ต่อยอด เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม และเกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเผยแพร่วัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการส่งเสริมพัฒนาย่านสร้างสรรค์ด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ตามบริบท และอัตลักษณ์ของเมืองเก่าสงขลา ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่จะต้องมีการศึกษาและค้นหาอัตลักษณ์ของเมืองเก่าสงขลาที่มีลักษณะในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม โดยมีการศึกษาเรื่อง (1) ลักษณะทางกายภาพของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิของประวัติศาสตร์มรดกทางวัฒนธรรม ตำแหน่งที่ตั้ง ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน สังคมและวัฒนธรรม การใช้ประโยชน์ที่ดินอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และโครงสร้างพื้นฐาน และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา (2) กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยและต่างประเทศ และ (3) แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งนำมาเป็นตัวชี้วัดเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

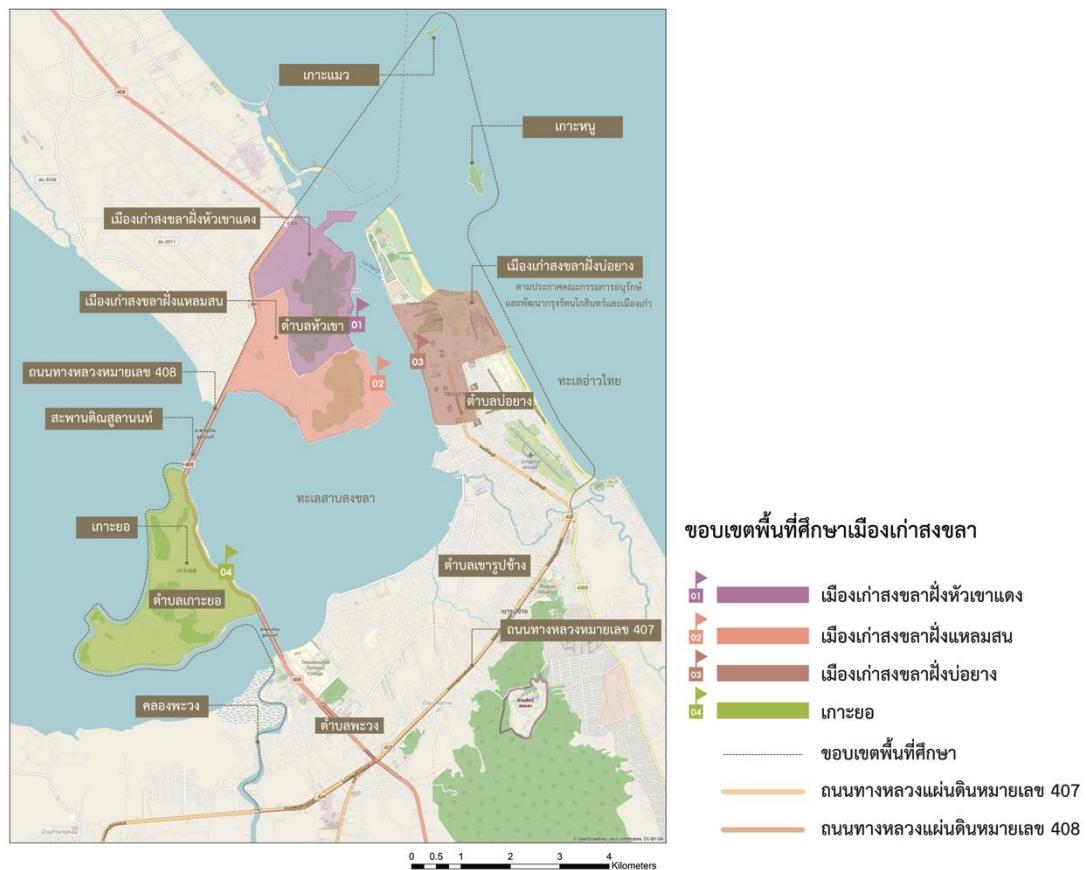
3.1 ขอบเขตการศึกษา

1) ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีการกำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเชิงหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่เมืองเก่าทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา คือ เกาะยอ ชุมชนโบราณที่มีการตั้งถิ่นฐานในช่วงสมัยสุโขทัยตอนปลายและอยุธยา มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกาะหนู-เกาะแมว เป็นเกาะที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นจุดหมายตาแรกของนักเดินทางทางเรือที่เดินทางมายังเมืองสงขลา แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นพื้นที่หาปลาของชาวบ้าน

ในท้องถิ่น ตำบลบ่อทราย ตำบลเขารูปช้าง และตำบลพะวง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ส่วนขยายของเมืองเก่าสงขลา ศูนย์รวมส่วนราชการและสถานที่สำคัญของเมืองสงขลา โดยพื้นที่ศึกษามีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันในการสร้างอาชีพ ดำรงชีวิตและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ ทะเลสาบสงขลา จึงมีการกำหนดพื้นที่ศึกษาให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มทะเลสาบสงขลา รวมขนาดพื้นที่ศึกษา 68.27 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 407
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย และเกาะหนู
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เกาะยอ คลองพะวง และทะเลสาบสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 408



ภาพที่ 17 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม การกระจุกตัวของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม อุทยานกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมสร้างสรรค์

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาเกี่ยวกับ (1) ประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม ตำแหน่งที่ตั้ง ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน สังคมและวัฒนธรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และโครงสร้างพื้นฐาน (2) ศึกษาค้นคว้า รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเมืองสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทย และต่างประเทศ (3) ศึกษาข้อมูล และวิเคราะห์ความสามารถเมืองเก่าสงขลา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาเมืองเก่าสงขลา ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

3.2 ขั้นตอนดำเนินการศึกษา

ในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีขั้นตอนในการศึกษาที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดความสำคัญ ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา คำถามของการศึกษา ขอบเขตเนื้อหาการศึกษา วิเคราะห์ และเสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาเมืองสงขลาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การกำหนดปัญหา ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 2) การตั้งคำถามการศึกษา คือ (1) เมืองเก่าสงขลาที่มีมรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบใดบ้าง (2) เมืองเก่าสงขลาที่มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่ และอย่างไร
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา และวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองสงขลาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาและเก็บรวบรวมจากนโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษาเมืองสร้างสรรค์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศและการศึกษา ข้อมูลของพื้นที่ศึกษา

(2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยการลงพื้นที่ภาคสนามบริเวณพื้นที่ศึกษา

4) การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษา

(1) การวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เป็นการวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้เกณฑ์การจำแนกมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อจำแนกประเภท

ของมรดกทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ

(2) การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยการใช้นโยบายเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์

(3) การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา เป็นการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา จากเกณฑ์ของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประเทศไทย และเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก

(4) การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เป็นข้อมูลสนับสนุน มุมมองความคิด หรือแนวทางในการส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมตามบริบท

5) การสรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การสรุปผลการศึกษา คือ (1) ฐานข้อมูลและแผนที่แสดงตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา (2) ความเหมาะสมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมให้เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและการวิเคราะห์

ในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม จะต้องมีการเก็บข้อมูลที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมและเมืองสร้างสรรค์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

1) การจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

การจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จะต้องศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

2) การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา

การเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่าน ประกอบด้วย ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย และย่านเกาะยอ จากการศึกษาผู้วิจัย ประยุกต์องค์ประกอบในการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ และย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2565) ได้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) นโยบาย (2) โครงสร้างพื้นฐาน (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (4) บุคลากรสร้างสรรค์ (5) วัฒนธรรมและการสนับสนุน

กิจกรรมสร้างสรรค์ และ (6) พื้นที่สร้างสรรค์ โดยมีการใช้ตัวชี้วัดในการศึกษาจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4)

นโยบาย (Policy) : (1) มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่าน (2) มีกลไกในการสนับสนุน

โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) : (3) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ (4) มีพื้นที่ทำงานและที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถจ่ายได้

ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) : (5) มีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่

บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People) : (6) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน (7) มีการรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์

วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support) : (8) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ (9) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่

พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space) : (10) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม (11) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ
ตารางที่ 4 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์
นโยบาย (Policy)	(1) มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่าน (2) มีกลไกในการสนับสนุน	- แผนการพัฒนา และส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ
โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	(3) มีการเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวก (4) มีพื้นที่ทำงานและที่อยู่อาศัยในราคาที่สามารถจ่ายได้	- ระบบคมนาคม และขนส่งสาธารณะ - สาธารณูปโภค - สาธารณูปการ - อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์
ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)	(5) มีการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจในพื้นที่	- ลักษณะทางเศรษฐกิจ - อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ / ธุรกิจสร้างสรรค์
บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)	(6) มีการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน (7) มีการรวมกลุ่มของคนสร้างสรรค์	- ลักษณะทางสังคม

ตารางที่ 4 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์
วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)	(8) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มีคุณภาพ (9) มีองค์กรหรือสถาบันทางวัฒนธรรมในพื้นที่	- ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน - มรดกทางวัฒนธรรม - กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดภายในย่าน - การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา
พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	(10) มีพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สร้างสรรค์รองรับกิจกรรม (11) มีสถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคคล และโอกาสทางอาชีพ	- การใช้ประโยชน์ที่ดิน - พื้นที่สาธารณะ - อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

3) การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา

การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จะใช้ข้อมูลในการศึกษาจากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา และย่านเมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่านสร้างสรรค์

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ตัวชี้วัดการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

ในการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม สามารถแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 รูปแบบ ดังนี้

1) เกณฑ์ในการจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

ตัวชี้วัดนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมจากการศึกษากฎหมาย และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการจำแนกแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 16 ตัวชี้วัด วิธีการเก็บข้อมูล คือ การศึกษาข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมจากข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากการค้นคว้างานวิจัย และข้อมูลปฐมภูมิ จากการสำรวจพื้นที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งระบุตำแหน่ง และพิกัดของมรดกทางวัฒนธรรมด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและแหล่งที่มาของข้อมูลในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม		ตัวชี้วัด	วิธีการเก็บข้อมูล		แหล่งข้อมูล
			ปฐมภูมิ	ทุติยภูมิ	
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	ประเภทวัตถุเคลื่อนที่ได้	โบราณวัตถุ	●	●	การศึกษางานวิจัย / การสัมภาษณ์ผู้คนในท้องถิ่น
		ศิลปวัตถุ	●	●	
		จิตรกรรม	●	●	
	ประเภทวัตถุที่เคลื่อนที่ไม่ได้	โบราณสถาน	●	●	
		อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์	●	●	
		แหล่งโบราณคดี	●	●	
		สถาปัตยกรรม	●	●	
		มรดกทางธรรมชาติ	●	●	
	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ / มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา	●	●	
ศิลปะการแสดง		●	●		
แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล		●	●		
ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล		●	●		
งานฝีมือดั้งเดิม		●	●		
วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา		●	●		
การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว		●	●		
ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง		●	●		

2) ตัวชี้วัดในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา

ตัวชี้วัดนี้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา จากการศึกษาเมืองสร้างสรรค์ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และละแวกบ้านสร้างสรรค์ เพื่อใช้เป็นตัวชี้วัดในการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา และการเชื่อมโยงย่านสร้างสรรค์ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ โดยตารางตัวชี้วัดจะเป็นการบ่งชี้ความพร้อมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ และส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและแหล่งที่มาของข้อมูลของการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา

ข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล		แหล่งข้อมูล
	ปฐมภูมิ	ทุติยภูมิ	
นโยบาย - แผนการพัฒนา และส่งเสริมการพัฒนา ด้านต่าง ๆ		●	(1) แผนพัฒนาจังหวัด (2) หนังสือ เอกสารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (3) ผังเมืองบริเวณพื้นที่ศึกษา
โครงสร้างพื้นฐาน - ระบบคมนาคมและขนส่งสาธารณะ - สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ - อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่า ทางประวัติศาสตร์	●	●	(1) การสำรวจชุมชน (2) หนังสือ เอกสารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (3) ข้อมูลภูมิสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)
ธุรกิจสร้างสรรค์ - ลักษณะทางเศรษฐกิจ - อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ / ธุรกิจ สร้างสรรค์	●	●	(1) หนังสือ เอกสารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (2) การสำรวจชุมชนและสังเกตกิจกรรมทางสังคม (3) การสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์
บุคลากรสร้างสรรค์ - ลักษณะทางสังคม	●	●	(1) การสำรวจชุมชน (2) การติดตามเพจต่าง ๆ ใน Facebook (3) การสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์
วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรม สร้างสรรค์ - ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน - มรดกทางวัฒนธรรม - กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดภายในย่าน - การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา	●	●	(1) หนังสือ เอกสารการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (2) การสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (3) การสำรวจชุมชนและกิจกรรมทางสังคม (4) การติดตามเพจต่าง ๆ ใน Facebook (5) การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ (6) จากการวิเคราะห์การกระจุกตัว ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (7) ข้อมูลภูมิสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS)

ตารางที่ 6 รายละเอียดข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและแหล่งที่มาของข้อมูลของการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา (ต่อ)

ข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล		แหล่งข้อมูล
	ปฐมภูมิ	ทุติยภูมิ	
พื้นที่สร้างสรรค์ - การใช้ประโยชน์ที่ดิน - พื้นที่สาธารณะ - อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	●	●	(1) การสำรวจชุมชนและสังเกตกิจกรรมทางสังคม (2) จากการวิเคราะห์การกระจุกตัวของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม (3) ข้อมูลภูมิสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) (4) ผังเมืองบริเวณพื้นที่ศึกษา

3) ตัวชี้วัดในการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา

ตัวชี้วัดนี้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จะใช้เกณฑ์ในการศึกษา 2 เกณฑ์ คือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (Creative Cities) ทั้งนี้จะต้องมีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรม และย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่าน มีรายละเอียดของตัวชี้วัดดังนี้

(1) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ : การวิเคราะห์เมืองสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่านสร้างสรรค์ เพื่อหาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในแต่ละย่านสร้างสรรค์ โดยการใช้ตัวชี้วัดของการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประเทศไทย 15 สาขา ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Originals) : (1) งานฝีมือและหัตถกรรม (2) ดนตรี (3) ศิลปะการแสดง และ (4) ทัศนศิลป์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มคอนเทนต์และสื่อสร้างสรรค์ (Creative Content / Media) : (5) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (6) การแพร่ภาพและกระจายเสียง (7) การพิมพ์ และ (8) ซอฟต์แวร์

กลุ่มที่ 3 กลุ่มบริการสร้างสรรค์ (Creative Service) : (9) การโฆษณา (10) การออกแบบ และ (11) สถาปัตยกรรม

กลุ่มที่ 4 กลุ่มสินค้าสร้างสรรค์ (Creative Goods / Products) : (12) อุตสาหกรรมแฟชั่น

กลุ่มที่ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Industries) : (13) อาหารไทย (14) การแพทย์แผนไทย และ (15) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(2) **เมืองสร้างสรรค์** : จากการวิเคราะห์ย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่านสร้างสรรค์แล้ว จะใช้ตัวชี้วัดที่ 2 คือ การเป็นเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ทั้งหมด 7 สาขา ได้แก่ ได้แก่ 1) วรรณคดี (Literature) 2) การออกแบบ (Design) 3) ภาพยนตร์ (Film) 4) ดนตรี (Music) 5) หัตถกรรมพื้นบ้าน (Craft and Folk Arts) 6) มีเดีย อาร์ต (Media Arts) และ 7) อาหาร (Gastronomy)

3.4.2 แบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บข้อมูลและความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลา จำนวน 3 คน ในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2565 เกี่ยวกับการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา นำมาเป็นข้อมูลสนับสนุน มุมมองความคิดเห็น และเป็นแนวทางในการส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ซึ่งมีการนัดสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และมีการบันทึกเสียง ในแบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา

มีประเด็นคำถามสอบถามความคิดเห็นของผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา ดังนี้

- 1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาสามารถเป็นเมืองสร้างสรรค์ได้หรือไม่ อย่างไร
- 2) เมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในด้านใดบ้าง

โดยยึดตามเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO) แบ่งออกเป็น 7 สาขา (1) เมืองวรรณกรรม (City of Literature) (2) เมืองแห่งภาพยนตร์ (City of Film) (3) เมืองแห่งดนตรี (City of Music) (4) เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts & Folk Arts) (5) เมืองแห่งศิลปะสื่อประสาสัมพันธ์ (City of Media art) และ (7) เมืองแห่งวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy)

- 3) เมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร และมีข้อเสนอแนะ / แนวทางในการจัดการเพื่อให้เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองสร้างสรรค์อย่างไร

3.4.3 แบบการสำรวจพื้นที่

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสำรวจพื้นที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม และเมืองสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดในการเก็บข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรม และเมืองสร้างสรรค์ จากการรวบรวมทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม และเมืองสร้างสรรค์ โดยจะมีเฉพาะแบบสำรวจมรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากจะต้องมีการสำรวจพื้นที่จริง บันทึก ถ่ายภาพ

และตรวจสอบตำแหน่งของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมตามตัวชี้วัด (ตารางที่ 7) และนำมาระบุจำนวนของมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ในส่วนของเมืองสร้างสรรค์และกิจกรรมสร้างสรรค์มีการเก็บข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ ข้อมูลทุติยภูมิ และสังเกตกิจกรรมทางสังคมภายในพื้นที่

ตารางที่ 7 แบบสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

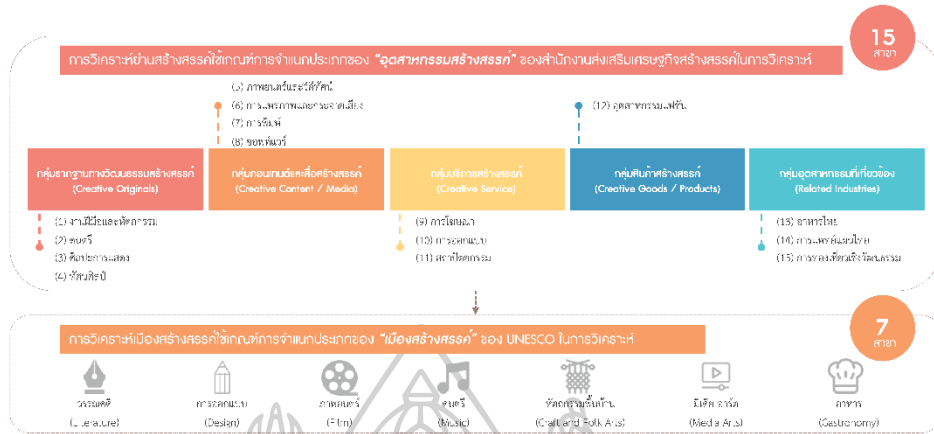
ลำดับ	รายการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)							มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ	ศิลปวัตถุ	จิตรกรรม	โบราณสถาน	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์	แหล่งโบราณคดี	สถาปัตยกรรม	มรดกทางธรรมชาติ	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมรดกและการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา	ศิลปะการแสดง	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล	งานฝีมือดั้งเดิม	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา	การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
1																
2																
3																
4																
5																

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งมีการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เป็นการวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้เกณฑ์การจำแนกมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ พร้อมทั้งระบุตำแหน่งที่ตั้งมรดกทางวัฒนธรรมบน Google Earth และแสดงผลข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้วยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) เพื่อจัดทำแผนที่ระบุตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

สร้างสรรค์ประเภทใดของยูเนสโก (UNESCO) ทั้ง 7 สาขา และมีความเหมาะสมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ได้อย่างไร



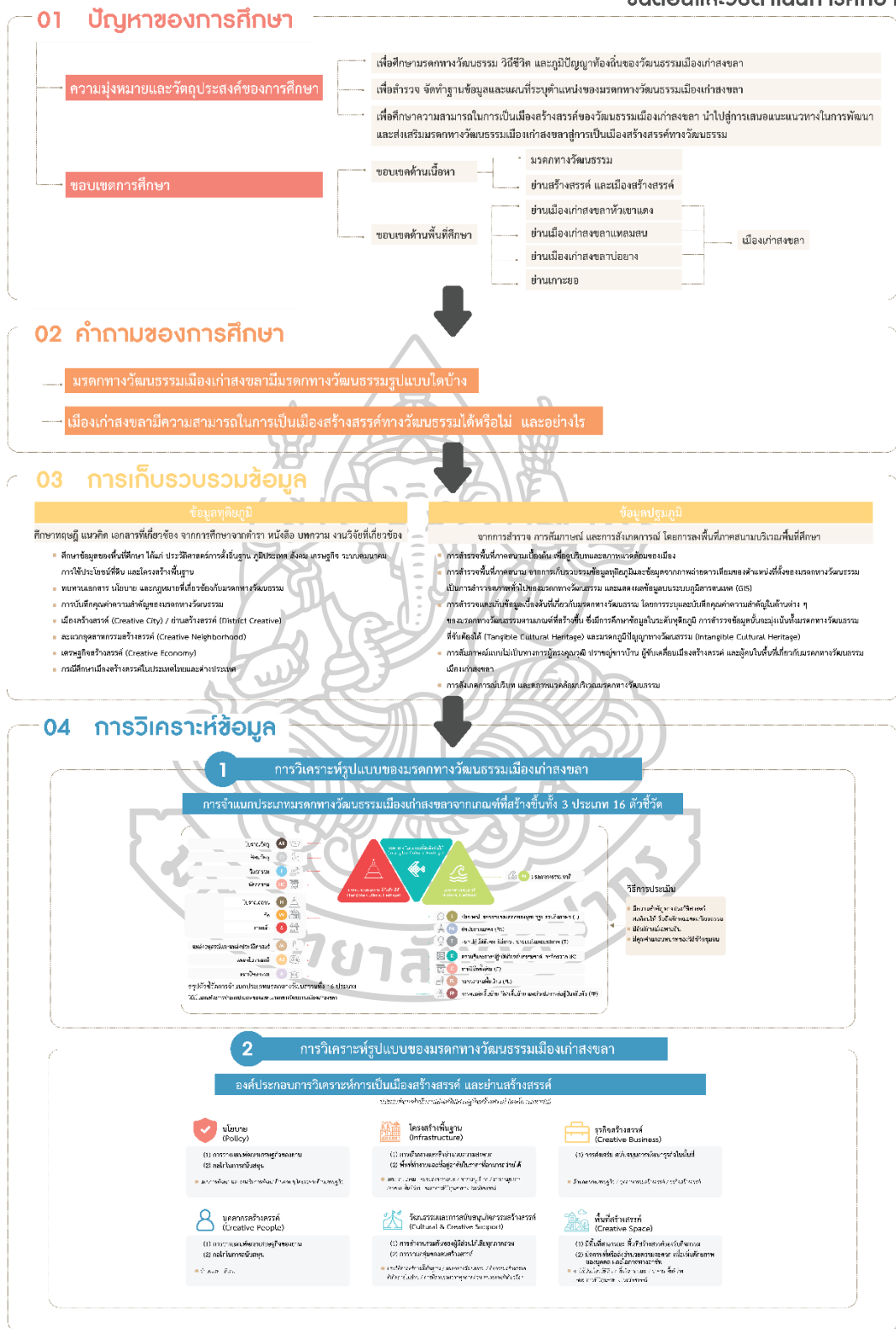
ภาพที่ 20 การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

4) การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสนับสนุนผลการศึกษา มุมมองแนวความคิด หรือแนวทางในการส่งเสริมเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมตามบริบท



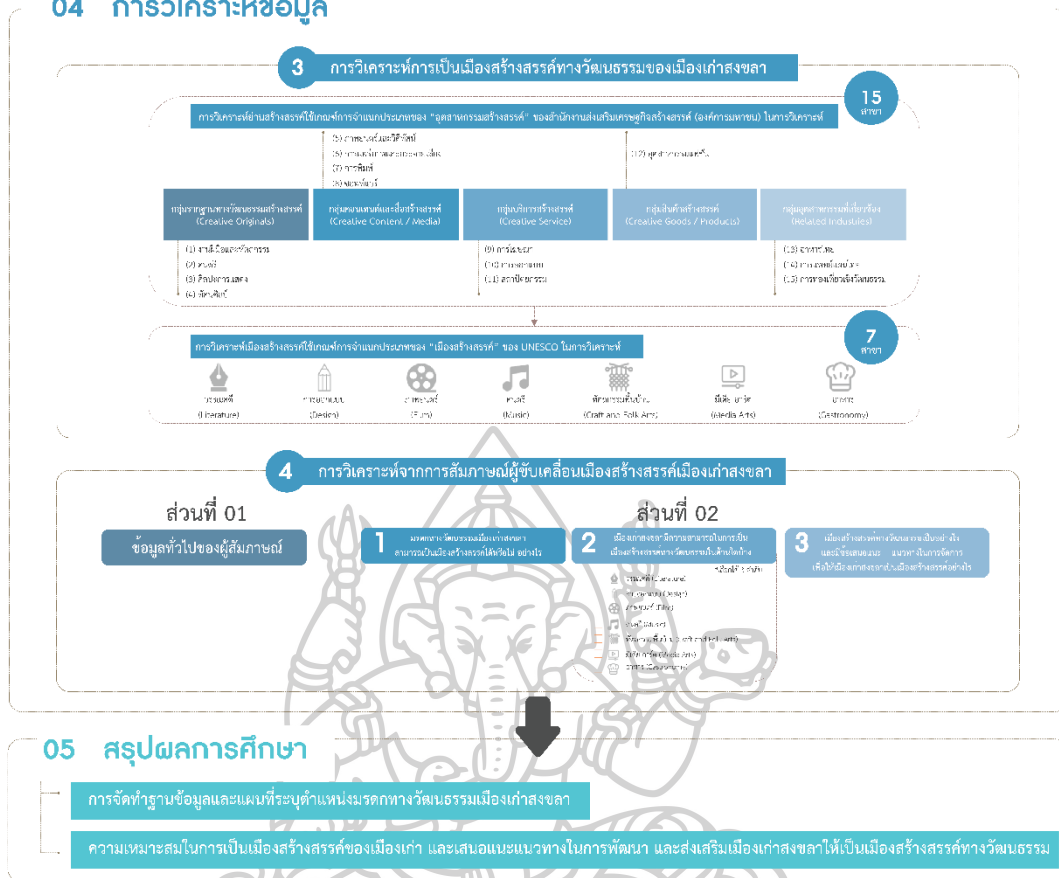
ภาพที่ 21 การวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา



ภาพที่ 22 สรุปขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

04 การวิเคราะห์ข้อมูล



ภาพที่ 23 สรุปขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา (ต่อ)

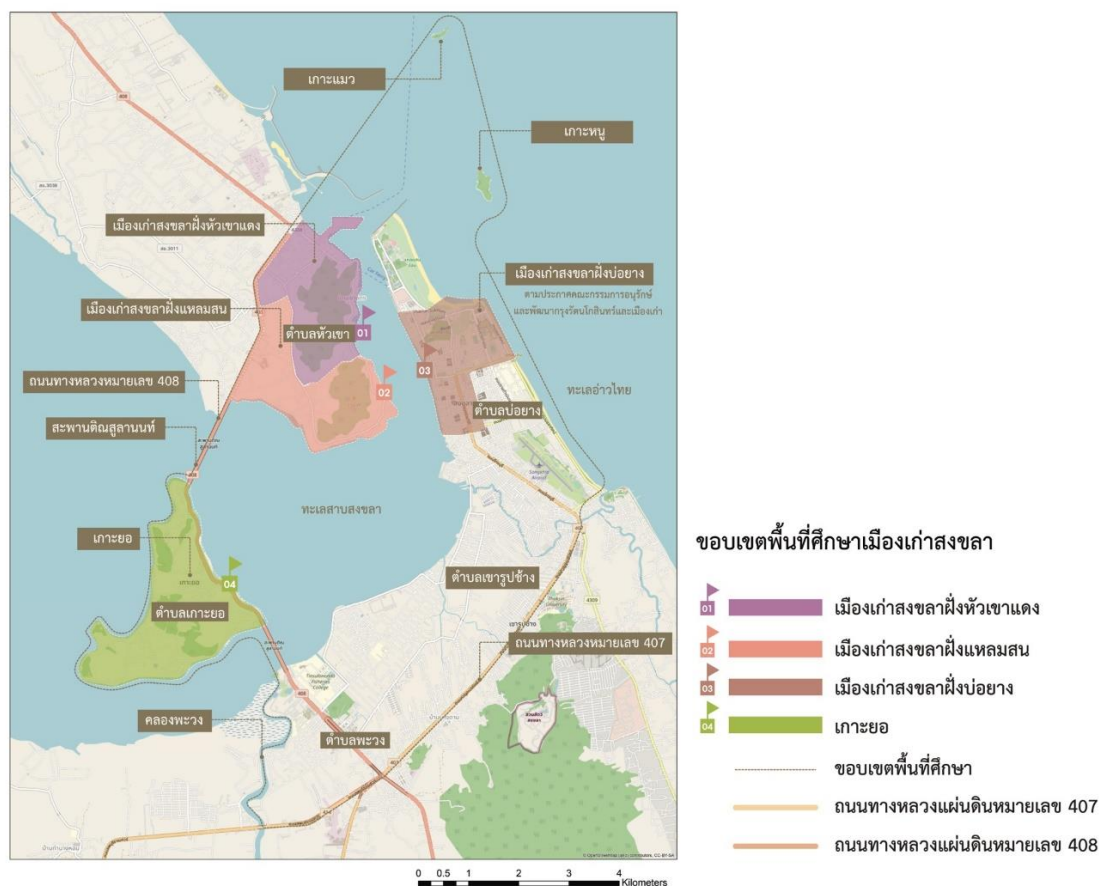
ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของมรดกทางวัฒนธรรมและเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้มาซึ่งการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม โดยมีการสรุปการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษาที่กำหนด เพื่อให้เห็นถึงบริบทของเมืองเก่าสงขลา สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในบทต่อไป

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

4.1 ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม คือ บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาเชิงหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อหย่าง รวมไปถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา คือ เกาะยอ เกาะหนู-เกาะแมว ตำบลบ่อหย่าง ตำบลเขารูปช้าง และตำบลพะวง จังหวัดสงขลา



ภาพที่ 24 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

เมืองเก่าฝั่งหัวเขาแดง ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออก และทะเลอ่าวไทยทางทิศเหนือ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ซึ่งมีความสำคัญทางทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากบริเวณนี้มีภูเขาที่มีขนาดใหญ่และเล็ก ได้แก่ เขาแดง เขาค่ายม่วง และเขาน้อย และบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบ

สงขลาต่ำกว่าเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่ออย่าง พื้นที่ราบชายฝั่งทะเลสาบสงขลา และบริเวณตีนเขา จึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านชาวประมงตลอดแนวของพื้นที่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408

2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

เมืองเก่าฝั่งแหลมสน ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันตกและตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ซึ่งมีความสำคัญทางทรัพยากรธรรมชาติเช่นเดียวกับเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงเป็นพื้นที่เมืองและภูเขาขนาดใหญ่ต่อเนื่องกัน และบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาและบริเวณตีนเขา จึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านชาวประมงตลอดแนวของพื้นที่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408

3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่ออย่าง และพื้นที่ต่อเนื่อง

เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่ออย่าง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสงขลา มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล ลาดเอียงจากฝั่งทะเลอ่าวไทยไปทางด้านทะเลสาบสงขลา โดยพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีหาดทรายขาวไล่ระดับลงไปในทะเล เมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างถูกขนาบด้วย 2 ทะเลด้วยกัน คือ ทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา จึงถือว่าเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองสองทะเล ทางทิศเหนือและทิศตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย เป็นทะเลน้ำเค็ม ส่วนทางด้านทิศตะวันตกติดกับทะเลสาบสงขลา เป็นน้ำกร่อยทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลาจึงเป็นแหล่งรวมทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ของเมืองสงขลา นอกจากนี้ในพื้นที่บริเวณเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่ออย่าง มีเขาน้อยและเขาตังกวนเป็นภูเขาธรรมชาติที่ตั้งอยู่ภายในเมือง พื้นที่ศึกษามีพื้นที่ต่อเนื่อง คือ พื้นที่ของตำบลพะวงและเทศบาลเมืองเขารูปช้างบางส่วน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ พื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาและป่าชายเลน

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย เกาะหนู และเกาะแมว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา และคลองพะวง

4) เกาะยอ

เกาะยอเป็นพื้นที่เกาะที่ตั้งอยู่ในทะเลสาบสงขลาตอนล่าง อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองสงขลา ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา และที่ราบมีรายละเอียดดังนี้

- (1) พื้นที่ภูเขาและเนินเขา วางตัวในแนวทิศเหนือ - ใต้
- (2) พื้นที่ราบ เนื่องจากเกาะยอมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาและภูเขา จึงทำให้มีพื้นที่ราบลุ่มน้อยมาก โดยพื้นที่ราบจะใช้เป็นที่ในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ทำสวนผัก สวนผลไม้ ทำนา และสวนยางพารา นิยมปลูกไผ่บนเนินเขาหรือภูเขา
- (3) อ่าว เกาะยอมีลักษณะเป็นพื้นที่เกาะมีทะเลสาบสงขลาล้อมรอบ จึงทำให้เกิดส่วนเว้าหรืออ่าวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งในอดีตมีการใช้ประโยชน์ในการหลบคลื่นลม และเป็นที่ยอดเรือหรือท่าเรือของชาวเกาะยอ
- (4) แหล่งน้ำ พื้นที่เกาะยอมีแหล่งน้ำธรรมชาติน้อยมากเนื่องจากเป็นพื้นที่สูง และมีน้ำทะเลล้อมรอบ บริเวณเกาะยอจะมีน้ำใต้ดินเป็นจำนวนมากในฤดูมรสุม ซึ่งมีตาน้ำไหลจากภูเขา กลายเป็นทางน้ำ ชาวเกาะยอนิยมเรียกว่า “เตราะชะ” หรือ “ทางเตราะชะ” พบบริเวณภูเขาภายในเกาะยอ

เกาะยอมีการเชื่อมต่อกับคมนาคมทางบกที่สำคัญ คือ สะพานติณสูลานนท์ที่พาดผ่านทางทิศตะวันออกของเกาะยอ ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างอำเภอสิงหนครทางทิศเหนือ และอำเภอเมืองสงขลาทางทิศใต้ เกาะยอจึงมีพื้นที่อาณาเขตที่ติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ, 2560a) ดังนี้

ทิศเหนือติดต่อกับ		ทะเลสาบสงขลา เขตเทศบาลเมืองสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา เทศบาลตำบลเขารูปช้างและตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา เขตองค์การบริหารส่วนตำบลพะวง อำเภอเมืองสงขลา และเทศบาลตำบลน่าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลสาบสงขลา เขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียง และตำบลรัตภูมิ อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

4.2 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

เมืองเก่าสงขลามีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าสงขลาที่ตั้งอยู่ในขอบเขตของพื้นที่ศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย เมืองเก่า สงขลาฝั่งหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย และเกาะยอ ซึ่งเป็นพื้นที่ สำคัญทางประวัติศาสตร์ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา, 2564b)

1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 – 23 ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ 1 (พ.ศ. 1893-1912) เมืองสงขลาปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า เมืองสงขลาเป็นเมืองประเทศราชในจำนวน 16 หัวเมือง และในพุทธศตวรรษที่ 20 – 21 ในบันทึก ของพ่อค้าชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ปรากฏชื่อ “ซิงกูร์” หรือ “ซิงกอร่า” (Singora / Singor) แปลว่า “ภูเขา” ในภาษาบาลี และ “นคริมลาญสงโฆรา” ในภาษามลายู ในจารึกหลุมศพของสุลต่านสุลัยมาน ซึ่งเป็นเจ้าเมืองของเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

ในสมัยพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2224 – 2229 มีนักเดินทางชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่ ศาสนา คือ นิโคลาส แซร์แวส ได้เรียกชื่อเมืองสงขลาว่า “เมืองสิงขร” จึงมีการสันนิษฐานว่าเพี้ยนมา จาก “ซิงกอร่า” และชื่อเมืองสงขลาเพี้ยนมาจาก “สิงหลา” อ่านว่า สิง-หะ-ลา หรือ “สิงขร”

เมืองสงขลา มีหลายข้อสันนิษฐานสำหรับที่มาของชื่อ (1) พ่อค้าชาวเปอร์เซีย - อินเดีย เข้ามาค้าขายทางเรือ เห็นเกาะหนู เกาะแมว มีลักษณะเหมือนสิงห์สองตัวมอบเฝ้าบริเวณปากทางเข้า เมืองสงขลา จึงเรียกว่า “สิงหลา” และเพี้ยนเป็นสิงขร และสงขลา (2) ชาวพื้นเมืองเดิม เรียกว่า “เมืองสทิง” ชาวมลายูเข้ามาค้าขายกับเมืองสทิง ก็เรียกว่าเมืองสิงหลา ออกเสียงเพี้ยนเป็น “เซ็งคอร่า” เมื่อมีฝรั่งเข้ามาค้าขาย จึงมีการเพี้ยนเสียงเป็นสำเนียงฝรั่งเป็น “ซิงกอร่า” เสียงเพี้ยนเป็น “สงขลา” (3) “สงขลา” เพี้ยนมาจาก “สิงขร” (Singor) หรือ “สิงหนคร” (Singora) ที่มีความหมายว่า ภูเขา และมีความสอดคล้องกับเมืองสงขลา เนื่องจากเมืองสงขลามีภูเขาเป็นจำนวนมาก และเมืองสงขลา ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาหัวแดง ต่อมาจึงได้รับการพระราชทานนามเจ้าเมืองสงขลาว่า “วิเชียรคีรี” ซึ่งมีความหมายและความสอดคล้องกับลักษณะของภูมิประเทศ

เมืองสงขลาเป็นเมืองท่าการค้าที่มีความสำคัญ มีการเข้ามาค้าขายทางทะเลของชาวต่างชาติ เช่น อาหรับเปอร์เซีย อินเดียชาติตะวันตก และจีน ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าเมืองเชื้อสาย มุสลิม

ในปี พ.ศ. 2156 ดาโต๊ะโมกอลล์ หรือสุลต่านสุลัยมาน ชาวอาหรับเชื้อสายเปอร์เซีย นับถือ ศาสนาอิสลาม ซึ่งสืบเชื้อสายจากตระกูลผู้ปกครองเมืองมาเลย์ ได้สถาปนาเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และมีพ่อค้าชาวฮอลันดา ชาวตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาทำการค้าที่เมืองสงขลา ซึ่งในบันทึกของพ่อค้า

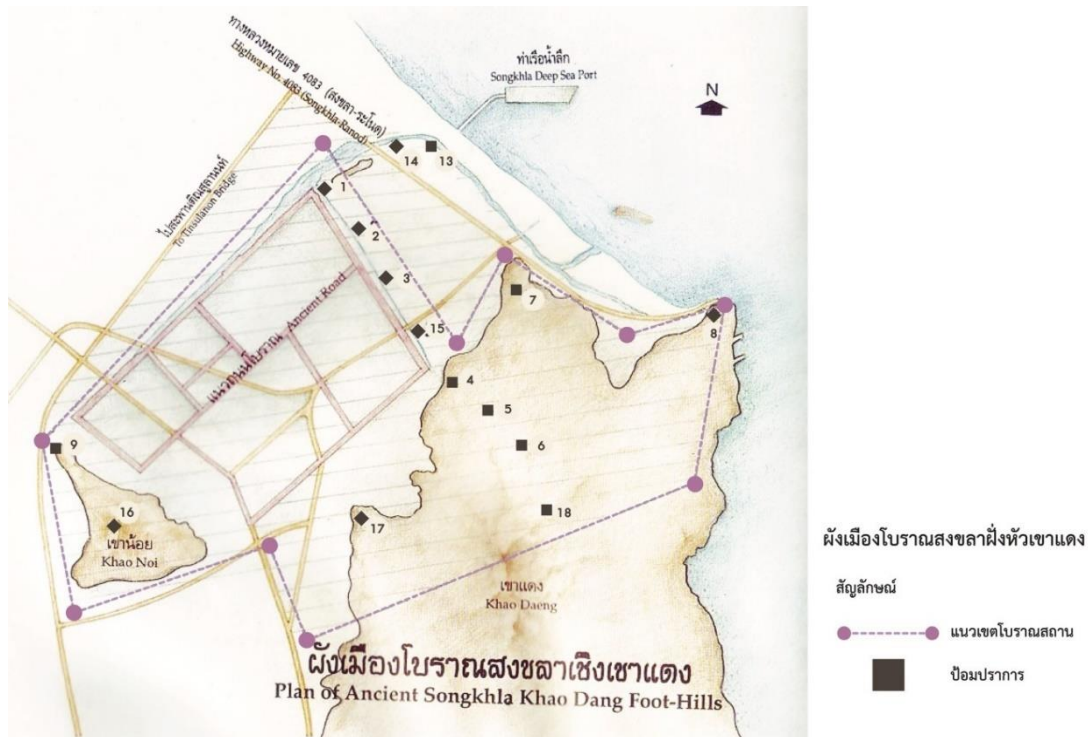
ชาวฮอลันดา ที่เข้ามาทำการค้ากับกรุงศรีอยุธยา และสงขลา บันทึกไว้ว่า เมื่อพ.ศ. 2156 มีการเรียกชื่อเจ้าเมืองสงขลาว่า “โมกุล” และในบันทึกของอินเดียตะวันออกอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2165 ได้กล่าวไว้ว่า “ดาโต๊ะโมกอลล์” ปกครองเมืองสงขลาในฐานะเมืองท่าทางการค้าที่อยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา เมืองสงขลาจึงเป็นเมืองที่มีพ่อค้านานาชาติเข้ามาทำการค้า ทำให้เมืองสงขลาเป็นเมืองท่าและศูนย์กลางทางการค้าที่ความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

ในปี พ.ศ. 2173 หลังจากสมเด็จพระเจ้าปราสาททองขึ้นครองราชย์ ทำให้หลายเมืองไม่ยอมรับในอำนาจจึงพากันก่อกบฏ ทำให้เกิดสงครามบ่อยครั้ง

ในปี พ.ศ. 2185 เมืองสงขลาเริ่มมีความเข้มแข็งจึงไม่ยอมขึ้นตรงกับกรุงศรีอยุธยาอีกต่อไป สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงส่งกองทัพเข้ามาปราบปรามเมืองสงขลาสองครั้ง แต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากเมืองสงขลามีกำแพงและป้อมปราการจำนวน 18 ป้อม ที่มีความแข็งแรง มีความชำนาญในการใช้อาวุธที่ทันสมัย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการรบของป้อมค่ายและปืนใหญ่แบบฮอลันดา เนื่องจากชาวฮอลันดามีความสนใจในการเปิดเมืองการค้าที่เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง จึงได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ และดูแลเมืองสงขลาเป็นอย่างดี เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดงจึงมีสุสานของชาวฮอลันดาที่ใกล้กับที่ฝังศพของสุลต่านสุลัยมาน ห่างจากเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดงไปทางทิศเหนือ

ในสมัยพระนารายณ์มหาราชได้ส่งกองทัพ และเรือรบจำนวนมากมาปราบปรามเมืองสงขลาได้สำเร็จ กรุงศรีอยุธยาจึงทำลายป้อมปราการ หอรบ ประตู และคูเมือง เพื่อไม่ให้เกิดการรวมกำลังคนเพื่อก่อกบฏได้อีก และนำชาวสงขลาไปที่เมืองไชยา เมืองพัทลุง และกรุงศรีอยุธยา เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงได้รับความเสียหายอย่างหนัก จึงทำให้ผู้คนย้ายไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา

ปี พ.ศ. 2242 – 2319 เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน มีการขยายตัวพัฒนาเป็นชุมชน และก่อตั้งเป็นเมืองสงขลาในระยะต่อมา (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565)



ภาพที่ 25 ผังเมืองโบราณสงขลาฝั่งหัวเขาแดง
ที่มา : ปรับปรุงจากกรมโยธาธิการและผังเมือง. (2565). การศึกษาออกแบบวางผังพื้นที่เฉพาะชุมชนเมืองสงขลา อำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา.

2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน (พุทธศตวรรษที่ 23 - 24) ในอดีตเป็นพื้นที่ป่าสนยื่นลงไป ในทะเลสาบสงขลา ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่เชิงเขา เป็นที่ราบแคบระหว่างภูเขา และทะเลสาบสงขลา เรียกว่า “เชิงเขาเมืองหรือเขาบ่อทรัพย์” (ถนอม พูนวงศ์, 2545) หลังจากเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดงได้ถูกทำลายลง เมืองสงขลาถูกลดความสำคัญให้ไปเป็นเมืองขึ้นของเมืองพัทลุง

ปี พ.ศ. 2223 เมืองสงขลาเป็นหัวเมืองขึ้นของเมืองพัทลุงและนครศรีธรรมราช หลังจากที่ย้ายถิ่นฐานจากฝั่งหัวเขาแดงมายังเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดและพื้นที่ราบไม่เพียงพอต่อการขยายเมือง จึงทำให้วัสดุในการสร้างบ้านเรือนใช้วัสดุที่ไม่คงทนถาวร มีลักษณะเรือนแบบเครื่องสับ จึงทำให้ไม่เหลือหลักฐานปรากฏมากนัก (ชยานุตม์ ถาวโรฤทธิ์, 2560)

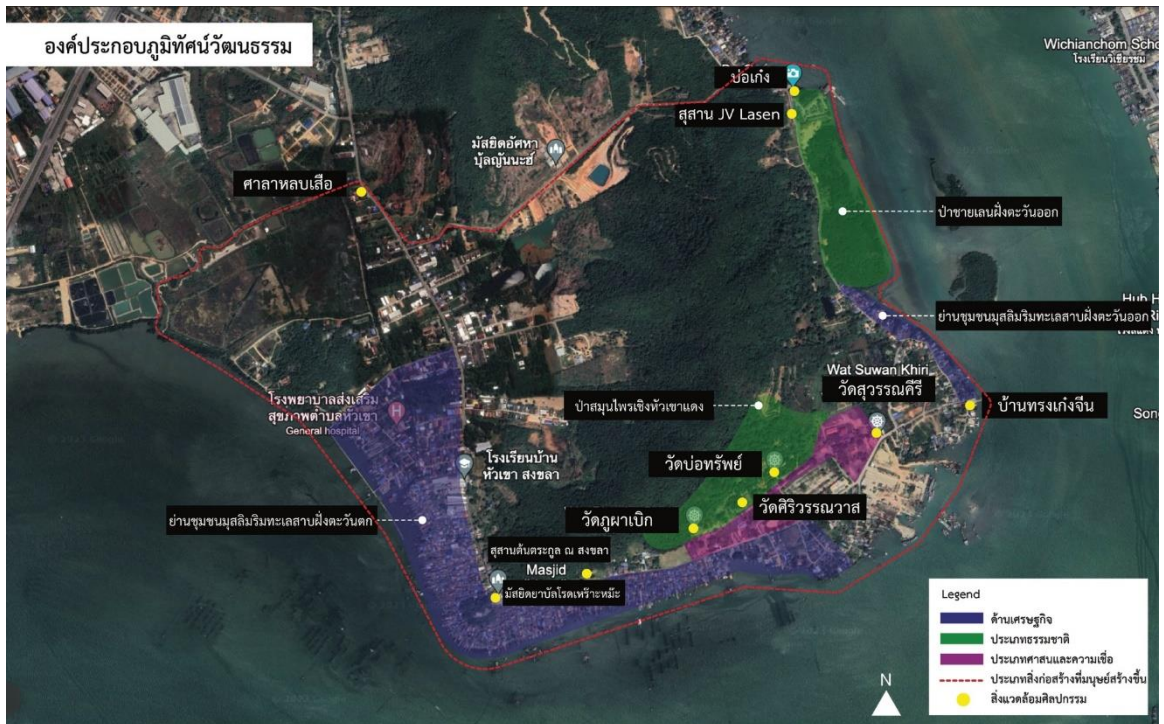
ปี พ.ศ. 2310 หลังจากกรุงศรีอยุธยาได้ฝ่ายแพ้ให้แก่พม่าครั้งที่ 2 กองทัพพม่าได้เดินทางออกตีเมืองต่าง ๆ จากนั้นกองทัพของพระเจ้าตากสินมหาราชก็ได้เข้ามาสมทบกองทัพที่เมืองพัทลุง จึงทำให้ได้รับชัยชนะจากการสู้รบกับกองทัพพม่า

เมืองสงขลาฝั่งแหลมสนเดิมปกครองด้วยผู้นำท้องถิ่นเป็นคนพื้นเมืองที่ขึ้นตรงกับเมืองนครศรีธรรมราช สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียกทัพมาตีเมืองนครศรีธรรมราช หลวงสงขลาวิเชียรกรมการชาวเมืองนครศรีธรรมราชมาปกครองก็ได้หนีออกจากเมืองไป ขณะนั้นได้มีชาวจีน “เหยียง แซ่เฮา” ชาวเมืองเจียงจี้หวู่ ได้มาตั้งถิ่นฐานในเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และย้ายไปอยู่ที่บ้านบ่ออย่างได้ถวายทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก รวมทั้งอากรรังนกเกาะสีเกาะห้า และเงิน ให้แก่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จากนั้นจึงได้แต่งตั้งให้เป็น “หลวงอินทศิรีสมบัติ” นายอากรรังนกเกาะสีเกาะห้า และส่งสิ่งของไปยังกรุงธนบุรีทุกปี

ปี พ.ศ. 2318 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดให้ฯ หลวงอินทศิรีสมบัติ (เหยียง) เป็น “หลวงสุวรรณศิรีสมบัติ” ขึ้นเป็นเจ้าเมืองสงขลาขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช เนื่องจากชาวจีนมีความชัดเจน เชี่ยวชาญในการทำการค้าให้สัมพันธ์กับที่เมืองสงขลาเป็นเมืองทำการค้าที่มีความสำคัญของหัวเมืองภาคใต้

หลวงสุวรรณศิรีเป็นต้นตระกูลของ “ณ สงขลา” และได้มีการปกครองเมืองสงขลามาถึง 8 รุ่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมืองสงขลาขึ้นตรงกับส่วนกลางและให้ดูแลเมืองมลายูด้านอ่าวไทย จึงทำให้เมืองสงขลาพัฒนาเป็นหัวเมืองใหญ่ เมืองท่าและเมืองเศรษฐกิจที่สำคัญของหัวเมืองตอนใต้ ขณะนั้นเมืองปัตตานีเป็นเมืองบริวารของเมืองสงขลา เมื่อโดนตีแตกในฐานะผู้ดูแลจึงทำให้ชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลา จากเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศ

เมืองสงขลาเป็นเมืองท่าค้าขายทางทะเลที่สำคัญ จึงมีเรือสินค้า ท่าเรือ ผู้คนและชุมชนที่มีความหลากหลายอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองทั้งชุมชนชาวจีน และชาวมลายู ในปี พ.ศ. 237 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรศิรี (เถียนเส็ง ณ สงขลา) ย้ายเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนไปยังตำบลบ่ออย่าง เนื่องจากเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนอยู่ในพื้นที่ที่ล้อมรอบไปด้วยทะเลสาบทางด้านทิศตะวันออก และล้อมรอบไปด้วยภูเขาทางทิศตะวันตก ซึ่งมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขาแคบ เหมาะเป็นเมืองปราการแต่ไม่เหมาะในการเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ และเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของผู้คนจำนวนมาก ตำบลบ่ออย่างตั้งอยู่ตรงข้ามเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน มีลักษณะเป็นพื้นที่ทรายเป็นระเบียบ เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน และมีท่าเรือน้ำลึกทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การค้าขายและการคมนาคมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้การย้ายศูนย์กลางเมืองสงขลาไปฝั่งบ่ออย่าง ก็ยังมีผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนด้วยเช่นกัน (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565)



ภาพที่ 26 เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

ที่มา : ปรับปรุงจากกมลนาวิณ อินทนูจิตร, มานพ อ่อนแก้ว, และโอภาส อิสโม. (2550). การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม กรณีศึกษา เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2, ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา

3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง (พุทธศตวรรษที่ 24 เป็นต้นมา) เมื่อปี พ.ศ. 2379 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เจ้าเมืองสงขลาย้ายที่ตั้งของเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนไปยังทางฝั่งทิศตะวันออกของทะเลสาบสงขลา คือ ตำบลบ่อยาง

เมื่อปี พ.ศ. 2379 ได้มีการสร้างกำแพงเมือง ห่างจากลำน้ำ 40 เมตร โดยกำแพงทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก มีความยาวประมาณ 1,200 เมตร ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ มีความยาวประมาณ 1,000 เมตร มีป้อมทั้งหมด 4 ป้อมตามมุมเมือง ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ทั้งหมด 2 ป้อม ประตูเมือง 10 ประตู โดยประตูเมืองมีความกว้างประมาณ 3 เมตร สูง 6 เมตร และมีประตูช่องกุศอีก 10 ประตู การสร้างกำแพงเมืองแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2385 ซึ่งถือว่าเป็นยุคที่เมืองเก่าสงขลา มีความรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก

ปี พ.ศ. 2385 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ส่งไม้มราชพฤกษ์มาเป็นหลักชัย และเทียนชัยมาพระราชทานแก่พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ปกหลักเมืองและสร้างตึกศาลเจ้าเสือเมือง จึงเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า “เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง”

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงดำเนินนโยบายปฏิรูปการปกครองประเทศ ให้ยกเลิกการปกครองแบบดั้งเดิม จัดตั้งกระทรวงต่าง ๆ ให้เสนาบดีว่าการกระทรวงเป็นผู้รับผิดชอบ และตั้งอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลาง

ปี พ.ศ. 2439 เมืองสงขลาเป็น 1 ใน 10 หัวเมืองที่ตั้งอยู่ในมณฑลนครศรีธรรมราช ขณะนั้นมี “พระยาสุขุมนัยวินิต” (ปั้น สุขุม) สมุหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช (พ.ศ. 2439 – 2448) นอกจากนี้มีการขยายบ้านเมืองให้กว้างขึ้น โดยทำการรื้อถอนกำแพงเมือง และป้อมปราการเมืองสงขลาฝั่งบ่ออย่างปรับปรุงเมืองและขยายถนน กำแพงเมืองและป้อมปราการจึงถูกรื้อและหายไป

ปี พ.ศ. 2449 เมืองสงขลา เมืองพัทลุง และเมืองนครศรีธรรมราช กลายเป็นมณฑลนครศรีธรรมราช (ถนอม พูนวงศ์, 2545) โดยอีก 7 หัวเมืองได้แยกออกไปจัดตั้งเป็น มณฑลปัตตานี

ปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ยุบมณฑลต่าง ๆ และยกสงขลาขึ้นเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565)



ผังเมืองโบราณสงขลาบ่ออย่าง
กับเมืองสงขลาในปัจจุบัน

- 1 ป้อมปอนกันศัตรู
- 2 ประตูป้อมสนามเรือธง
- 3 ป้อมเทเวศ
- 4 ประตูจันทน์พิทักษ์
- 5 ประตูพุทธรักษา
- 6 ประตูมฤคพิทักษ์
- 7 ประตูสุรามฤทธิ
- 8 ประตูศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์
- 9 ประตูกนิษฐ
- 10 ป้อมโพธิ์พินาท
- 11 ประตูยุทธช้างนะ
- 12 ป้อมพิฆาตข้าศึก
- 13 ประตูบูรพาภิบาล
- 14 ประตูสนามสงคราม

ภาพที่ 27 ผังเมืองโบราณสงขลาฝั่งบ่ออย่าง และเมืองสงขลาในปัจจุบัน

ที่มา : <https://www.songkhla-ht.org/content/13150/กำแพงและประตูเมืองสงขลา>

4) เกาะยอ

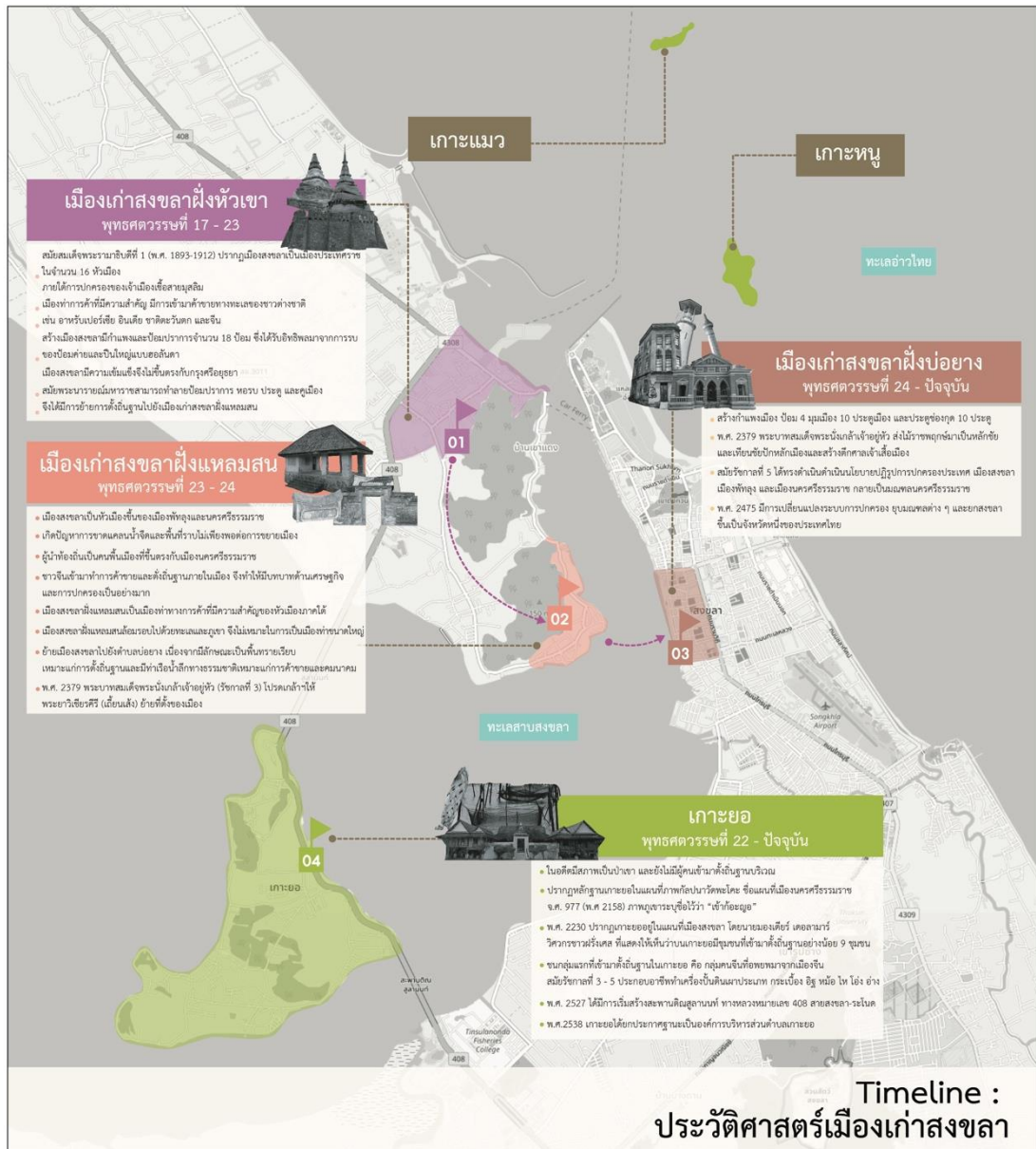
เกาะยอ (พุทธศตวรรษที่ 22) ในอดีตมีสภาพเป็นป่าเขา และยังไม่มีผู้คนเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ในสมัยสุโขทัยตอนปลายและสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานเกาะยอในแผนที่ภาพกัลปนาวัตพะโคะ (ชื่อแผนที่เมืองนครศรีธรรมราช จ.ศ. 977 (พ.ศ 2158) ที่หอสมุดแห่งชาติจัดทำไว้ในหมู่ตำรา) ที่เขียนขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2223 – 2242 ซึ่งมีภาพรูปภูเขาที่มีการระบุชื่อไว้ว่า “เข้ากะอญอ”

ปี พ.ศ. 2230 ปรากฏเกาะยออยู่ในแผนที่เมืองสงขลา ที่เขียนขึ้นโดยนายมองเดียร์ เดอลามาร์ วิศวกรชาวฝรั่งเศส ที่แสดงให้เห็นว่าบนเกาะยอมีชุมชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างน้อย 9 ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาริมฝั่งทะเลสาบสงขลา รอบ ๆ ภูเขาทางทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก

ชนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเกาะยอ คือ กลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากเมืองจีน ราวสมัยรัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 5 โดยเข้ามาประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาประเภท กระเบื้อง อิฐ หม้อ ไห โอ่ง อ่างเนื่องจากบริเวณเกาะยอมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเครื่องปั้นดินเผา ดังนั้นชาวเกาะยอกลุ่มแรกเป็นทั้งชาวไทยและชาวจีน ทำให้เกาะยอมีการผสมผสานวัฒนธรรม

ปี พ.ศ. 2527 ได้มีการเริ่มสร้างสะพานติณสูลานนท์ ทางหลวงหมายเลข 408 สายสงขลา-ระโนดเป็นสะพานข้ามทะเลสาบสงขลาที่ผ่านบริเวณเกาะยอ สร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2529

ปี พ.ศ. 2538 เกาะยอได้ยกประกาศฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 113 ตอน 99 ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2539 โดยกระทรวงมหาดไทย (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ, 2560a)



ภาพที่ 28 สรุปช่วงเวลาประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา

4.3 สังคมและวัฒนธรรม

1) สังคม

เมืองเก่าสงขลาที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เนื่องจากอยู่ตรงกลางระหว่างอารยธรรมพระพุทธศาสนาจากนครศรีธรรมราชกับอารยธรรมศาสนาอิสลามจากชวาและมลายู (ถนอม พูนวงศ์, 2545) เมืองเก่าสงขลาจึงผสมผสานเข้าด้วยกันของกลุ่มคน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) **ชาวไทยพุทธ** ในอดีตจังหวัดสงขลาอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการนับถือพระพุทธศาสนาและเมืองร่วมสมัยเมืองพัทลุง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งชาวไทยพุทธส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำนาและสวน
- (2) **ชาวไทยมุสลิม** เจ้าเมืองของสงขลาเป็นชาวมุสลิม คือ สุลต่าน สุลัยมาน มีการประกาศเมืองสงขลาให้เป็นอิสระจากกรุงศรีอยุธยา และรับอิทธิพลของวัฒนธรรมของชาวและมลายูเข้ามา จึงมีการเข้ามาตั้งบ้านเรือนบริเวณเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง ริมทะเลสาบสงขลา และฝั่งอ่าวไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการประมงและค้าขาย
- (3) **ชาวไทยเชื้อสายจีน** เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลาสมัยกรุงศรีอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน จีนหย่าง แซ่เฮ่า ได้เข้ารับตำแหน่งพระยาสงขลา และตระกูล ณ สงขลา ได้เป็นเจ้าเมืองสงขลาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และประกอบอาชีพค้าขาย มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย ตำบลเกาะยอ และอำเภอหาดใหญ่

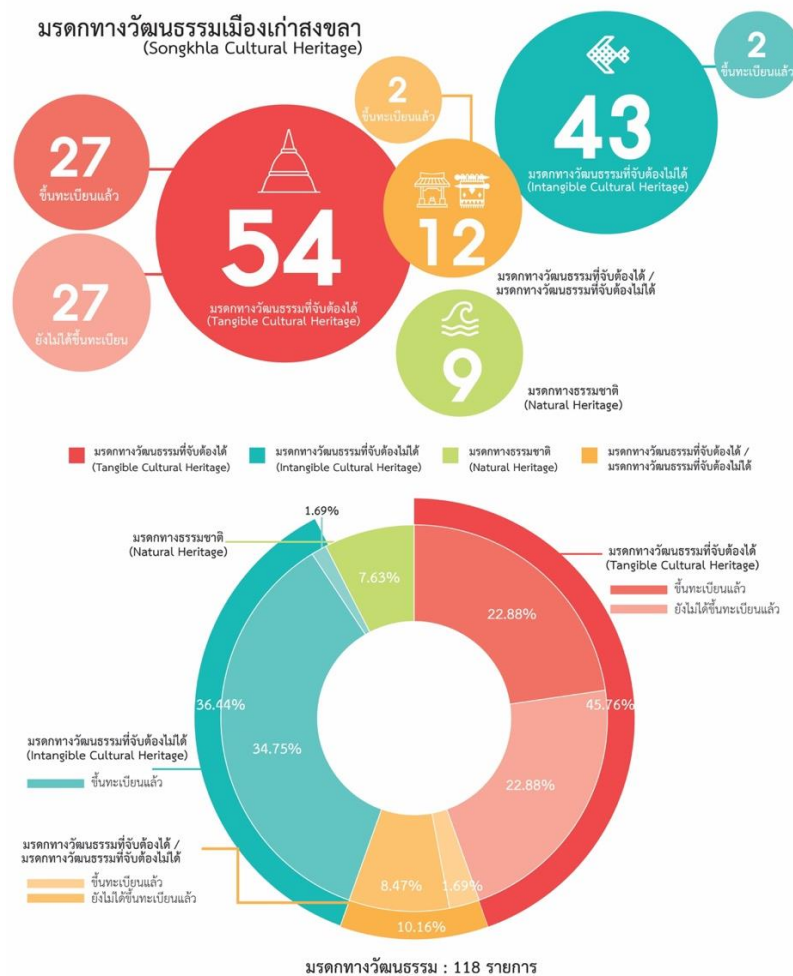
จึงถือได้ว่าเมืองเก่าสงขลาเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีชนบทร่วมประเพณีที่มีความหลากหลายเป็นไปตามความเชื่อของชุมชน ซึ่งมีทั้งประเพณีของไทย จีน และมุสลิม มีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อ โดยสะท้อนผ่านทางสถาปัตยกรรม อาคารบ้านเรือน วัฒนธรรมอาหาร และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละชุมชน

2) มรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย บริเวณพื้นที่เมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย และเกาะยอ รวมถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองสงขลา ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาที่ถูกถ่ายทอดผ่านมรดกทางวัฒนธรรม จากการศึกษาและแบ่งประเภทของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าสงขลา จากกรมศิลปากร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้ดังนี้

บริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ พบว่ามีมรดกทางวัฒนธรรม จำนวน 118 รายการ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 54 รายการ คิดเป็นร้อยละ 46.16 ของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 43 รายการ คิดเป็นร้อยละ 36.75 ของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด โดยมีมรดกทางวัฒนธรรมบางรายการสามารถเป็นได้ทั้ง 2 ประเภทกล่าวคือ เป็นได้ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดก

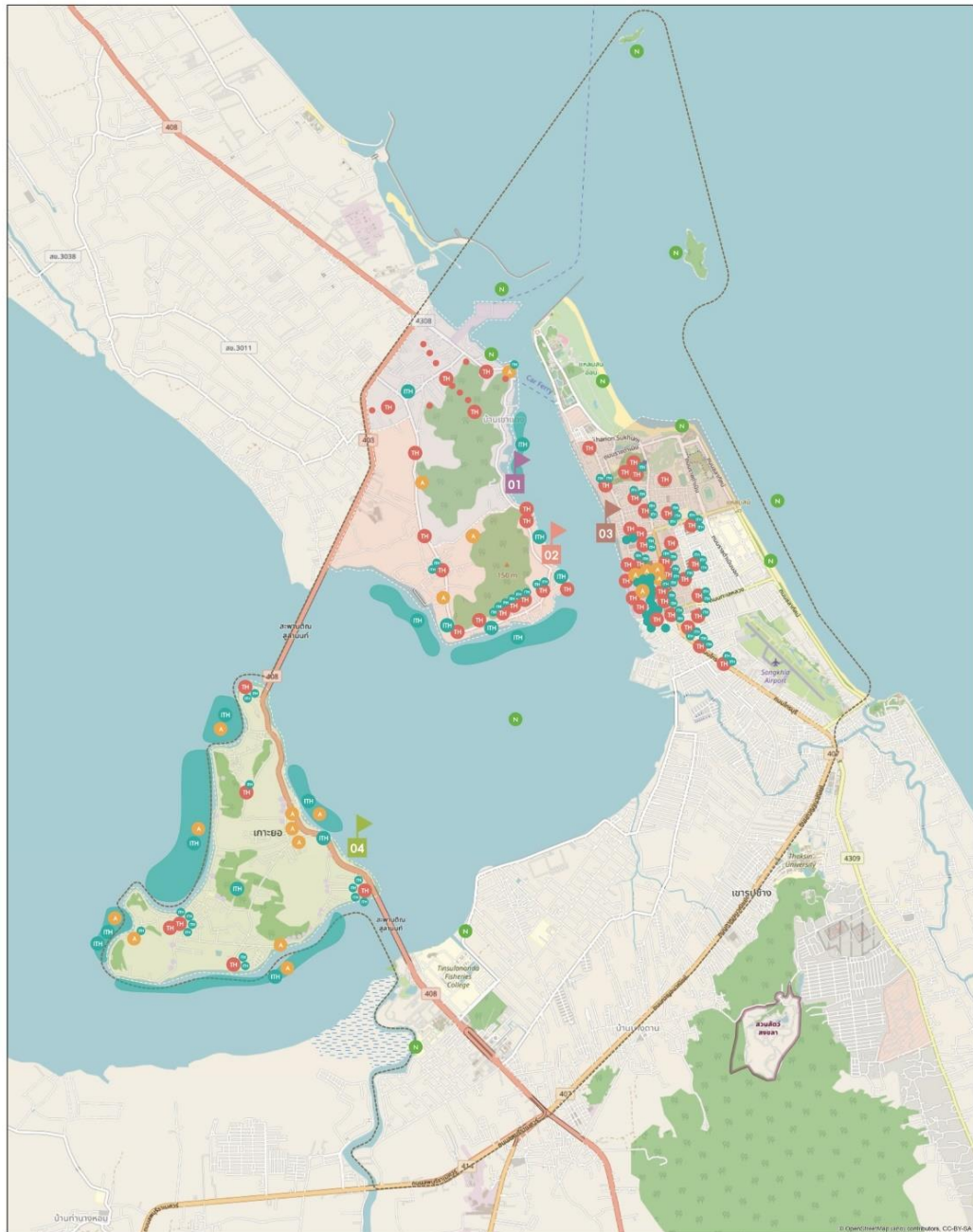
ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จำนวน 12 รายการ คิดเป็นร้อยละ 9.39 ของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด และมรดกทางธรรมชาติ 9 รายการ คิดเป็นร้อยละ 7.69



ภาพที่ 29 สรุปรูปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา ตารางที่ 8 รายละเอียดการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

รูปแบบ	ตัวชี้วัดย่อย	พื้นที่	จำนวนแหล่ง
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	ขึ้นทะเบียนแล้ว	(1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง	27
	ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน	(2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน	27
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	ขึ้นทะเบียนแล้ว	(3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย	2
	ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน	(4) เกาะยอ	41
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	ขึ้นทะเบียนแล้ว		2
	ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียน		10
มรดกทางธรรมชาติ	-		9
รวม			118

* หมายเหตุ : มรดกทางธรรมชาติที่มีคุณค่าและมีศักยภาพที่สามารถขึ้นทะเบียนได้ คือ ทะเลสาบสงขลา



แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

0 0.5 1 2 3 4 Kilometers

- มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)
- มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)
- มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ / มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- มรดกทางธรรมชาติ
- เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง
- เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน
- เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง
- เกาะยอ
- ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
- ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407
- ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408
- วัฒนธรรมอาหาร (Intangible Cultural Heritage)
- ป้อมปราการ
- พื้นที่ทำการประมง
- สถาปัตยกรรม

ภาพที่ 30 แผนที่ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

4.4 ประชากร

ประชากรในพื้นที่ศึกษา ประกอบไปด้วย เทศบาลนครสงขลา เทศบาลตำบลพะวง เทศบาลเมืองเขารูปช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา และองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา จากข้อมูลสถิติจำนวนประชากรของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ในปี พ.ศ. 2565 พื้นที่ศึกษามีประชากรทั้งสิ้น 155,733 คน โดยมีจำนวนประชากรมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ เทศบาลนครสงขลา มีจำนวนประชากร 57,210 คน คิดเป็นร้อยละ 36.74 รองลงมา คือ เทศบาลเมืองเขารูปช้าง 43,102 คน คิดเป็นร้อยละ 27.68 และเทศบาลตำบลพะวง 34,953 คน คิดเป็นร้อยละ 22.44

จำนวนครัวเรือนและครัวเรือนเฉลี่ยของพื้นที่ศึกษามีจำนวนบ้านทั้งหมด 71,820 หลังคาเรือน และมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 2.17 คนต่อครัวเรือน โดยมีจำนวนบ้านมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ เทศบาลนครสงขลา 27,612 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.45 รองลงมา คือ เทศบาลเมืองเขารูปช้าง 21,361 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.74 และเทศบาลตำบลพะวง 16,075 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 22.38

ตารางที่ 9 จำนวนประชากรและครัวเรือนแยกการปกครองในพื้นที่ศึกษา

ขอบเขตการปกครอง	จำนวนประชากร (คน)	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือนเฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)
เทศบาลนครสงขลา	57,210	36.74	27,612	38.45	2.07
เทศบาลตำบลพะวง	34,953	22.44	16,075	22.38	2.17
เทศบาลเมืองเขารูปช้าง	43,102	27.68	21,361	29.74	2.02
ตำบลเกาะยอ	4,873	3.13	2,103	2.93	2.32
ตำบลหัวเขา	15,595	10.01	4,669	6.50	3.34
รวมประชากรในพื้นที่ศึกษา	155,733	100	71,820	100	2.17

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2565

4.5 เศรษฐกิจ

จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2566 - 2570 โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา มีความหลากหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรมและประมง ด้านอุตสาหกรรม และด้านการค้าและบริการ ซึ่งจังหวัดสงขลา มีขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของภาคใต้ และเป็นลำดับที่ 16 ของประเทศ จังหวัดสงขลา มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก มีรายละเอียดดังนี้

ด้านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ยางพาราแปรรูป อาหารทะเลกระป๋อง ผลิตภัณฑ์จากไม้ อโลหะและผลิตภัณฑ์โลหะ โดยจังหวัดสงขลามีนคมอุตสาหกรรม 2 แห่ง คือ นคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ฉลุง) อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งมีการพัฒนาเป็นนคมอุตสาหกรรมยางพารา (Rubber City) และนคมอุตสาหกรรมสงขลาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน (Special Economic Zone) อำเภอสะเดา ซึ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ ยางพารา เกษตรแปรรูป เครื่องนุ่งห่มและเครื่องหนัง เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และโลจิสติกส์ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมเหมืองแร่และเหมืองหินภายในจังหวัด 10 เหมือง

ด้านเกษตรกรรมและประมง จังหวัดสงขลาเป็นแหล่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาค ซึ่งมีการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา ข้าว ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ การประมง และปศุสัตว์

ด้านการค้าชายแดน จังหวัดสงขลามีการค้าชายแดนกับประเทศมาเลเซียเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ซึ่งมีสินค้าการส่งออกที่สำคัญ 5 อันดับแรก คือ ยางพารา สินค้าอุตสาหกรรมทางการเกษตร เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ รถยนต์อุปกรณ์และส่วนประกอบ และแผงวงจรไฟฟ้า

ด้านการท่องเที่ยว จังหวัดสงขลามีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและศาสนา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม และการท่องเที่ยววิถีชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นกิจกรรมที่มีความโดดเด่น นอกจากนี้จังหวัดสงขลายังเป็น Songkhla MICE City เป้าหมายปลายทางเมืองไมซ์ (MICE Destination) ที่สำคัญของภาคใต้ ที่มีความพร้อมและศักยภาพในการรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ นอกจากนี้สงขลายังเป็นเมืองกีฬา (Songkhla Sport City) เนื่องจากมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมและกีฬา จึงได้รับการเป็นเมืองกีฬาประเภทที่ 3⁵ ด้านกีฬาเป็นเลิศ จากการกีฬาแห่งประเทศไทย

สงขลามีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ จังหวัดสงขลาได้รับเลือกให้เป็นเครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย ประจำปี 2563 จากสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันธุรกิจและเมืองอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม (2) การจัดทำชุดข้อมูลองค์ความรู้สินทรัพย์ของพื้นที่

⁵ เมืองกีฬาประเภทที่ 3 คือ เมืองที่มีด้านกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ (Sports for Excellence) สามารถสร้างชื่อเสียงและพัฒนา นักกีฬา ตั้งแต่เด็กและเยาวชนที่มีพรสวรรค์ในโรงเรียนกีฬา และมีการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องในศูนย์พัฒนานักกีฬา มีอุปกรณ์ และความรู้ความสามารถตามหลักการของวิทยาศาสตร์การกีฬา สามารถพัฒนาให้เป็นนักกีฬาที่มีสมรรถนะระดับโลก มีทั้งหมด 3 จังหวัดที่มีความพร้อมในการเป็นเมืองกีฬาประเภทที่ 3 ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดตรัง และจังหวัดนครราชสีมา

และการถ่ายทอดเรื่องราวพิเศษของพื้นที่ (Storytelling) โดยนำเสนอเรื่องราวภายใต้แนวคิด “Living with Heritage” โดยการมองมุมใหม่ผ่านสินทรัพย์

ศักยภาพและโอกาสของสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลาที่ทรงคุณค่าและวัฒนธรรมอาหารที่หลากหลาย สถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าได้รับการปรับปรุงให้เป็นพื้นที่พิพิธภัณฑ์ ศิลปวัฒนธรรมขนาดเล็ก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ศาสนสถาน และการสร้างสรรค์สตรีทอาร์ต (Songkhla Street Art) วัฒนธรรมอาหาร พร้อมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ย่านเมืองเก่าสงขลาจึงมีศักยภาพและโอกาสสูงในการยกระดับให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Culture Heritage Tourism) ที่สำคัญในระดับอนุภูมิภาคอาเซียน (คณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดสงขลา, 2564)

การศึกษาด้านเศรษฐกิจของเมืองเก่าสงขลาในขอบเขตของพื้นที่ศึกษา จะศึกษาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมสร้างสรรค์ การขับเคลื่อนการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

1) อุตสาหกรรมสร้างสรรค์

เมืองสงขลามีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมแล้วจากการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสำนักส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ที่เข้ามามีส่วนร่วมและผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พัฒนา ต่อยอด และเพิ่มโอกาสทางธุรกิจ สู่การเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ

Rasa Secret Senses ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากท้องทะเลสาบสงขลา ชื่อแบรนด์ของผลิตภัณฑ์คือ “ราสา” ในภาษาไทยแปลว่า “มากมาย” และในภาษามลายูแปลว่า “รสชาติ” เป็นผลิตภัณฑ์การแปรรูปปลากระพง ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา โดยได้รับการผลักดันจากสำนักส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) การร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการฟาร์มปลากระพง คุณอาภรณ์ ศศิอังกูร์ กับคุณธิดิ ลาภชูสง่า นักออกแบบกลิ่น ได้เป็นกล่องความลับที่มีรูป รส กลิ่น เสียง ที่สามารถสะท้อนเรื่องราว และสัมผัสกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ประกอบด้วยปลากระพงจากทะเลสาบสงขลา ที่เลี้ยงตามธรรมชาติ 2 รอบฤดูกาล ขอสูตรพิเศษที่ปรุงจากการหมักของปลากระพงรมควัน และน้ำตาลโตนดและมะม่วงเบาวัตถุดิบจากท้องถิ่น และสเปรย์ดับกลิ่นคาวที่สกัดมาจากลูกพลับ (อทิทยา กรรณาสริกุล, 2564)



ภาพที่ 31 Rasa Secret Senses

ที่มา : <https://www.facebook.com/people/Rasa-Secret-Senses/100069915892862/>

Global OTOP การนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์แบบครบวงจรสู่ระดับสากล โดยเมืองสงขลาได้รับการใช้ความโดดเด่นในเรื่อง “The City of Lagoon” ซึ่งเมืองเก่าสงขลา มีสินทรัพย์ที่สำคัญจากทะเลสงขลา จึงทำให้สงขลามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ เป็นแหล่งวัตถุดิบทางอาหารที่สำคัญ และเอกลักษณ์เฉพาะตัว (ฮาม โรจนอุดมวุฒิกุล, 2563)



ภาพที่ 32 Global OTOP เมืองสงขลา “The City of Lagoon”

ที่มา : <https://www.cea.or.th/th/news/cea-tcdc-2566>

2) กิจกรรมสร้างสรรค์

เมืองเก่าสงขลามีผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมทางสังคมภายในพื้นที่ย่าน เพื่อที่จะพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลาในเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยการนำอัตลักษณ์ของเมือง สันทริพย์ทางวัฒนธรรมมาต่อยอด ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านสถานที่และกิจกรรมต่าง ๆ ในที่นี้จะเป็นการยกตัวอย่างของกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ที่เกิดจากความร่วมมือหลายภาคส่วน เช่น ภาคีคนรักเมืองสงขลา ภาคเอกชนภายในพื้นที่ กลุ่มบุคคลสร้างสรรค์ หน่วยงานท้องถิ่น และชาวบ้านภายในย่าน โดยมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนอย่างเช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) เป็นต้น ผลักดันให้เมืองเก่าสงขลาสู่การเป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยังคงอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา

Portrait of Songkhla 2563 เป็นการนำเสนอเรื่องราวย่านเมืองเก่าสงขลา ผ่านครอบครัวและผู้คนในย่าน โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ร่วมกับ a.e.y.space และโรงเรียนสังเคราะห์แสงนักร่วมในการสร้างสรรค์นิทรรศการ ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ทำให้เมืองสงขลาเกิดการเปลี่ยนแปลง ถ่ายทอดเรื่องราวของเมืองเก่าสงขลา ผู้คนผ่านภาพถ่าย โดยนิทรรศการจะแบ่งออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ร้านและธุรกิจชุมชน อาหาร ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ (ธีรพันธ์ ลีลาวรรณสุข, 2563)



ภาพที่ 33 Portrait of Songkhla 2563

ที่มา : <https://readthecloud.co/portrait-of-songkhla/>

Made in Songkhla กิจกรรมที่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ร่วมกับ a.e.y.space ที่มีการผลักดันพัฒนาผลิตภัณฑ์ และร้านค้าภายในย่านเมืองเก่าสงขลา 12 ร้าน ร่วมกับนักรออกแบบ 9 นักรออกแบบสร้างสรรค์ เข้ามาออกแบบและพัฒนาศักยภาพของธุรกิจดั้งเดิมภายในย่านเมืองเก่าสงขลา นำเสนอของดีประจำย่าน ต่อยอดธุรกิจและผลิตภัณฑ์ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มลูกค้า พร้อมทั้งการเพิ่มโอกาสทางธุรกิจและการปรับตัวของธุรกิจดั้งเดิมให้ทันสมัยและมีการเติบโตมากขึ้น แต่ยังคงอัตลักษณ์ของร้านค้าเหล่านั้นไว้

และนำเสนอเรื่องราวผ่านงานออกแบบ ยกตัวอย่างผลงานการออกแบบในภาพที่ 34 (สิริวิษณุ บุญประสิทธิ์การ, 2564)



ภาพที่ 34 ตัวอย่างผลงานการออกแบบจากกิจกรรม Made in Songkhla

ที่มา : <https://readthecloud.co/made-in-songkhla/>

Singora Gateway เป็นกิจกรรมที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ร่วมกับวิสาหกิจชุมชน Eco Tourism Songkhla Thailand ร่วมกันพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงเมืองเก่าสงขลาทั้ง 3 ยุค โดยใช้ชื่อว่า “Singora Gateway” เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางการค้าชายทางทะเล ปรากฏชื่อในเอกสารและแผนที่ของนักเดินทางว่า “Singora” จึงนำมาเป็นที่มาของกิจกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ในโครงการ Chang X2 by CEA เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Day Trip มีเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 3 เส้นทาง ได้แก่ (1) The Heart of Singora หัวใจของเมืองเก่าสงขลา สัมผัสกับภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา (2) The City of Lagoon สัมผัสวิถีชีวิตและความผูกพันของผู้คนในทะเลสาบสงขลา และ (3) The Singora in Harmony สัมผัสการหลอมรวมของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งเป็นโครงการที่จะช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และเป็นการสร้างภาพลักษณ์สู่การส่งเสริมให้เป็นเมืองมรดกโลกของยูเนสโกในอนาคต (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2564)



ภาพที่ 35 เส้นทางการท่องเที่ยว Singora Gateway

ที่มา : Singora Gateway

เทศกาลภาพยนตร์นอกบ้าน (Singorama) เมืองเก่าสงขลาจัดกิจกรรมดูภาพยนตร์นอกบ้าน จากความร่วมมือ A.E.Y. space, GDH 599, สมาคมออกก๊วยสงขลา และหลากหลายภาคส่วน การฉายภาพยนตร์ในครั้งนี้จัดขึ้นที่โรงหนังของศาลเจ้าหลักเมืองสงขลา ใช้ชื่อว่า “Singorama” นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินชมศาลเจ้าพร้อมการทำเวิร์คช็อปงานศิลปะ (Songkhla Walk Tour) ตลาดสินค้าสร้างสรรค์ (Local Creative Market) ของนักศึกษมหาวิทยาลัย ราชภัฏสงขลา และ SKA Heritage การจำลองบรรยากาศคล้ายโรงน้ำชาขนาดย่อม (Pop-up Tea Lounge) กิจกรรมนี้ผู้จัดได้มีการหยิบนำอัตลักษณ์ของเมืองเก่าสงขลาผสมผสานกับศิลปะ และวัฒนธรรม ทำให้เป็นกิจกรรมที่มีการพลิกฟื้นย่านเมืองเก่าสงขลาให้กลับมามีชีวิตชีวา (สมฤดี ยะสุกิม, 2565)



ภาพที่ 36 เทศกาลภาพยนตร์นอกบ้าน ครั้งที่ 1 (Singorama)

ที่มา : a.e.y.space และ <https://themomentum.co/report-singorama/>

The Wall at Songkhla 2022 เป็นกิจกรรมการจัดแสดงไฟชวนให้ผู้คนภายในชุมชน และภายนอกพื้นที่เข้ามาค้นหาเรื่องราวที่ซ่อนอยู่ภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ผ่านการออกแบบแสงไฟ ให้ย่านเมืองเก่าสงขลามีชีวิตชีวาในยามค่ำคืน โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)

ร่วมกับทีมนักออกแบบแสงจากกลุ่ม Lighting Designers Thailand (LDT) การจัดแสดงไฟจะจัดด้วยกัน 3 จุด จุดที่ 1 The wall 1 : The Prime Light ที่มีสียัดบ้านบน สะท้อนให้เห็นความงามของมัสยิด จุดที่ 2 The wall 2 : Moonlight Serenade นำแสงจันทร์ บริเวณชอยดอกพวงครามทางเชื่อมไปยังริมทะเลสาบสงขลา และจุดที่ 3 The wall 3 : Tale of The Sea นิทานแห่งท้องทะเล จัดที่ตรอกทางเท้าที่เชื่อมระหว่างถนนนครในและนครนอก สัมผัสกับตำนานเกาะหนู เกาะแมว (ณิชกมล บุญประเสริฐ, 2565)



ภาพที่ 37 The Wall at Songkhla 2022

ที่มา : <https://urbancreature.co/the-wall-at-songkhla-2022/>

เทศกาลสงขลาเมืองแสงดาว เป็นกิจกรรมของเครือข่ายชาวพัทลุง - สงขลา ใช้ชื่อตอนว่า “พัทลุงรุ่งรักจังสงขลา” กิจกรรมที่มีการจำหน่ายของอ้อยพื้นบ้าน งานฝีมือท้องถิ่น พร้อมทั้งกิจกรรมร้องรำทำเพลง และกิจกรรมการเวิร์คช็อปหัตถกรรมพื้นถิ่น (Workshop) ที่โรงสีแดง หับ โห้ หิ้น



ภาพที่ 38 เทศกาลสงขลาเมืองแสงดาว

ที่มา : ดร.จเร สุวรรณชาติ (2565)

ตลาดอาหารฮาลาล จัดขึ้นบริเวณย่านมัสยิดบ้านบนทุกวันอาทิตย์ เป็นความร่วมมือจากชาวบ้านชุมชนบ้านบน และนักวิจัยในพื้นที่ โดยให้ชาวบ้านจำหน่ายสินค้า และอาหารฮาลาล พร้อมการจัดกิจกรรมการแสดงผลต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ตลาดบ้านบนเกิดขึ้นภายใต้โครงการวิจัยการพัฒนาย่านวัฒนธรรมชุมชนและการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และการสร้างวัฒนธรรมใหม่ ของมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้รับทุนการวิจัยจากหน่วยบริหาร และจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรม ด้านการพัฒนาพื้นที่ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น (สยามรัฐออนไลน์, 2565)



ภาพที่ 39 ตลาดอาหารฮาลาล

ที่มา : <https://www.facebook.com/profile.php?id=100086211581192>

กิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนของกิจกรรมที่เกิดภายในย่านเมืองเก่าสงขลา เท่านั้น ยังมีการจัดกิจกรรมอีกมากมาย จากกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่า การจัดงานเทศกาล หรือนิทรรศการ ซึ่งทำให้เห็นว่าย่านเมืองเก่าสงขลา มีความพร้อมทั้งด้านมรดกทางวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลสร้างสรรค์ และหน่วยงานสนับสนุนที่จะทำให้อ่านเมืองเก่าสงขลาสามารถพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม กระตุ้นให้เกิดกิจกรรม การแข่งขัน และการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ โดยการนำเอาอัตลักษณ์ของย่านถ่ายทอดผ่านกิจกรรม งานออกแบบ งานศิลปะ สถาปัตยกรรม สินค้าและบริการ ดึงดูดให้ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวเข้ามาภายในย่านเพิ่มมากขึ้น

3) การขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์

ปัจจุบันจังหวัดสงขลา กำลังขับเคลื่อนการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO) ด้านอาหาร เพื่อนำไปสู่การเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO Creative City Network) ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการพัฒนากท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) จังหวัดสงขลา มีความศักยภาพและมีความโดดเด่นในการขับเคลื่อนการเป็นเมืองสร้างสรรค์ เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานและมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีการผสมผสานความหลากหลายของวัฒนธรรม และสงขลา ยังมีความโดดเด่นในการเป็นเมือง 2 ทะเล ได้แก่ ทะเลอ่าวไทย และทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ทะเลสาบสงขลา ยังเป็นทะเลสาบที่มี 3 น้ำ ได้แก่ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม และมีภูมินิเวศแบบโหนด - นา - เล คือ ต้นตาล ท้องนา ทะเล ทำให้มีความหลากหลายของวัตถุดิบในการทำอาหาร วัตถุดิบบางอย่างมีเฉพาะในพื้นที่ของสงขลาเท่านั้น สงขลาจึงมีวัฒนธรรมอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว (พรธรรณ์ เพชรรัตน์ & และกนกพร ประสงค์, 2565)

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองต้นแบบด้านศิลปวัฒนธรรม : เมืองเก่าสงขลา (Culture Smart City : Songkhla Old Town) โดยกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองต้นแบบด้านศิลปวัฒนธรรม ปี พ.ศ. 2565 – 2570 โดยให้ความเห็นว่า (สำนักข่าวโพกัส, 2565)

- (1) ย่านเมืองเก่าสงขลาและบริบทของสงขลา มีต้นทุนของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความชัดเจน และมีอัตลักษณ์ไม่ว่าจะเป็น ชุมชน สถาปัตยกรรม อาคารทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งวิถีชีวิตที่ยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของการเป็นย่านการค้าในอดีต ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ รวมถึงบริบททางกายภาพของย่าน สงขลาจึงเป็นเมืองที่มีความเหมาะสมในการเป็นเมืองต้นแบบด้านวัฒนธรรม (Cultural Smart City) ที่สามารถสร้างโอกาสทางด้านเศรษฐกิจให้เมืองได้ในอนาคต
- (2) เมืองเก่าสงขลาที่มีความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มูลนิธิเมืองสงขลา และภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- (3) เมืองเก่าสงขลาที่มีการท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับจังหวัดสงขลา ประมาณ 100 ล้านบาทต่อปี
- (4) การผลักดันให้ “เมืองสงขลาเป็นเมือง Culture Smart City” ทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เป็นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการผลักดัน Soft Power อัตลักษณ์ท้องถิ่นของเมืองสงขลา จะทำให้วัฒนธรรมอยู่ร่วมกันและปรับตัวเข้ากับยุคสมัย และยังเป็น การสร้างพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์อีกด้วย

4.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษาจะศึกษาจากผังเมืองรวมสงขลา เทศบัญญัติเทศบาลนครสงขลา และผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือท่าลิ๊กสงขลา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารภายในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสภาพปัจจุบันของพื้นที่ศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาพื้นที่ให้มีความเหมาะสมเป็นไปตามข้อบังคับของกฎหมายผังเมือง

1) ผังเมืองรวมเมืองสงขลา

(ร่าง) ผังเมืองรวมเมืองสงขลา พ.ศ. 2551 (ปรับปรุงครั้งที่ 2) ปัจจุบันยังไม่มีประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมเมืองสงขลาฉบับใหม่ ซึ่งผังเมืองรวมเมืองสงขลาเป็นการบังคับใช้ในพื้นที่ตำบลบ่อยาง ตำบลเขารูปช้าง ตำบลเกาะเต่า ตำบลพะวง และตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมืองสงขลา มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาของเมืองสงขลา คือ “เมืองศูนย์กลางการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ชุมชนย่านเมืองเก่า ที่ยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการส่งเสริม

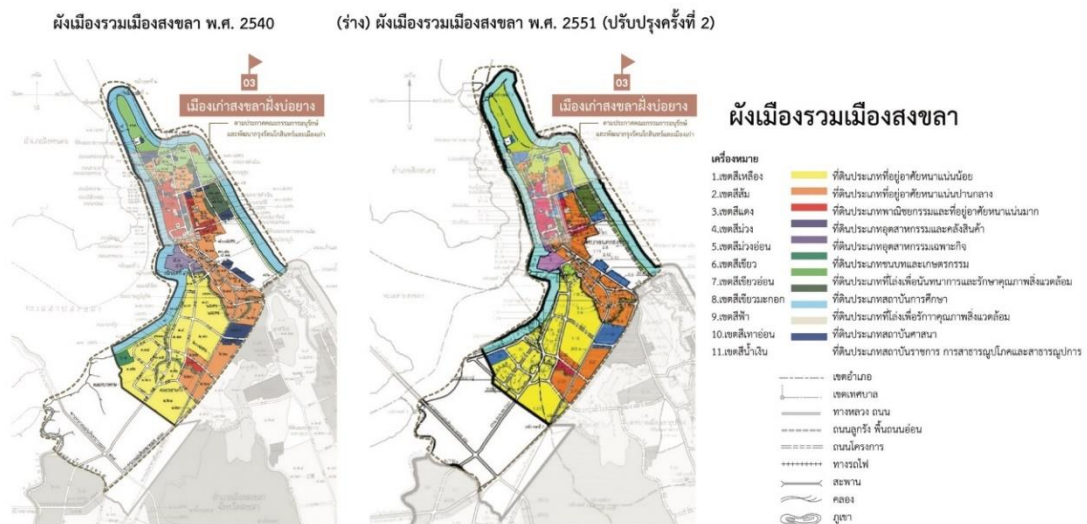
กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ” ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565) คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในเขตผังเมืองรวมให้สัมพันธ์ และสอดคล้องกับความเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พื้นฟูดูแลย่านชุมชนเมืองเก่าสงขลาให้เอกลักษณ์คู่มือเมืองสงขลาอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ อย่างเหมาะสมภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย มีการส่งเสริมย่านพาณิชยกรรมบริเวณเทศบาลนครสงขลา และบริเวณแนวถนนสำคัญ ได้แก่ ถนนนครนอก-นครใน ถนนรามวิถี ถนนทะเลหลวง ถนนจนะ และถนนวิเชียรชม ย่านที่พักอาศัยหนาแน่นปานกลางมีการกำหนดบริเวณพื้นที่ต่อเนื่องจากศูนย์กลาง พาณิชยกรรม และย่านที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยรองรับการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ในอนาคต บริเวณถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 และ 408 มีการส่งเสริมมาตรการในการ ควบคุมความสูงบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย และพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ เพื่อรักษาภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม และมุมมองที่ดีของเมือง พร้อมทั้งพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง ของเมืองให้สามารถรองรับและมีความสอดคล้องในการขยายตัวของเมืองในอนาคต



ภาพที่ 40 ผังเมืองรวมเมืองสงขลาบริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษา ปรับปรุงจากผังเมืองรวมเมืองสงขลา
ที่มา : กรมโยธาธิการและผังเมือง

2) ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา

(ร่าง) ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา พ.ศ. 2559 (ปรับปรุงครั้งที่ 3) ปัจจุบันยังไม่มี การประกาศบังคับใช้ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลาฉบับใหม่ ใช้บังคับในอำเภอสิงหนคร ในตำบลชิงโค ตำบลท่าบง ตำบลหัวเขา ตำบลสทิงหม้อ และอำเภอเมืองสงขลา ในตำบลเกาะยอ ตำบลเขารูปช้าง ตำบลพะวง มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาของชุมชนท่าเรือน้ำลิก คือ “ศูนย์กลางการบริหารราชการจังหวัดสงขลา พัฒนาศักยภาพย่านท่าเรือน้ำลิกเพื่อเชื่อมโยง การค้าและเศรษฐกิจภูมิภาค สร้างสมดุลการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยั่งยืน ” ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ (กรมโยธาธิการและผังเมือง, 2565) คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมย่านศูนย์กลางสถาบันราชการ และชุมชนเมืองที่มีศักยภาพให้เป็น ศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง การพาณิชย์กรรม การคมนาคมขนส่งสำหรับประชากรและ แรงงานให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัย และพาณิชย์กรรมให้มีความสัมพันธ์กับ การขยายตัวของชุมชนและแหล่งงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการพัฒนาย่านอุตสาหกรรมและพื้นที่ท่าเรือให้มีศักยภาพรองรับ การขยายตัวและการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้เหมาะสมและเพียงพอ พร้อมกำหนดมาตรการ ในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาบริการด้านสังคม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้เพียงพอ และได้มาตรฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า เพื่อส่งเสริมในการใช้ประโยชน์ ให้เหมาะสม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมมาตรการป้องกันและลดปัญหาผลกระทบจากย่านอุตสาหกรรม โดย การเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อลดและเป็นแนวป้องกันการขยายตัวของอุตสาหกรรมและชุมชน

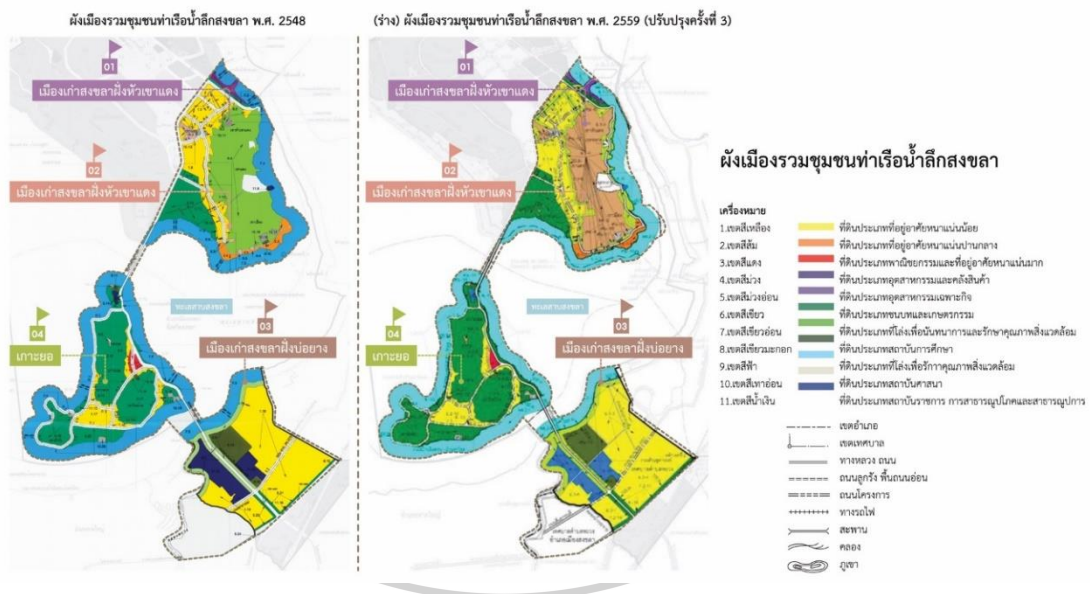
(1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงและเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนตั้งอยู่ในแผนผังกำหนด การใช้ประโยชน์ที่ดินของ (ร่าง) ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา พ.ศ. 2559 (ปรับปรุงครั้งที่ 3) จากการเปรียบเทียบผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา พ.ศ. 2548 มีการเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการ ใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นการกำหนดพื้นที่ ตามแนวทางการขึ้นทะเบียนโบราณสถานของกรมศิลปากร โดยให้มีระยะแนวป้องกัน (Buffer

Zone) บริเวณที่ราบเชิงเขาเป็นการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาพื้นที่โล่งและสภาพแวดล้อม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการ การรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม เกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น

(2) เกาะยอ

เกาะยอ ส่วนใหญ่อยู่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม เนื่องจากเกาะยอเป็นพื้นที่ทำสวนผลไม้ และการเกษตรที่สำคัญ เกาะยอมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย มีการกระจายตัวบริเวณถนนที่สำคัญของพื้นที่ ได้แก่ ถนนรพช.สช.4111 (บ้านสวนทุเรียน-บ้านอ่าวทราย) ถนนรพช.สช.4112 (บ้านนอก-บ้านสวนใหม่) ถนนรพช.สช.4113 (บ้านในสวน-บ้านท่าไทร) ถนนรพช.สช.4114 (ทางเข้าบ้านป่าโหนด) และถนนทางหลวงหมายเลข 408



ภาพที่ 41 ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลาบริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ที่มา : ปรับปรุงจากผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา กรมโยธาธิการและผังเมือง

จากการศึกษา (ร่าง) ผังเมืองรวมเมืองสงขลา พ.ศ. 2551 (ปรับปรุงครั้งที่ 2) และ(ร่าง) ผังเมืองรวมชุมชนท่าเรือน้ำลิกสงขลา พ.ศ. 2559 (ปรับปรุงครั้งที่ 3) พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายประเภท โดยยุทธศาสตร์ของผังเมืองมีการส่งเสริมในการพัฒนาและฟื้นฟูย่านเมืองเก่าสงขลา และพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ พร้อมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีคุณค่าและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

4.7 โครงสร้างพื้นฐาน

1) ระบบโครงข่ายคมนาคม

โครงข่ายการคมนาคมในปัจจุบันของพื้นที่ศึกษามี 2 ประเภท ได้แก่ การคมนาคมทางบก และการคมนาคมทางน้ำ สามารถจำแนกลำดับศักดิ์การสัญจรภายในพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้

ถนนสายหลัก (Arterial Street) ได้แก่ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 โดยถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 เป็นถนนสายหลักที่สำคัญในการเข้าถึงพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย สามารถเชื่อมต่อไปยังอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 เป็นถนนสายหลักที่สำคัญในการเข้าถึงเกาะยอ และอำเภอสิงหนครที่เป็นที่ตั้งของเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน ทางทิศเหนือสามารถเชื่อมต่อไปยังอำเภอรโนดและจังหวัดนครศรีธรรมราช ทางทิศใต้เชื่อมต่อไปยังจังหวัดปัตตานี ซึ่งถนนทั้ง 2 สาย จึงเป็นถนนที่มีความสำคัญในพื้นที่มากที่สุดในการคมนาคมขนส่งทางบก

ถนนสายรอง (Collector Street) เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนหลักไปยังพื้นที่ส่วนต่าง ๆ เชื่อมต่อกับย่านอื่น ๆ

(1) เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง ได้แก่ ถนนม่วงงามและถนนรพช.สข. 3261 (บ้านโพร่งจะเข้-ชุมชนหัวเขา) ซึ่งเป็นถนนที่มีความสำคัญในการเข้าถึงพื้นที่ โดยถนนม่วงงามมีความสำคัญเนื่องจากเป็นถนนที่ใช้เข้าถึงท่าเรือน้ำลึกสงขลา ในการขนส่งออกสินค้าทางทะเล และสามารถเข้าถึงแพขนานยนต์ที่สามารถข้ามไปยังเมืองสงขลาฝั่งบ่อทรายได้ นอกจากนี้ยังเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักไปยังพื้นที่อื่น ๆ

(2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน ได้แก่ ถนนรพช.สข. 3261 (บ้านโพร่งจะเข้-ชุมชนหัวเขา) เป็นถนนที่มีความสำคัญในพื้นที่ เนื่องจากสามารถเชื่อมต่อไปยังเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และแพขนานยนต์ โดยเป็นทางการสัญจรที่ผู้ภายในย่านใช้ในการเดินทางหลักภายในพื้นที่ และเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักไปยังพื้นที่อื่น ๆ

(3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย

เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย ได้แก่ ถนนไทรบุรี ถนนแหลมสน ถนนแหล่งพระราม ถนนไทรงาม ถนนจนะ ถนนสายบุรี ถนนพัทลุง ถนนกำแพงเพชร ถนนนครนอก ถนนทะเลหลวง ถนนชลาทัศน์ ถนนติณสุลานนท์ ถนนราชดำเนินนอก ถนนเตาหลวง เป็นต้น เป็นถนนที่สามารถเชื่อมต่อไปยังถนนสายหลัก หรือถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407

(4) เกาะยอ

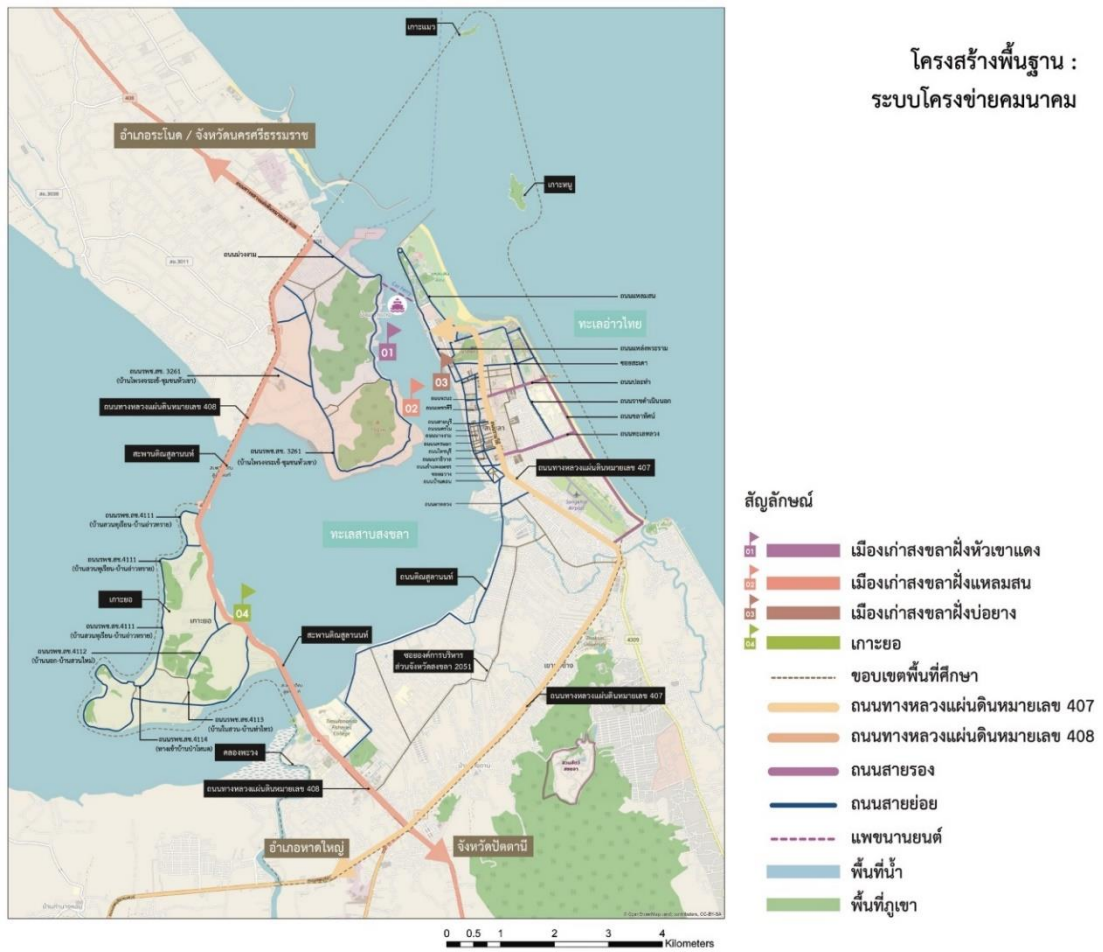
เกาะยอ ได้แก่ ถนนรพช.สช.4111 (บ้านทุเรียน-บ้านอ่าวทราย) เป็นถนนที่สำคัญของเกาะยอ เนื่องจากมีทางสัญจรวนรอบเกาะยอ ไปตามแนวของทะเลสาบสงขลา ถนนรพช.สช.4112 (บ้านนอก-บ้านสวนใหม่) สามารถเชื่อมต่อไปยังถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 และสะพานติณสูลานนท์

ถนนสายย่อย (Local Street) ได้แก่ ถนนนครใน ถนนนางงาม ถนนนราธิวาส ซอยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา 2051 ถนนรพช.สช. 4113 (บ้านในสวน-บ้านท่าไทร) เป็นต้น เป็นถนนที่ใช้สัญจรภายในย่านของแต่ละย่าน โดยทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อเข้าสู่สถานที่ภายในย่าน

ตรอก ซอย (Alley) เป็นเส้นทางการสัญจรขนาดเล็กที่เกิดขึ้นจากช่องว่างระหว่างอาคาร โดยมีการใช้การสัญจรการเดินเท้าเป็นหลัก สามารถเชื่อมต่อกันภายในชุมชน ภายในย่าน หรือระหว่างถนน

การคมนาคมทางน้ำ ในพื้นที่ศึกษามีการคมนาคมทางน้ำที่มีความสำคัญ คือ แพขนานยนต์บริหารโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ซึ่งผู้คนภายในพื้นที่ใช้เป็นหนึ่งในการสัญจรจากเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวแดง อำเภอสิงหนคร ไปยังเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง หรือเทศบาลนครเมืองสงขลา มีการให้บริการตั้งแต่ 05.00 – 22.00 น. และเรือรับจ้างจากเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางไปยังท่าเรือเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน





ภาพที่ 42 ระบบโครงข่ายคมนาคมในพื้นที่ศึกษา

2) สาธารณูปโภค

(1) ระบบไฟฟ้า

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาอยู่ในพื้นที่การให้บริการไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสงขลา ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่อำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร อำเภोजะนะ และอำเภอนาทวี ในปัจจุบันมีความเพียงพอต่อความต้องการในการใช้ไฟฟ้าในแต่ละชุมชน

(2) ระบบประปา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษาอยู่ในพื้นที่การให้บริการประปาของการประปาสงขลา สาขา สงขลา เป็นการจ่ายน้ำเข้ามาในอำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร และอำเภोजะนะ โดยรับน้ำมาจากประปาสงขลา สาขาหาดใหญ่

(3) ระบบบำบัดน้ำเสียและการระบายน้ำ

ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางและพื้นที่ต่อเนื่องจะใช้ระบบบำบัดน้ำเสียภายในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะแก้ว ส่วนเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน และเกาะยอ มีการจัดการน้ำเสียของชุมชนระบายลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ

(4) การจัดการขยะมูลฝอย

การกำจัดขยะมูลฝอยใช้ระบบการให้บริการจัดการขยะมูลฝอย คือ การรวบรวมขยะมูลฝอยภายในพื้นที่ และนำไปส่งยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่บ่อขยะเทศบาลนครสงขลา

3) สาธารณูปการ

(1) สถานศึกษา

สถานศึกษาภายในขอบเขตพื้นที่ศึกษามีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 29 แห่ง ระดับอาชีวศึกษา จำนวน 5 แห่ง การศึกษานอกระบบ (กศน.) จำนวน 1 แห่ง และระดับอุดมศึกษา จำนวน 4 แห่ง โดยมีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา และมหาวิทยาลัยทักษิณ

(2) สถานบริการสาธารณสุข

ในขอบเขตพื้นที่ศึกษามีสถานบริการสาธารณสุข จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลเมืองสงขลา โรงพยาบาลสงขลา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวเขาแดง และมีโรงพยาบาลเฉพาะด้าน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ โดยสถานบริการสาธารณสุขมีการกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ย่านต่าง ๆ ภายในพื้นที่ศึกษา

(3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ศึกษาจะอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจ 2 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรเมืองสงขลา และสถานีตำรวจภูธรสิงหนคร ส่วนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยภายในพื้นที่ศึกษามีจำนวน 1 แห่ง คือ สถานีดับเพลิงเทศบาลตำบลพะวง

(4) พื้นที่นันทนาการ

ภายในขอบเขตพื้นที่ศึกษามีสถานที่นันทนาการและพักผ่อนหย่อนใจที่เป็นสวนสาธารณะระดับเมือง 3 แห่ง ได้แก่ สวนสาธารณะเมืองสงขลา สวนสาธารณะสระบัว และสวนประวัติศาสตร์พลเอกเปรม ตินสุลานนท์ สงขลา ซึ่งเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของผู้คนภายในย่าน นอกจากนี้ในพื้นที่ศึกษายังมีสวนสาธารณะอื่น ๆ กระจายอยู่ภายในพื้นที่ พร้อมทั้งมีลานกีฬาและสนามกีฬาระดับจังหวัด คือ สนามกีฬาติณสุลานนท์ เป็นสนามกีฬาขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับการแข่งขันกีฬาระดับจังหวัดสงขลา

บทที่ 5

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในบทที่ 5 จะเป็นการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาและเมืองสร้างสรรค์ การเก็บข้อมูลภาคสนามจากเกณฑ์ที่สร้างขึ้น และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ภายในพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอการวิเคราะห์ผลการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

- 5.1 การวิเคราะห์รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
- 5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา
- 5.3 การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา
- 5.4 การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา
- 5.5 การสรุปผลการวิเคราะห์ความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

5.1 การวิเคราะห์รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในบทที่ 4 สามารถสรุปได้ว่าเมืองเก่าสงขลาบริเวณขอบเขตพื้นที่ศึกษามีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 118 รายการ แบ่งออกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 54 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 43 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมบางรายการสามารถเป็นได้ทั้ง 2 ประเภทจำนวน 12 รายการ และมรดกทางธรรมชาติ 9 รายการ ซึ่งจะนำไปสู่การจำแนกประเภทมรดกทางวัฒนธรรมอย่างละเอียด

การวิเคราะห์รูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จะใช้เกณฑ์การแบ่งประเภทมรดกทางวัฒนธรรมอย่างละเอียด เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณามรดกทางวัฒนธรรมในการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

- 1) **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)** จะใช้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทของพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ของกรมศิลปากร และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO)
- 2) **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)** ใช้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมจากอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (UNESCO) และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

สรุปตัวชี้วัดที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 16 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จำนวน 8 ประเภท ประกอบด้วย (1) โบราณวัตถุ (AR) (2) ศิลปวัตถุ (O) (3) จิตรกรรม (P) (4) หัตถกรรม (HC) (5) โบราณสถานซึ่งในโบราณสถานจะมีการแบ่งประเภทย่อย 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S) (6) แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) (7) แหล่งโบราณคดี (AS) และ (8) สถาปัตยกรรม (A)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำนวน 7 ประเภท ประกอบด้วย (9) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา (L) (10) ศิลปะการแสดง (PA) (11) แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) (12) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) (13) งานฝีมือดั้งเดิม (C) (14) วรรณกรรมพื้นบ้าน (FL) (15) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)

มรดกทางธรรมชาติ (N)

ตารางที่ 10 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม

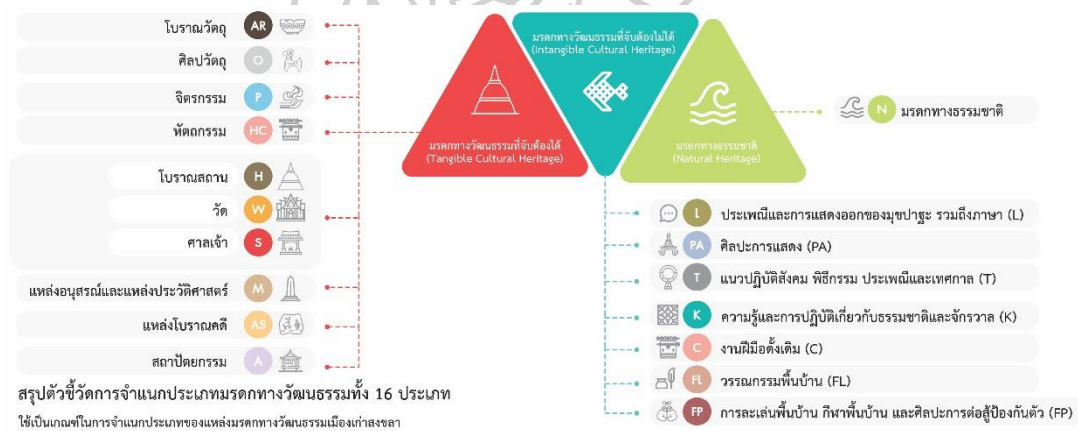
รูปแบบ	ตัวชี้วัดย่อย	ความหมาย	วิธีการประเมิน
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	โบราณวัตถุ (Archaeological, AR)	สังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์	- มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรม - มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น - มีคุณค่าและบทบาทของวิถีชีวิตชุมชน
	ศิลปวัตถุ (Object, O)	เป็นสิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีต และมีคุณค่าทางศิลปะ	
	จิตรกรรม (Painting, P)	วิจิตรศิลป์ที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม มีคุณค่าทางศิลปะและเป็นประโยชน์ในการศึกษา ซึ่งมีเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต เป็นต้น ปรากฏในโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ	
	หัตถกรรม (Handicraft, HC)	สิ่งที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ โดยการนำวัตถุดิบตามธรรมชาติ มาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ใน ชีวิตประจำวัน	

ตารางที่ 10 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม (ต่อ)

รูปแบบ	ตัวชี้วัดย่อย	ความหมาย	วิธีการประเมิน
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	โบราณสถาน (Historical, H) วัด (Wat, W) ศาลเจ้า (Shrine, S)	อสังหาริมทรัพย์ที่มีอายุ การก่อสร้างหรือเป็นประโยชน์ทางศิลปประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี รวมถึงศาสนสถาน ศาลเจ้า	- มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรม - มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีคุณค่าและบทบาทของวิถีชีวิตชุมชน
	อนุสรณ์สถานและแหล่งประวัติศาสตร์ (Monuments, M)	สถานที่ตั้งของเมือง ชุมชนหรืออาคารที่พบหลักฐานประวัติศาสตร์ ความเจริญก้าวหน้าที่สำคัญ หรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์	
	แหล่งโบราณคดี (Archaeological Site, AS)	บริเวณที่มีหลักฐานของพฤติกรรมมนุษย์ในอดีต	
	สถาปัตยกรรม (Architecture, A)	ลักษณะของสถาปัตยกรรม อาคารมีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ทางรูปแบบและวิธีการ	
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	ประเพณีและการแสดงออกของชุมชนปราชู รวมถึงภาษา (Oral Traditions Expressions and Language, L)	สิ่งที่ถ่ายทอดกันปากต่อปาก ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นิทาน ประวัติศาสตร์ รวมถึงภาษา เป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีชีวิต	
	ศิลปะการแสดง (Performing Art, PA)	การแสดงดนตรี เพลงร้อง นาฏศิลป์ และการละคร	
	แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (Traditional, T)	มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี งานเทศกาล ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียม	
	ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practices, K)	องค์ความรู้ วิธีการ ความเชื่อ หรือแนวปฏิบัติและการแสดงออกที่เกิดจากผู้คนและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิต	
	งานฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship, C)	งานที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญาทักษะฝีมือช่าง ที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นและสะท้อนวัฒนธรรม	

ตารางที่ 10 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม (ต่อ)

รูปแบบ	ตัวชี้วัดย่อย	ความหมาย	วิธีการประเมิน
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Literature, FL)	เรื่องราวที่มีการถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นการบอกเล่าหรือมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือภาพ เช่น ตำนานพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน บทร้องพื้นบ้าน ตำนาน เป็นต้น	- มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรม - มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น
	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (Folk Play, FP)	กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายเพื่อสร้างความสนุกสนาน ชัยชนะป้องกันตัว มีรูปแบบและวิธีการเล่น มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น	มีคุณค่าและบทบาทของวิถีชีวิตชุมชน
มรดกทางธรรมชาติ	มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage, N)	สภาพธรรมชาติที่มีลักษณะทางกายภาพและทางชีวภาพที่มีคุณค่า	



ภาพที่ 43 เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา 16 ประเภท

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 พื้นที่ ได้แก่ (1) เมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง (2) เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน (3) เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย และ (4) เกาะยอ โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 16 ประเภท นำไปจัดเก็บเป็นฐานข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เมื่อลงรายละเอียดตามพื้นที่ข้างต้นสามารถสรุปมรดกทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

(1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

จากการใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นจำแนกรายละเอียดมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงตามตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 5 ประเภท 13 รายการ ซึ่งนำมาจัดระบบและแยกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดรหัสในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง ประกอบด้วย

- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ประกอบด้วย โบราณสถาน (H) 3 รายการ ศาลเจ้า (S) 2 รายการ และแหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) 1 รายการ รวมทั้งหมด 6 รายการ
- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) 3 รายการ และความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) 3 รายการ รวมทั้งหมด 6 รายการ
- **มรดกทางธรรมชาติ (N)** 3 รายการ



ภาพที่ 44 สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

ตารางที่ 11 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงตามตัวชี้วัด
ทั้ง 16 ประเภท

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)								มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)	มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) (N)
1	กำแพงเมือง ป้อม ปราการ และคูเมือง เก่าหัวเขาแดง					H											
2	เจดีย์องค์ขาว องค์ดำ					H											
3	วัดเขาน้อย และเจดีย์ เขาน้อย					H											
4	ที่ฝังศพพระยาแขก (มรหุ่ม)						●										
5	ศาลทวดเขาแดง					S					●						
6	ศาลเจ้าปู่เขี้ยว					S					●						
7	การทำประมงพื้นบ้าน											●					
8	ทะเลสาบสงขลา																●
9	ทะเลอ่าวไทย																●
10	หาดปลาโก่																●
11	ขนมคอเป็ด											●					
12	มะม่วงเบา											●					
13	งานสมโภช ทวดหัวเขาแดง										●						
รวม		-	-	-	-	5	1	-	-	-	-	3	3	-	-	-	3

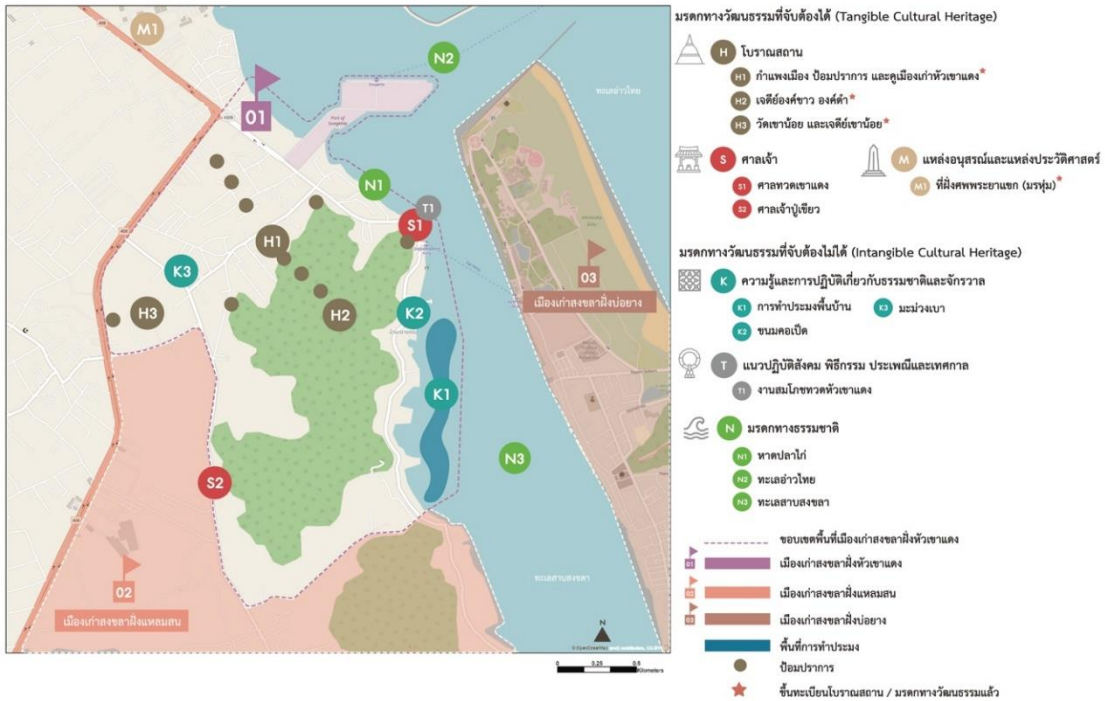
หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

การระบุตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง เป็นการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและพิกัดที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 12 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
โบราณสถาน (H)			
H1	กำแพงเมือง ป้อมปราการ และคูเมืองเก่าหัวเขาแดง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2213586, 100.5663015
H2	เจดีย์องค์ขาว องค์ดำ	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2165842, 100.5601831
H3	วัดเขาน้อย และเจดีย์เขาน้อย	ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร	7.2170613, 100.5584216
แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)			
M1	ที่ฝังศพพระยาแขก (มรหุม)	ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร	7.2344638, 100.5566282
ศาลเจ้า (S)			
S1	ศาลทวดเขาแดง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2223691, 100.5743228
S2	ศาลเจ้าปู่เขียว	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2086661, 100.5629342
ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)			
K1	การทำประมงพื้นบ้าน	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
K2	ขนมคอเป็ด	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	หมู่บ้านมุสลิมริมทะเลสาบสงขลา
K3	มะม่วงเบา	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2197628, 100.5614808
แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)			
T1	งานสมโภชทวดหัวเขาแดง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2223691, 100.5743228
มรดกทางธรรมชาติ (N)			
N1	ทะเลสาบสงขลา	อ.สิงหนคร, อ.เมืองสงขลา	7.2109560, 100.5790764
N2	ทะเลอ่าวไทย	อ.สิงหนคร, อ.เมืองสงขลา	7.2321674, 100.5729432
N3	หาดจันทร์สว่าง (หาดปลาโก)	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2239479, 100.5715362

แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง
จำแนกรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประการ



ภาพที่ 45 แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง

(2) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

จากการใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นจำแนกรายละเอียดมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนตามตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 8 ประเภท 20 รายการ ซึ่งนำมาจัดระบบและแยกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดรหัสในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน ประกอบด้วย

- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ประกอบด้วย หัตถกรรม (HC) 2 รายการ โบราณสถาน (H) 5 รายการ วัด (W) 5 รายการ และแหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) 2 รายการ รวมทั้งหมด 14 รายการ
- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) 3 รายการ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) 2 รายการ และงานฝีมือดั้งเดิม (C) 2 รายการ รวมทั้งหมด 7 รายการ
- **มรดกทางธรรมชาติ** (N) 1 รายการ



ภาพที่ 46 สรุปรายการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

ตารางที่ 13 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสนตามตัวชี้วัด
ทั้ง 16 ประเภท

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)								มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมที่บันทึกและภาษา (FL)	การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)	มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) (N)
1	สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา						●										
2	บ่อเก็ง					H											
3	หลุมศพ J.V. Larsen						●										
4	วัดสุวรรณคีรี					W											
5	วัดพ่อทรัพย์					W											
6	วัดภูผาเบิก					W											
7	วัดศิริวรรณवास					W											
8	วัดเจ้านคร					W											
9	บ้านในกำแพงแหลมสน					H											
10	ศาลากวาง					H											
11	ศาลาหลบเสือ					H											
12	มัสยิดยัลโรตหะเราะหมียะ					H											
13	โรงกระเบื้องดินเผา						●							●			
14	การทำประมงพื้นบ้าน												●				
15	กรงนกหัวจุก						●							●			
16	ไข่ครอบ												●				
17	ทะเลสาบสงขลา																●
18	วันสารทไทย หรือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ												●				
19	ประเพณีวันว่าง												●				
20	ประเพณีทำบุญชายเล												●				
	รวม	-	-	-	2	10	2	-	-	-	-	3	2	2	-	-	1

หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

การระบุตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน เป็นการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและพิกัดที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 14 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
โบราณสถาน			
H1	บ่อเก็ง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2051092, 100.5759326
H2	บ้านในกำแพงแหลมสน	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1953932, 100.5808858
H3	ศาลากวาง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2121287, 100.5622096
H4	ศาลาหลบเสือ	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2021097, 100.5633037
H5	มัสยิดยาบัลโรดเหร้าหมี	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1902974, 100.5673425
แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)			
M1	สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1913021, 100.5725827
M2	หลุมศพ J.V. Larsen	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.2044914, 100.5760198
วัด (W)			
W1	วัดสุวรรณคีรี	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1949406, 100.5784597
W2	วัดบ่อทรัพย์	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1938219, 100.5754474
W3	วัดภูผาเบิก	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1921985, 100.5730838
W4	วัดศิริวรรณवास	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1933399, 100.5747261
W5	วัดเจ้านคร	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1985609, 100.5655253
ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)			
K1	การทำประมงพื้นบ้าน	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
K2	ไข่ครอบ	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	หมู่บ้านบริเวณริมทะเลสาบสงขลา
แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)			
T1	วันสารทไทย หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	ทุกวัดในพื้นที่
T2	ประเพณีวันว่าง	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	ทุกวัดในพื้นที่
T3	ประเพณีทำบุญชายเล	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	หมู่บ้านชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา
หัตถกรรม (HC) / งานฝีมือดั้งเดิม (C)			
HC1/C1	โรงกระเบื้องดินเผา	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	100.5673425, 100.5693820
HC2/C2	กรรงนกหัวจุก	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7 7.1950833, 100.5664118
มรดกทางธรรมชาติ (N)			
N1	ทะเลสาบสงขลา	ต.หัวเขา อ.สิงหนคร	7.1860185, 100.5808494

แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

จำนวนรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภศ

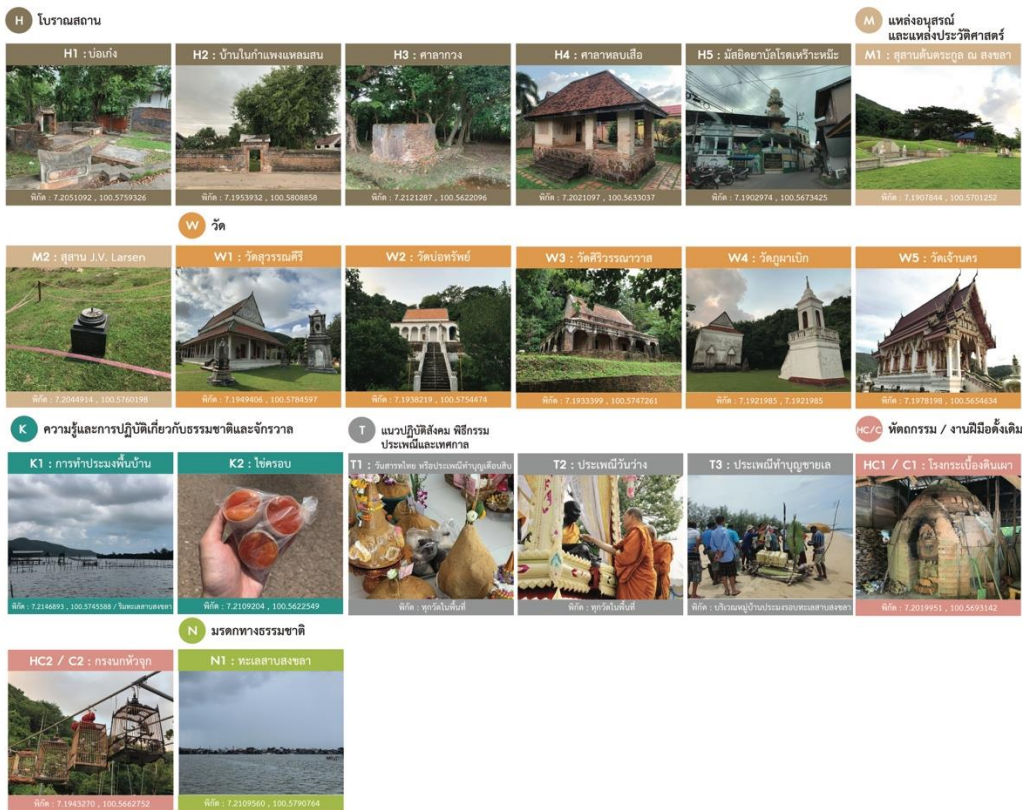


มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)

- H โบราณสถาน**
 - H1 ปอแง*
 - H2 บ้านโน้ก่าแพแหลมสน
 - H3 ศาลากวาง*
 - H4 ศาลาหลบเสือ*
 - H5 มัสยิดยาบิลโรดหน้าหะมะ
- W วัด**
 - W1 วัดสุวรรณคีรี*
 - W2 วัดบ่อทรัพย์*
 - W3 วัดสุวรรณราวาศ*
 - W4 วัดภูเขาเบิก*
 - W5 วัดเจ้านคร
- M แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์**
 - M1 สุสานต้นตระกูล ณ สงขลา
 - M2 สุสาน J.V. Larsen
- HC/C ทัศนกรรม**
 - HC1 โรงกระเบื้องดินเผา
 - HC2 กระจกหัวจุก

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

- K ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล**
 - K1 การทำประมงพื้นบ้าน
 - K2 ไข่ครอบ (สิ่งประดิษฐ์จากไม้ไผ่)
- C งานฝีมือดั้งเดิม**
 - C1 โรงกระเบื้องดินเผา
 - C2 กระจกหัวจุก
- T แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล**
 - T1 วันสารทไทย หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ
 - T2 ประเพณีวันว่าง
 - T3 ประเพณีทำบุญชงชา
- N มรดกทางธรรมชาติ**
 - N1 ทะเลสาบสงขลา



ภาพที่ 47 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน

(3) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

จากการใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นจำแนกรายละเอียดมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 9 ประเภท 75 รายการ ซึ่งนำมาจัดระบบและแยกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดรหัสในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ประกอบด้วย

- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ประกอบด้วย จิตรกรรม (P) 1 รายการ โบราณสถาน (H) 6 รายการ วัด (W) 18 รายการ ศาลเจ้า (S) 5 รายการ แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) 5 รายการ และสถาปัตยกรรม (A) 2 รายการ รวมทั้งหมด 37 รายการ
- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) 10 รายการ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) 25 รายการ และวรรณกรรมพื้นบ้าน (FL) 1 รายการ รวมทั้งหมด 36 รายการ
- **มรดกทางธรรมชาติ** (N) 8 รายการ

ตารางที่ 15 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภท

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)					มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)					มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) (N)					
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นมุขปาฐะ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)		แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)
1	กำแพงเมืองสงขลา					H											
2	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา					H											
3	หับ โห่ หิ้น							●									

หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

ตารางที่ 15 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัด
ทั้ง 16 ประเภท (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)							มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)								
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นของปู่และ และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และ ภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)	มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) (N)
4	สถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลา																
5	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา					S											
6	ศาลเจ้าพ่อกวนอู (ศาลสำเล้งเตียนกวนแตกุ้น)					S											
7	ศาลเจ้าตั้งเซ่งอ้อง					S											
8	ศาลเจ้าไ้ป้อันเตียน (ไ้เกียเซ่งอ้อง)					S											
9	ศาลเจ้าปูนเกล้า					S											
10	วัดมณีมาวาสวรวิหาร					W											
11	วัดโพธิ์ปฐมมาวาส					W											
12	วัดชัยมงคล					W											
13	วัดยางทอง					W											
14	วัดเลียบ					W											
15	วัดดอนแย้					W											
16	วัดดอนรัก					W											
17	วัดแจ้					W											
18	วัดแหลมทราย					W											
19	วัดไทรงาม					W											

หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

ตารางที่ 15 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัด
ทั้ง 16 ประเภท (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)							มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ชนบทหรือชุมชนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)
20	วัดโรงवास					W										
21	วัดสระเกษ					W										
22	วัดหัวป้อมใน					W										
23	วัดหัวป้อมนอก					W										
24	วัดดินเมรุศรีสุदारาม					W										
25	วัดเพชรมงคล					W										
26	วัดอุทัยธาราม					W										
27	วัดศาลาหัวยาง					W										
28	ทำนาคัดศีลสิทธิ์พิทักษ์						•									
29	ประตูเมืองสงขลา						•									
30	เขาดังกวน					H										
31	เจดีย์หลวง บนเขาดังกวน					H										
32	ศาลาพระวิหารแดง						•									
33	ตำหนักเขาน้อย						•									
34	มัสยิดบ้านบน (มัสยิดอุสาสนอิสลาม)					H										
35	สถานีรถไฟสงขลา						•									
36	ป้อมปากน้ำแหลมทราย					H										
37	ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดกลาง		•											•		

หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

ตารางที่ 15 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยางตามตัวชี้วัด
ทั้ง 16 ประเภท (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)								มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) (N)	
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ชนบทภูมิทัศน์ที่เป็นเมืองเก่าและอาคารแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)		
60	ไอศกรีมถั่วเขียว																	
61	ไอติมยิว																	
62	ข้าวย่ำ																	
63	แหลมสนอ่อน																	●
64	หาดสมิหลา																	●
65	หาดชลาทัศน์																	●
66	เกาะหนู เกาะแมว																	●
67	ทะเลอ่าวไทย																	●
68	ทะเลสาบสงขลา																	●
69	ป่าในเมืองบ้านโคกไร่																	●
70	คลองพะวง																	●
71	ประเพณีห่มผ้าพระ เจดีย์หลวง																	●
72	วันสารทไทย หรือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ																	●
73	ประเพณีชักพระ หรือลากพระ																	●
74	ประเพณีวันว่าง																	●
75	งานสมโภชศาลเจ้าพ่อ หลักเมือง																	●
	รวม	-	-	1	-	29	5	-	2	-	-	10	25	-	1	-	-	8



ภาพที่ 48 สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

การระบุตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง เป็นการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและพิกัดที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 16 ตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
โบราณสถาน (H)			
H1	กำแพงเมืองสงขลา	ถ.จนะ ต.บ่อยาง	7.2019235, 100.5896700
H2	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา	ถ.จนะ ต.บ่อยาง	7.2027154, 100.5890680
H3	ทำนาคักคีลีพิทักษ์	ถ.นครนอก ต.บ่อยาง	7.1939590, 100.5893615
H4	ประตูเมืองสงขลา	ถ.นครนอก ต.บ่อยาง	7.1930039, 100.5901526
H5	เขาดังกวน	ถ.สุขุม ต.บ่อยาง	7.2099679, 100.5896219
H6	เจดีย์หลวงบนเขาดังกวน	ถ.สุขุม ต.บ่อยาง	7.2103466, 100.5893024
H7	ศาลาพระวิหารแดง	เขาดังกวน ถ.สุขุม ต.บ่อยาง	7.2098098, 100.5885810
H8	ตำหนักเขาน้อย	ช.สะเดา ต.บ่อยาง	7.2090952, 100.5931347
H9	มัสยิดบ้านบน (มัสยิดอุสาสนอิสลาม)	ถ.พัทลุง ต.บ่อยาง	7.1928761, 100.5908628
H10	สถานีรถไฟสงขลา	ช.สระเกษ 1 ต.บ่อยาง	7.2011529, 100.5936783
H11	ป้อมปากน้ำแหลมทราย	ถ.แหลมทราย ต.บ่อยาง	7.2127477, 100.5837519

ตารางที่ 16 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
วัด (W)			
W1	วัดมณีมาวาสวรวิหาร	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1946291, 100.5924504
W2	วัดโพธิ์ปฐมมาวาส	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1926838, 100.5936536
W3	วัดชัยมงคล	ถ.ชัย-เพชรมงคล ต.บ่อยาง	7.1983732, 100.5966222
W4	วัดยางทอง	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1982132, 100.5898141
W5	วัดเลียบ	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1982724, 100.5912471
W6	วัดดอนไผ่	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1975343, 100.5914944
W7	วัดดอนรัก	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.2008654, 100.5902786
W8	วัดแจ้ง	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.2049541, 100.5904549
W9	วัดแหลมทราย	ถ.แหล่งพระราม ต.บ่อยาง	7.2080529, 100.5857027
W10	วัดไทรงาม	ถ.ไทรงาม ต.บ่อยาง	7.2065261, 100.5893557
W11	วัดโรงวาส	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1971395, 100.5942206
W12	วัดสระเกษ	ถ.ปละท่า ต.บ่อยาง	7.2031337, 100.5963148
W13	วัดหัวป้อมโน	ถ.รามวิถี ต.บ่อยาง	7.1906339, 100.5955951
W14	วัดหัวป้อมนอก	ช.ริมทางรถไฟ ต.บ่อยาง	7.1918886, 100.5969342
W15	วัดตีนเมรุศรีสุदारาม	ถ.นาสาร ต.บ่อยาง	7.2046725, 100.5934300
W16	วัดเพชรมงคล	ถ.ชัย-เพชรมงคล ต.บ่อยาง	7.1947066, 100.5970921
W17	วัดอุทัยธาราม	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1882078, 100.5972389
W18	วัดศาลาหัวยาง	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1871711, 100.6002724
ศาลเจ้า (S)			
S1	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1965344, 100.5907405
S2	ศาลเจ้าพ่อกวนอู (ศาลสำเล้งเตียนกวนแต้กุ้น)	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1968980, 100.5906692
S3	ศาลเจ้าตั้งเซ่งอ่อง	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1977837, 100.5905158
S4	ศาลเจ้าโปอันเตียน (ไถยเซ่งอ่อง)	ถ.ยะลา ต.บ่อยาง	7.1942771, 100.5901100
S5	ศาลเจ้าปูนถ้ำกง	ช.หนองจิก ต.บ่อยาง	7.1968868, 100.5899659
สถาปัตยกรรม (A)			
A1	หับ ใต้ หิน	ถ.นครนอก ต.บ่อยาง	7.1982323, 100.5885425
A2	สถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าสงขลา	ถ.นครนอก / ถ.นครใน / ถ.นางงาม	7.1388676, 100.5829044
จิตรกรรม (P)			
P1	ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดกลาง	ถ.ไทรบุรี ต.บ่อยาง	7.1948446, 100.5922867

ตารางที่ 16 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)			
K1	ขนมบอก	ถ.นางงาม, ถ.พัทลุง ต.บ่อยาง	7.1935102, 100.5914253
K2	ขนมหวั๊ก	ถนนคนเดินสงขลา ถ.จะนะ	7.2019631, 100.5893424
K3	ขนมดอกโดน	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1964173, 100.5905977
K4	ขนมบูตู	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1935102, 100.5914253
K5	ขนมการอจี	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1963443, 100.5906042
K6	ขนมม่อฉี่	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.2011529, 100.5936783
K7	ขนมโค	สวนเก้าแก้ว ต.บ่อยาง	7.1910522, 100.5934497
K8	ขนมค้างคาว	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1970969, 100.5905601
K9	ขนมคู	ตลาดทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์	7.2010709, 100.5891306
K10	ขนมปะตา	ตรอกสุเหร่า ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1922444, 100.5909128
K11	ขนมกุหลี่	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1957871, 100.5909128
K12	ต้มใส่ไส้	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1957058, 100.5907735
K13	ขนมรอก	ช.ยะหริ่ง ต.บ่อยาง	7.1976366, 100.5901082
K14	ข้าวฟ่างกวน	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1972718, 100.5904178
K15	ข้าวเหนียวดำกวน	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1972718, 100.5904178
K16	ขนมป้าจี	ถนนคนเดินสงขลา ถ.จะนะ	7.2019631, 100.5893424
K17	ขนมไข่เต่าถ่าน	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1972718, 100.5904178
K18	ขนมทองเอก	ช.หนองจิก ต.บ่อยาง	7.1970613, 100.5897903
K19	เต้าคั่ว	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1971536, 100.5905352
K20	ข้าวสตู	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1966809, 100.5905871
K21	ข้าวมันแกงไก่	ถ.พัทลุง ต.บ่อยาง	7.1932992, 100.5909779
K22	เต้าหู้ยี้ไสว	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1972513, 100.5904356
K23	ไอศกรีมถั่วเขียว	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1965460, 100.5905546
K24	ไอติมยิว	ถ.นางงาม ต.บ่อยาง	7.1952029, 100.5909334
K25	ข้าวย่ำ	ย่านเมืองเก่า / สวนเก้าแก้ว ต.บ่อยาง	7.1910522, 100.5934497
แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)			
T1	ประเพณีห่มผ้าพระเจดีย์หลวง	เขาดังกวน	7.2099679, 100.5896219
T2	วันสารทไทย หรือประเพณี ทำบุญเดือนสิบ	ทุกวัดในพื้นที่	ทุกวัดในพื้นที่

ตารางที่ 16 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
T3	ประเพณีชักพระ หรือลากพระ	วัดดอนไต้	7.1975343, 100.5914944
		วัดมัชฌิมาวาส	7.1946291, 100.5924504
		วัดชัยมงคล	7.1983732, 100.5966222
		วัดสระเกษ	7.2031337, 100.5963148
		วัดดินเมรุศรีสุदारาม	7.2046725, 100.5934300
T4	ประเพณีวันว่าง	ทุกวัดในพื้นที่	ทุกวัดในพื้นที่
T5	งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถ.นางงาม	7.1965344, 100.5907405
มรดกทางธรรมชาติ (N)			
N1	แหลมสนอ่อน	ช.ราชดำเนิน ต.บ่อยาง	7.2212501, 100.5852743
N2	หาดสมิหลา	ช.ราชดำเนิน ต.บ่อยาง	7.2151507, 100.5953016
N3	หาดชลาทัศน์	ถ.ชลาทัศน์ ต.บ่อยาง	7.1984967, 100.6062898
N4	เกาะหนู เกาะแมว	อ.เมืองสงขลา / อ.สิงหนคร	7.2362765, 100.5965720
			7.2628528, 100.5894225
N5	ทะเลอ่าวไทย	ต.บ่อยาง อ.เมืองสงขลา	7.2090935, 100.6133384
N6	ทะเลสาบสงขลา	ต.บ่อยาง อ.เมืองสงขลา	7.2025105, 100.5833302
N7	ป่าในเมืองบ้านโคกไร่	ถ.ติณสุสานนท์ ต.พะวง	7.1530275, 100.5683441
N8	คลองพะวง	ต.พะวง	7.1378294, 100.5616971



A สถาปัตยกรรม

S ศาลเจ้า



K ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล



T แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล



H มรดกทางธรรมชาติ

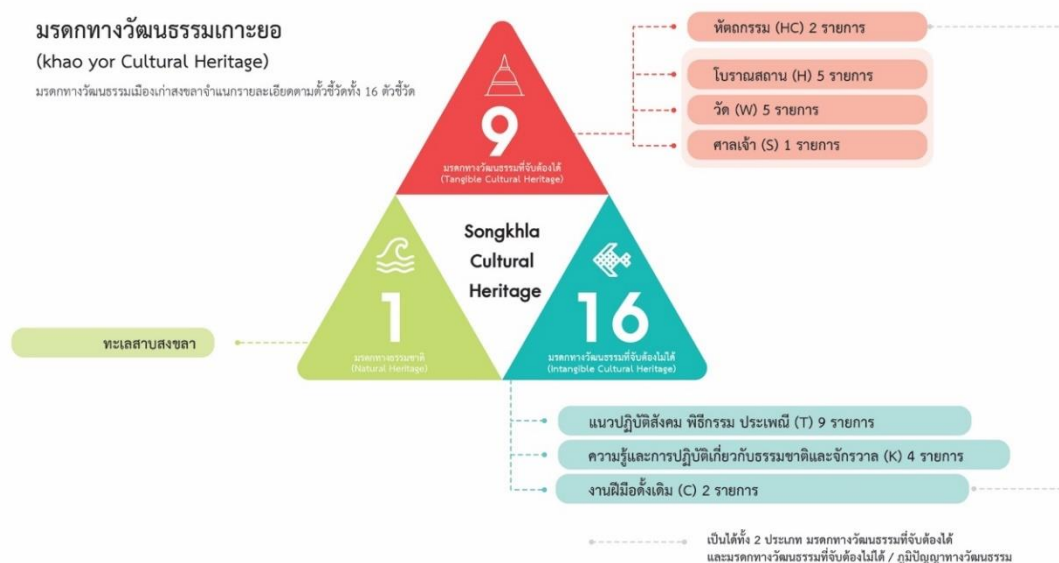


ภาพที่ 50 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง (ต่อ)

(4) มรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ

จากการใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นจำแนกรายละเอียดมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอตามตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัด พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 9 ประเภท 22 รายการ ซึ่งนำมาจัดระบบและแยกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดรหัสในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ ประกอบด้วย

- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ประกอบด้วย หัตถกรรม (HC) 2 รายการ โบราณสถาน (H) 1 รายการ วัด (W) 4 รายการ ศาลเจ้า (S) 1 รายการ และสถาปัตยกรรม 1 รายการ รวมทั้งหมด 9 รายการ
- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) 9 รายการ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) 4 รายการ และงานฝีมือดั้งเดิม (C) 2 รายการ รวมทั้งหมด 16 รายการ
- **มรดกทางธรรมชาติ** (N) 1 รายการ



ภาพที่ 51 สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ

ตารางที่ 17 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภท

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)							มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จารึกกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นรูปธรรม และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)
1	พระเจดีย์บนเขาภูเก็					H										
2	วัดท้ายยอ					W										
3	วัดโคกเปี้ยว					W										
4	วัดแหลมพ้อ					W										
5	วัดเขาบ่อ					W										
6	ศาลเจ้าไต่ก้ง					S					•					
7	การเลี้ยงปลากระพงใน กระชัง (ปลาสามน้ำ)											•				
8	การประมงพื้นบ้าน											•				
9	เรือนพื้นถิ่นเกาะยอ							•					•			
10	ผ้าทอเกาะยอ				•											
11	การดักไข่นัง / ไชนอน				•									•		
12	การทำโคระ											•				
13	ย่ำสาหร่าย											•				
14	ข้าวย่ำ											•				
15	ขนมมอซี											•				
16	ทะเลสาบสงขลา															•
17	พิธีไหว้เจ้า - ไหว้หลุม				•						•					
18	ประเพณีห่มผ้าเจดีย์ เขาภูเก็และสมเด็จ เจ้าเกาะยอ										•					

หมายเหตุ : มรดกทางวัฒนธรรมประเภทโบราณสถานจำแนกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S)

ตารางที่ 17 การจำแนกรายละเอียดของมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภท (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)								มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)							
		โบราณวัตถุ (AR)	ศิลปวัตถุ (O)	จิตรกรรม (P)	หัตถกรรม (HC)	โบราณสถาน (H)	อนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M)	แหล่งโบราณคดี (AS)	สถาปัตยกรรม (A)	ขนบธรรมเนียมที่เป็นรูปธรรม และการแสดงออกในด้านต่าง ๆ และภาษา (L)	ศิลปะการแสดง (PA)	แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)	ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)	งานฝีมือดั้งเดิม (C)	วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (FL)	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (FP)	
19	วันสารทไทย หรือ ประเพณีทำบุญเดือนสิบ											●					
20	ประเพณีชักพระ หรือ ลากพระ											●					
21	ประเพณีวันว่าง											●					
22	ประเพณีลอยแพ											●					
23	วันขึ้นเขาเพหาร											●					
24	ประเพณีทำบุญชายเล											●					
	รวม	-	-	-	2	6	-	-	-	-	-	9	4	2	-	-	

ตารางที่ 18 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
โบราณสถาน (H)			
H1	พระเจดีย์บนเขาภูฎิ	สำนักสงฆ์เขาภูฎิ ต.เกาะยอ	7.1709254, 100.5413787
วัด (W)			
W1	วัดท้ายยอ	หมู่ 8 ต.เกาะยอ	7.2051092, 100.5759326
W2	วัดโคกเปี้ยว	หมู่ 9 ต.เกาะยอ	7.2044914, 100.5760198
W3	วัดแหลมพ้อ	หมู่ 4 ต.เกาะยอ	7.1949406, 100.5784597
W4	วัดเขาบ่อ	หมู่ 1 ต.เกาะยอ	7.1938219, 100.5754474
ศาลเจ้า (S)			
S1	ศาลเจ้าไ้ก้ง	หมู่ 8 ต.เกาะยอ	7.1921985, 100.5730838

ตารางที่ 18 ระบุตำแหน่งพิกัดของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ (ต่อ)

ลำดับ	มรดกทางวัฒนธรรม	ที่ตั้ง	พิกัด
สถาปัตยกรรม (A)			
A1	เรือนพื้นถิ่นเกาะยอ	ต.เกาะยอ	ต.เกาะยอ
ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K)			
K1	การเลี้ยงปลากระพงในกระชัง (ปลาสามน้ำ)	หมู่ 1 ต.เกาะยอ / ริมทะเลสาบสงขลา	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
K2	การประมงพื้นบ้าน	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
K3	การทำโคระ	สวนผลไม้บนเกาะยอ	สวนผลไม้บนเกาะยอ
K4	ย่ำสาหร่าย	ต.เกาะยอ	7.1656687, 100.5488217
K5	ข้าวย่ำ	ต.เกาะยอ	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
K6	ขนมม่อนี่	ต.เกาะยอ	7.1585768, 100.5524257
หัตถกรรม (HC) / งานฝีมือดั้งเดิม (C)			
HC1/C1	ผ้าทอเกาะยอ	ต.เกาะยอ	ต.เกาะยอ
HC2/C2	การดักไข่นัง / ไข่นอน	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา	บริเวณริมทะเลสาบสงขลา
แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (T)			
T1	พิธีไหว้เจ้า - ไหว้หลุม	ศาลเจ้าไต่ก้ง ต.เกาะยอ	7.1921985, 100.5730838
T2	ประเพณีห่มผ้าเจดีย์เขากุฎิ และสมเด็จพระเจ้าเกาะยอ	สำนักสงฆ์เขากุฎิ ต.เกาะยอ	7.1709254, 100.5413787
T3	วันสารทไทย หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ	ทุกวัดในพื้นที่	ทุกวัดในพื้นที่
T4	ประเพณีชักพระ หรือลากพระ	วัดท้ายยอ วัดแหลมพ้อ	7.2051092, 100.5759326 7.1949406, 100.5784597
T5	ประเพณีวันว่าง	ทุกวัดในพื้นที่	ทุกวัดในพื้นที่
T6	วันขึ้นเขาเพหาร	วัดท้ายยอ ต.เกาะยอ	7.1550853, 100.5325066
T7	ประเพณีลอยแพ	วัดแหลมพ้อ ต.เกาะยอ	7.1949406, 100.5784597
T8	ประเพณีทำบุญชายเล	ต.เกาะยอ	หมู่บ้านชาวประมงริมทะเลสาบสงขลา
มรดกทางธรรมชาติ (N)			
N1	ทะเลสาบสงขลา	ต.เกาะยอ	รอบเกาะยอ

แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ
จำแนกรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ประเภ



มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)

- H** โบราณสถาน
- HC/C** พระเจดีย์บนเขาภู*
- W** วัด
- W1** วัดท้ายขอ*
- W2** วัดโคกเปี้ยว
- W3** วัดแหลมเหนือ
- W4** วัดเขาบ่อ
- A** สถาปัตยกรรม
- A1** เขื่อนหินกันเกาะยอ
- S** ศาลเจ้า
- S1** ศาลเจ้าไต่กิ่ง
- HC** หัตถกรรม
- HC1** ผ้าทอเกาะยอ*
- HC2** การดักโขง / ไชยอน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)

- K** ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- K1** การเสี่ยงปลากะพงในกระชัง (ปลาธนากร)
- K2** การทำประมงพื้นบ้าน
- K3** การทำโคระ
- K4** ย่ำลาหย่อมเนียง
- K5** ข้าวอย่า*
- K6** ขนมอ้อ
- T** แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล
- T1** พิธีไหว้เจ้า - ไหว้หลุม
- T2** ประเพณีหนีน้ำเจดีย์เขาภูและสมเด็จเจ้าเกาะยอ
- T3** วันสารทไทย หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ
- T4** ประเพณีชักพระ หรือลากพระ
- T5** ประเพณีวันวาง
- T6** วันขึ้นเขาพารา
- T7** ประเพณีลอยแพ
- T8** ประเพณีทำบุญชายเล
- C** งานฝีมือดั้งเดิม
- C1** ผ้าทอเกาะยอ*
- C2** การดักโขง / ไชยอน
- N** มรดกทางธรรมชาติ
- N1** ทะเลสาบสงขลา

H โบราณสถาน	W วัด					S ศาลเจ้า
H1 : พระเจดีย์บนเขาภู	W1 : วัดท้ายขอ	W2 : วัดโคกเปี้ยว	W3 : วัดแหลมเหนือ	W4 : วัดเขาบ่อ	S1 : ศาลเจ้าไต่กิ่ง	
พิกัด : 7.1709254, 100.5413187	พิกัด : 7.2751092, 100.5753926	พิกัด : 7.2048914, 100.5760109	พิกัด : 7.1444400, 100.5704397	พิกัด : 7.1332719, 100.5734814	พิกัด : 7.1921985, 100.5730838	
A สถาปัตยกรรม	K ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล					
A1 : เขื่อนหินกันเกาะยอ	K1 : การเสี่ยงปลากะพงในกระชัง	K2 : การทำประมงพื้นบ้าน	K3 : การทำโคระ	K4 : ย่ำลาหย่อมเนียง	K5 : ข้าวอย่า	
พิกัด : 7.1565786, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	
HC/C หัตถกรรม / งานฝีมือดั้งเดิม			T แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล			
K6 : ขนมอ้อ	HC1 / C1 : ผ้าทอเกาะยอ	HC2 / C2 : การดักโขง / ไชยอน	T1 : พิธีไหว้เจ้า - ไหว้หลุม	T2 : ประเพณีหนีน้ำเจดีย์เขาภู	T3 : วันสารทไทย หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ	
พิกัด : 7.1565786, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1565687, 100.5488217	พิกัด : 7.1921985, 100.5730838 / ศาลเจ้าไต่กิ่ง	พิกัด : 7.1709254, 100.5113787	พิกัด : 7.1709254, 100.5113787	
T4 : ประเพณีชักพระ หรือลากพระ	T5 : ประเพณีวันวาง	T6 : วันขึ้นเขาพารา	T7 : ประเพณีลอยแพ	T8 : ประเพณีทำบุญชายเล	N มรดกทางธรรมชาติ	
					N1 : ทะเลสาบสงขลา	
พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	พิกัด : 7.1565687, 100.5520257	

ภาพที่ 52 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเกาะยอ

ตารางที่ 19 สรุปจำนวนมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทของย่านทั้ง 4 ย่าน

รูปแบบ	ตัวชี้วัดย่อย	ย่าน			
		เมืองเก่าสงขลาหัวเขา	เมืองเก่าสงขลาแหลม	เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	เกาะยอ
มรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องได้	โบราณวัตถุ (Archaeological, AR)	-	-	-	-
	ศิลปะวัตถุ (Object, O)	-	-	-	-
	จิตรกรรม (Painting, P)	-	-	1	-
	หัตถกรรม (Handicraft, HC)	-	2	-	2
	โบราณสถาน (Historical, H)	3	5	6	1
	วัด (Wat, W)	-	5	18	4
	ศาลเจ้า (Shrine, S)	2	-	5	1
	อนุสรณ์สถานและแหล่งประวัติศาสตร์ (Monuments, M)	1	2	-	-
	แหล่งโบราณคดี (Archaeological Site, AS)	-	-	-	-
สถาปัตยกรรม (Architecture, A)	-	-	2	1	
มรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ หรือ มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา (Oral Traditions Expressions and Language, L)	-	-	-	-
	ศิลปะการแสดง (Performing Art, PA)	-	-	-	-
	แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (Traditional, T)	3	3	10	9
	ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (Knowledge and Practices, K)	3	2	25	4
	งานฝีมือดั้งเดิม (Traditional Craftsmanship, C)	-	2	-	2
	วรรณกรรมพื้นบ้าน (Folk Literature, FL)	-	-	-	-
	การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ ป้องกันตัว (Folk Play, FP)	-	-	-	-
มรดกทางธรรมชาติ	มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage, N)	3	1	8	1

จากการศึกษาและใช้เกณฑ์ที่สร้างขึ้นจำแนกรายละเอียดมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาตามตัวชี้วัด 16 ตัวชี้วัดทั้ง 4 พื้นที่ โดยพิจารณาภาพรวมของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาพบว่า เมืองเก่าสงขลาที่มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 9 ประเภท ซึ่งนำมาจัดระบบและแยกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งกำหนดรหัสในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาประกอบด้วย

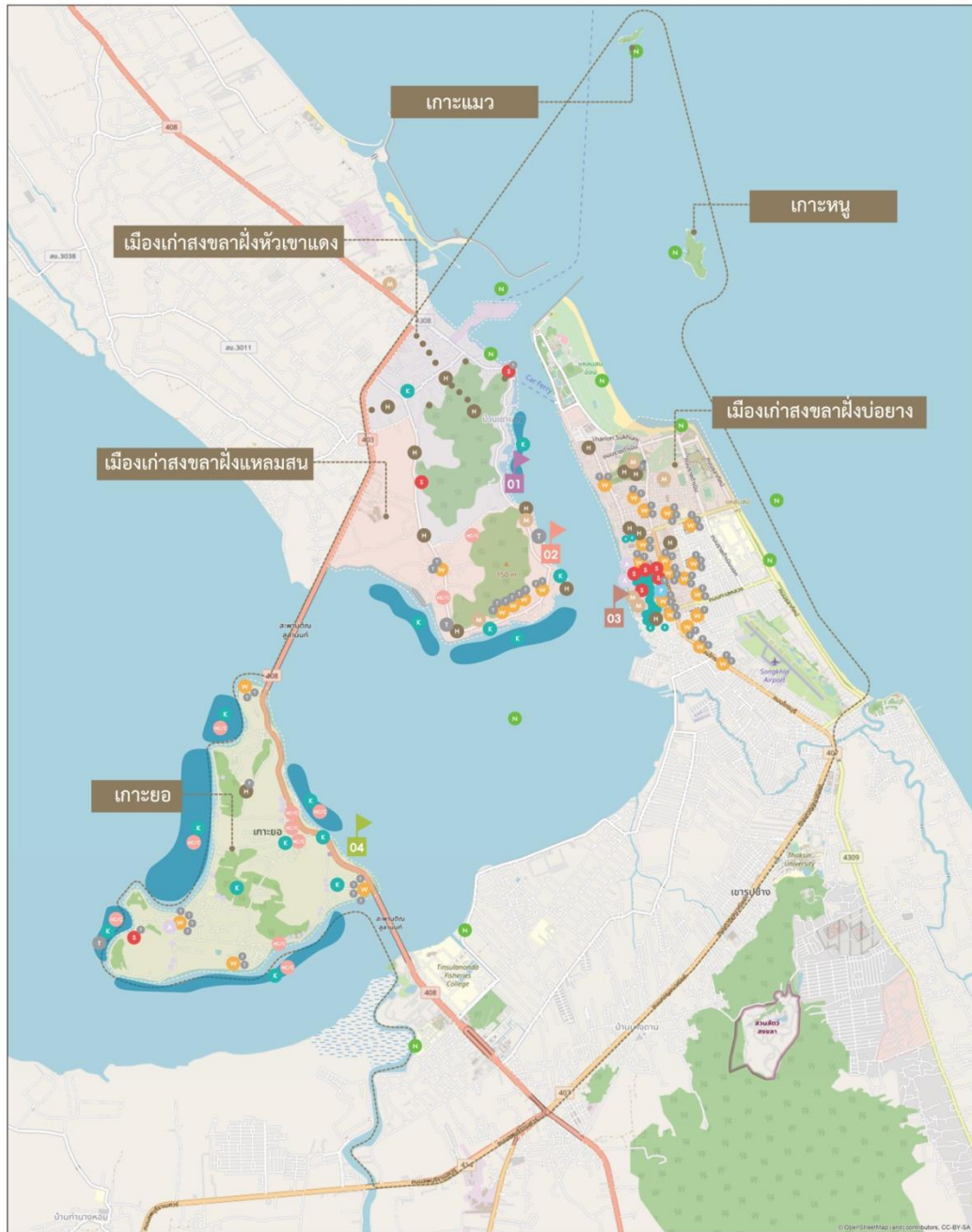
- **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ประกอบด้วย จิตรกรรม (P) 1 รายการ หัตถกรรม (HC) 4 รายการ โบราณสถาน ประกอบด้วย โบราณสถาน (H) 14 รายการ วัด (W) 28 รายการ และศาลเจ้า (S) 8 รายการ แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) 8 รายการ และสถาปัตยกรรม (A) 3 รายการ รวมทั้งหมด 66 รายการ
 - **มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม** ประกอบด้วย แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) 19 รายการ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) 32 รายการ และงานฝีมือดั้งเดิม (C) 4 รายการ รวมทั้งหมด 54 รายการ
 - **มรดกทางธรรมชาติ** (N) 9 รายการ
- ทั้งนี้มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาในบางรายการสามารถเป็นได้ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 53



ภาพที่ 53 สรุปการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ตัวชี้วัด

มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลามีความหลากหลายทั้งในแง่ของคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยจากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และมรดกทางธรรมชาติ ซึ่งมีคุณค่าและอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และสิ่งที่ค้นพบจากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ กลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดศูนย์กลางที่สามารถเชื่อมโยงทั้ง 4 พื้นที่เข้าด้วยกันได้ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิต จึงกล่าวได้ว่า เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต





แผนที่ระบุตำแหน่งมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
จำแนกรายละเอียดตามตัวชีวิตทั้ง 16 ประเภท

- | | | |
|--|---|--|
| <p>มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage)</p> <ul style="list-style-type: none"> โบราณสถาน วัด แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ ศาลเจ้า หัตถกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม | <p>มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage)</p> <ul style="list-style-type: none"> งานฝีมือดั้งเดิม ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล มรดกทางธรรมชาติ ป้อมปราการ พื้นที่ทำการประมง สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรม | <ul style="list-style-type: none"> เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อียง เกาะยอ ซอยเขตพื้นที่ศึกษา ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 |
|--|---|--|

ภาพที่ 54 แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียดตามตัวชีวิตทั้ง 16 ตัวชีวิต

5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา ต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่าน ประกอบด้วย ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย และย่านเกาะยอ ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาประยุกต์องค์ประกอบการเป็นเมืองสร้างสรรค์และย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) โดยมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ 6 องค์ประกอบดังนี้

1) นโยบาย (Policy)

การศึกษาแผนและนโยบายของย่านที่ครอบคลุมการขับเคลื่อนย่านที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ เช่น ด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ ด้านการท่องเที่ยว ด้านสังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งรวมถึงโครงสร้างของการทำงานในพื้นที่ย่าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนและความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้าสนับสนุนในพื้นที่

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

การศึกษาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยประกอบด้วย ระบบโครงข่ายคมนาคมและขนส่งสาธารณะ สาธารณูปโภค ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สาธารณูปการ ได้แก่ สาธารณูปการด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านสันตินาการ รวมถึงอาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)

การศึกษาเศรษฐกิจ กิจกรรม อาชีพและงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ย่าน รวมถึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีความเชื่อมโยงหรือสอดคล้องกับวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของย่าน

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

บุคลากรสร้างสรรค์เป็นการร่วมมือของกลุ่มคน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่นำองค์ความรู้และข้อมูลมาสรรค์สร้างวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือกิจกรรมใหม่ เป็นการถ่ายทอดและเผยแพร่วัฒนธรรม สร้างการรับรู้ใหม่และกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนของย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของย่านสร้างสรรค์ คือ การนำจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาพัฒนา ต่อยอด และส่งเสริมให้

เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นที่รับรู้ของเมือง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

พื้นที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นพื้นที่สาธารณะหรือจุดศูนย์รวมที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ โดยในพื้นที่สร้างสรรค์นั้นสามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนา เพิ่มศักยภาพของบุคคล และสร้างโอกาสทางอาชีพ

5.2.1 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นการแบ่งขอบเขตพื้นที่ศึกษาจากการศึกษาข้อมูลการตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าสงขลาในระยะที่ 1 พื้นที่ศึกษาอยู่บริเวณถนนทางหลวงหมายเลข 408 และทะเลสาบสงขลา ลักษณะของภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงหัวเขาแดง มีพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ริมเชิงเขาทั้งทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออก บริเวณนี้เป็นต้นกำเนิดของเมืองสิงขร ที่เป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีต ซึ่งมีการวิเคราะห์การเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีรายละเอียดดังนี้

1) นโยบาย (Policy)

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองสิงหนคร ศึกษาข้อมูลจากแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองสิงหนคร (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งมีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนา ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ โดยมีนโยบายที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยเป้าประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมอาชีพ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีกลยุทธ์ในการส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพการค้า การลงทุนของชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการตลาด พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน รวมถึงมีการส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และผังเมือง ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยมีเป้าประสงค์ให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้มีมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อสามารถรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจและให้มีความสอดคล้องกับผังเมือง รวมถึงผู้คนภายในย่านและนักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกและปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการส่งเสริม อนุรักษ์ ศาสนา ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาหมุดทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของย่านเป็นอย่างมาก ยุทธศาสตร์ที่ 6 จึงมีความสอดคล้องในการ

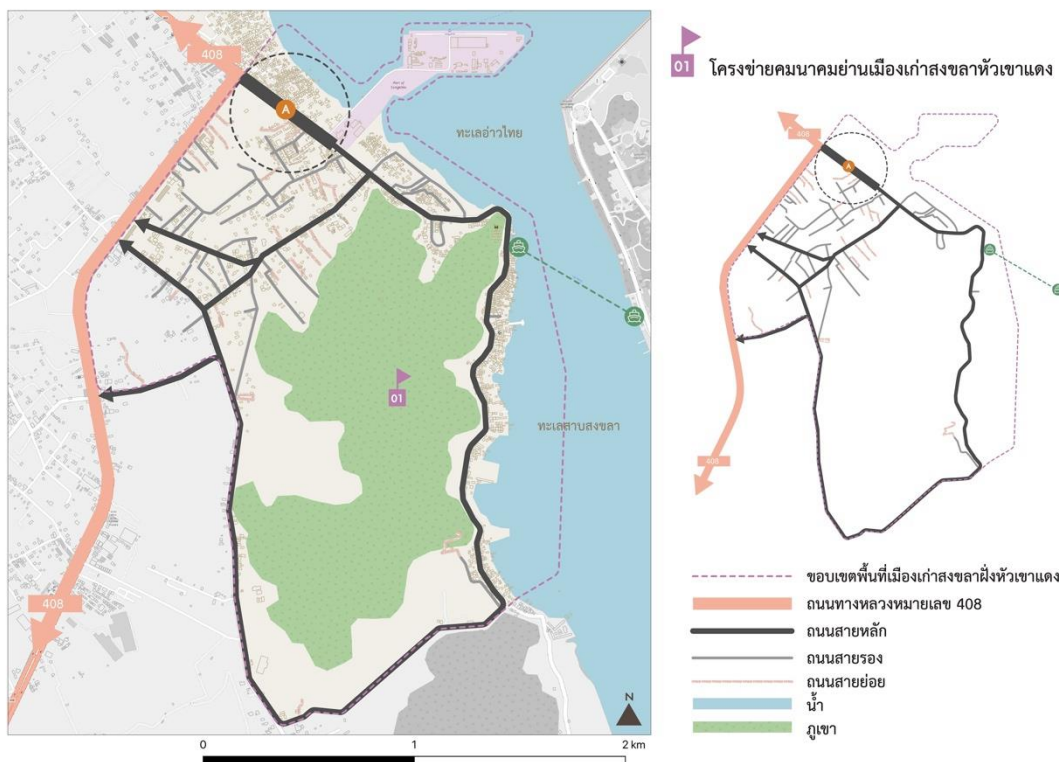
พัฒนาในการเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยมีเป้าประสงค์ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนา อนุรักษ์ศาสนา ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมของย่านเพื่อยกระดับให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงมีการสร้าง จิตสำนึก ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริม พัฒนา และอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายใน ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

(1) โครงข่ายระบบคมนาคม

โครงข่ายถนนย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง บริเวณนี้มีเขาแดงตั้งอยู่ตรงกลาง ระหว่างพื้นที่ชุมชนทางด้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออก มีถนนตามแนวพื้นที่ชุมชนล้อมรอบหัวเขาแดงสามารถเชื่อมต่อไปยังถนนทางหลวงหมายเลข 408 ซึ่งเป็นถนนสายประธานสามารถเชื่อมไปยังพื้นที่ย่านใกล้เคียง และถนนสายย่อยหรือถนนซอยเข้าสู่พื้นที่ชุมชน โครงข่ายถนนภายในย่าน ส่วนใหญ่เป็นถนน 2 ช่องจราจร โดยเฉพาะบริเวณถนนสายหลักที่เข้าสู่พื้นที่ชุมชนริมทะเลสาบสงขลาที่สามารถเชื่อมต่อไปยังเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีลักษณะค่อนข้างแคบ สัญจรไม่สะดวก ซึ่งมีความแตกต่างจากถนนม่วงงามตั้งอยู่ทางทิศเหนือของย่านตำแหน่ง A มี 4 ช่องจราจร เพื่อรองรับรถบรรทุกสินค้าที่เข้ามาในพื้นที่ท่าเรือน้ำลึกสงขลา และมีทางเดินเท้า นอกจากนี้ยังมีท่าเรือแพขนานยนต์เป็นเรือข้ามฟากรถยนต์ สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย

โครงข่ายถนนภายในย่านไม่สามารถเดินเท้าเชื่อมต่อถึงได้ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศมีเขาแดงตั้งอยู่ศูนย์กลางย่าน และบริเวณย่านชุมชนทางทิศตะวันตกที่ติดกับถนนทางหลวงหมายเลข 408 ส่วนใหญ่เป็นที่ดินส่วนตัว จึงทำให้การเข้าถึงบางจุดมีลักษณะเป็นซอยตัน ซึ่งถนนทางรถยนต์และทางเดินเท้าจากซอยหนึ่งไปยังซอยหนึ่งค่อนข้างยาก เนื่องจากจำเป็นจะต้องสัญจรผ่านถนนสายหลักของย่าน



ภาพที่ 55 โครงข่ายคมนาคมย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

(2) ขนส่งสาธารณะ

ระบบขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง 3 รูปแบบ ได้แก่ เรือแพขนานยนต์ วินมอเตอร์ไซด์ และรถพ่วงข้างให้บริการภายในพื้นที่ชุมชน

(3) สาธารณูปโภค

ย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงได้รับบริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอสิงหนคร และการประปาส่วนภูมิภาคสาขาสงขลา

(4) สาธารณูปการ

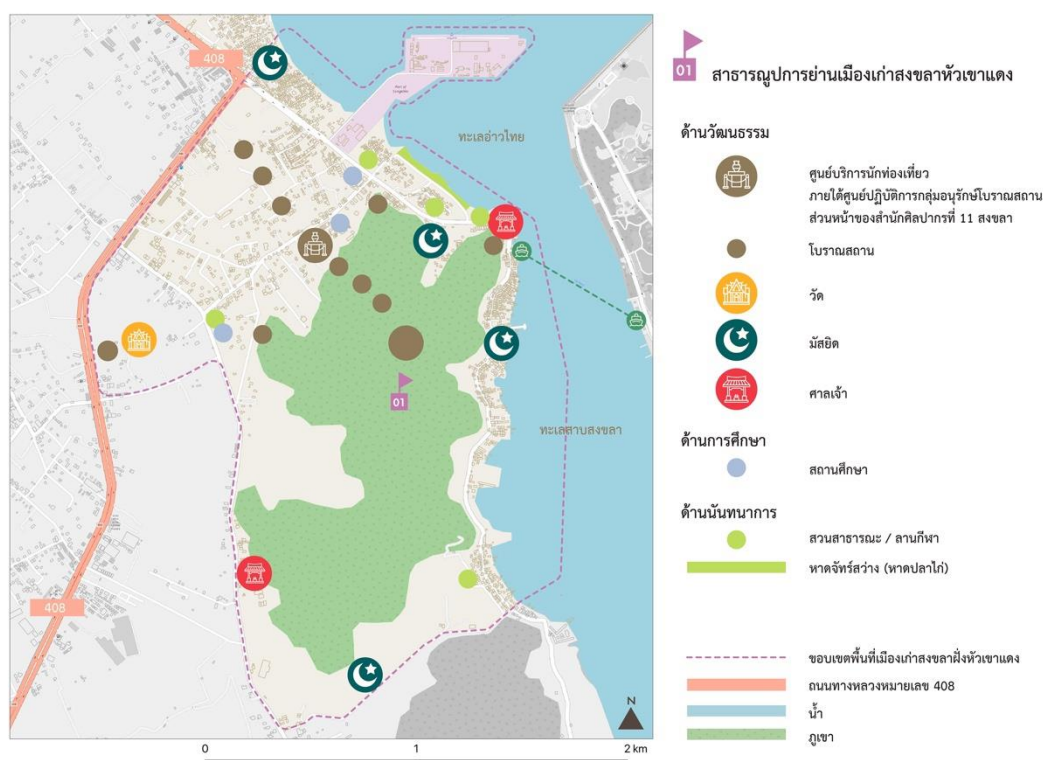
การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านสาธารณูปการภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม การศึกษา และพื้นที่นันทนาการและสันทนาการ ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีสาธารณูปการด้านวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน รวมถึงนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้เรียนรู้วัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา ภายในย่านมีทั้งหมด 1 แห่ง คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มอนุรักษ์โบราณสถานส่วนหน้าของสำนักศิลปากรที่ 11 สงขลา ซึ่งเป็นจุดที่ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง และเป็นจุดขึ้น-ลงเขาแดง โดยพื้นที่บริเวณเป็นที่ตั้งของเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ป้อมปราการ กำแพงเมือง คูเมือง และเจดีย์องค์ขาว องค์ดำ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ทางศาสนสถานที่สามารถ

เกิดกิจกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา 1 แห่ง กลุ่มวัฒนธรรมจีน 2 แห่ง และกลุ่มวัฒนธรรมมุสลิม 4 แห่ง

ด้านการศึกษา ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีสาธารณูปการด้านการศึกษา ทั้งหมด 3 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถสนับสนุน ผลิต เสริมสร้างการเรียนรู้ของบุคลากรสร้างสรรค์

ด้านนันทนาการ คือ สถานที่จำพวกชายหาด สวนสาธารณะและลานกีฬาทั้งหมด 6 แห่ง เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของย่าน ซึ่งสามารถเป็นสถานที่ ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของคน และเป็นพื้นที่กิจกรรมของย่านได้

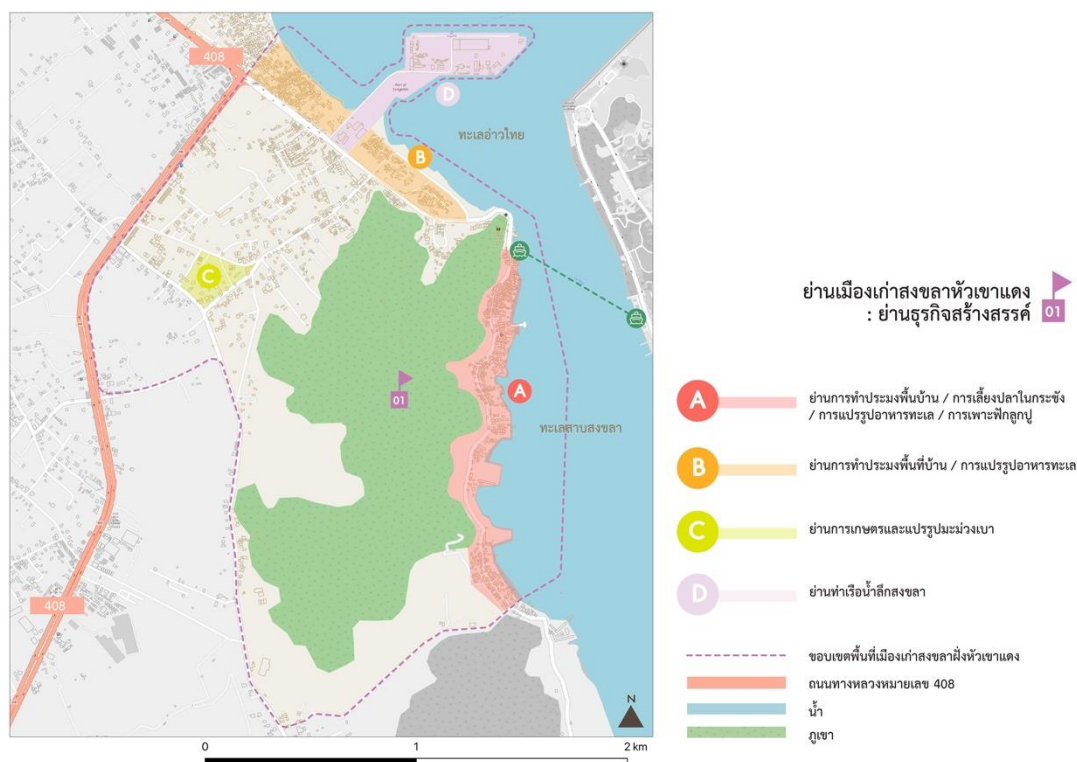


ภาพที่ 56 สาธารณูปการย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)

จากการสำรวจและสังเกตการณ์ธุรกิจและการประกอบอาชีพบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง พบว่า พื้นที่โซน A บริเวณบ้านหัวเขาตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาตอนล่างของเขาแดง ซึ่งในอดีตเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลา มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นตลอดริมทะเลสาบสงขลา และบริเวณพื้นที่โซน B ท่าเรือน้ำลึกสงขลา มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยชุมชนแออัดขนาดใหญ่ เนื่องจากที่ตั้งของพื้นที่อยู่บริเวณริมทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงพื้นบ้านในทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา การเลี้ยงปลาในกระชัง การแปรรูปอาหารทะเล การเพาะปลูกปศุสัตว์ พื้นที่โซน C เป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ คือ มะม่วงเบา ซึ่งในปัจจุบันมีกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนสตรีชุมชนตำบลหัวเขาเข้าร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะม่วงเบา ซึ่งผลผลิตทางการเกษตรและการประมงสามารถส่งเสริมและต่อยอดให้เป็นธุรกิจสร้างสรรค์ของย่านได้ นอกจากนี้ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงพื้นที่โซน D เป็นย่านทำเรือน้ำลึกสงขลา ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากทางด้านการค้าและอุตสาหกรรมของภาคใต้



ภาพที่ 57 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจพื้นที่ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางได้รับการสนับสนุนจากหน่วยภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่ม⁶ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานจังหวัดสงขลา เทศบาลสิงหนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กลุ่มที่ 2 ภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน วิสาหกิจชุมชนสตรีชุมชนตำบลหัวเขา

⁶ กลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างของกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการขับเคลื่อนย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ซึ่งยังมีอีกหลายกลุ่มที่เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในย่านอย่างต่อเนื่อง

วิสาหกิจชุมชนบ้านหน้าหลา และนิเวศวิทยาวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มที่ 4 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท เซฟรอน ประเทศไทย จำกัด บริษัท ปตท.สผ. จำกัด และกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นในพื้นที่ย่านเมืองเก่า และกลุ่มที่ 5 ภาควิชาชีพ กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประกอบด้วย วิสาหกิจชุมชน Eco Tourism Songkhla Thailand

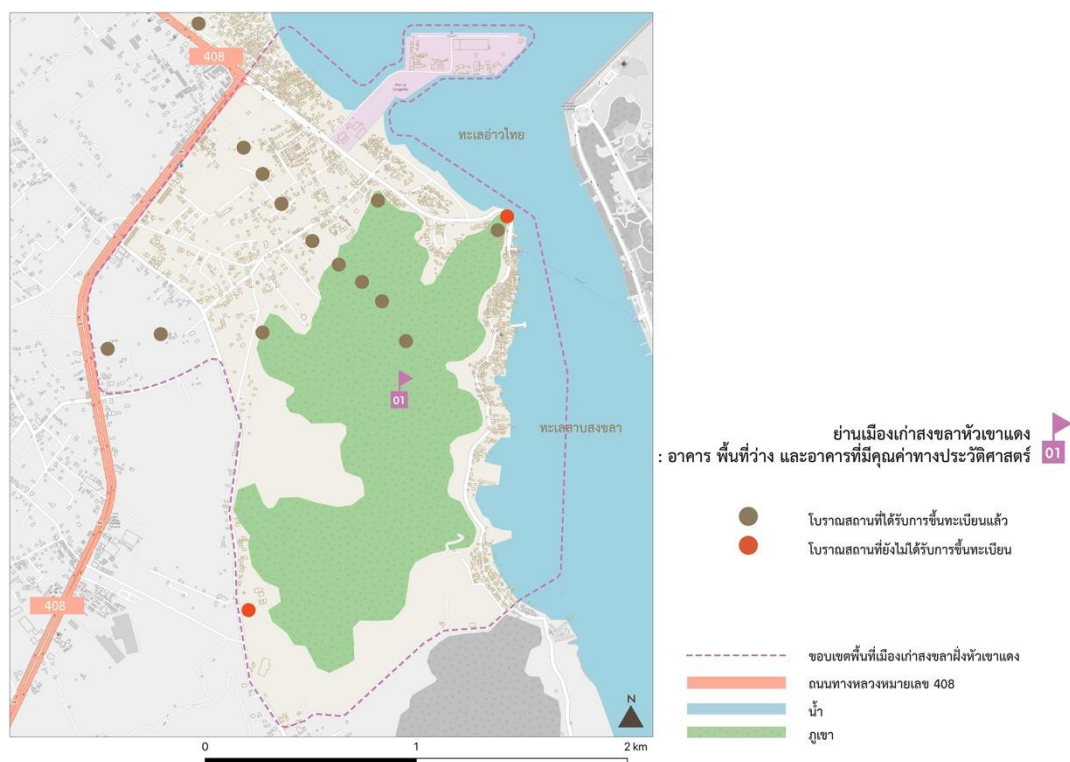
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

(1) วัฒนธรรม

ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนหรืออัตลักษณ์ของของย่าน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลาหั่วเขาแดง จากการสำรวจต้นทุนทางวัฒนธรรมพบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 13 รายการ แบ่งเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 6 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 6 รายการ และมรดกทางธรรมชาติ 3 รายการ

(2) อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหั่วเขาแดง มีพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ สืบเนื่องจากบริเวณนี้ในอดีตเป็นที่ตั้งของเมืองสงขลาหั่วเขาแดง สมัยสุลัยมาน และได้มีการล่มสลายไปจึงเหลือเพียงซากปรักหักพังที่ยังมีความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรม ได้แก่ ป้อมปราการ คูเมือง กำแพงเมือง ซึ่งกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาหั่วเขาแดง นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานเขาน้อยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันสถาปัตยกรรมและพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปากร



ภาพที่ 58 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(3) การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์

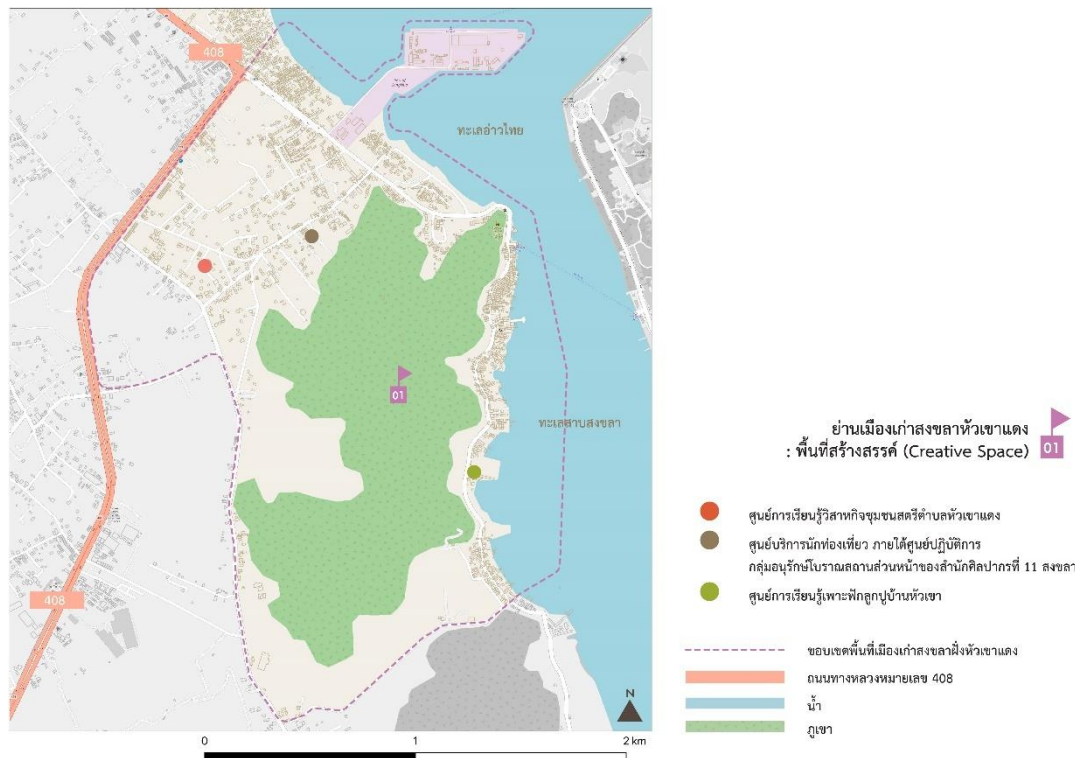
จากการสอบถามผู้นำชุมชน สำรวจ และสืบค้นข้อมูล พบว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรสร้างสรรค์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน เช่น การเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม การพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมะม่วงเบา ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของพื้นที่ และการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติซึ่งเป็นการนำวัตถุดิบทางธรรมชาติดินลูกรังหัวเขามาย้อมผ้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสตรีชุมชนตำบลหัวเขา กิจกรรมการเรียนรู้ภูมิวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชุมชนหัวเขาแดง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการเชื่อมต่อระหว่างย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงและย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ภายในย่านประกอบไปด้วยพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม และพื้นที่เรียนรู้และฝึกอบรมทักษะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่รวมตัวของบุคคลสร้างสรรค์

โดยย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีทั้งหมด 3 แห่ง ประกอบด้วย (1) ศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนสตรีชุมชนตำบลหัวเขาแดง (2) ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ภายใต้ศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มอนุรักษ์โบราณสถานส่วนหน้าของสำนักศิลปากรที่ 11 สงขลา (3) ศูนย์การเรียนรู้เพาะปักกลูกปู

บ้านหัวเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สอดแทรกวัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่นของย่านได้



ภาพที่ 59 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

5.2.2 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

1) นโยบาย (Policy)

ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองสิงหนครพื้นที่เดียวกันกับ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง จึงมีนโยบายด้านการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของย่านเช่นเดียวกัน แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองสิงหนคร (พ.ศ. 2566 – 2570) มีความสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ นโยบายที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมย่าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยเป้าประสงค์ คือ เพื่อส่งเสริมอาชีพ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยมีเป้าประสงค์ให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้มีมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการ เพื่อสามารถรองรับการขยายตัวของเศรษฐกิจและให้มีความสอดคล้องกับผังเมือง รวมถึงผู้คนภายในย่านและนักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกและปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการส่งเสริม อนุรักษ์ ศาสนา ประเพณี ศิลปะ

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาภาคทางวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของย่านเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความแตกต่างจากย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ยุทธศาสตร์ที่ 6 มีความสอดคล้องในการพัฒนาในการเป็นย่านสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนา พื้นฟู และส่งเสริมวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของย่าน

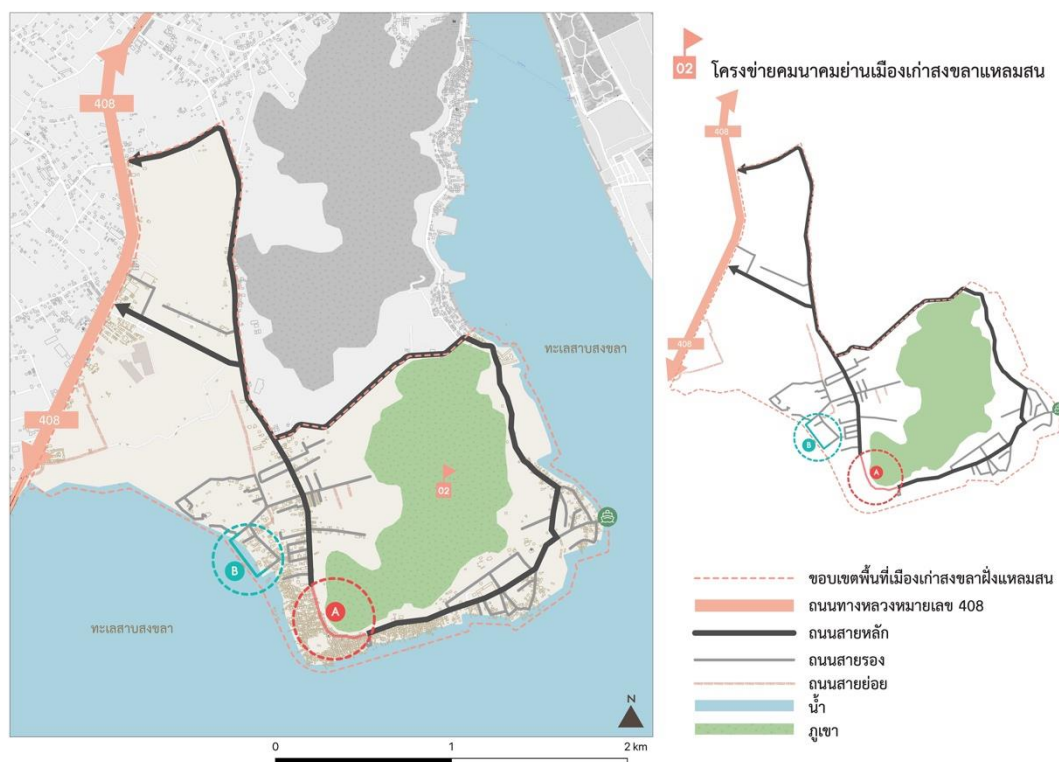
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

(1) โครงข่ายระบบคมนาคม

โครงข่ายถนนย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน บริเวณนี้มีเขาหัวเขาแดงทางด้านทิศตะวันออก และเขาเมืองตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างพื้นที่ชุมชนทางด้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออก มีถนนตามแนวพื้นที่ชุมชนล้อมรอบเขาเมืองสามารถเชื่อมต่อไปยังถนนทางหลวงหมายเลข 408 ซึ่งเป็นถนนสายประธานสามารถเชื่อมไปยังพื้นที่ย่านใกล้เคียง และถนนสายย่อยหรือถนนซอยเข้าสู่พื้นที่ชุมชน โครงข่ายถนนภายในย่าน ส่วนใหญ่เป็นถนน 2 ช่องจราจร โดยเฉพาะบริเวณถนนสายหลักที่เข้าสู่พื้นที่ชุมชนริมทะเลสาบสงขลามีลักษณะค่อนข้างแคบ สัญจรไม่สะดวก

โครงข่ายถนนภายในย่านสามารถเดินเท้าเชื่อมต่อถึงได้ แต่ไม่มีเส้นทางเดินเท้าหรือฟุตบอล เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศมีเขาเมืองตั้งอยู่ศูนย์กลางย่าน และบริเวณย่านชุมชนตลอดแนวริมทะเลสาบสงขลามีลักษณะเป็นชุมชนแออัดขนาดใหญ่ ซึ่งบริเวณพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาไม่สามารถใช้เป็นพื้นที่สาธารณะได้และเดินเท้าเชื่อมต่อถึงกันได้ บริเวณพื้นที่ชุมชนมีลักษณะเป็นซอยขนาดเล็กและตัน รถยนต์ไม่สามารถสัญจรได้ จะต้องอาศัยการใช้จักรยานยนต์ จักรยาน และการเดินเท้าเท่านั้น

ถนนบริเวณโซน A เป็นถนนที่มีขนาดเล็กและแคบมากที่สุดของพื้นที่ เนื่องจากมีการตั้งถิ่นฐานตลอด 2 ฝั่งถนนและเป็นบริเวณที่มีจำนวนผู้อยู่อาศัยมากที่สุด ส่วนถนนบริเวณโซน B เป็นสะพานคอนกรีตที่ใช้สำหรับการเทียบเรือประมงเพื่อส่งสินค้าทางทะเล ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่สาธารณะในการเข้าถึงพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลา



ภาพที่ 60 โครงข่ายคมนาคมย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

(2) ขนส่งสาธารณะ

ระบบขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน 3 รูปแบบ ได้แก่ วินมอเตอร์ไซด์ รถพ่วงข้างให้บริการภายในพื้นที่ชุมชน และเรือรับจ้างที่สามารถเชื่อมต่อไปยังย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง

(3) สาธารณูปโภค

ย่านเมืองสงขลาบ่ออย่างได้รับบริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอสิงหนคร และการประปาส่วนภูมิภาคสาขาสงขลา

(4) สาธารณูปการ

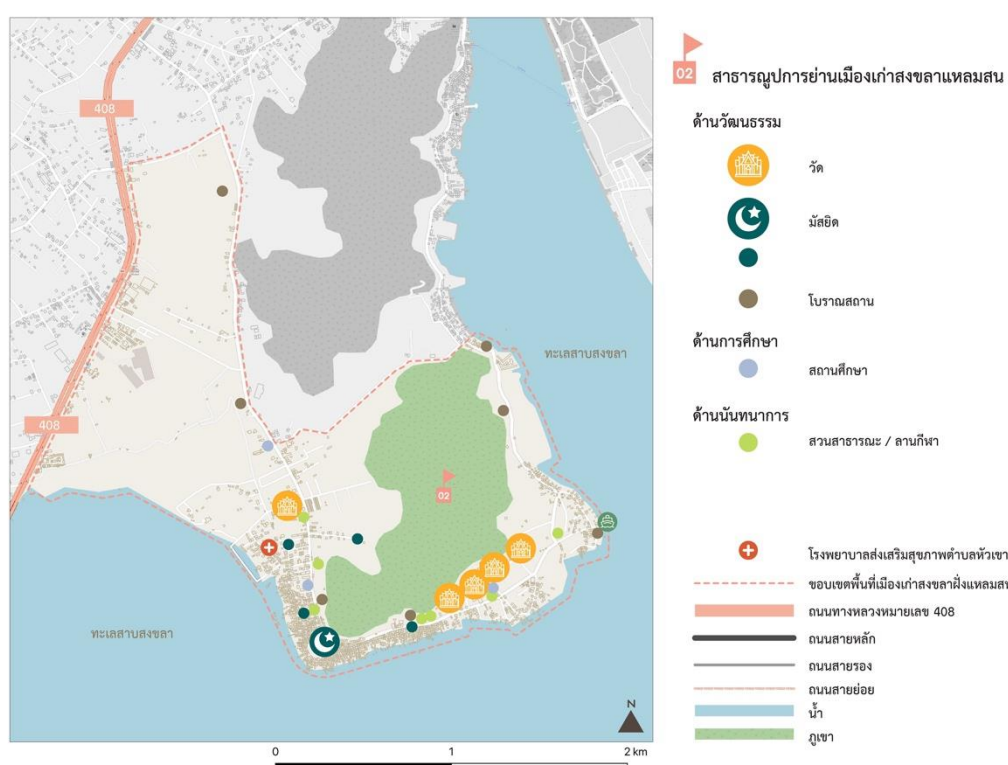
การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านสาธารณูปการภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม การศึกษา และพื้นที่นันทนาการและสันทนาการ ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีสาธารณูปการด้านวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้เรียนรู้วัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา พบว่ามีพื้นที่ทางศาสนสถานที่สามารถเกิดกิจกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา 5 แห่งและกลุ่มวัฒนธรรมมุสลิม 5 แห่ง

ด้านการศึกษา ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีสาธารณูปการด้านการศึกษาทั้งหมด 3 แห่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถสนับสนุน ผลิต เสริมสร้างการเรียนรู้ของบุคคลากรสร้างสรรค์

ด้านนันทนาการ คือ พื้นที่นันทนาการ อาคารเอนกประสงค์ สวนสาธารณะ และลานกีฬาทั้งหมด 7 แห่ง เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของย่าน ซึ่งสามารถเป็นสถานที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของคน และเป็นพื้นที่กิจกรรมของย่านได้

นอกจากนี้ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวเขา ซึ่งสามารถให้บริการรักษาอาการเบื้องต้นได้

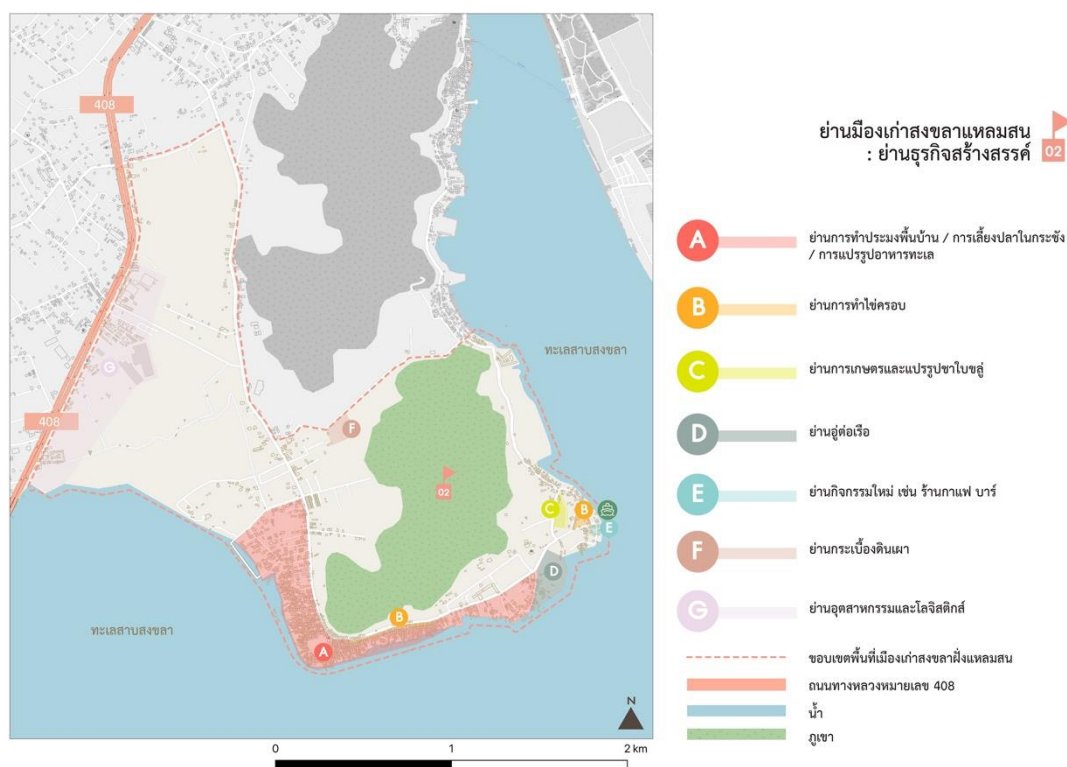


ภาพที่ 61 สาธารณูปการย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)

จากการสำรวจและสังเกตการณ์ธุรกิจและการประกอบอาชีพบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน พบว่า พื้นที่โซน A บริเวณชุมชนตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาตอนล่างของเขามือง มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นตลอดริมทะเลสาบสงขลา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการประมงพื้นบ้านในทะเลอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา การเลี้ยงปลาในกระชัง การแปรรูปอาหารทะเล พื้นที่โซน B ย่านการทำไข่ครอบ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสงขลา (GI) ซึ่งมีการกระจายตัวไปยังพื้นที่บริเวณชุมชน พื้นที่โซน C ย่านการเกษตรสวนซาโบบลู เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากซาโบบลูและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร พื้นที่โซน D ย่านอู่ต่อเรือ เป็นอู่ต่อเรือที่สำคัญของย่าน พื้นที่โซน E ย่านกิจกรรมใหม่

ได้รับการส่งเสริมจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน Eco Tourism Songkhla Thailand เข้ามาส่งเสริมพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวย่านสงขลาเมืองเก่าหัวเขาแดงและแหลมสน รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของย่าน พื้นที่โซน F ย่านกระบืออิงดินเผา ปัจจุบันเป็นแหล่งผลิตกระบืออิงดินเผาแห่งสุดท้ายของย่าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรได้รับการส่งเสริมให้คงอยู่ และพื้นที่โซน G ย่านอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ เนื่องจากที่ตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือน้ำลึกสงขลาและถนนทางหลวงหมายเลข 408 จึงเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อรองรับระบบการขนส่งสินค้า



ภาพที่ 62 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจพื้นที่ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน มีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่ม⁷ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานจังหวัดสงขลา เทศบาลสิงหนคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)

⁷ กลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างของกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการขับเคลื่อนย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ซึ่งยังมีอีกหลายกลุ่มที่เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในย่านอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 2 ภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน วิสาหกิจชุมชนสตรีชุมชนตำบลหัวเขา วิสาหกิจชุมชนบ้านหน้าหลา และนิเวศวิทยาวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มที่ 4 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท เซฟรอน ประเทศไทย จำกัด บริษัท ปตท.สม. จำกัด และกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นในพื้นที่ย่านเมืองเก่า และกลุ่มที่ 5 ภาควิชาชีพ กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประกอบด้วย วิสาหกิจชุมชน Eco Tourism Songkhla Thailand

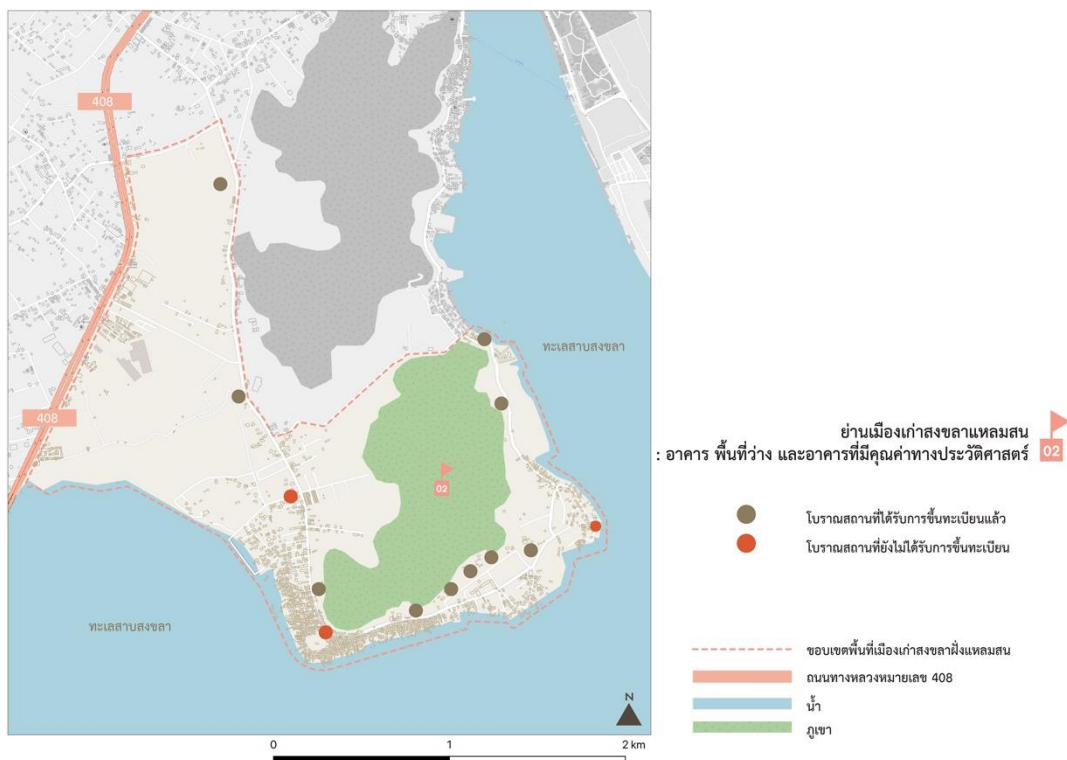
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

(1) วัฒนธรรม

ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนหรืออัตลักษณ์ของของย่าน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน จากการสำรวจต้นทุนทางวัฒนธรรมพบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 20 รายการ แบ่งเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 14 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 7 รายการ และมรดกทางธรรมชาติ 1 รายการ

(2) อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน มีพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์โบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียน กรมศิลปากรทั้งหมด 9 แห่ง นอกจากนี้โบราณสถานที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนทั้งหมด 3 แห่ง ซึ่งมีอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มวัฒนธรรมมุสลิม 1 แห่ง คือ มัสยิดยาบัลโรดเหร๊ะหะมี๊ะ ซึ่งเป็นมัสยิดเก่าแก่ของย่านที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก



ภาพที่ 63 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

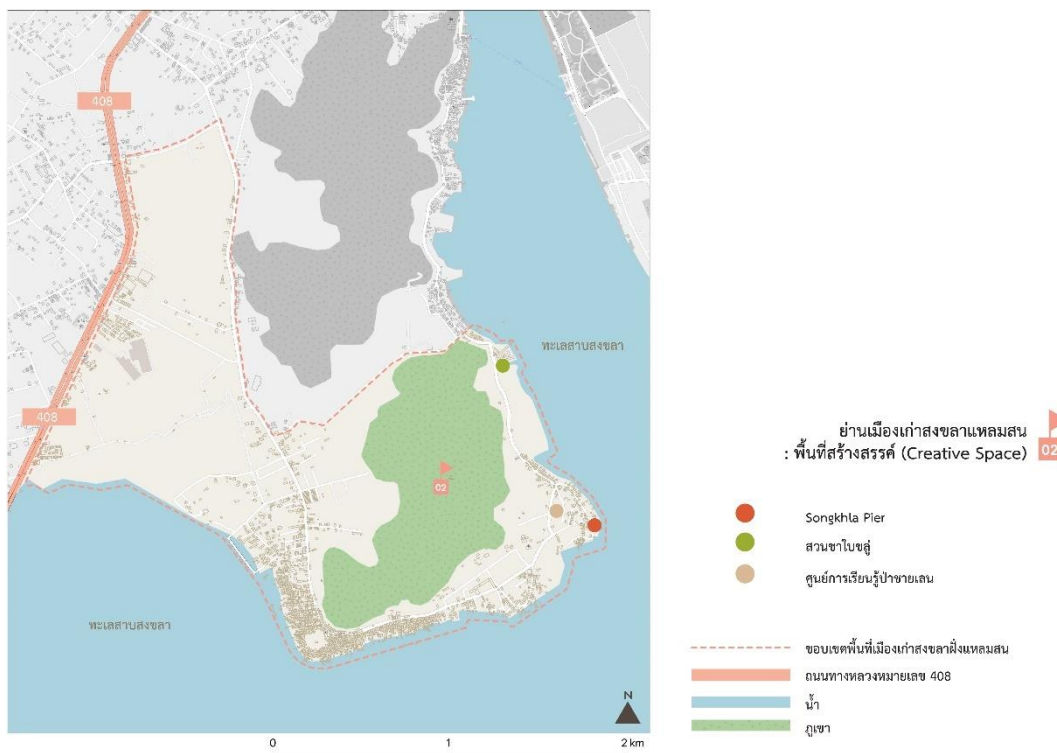
(3) การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรสร้างสรรค์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเลสาบสงขลาและพื้นที่ป่าชายเลน ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และการเกษตร โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ภายในย่านประกอบไปด้วยพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม และพื้นที่เรียนรู้และฝึกอบรมทักษะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่รวมตัวของบุคคลสร้างสรรค์

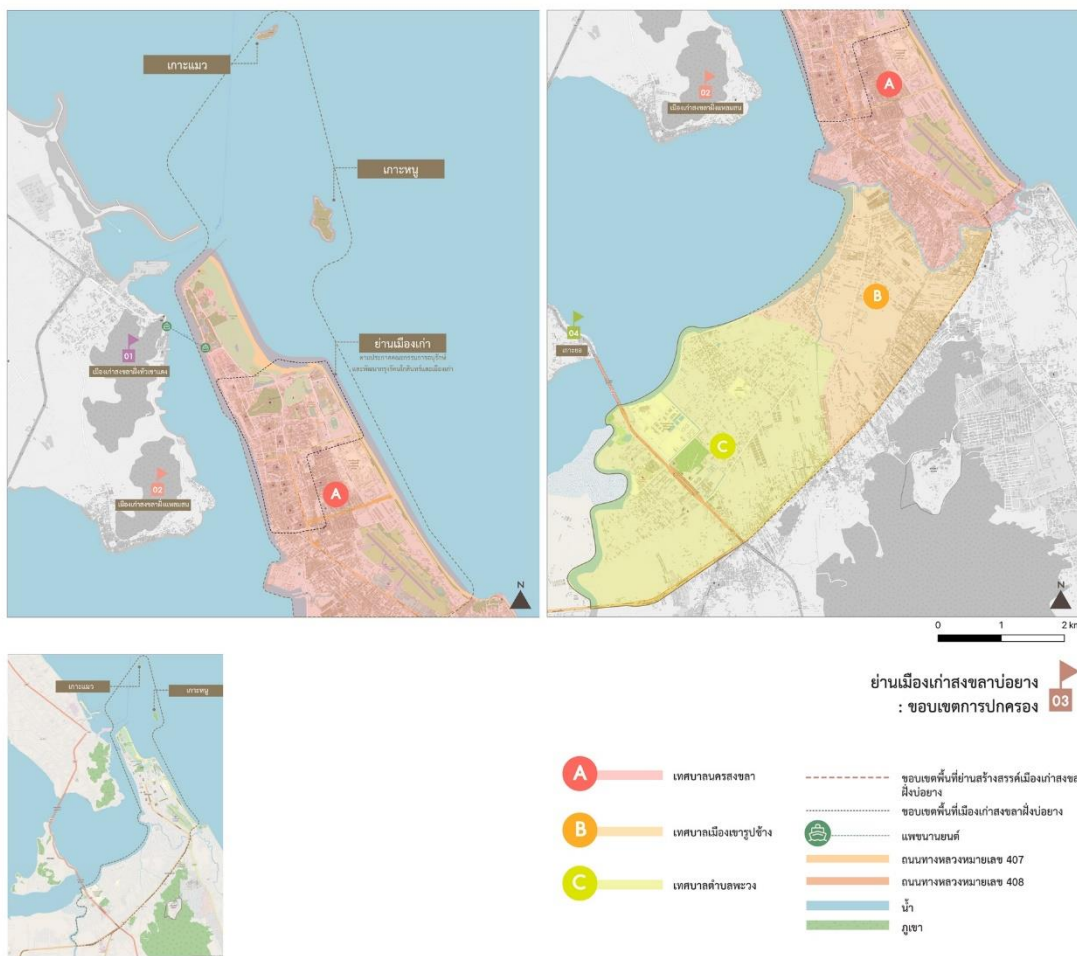
โดยย่านเมืองเก่าสงขลาหัวแหลมสนมีทั้งหมด 3 แห่ง ประกอบด้วย (1) Songkhla Pier ดำเนินการวิสาหกิจชุมชน Eco Tourism Songkhla Thailand เป็นจุดเชื่อมต่อการท่องเที่ยวเมืองเก่าสงขลา (2) สวนซาไบซูลู เป็นศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (3) ศูนย์การเรียนรู้ป่าชายเลน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สอดแทรกวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่นของย่านได้



ภาพที่ 64 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

5.2.3 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย มีพื้นที่ 41.40 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นการแบ่งขอบเขตพื้นที่จากการศึกษาข้อมูลการตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าสงขลาในระยะที่ 3 และพื้นที่ส่วนเกี่ยวเนื่อง โดยพื้นที่ศึกษาอยู่อำเภอเมืองสงขลา มีการแบ่งการปกครอง 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลนครเมืองสงขลา เทศบาลเมืองเขารูปช้าง และเทศบาลตำบลพะวง ลักษณะของภูมิประเทศที่ราบ หนาบข้างด้วย 2 ทะเล ได้แก่ ทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย จึงได้ชื่อว่าเป็นเมือง 2 ทะเล บริเวณนี้เป็นย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อทราย ตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และปัจจุบันเป็นย่านที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา ซึ่งมีการวิเคราะห์การเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย มีรายละเอียดดังนี้



ภาพที่ 65 ย่านเมืองเก่าสงขลาป้อย่าง : ขอบเขตการปกครอง

1) นโยบาย (Policy)

ย่านเมืองเก่าสงขลาป้อย่าง ตั้งอยู่ใน 3 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลนครสงขลา เทศบาลเมืองเขารูปช้าง และเทศบาลตำบลพะวง การวิเคราะห์มีรายละเอียดดังนี้

เทศบาลนครสงขลา มีวิสัยทัศน์ “สร้างนครสงขลาสู่มหานครสร้างสรรค์ สรรค์แห่งการเรียนรู้ เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน มีความปลอดภัยและเมืองท่องเที่ยวระดับสากล” แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลสงขลา (พ.ศ. 2566 - 2570) ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาย่านเมืองเก่าสงขลาป้อย่างให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ นโยบายที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมย่าน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 โดยเป้าประสงค์ คือ การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชนและผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น รวมถึงเพิ่มการเห็นความสำคัญในการเล่นกีฬาและออกกำลังกายของเยาวชนและประชาชน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และโครงข่ายการสื่อสาร ส่งเสริมและพัฒนาการบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานและโครงข่าย

การสื่อสารให้ครอบคลุม พร้อมทั้งสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐาน **ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาการศึกษาศาสนาศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณี** ยกกระตักการศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อนำไปสู่มิติแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ มีพื้นที่แหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย และรักษาอัตลักษณ์ของย่านให้คงอยู่

เทศบาลเมืองเขารูปช้างมีวิสัยทัศน์ “เมืองน่าอยู่ สะอาด ปลอดภัย การคมนาคมสะดวก ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองเขารูปช้าง (พ.ศ. 2566 - 2570) มีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ นโยบายที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมย่าน ได้แก่ **ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว** โดยเป้าประสงค์ คือ ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่สาธารณะของเมือง **ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน** พัฒนาระบบการจราจร ระบบผังเมือง และแหล่งน้ำ รวมถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยธรรมชาติ และพัฒนาสาธารณูปโภคให้เพียงพอและครอบคลุมทุกพื้นที่ **ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมและการพัฒนาการศึกษา ศาสนาศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น** ส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมกีฬา การออกกำลังกาย และกิจกรรมนันทนาการ

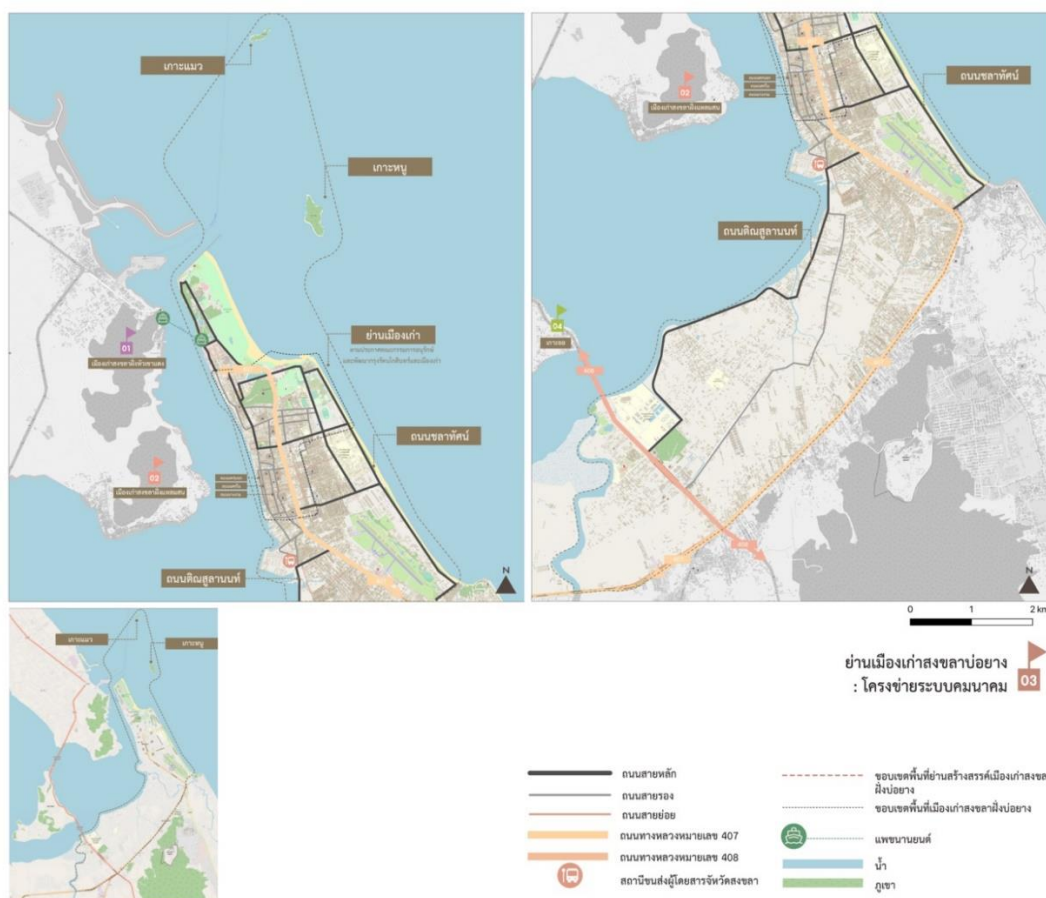
เทศบาลตำบลพะวงมีวิสัยทัศน์ “ตำบลพะวง เมืองน่าอยู่ ประชาชนมีคุณภาพ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน” แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลพะวง (พ.ศ. 2566 - 2570) มีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ นโยบายที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมย่าน ได้แก่ **ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิต** ส่งเสริมและทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมนันทนาการ พร้อมทั้งส่งเสริมด้านการศึกษาศาสนา สุข และเสริมสร้างความปลอดภัยและความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน **ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน** การพัฒนาและปรับปรุงการคมนาคม ระบบระบายน้ำ การป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสาธารณูปโภคให้เพียงพอและครอบคลุมในทุกพื้นที่

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างจากการวิเคราะห์นโยบายในแต่ละพื้นที่ มียุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และมีการส่งเสริมด้านการศึกษาศาสนา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมด้านการกีฬาและกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอด และส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความพร้อมในการรองรับกิจกรรมสร้างสรรค์ พื้นที่พบปะ พูดคุยของกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับย่าน และคงอัตลักษณ์ของย่านให้คงอยู่

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

(1) โครงข่ายระบบคมนาคม

โครงข่ายถนนย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง มีถนนสายประธานสำคัญ 2 สาย ประกอบด้วย ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 เป็นสายสำคัญเข้าสู่ย่านเมืองเก่าสงขลา ศูนย์ราชการของเมืองสงขลา และสถานที่สำคัญของย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 ถนนที่เชื่อมต่อไปยังตำบล อำเภอ และจังหวัดข้างเคียง **ถนนติณสูรานนท์** เลียบริมทะเลสาบสงขลา สามารถเชื่อมต่อจากถนนทางหลวงหมายเลข 407 ไปสู่ย่านเมืองเก่าสงขลา และเชื่อมต่อกับถนนทางหลวงหมายเลข 408 **ถนนชลาทัศน์** เลียบทะเลอ่าวไทย สามารถเข้าถึงพื้นที่ธรรมชาติ หาดสมิหลาและหาดชลาทัศน์ และสวนสาธารณะของย่าน โดยบริเวณนี้มีเส้นทางเดินเท้า และเส้นทางจักรยานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว บริเวณ**ย่านเมืองเก่าสงขลา**มีถนนสายวัฒนธรรมที่สำคัญ 3 สาย ได้แก่ ถนนนางงาม ถนนนครนอก และถนนนครใน บริเวณย่านนี้เป็นย่านที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เนื่องจากมีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของย่านที่โดดเด่น สามารถเดินเท้าเชื่อมต่อกันได้ แต่บริเวณนี้ไม่มีพื้นที่ทางเดินสำหรับทางเดินเท้า นอกจากนี้ยังมีท่าเรือแพขนานยนต์ เป็นเรือข้ามฟากรถยนต์ สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงและแหลมสนได้



ภาพที่ 66 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง : โครงข่ายระบบคมนาคม

(2) ขนส่งสาธารณะ

ขนส่งสาธารณะที่เข้าสามารถเข้าถึงย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมี 4 รูปแบบ ได้แก่ รถทัวร์ปรับอากาศ จำนวน 4 สาย รถมินิบัส จำนวน 6 สาย รถตู้ จำนวน 12 สาย และรถสองแถว จำนวน 9 สาย โดยระบบขนส่งสาธารณะสามารถเข้าถึงย่านได้อย่างสะดวกและสามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่และจังหวัดข้างเคียง

(3) สาธารณูปโภค

ย่านเมืองสงขลาบ่อยางได้รับบริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสงขลา และการประปาส่วนภูมิภาคเขต 5

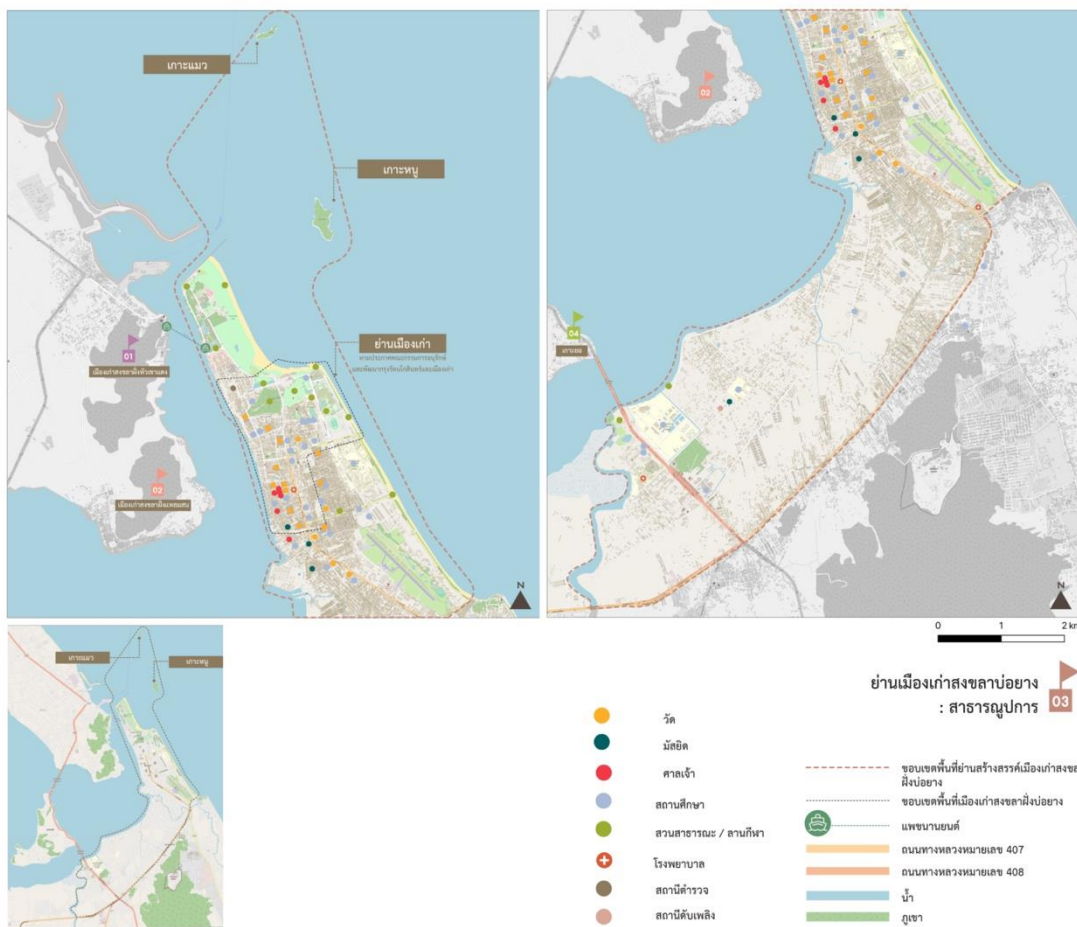
(4) สาธารณูปการ

ด้านวัฒนธรรม ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีสาธารณูปการด้านวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน พบว่ามีพื้นที่ทางศาสนสถานที่สามารถเกิดกิจกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา 18 แห่ง กลุ่มวัฒนธรรมอิสลาม 4 แห่ง และกลุ่มวัฒนธรรมจีน 6 แห่ง

ด้านการศึกษา ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีสาธารณูปการด้านการศึกษา มีทั้งหมด 30 แห่ง

ด้านสันทนาการ คือ พื้นที่ที่สามารถเกิดกิจกรรมในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่จำพวกสวนสาธารณะและลานกิจกรรมมีทั้งหมด 17 แห่ง เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของย่าน ซึ่งสามารถเป็นสถานที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของคน และเป็นพื้นที่กิจกรรมของย่านได้

นอกจากนี้ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีโรงพยาบาลจำนวน 3 แห่ง สถานีตำรวจ 1 แห่ง และสถานีดับเพลิง 2 แห่ง สามารถสนับสนุนด้านความปลอดภัย มีความเพียงพอในการรองรับเมื่อมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญของย่าน

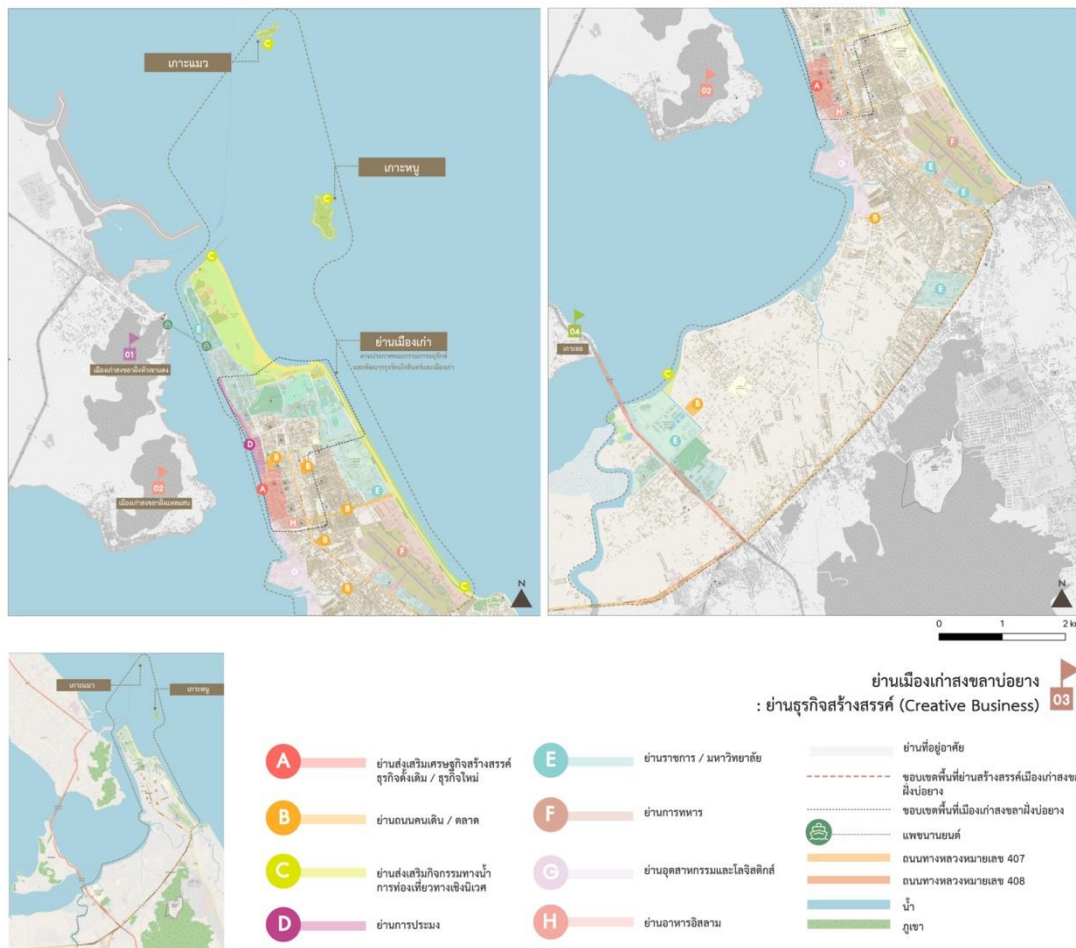


ภาพที่ 67 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : สาธารณูปการ

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง พื้นที่โซน A เป็นย่านที่ได้รับการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งจะมีการกระจุกตัวของธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่ นอกจากนี้เป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ศูนย์กลางการรวมตัวของกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ และได้รับการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งในอนาคตเป็นที่ตั้งของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบของย่านเมืองเก่าสงขลา พื้นที่โซน B เป็นย่านตลาดและค้าขายสินค้าอุปโภคและบริโภคให้แก่คนภายในย่าน พื้นที่โซน C เป็นย่านที่มีกิจกรรมทางน้ำ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะอยู่บริเวณฝั่งทางทิศตะวันออกติดกับทะเลอ่าวไทย พื้นที่โซน D เป็นย่านการทำประมงในทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย พื้นที่โซน E เป็นย่านราชการและมหาวิทยาลัย ซึ่งเมืองเก่าสงขลาบ่อยางเป็นศูนย์กลางของศูนย์ราชการ พื้นที่โซน F เป็นพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลของทหาร พื้นที่โซน G ย่านอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ เป็นจุดพักและกระจายสินค้าที่มาจาก การขนส่งบริเวณท่าเรือ น้ำลึกสงขลา พื้นที่โซน H ย่านอาหารอิสลาม มีความหลากหลายของอาหาร ซึ่งบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของมัสยิดบ้านบน ทั้งนี้ย่านธุรกิจสร้างสรรค์

จะมีการกระจุกตัวบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ปัจจุบันพื้นที่เมืองมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นมาทางทิศใต้ของย่าน ในอนาคตอาจจะมีการเกิดของธุรกิจสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น



ภาพที่ 68 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : ย่านธุรกิจสร้างสรรค์

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทรายมีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทรายได้รับการสนับสนุนจากหน่วยภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุน การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่ม^๖ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา เทศบาลนครสงขลา เทศบาลเมืองเขารูปช้าง เทศบาลตำบลพะวง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) กลุ่มที่ 2

^๖ กลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างของกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการขับเคลื่อนย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ซึ่งยังมีอีกหลายกลุ่มที่เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในย่านอย่างต่อเนื่อง

ภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน ภาคคนรักเมืองสงขลาสมาคม SKA Heritage องค์กรธุรกิจเพื่อสังคม เป็นกลุ่มสนับสนุนในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลาในการออกแบบวางแผนในการฟื้นฟูอาคารทรงคุณค่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นร่วมกับชุมชนและมหาวิทยาลัยภายในย่าน กลุ่มที่ 4 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท เซฟรอน ประเทศไทย จำกัด บริษัท ปตท.สผ. จำกัด และกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่นในพื้นที่ย่านเมืองเก่า และกลุ่มที่ 5 ภาควิชาชีพ กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประกอบด้วย สมาคมสถาปนิกสยามฯ ทักษิณ นักสร้างสรรค์ในพื้นที่ เช่น a.e.y.space ผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ เช่น Portrait of Songkhla Singorama เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าย่านเมืองเก่าอย่างมีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์กิจกรรม พัฒนา และต่อยอดวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ย่านให้เป็นที่รับรู้ และเป็นกลุ่มที่ช่วยในการส่งเสริมเมืองสงขลาอย่างให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต ขับเคลื่อนและส่งเสริมเศรษฐกิจ และสังคมของย่านให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ที่ยังคงอัตลักษณ์ของพื้นที่ย่าน

5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

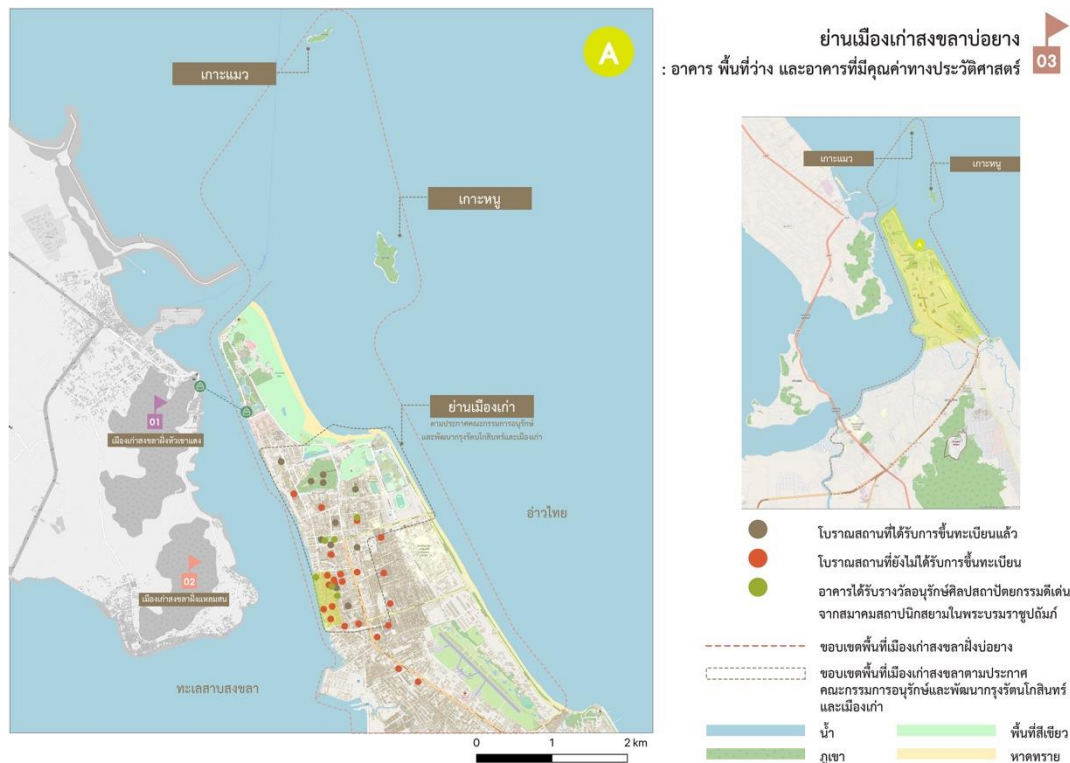
(1) วัฒนธรรม

ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนหรืออัตลักษณ์ของของย่าน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลาบ่งชี้ให้เห็นจากการสำรวจต้นทุนทางวัฒนธรรมพบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 75 รายการ แบ่งเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 37 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 36 รายการ และมรดกทางธรรมชาติ 8 รายการ นอกจากนี้ภายในย่านมีการสร้างจุดหมายตา (Landmark) สร้างผลงานศิลปะบนกำแพง เล่าเรื่องราวกิจกรรมและวัฒนธรรมของย่าน ซึ่งเป็นหนึ่งในการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าให้กลับมามีชีวิต จะเห็นได้ว่าย่านเมืองเก่าสงขลาบ่งชี้ให้เห็นถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของย่านได้อย่างชัดเจน มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(2) อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่งชี้ให้เห็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของย่านสืบเนื่องจากในอดีตมีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของหลายเชื้อชาติ จึงทำให้รูปแบบของอาคารบ้านเรือนมี 4 รูปแบบ ได้แก่ ตึกแถวแบบจีนดั้งเดิม ตึกแถวแบบจีนพาณิชย์ ตึกแถวแบบจีนสมัยใหม่ และตึกแถวแบบสงขลาดั้งเดิมหรือชิโน-ยูโรเปียน นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และเป็นอัตลักษณ์ของย่าน 34 แห่ง โบราณสถานที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร 13 แห่ง ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่งชี้

มีอาคารที่ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ 6 แห่ง



ภาพที่ 69 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(3) การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรสร้างสรรค์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการฟื้นฟูย่านได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน เช่น การจัดนิทรรศการศิลปะและกิจกรรมศิลปะนานาชาติ ตลาดแสงดาว (Starlight Walk : Creative Street 2019) เรื่องเล่าย่านเมืองเก่าสงขลาผ่านภาพถ่าย (Portrait of Songkhla) The Wall at Songkhla 2022 กิจกรรมแสดงงานศิลปะผ่านการออกแบบแสงไฟที่เล่าเรื่องราวบริบทของเมืองสงขลา Made in Songkhla เป็นกิจกรรมต่อยอดวัฒนธรรมของดีร้านดั้งเดิมภายในย่าน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการสร้างสรรค์ด้วยบุคลากรสร้างสรรค์ที่เป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม ให้ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทรายกลับมามีชีวิตด้วยผลงานศิลปะ เล่าเรื่องราวบริบทของย่าน นอกจากนี้ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทรายมีการให้บริการรถรางชมเมือง 2 เส้นทาง ประกอบด้วย เส้นทางโชนเมืองเก่า และเส้นทางโชนธรรมชาติ วันละ 6 รอบ โดยให้บริการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ (งานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนักปลัดเทศบาลนครสงขลา, 2566)

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนกำแพงและประติมากรรม บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา 32 จุด ซึ่งเป็นการฟื้นฟูย่านและเป็นที่ยุทธศาสตร์ของนักท่องเที่ยวให้เข้ามา เยี่ยมเยือนย่าน โดยแต่ละจุดจะเป็นการเล่าเรื่องราว สะท้อนวิถีชีวิตของผู้ภายในย่าน



ภาพที่ 70 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : ศิลปะบนกำแพง (Street Art) และรูปปั้นประติมากรรม

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง ได้รับคัดเลือกให้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ต้นแบบจากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) เนื่องจากพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และมีความหลากหลายของกลุ่มคน รวมถึงมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและเป็นศูนย์กลางการเชื่อมต่อกับกลุ่มภาคใต้ตอนล่างและพื้นที่ชายแดนที่มีประสิทธิภาพทางการค้าและเศรษฐกิจ พร้อมทั้งมีกลุ่มคนสร้างสรรค์และเครือข่ายที่มีความพร้อมและเข้มแข็งในการขับเคลื่อนให้เป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโก สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) จึงจัดตั้งสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์สงขลาภายในย่านเมืองเก่าสงขลา ซึ่งอยู่ในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง ซึ่งในอนาคตจะมีศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบสงขลา (TCDC สงขลา) ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านงานออกแบบ ส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ภายในย่าน รวมถึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนภายในย่าน

6) พื้นที่สร้างสรรค์(Creative Space)

พื้นที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างมีพื้นที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้เรียนรู้วัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าสงขลา ภายในย่านมีทั้งหมด 4 แห่ง ประกอบด้วย (1) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีความสำคัญภายในย่าน ซึ่งจะเป็นการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา รวมถึงวัฒนธรรมของภาคใต้ (2) พิพิธภัณฑ์บ้านพลเอกเปรม ตินสุลานนท์ (3) พิพิธภัณฑ์ธนาคารักษ์ และ (4) พิพิธภัณฑ์สถานวัดมัชฌิมาวาส นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลสร้างสรรค์เข้ามาจัดกิจกรรมและจัดแสดงแบบถาวร และหมุนเวียน ทั้งหมด 9 แห่ง ได้แก่ โรงสีแดง บ้านนครใน a.e.y.space Titan Project Space บ้านสงครามโลก หอศิลป์สงขลา ศูนย์ Asa Cloud สงขลา บ้านรัตนพฤกษ์ ซอร์ และ Kid+Dee Historic center ซึ่งจะเห็นได้ว่า ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างมีสถานที่ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ พื้นที่สาธารณะในการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ ที่สอดแทรกอยู่ภายในย่าน ทำให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์หมุนเวียน กิจกรรมใหม่ๆ ที่ตอบสนองต่อชีวิตของผู้คนในย่านและทำให้ย่านมีชีวิตชีวาเพิ่มมากขึ้น



ภาพที่ 71 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

5.2.4 ย่านเกาะยอ

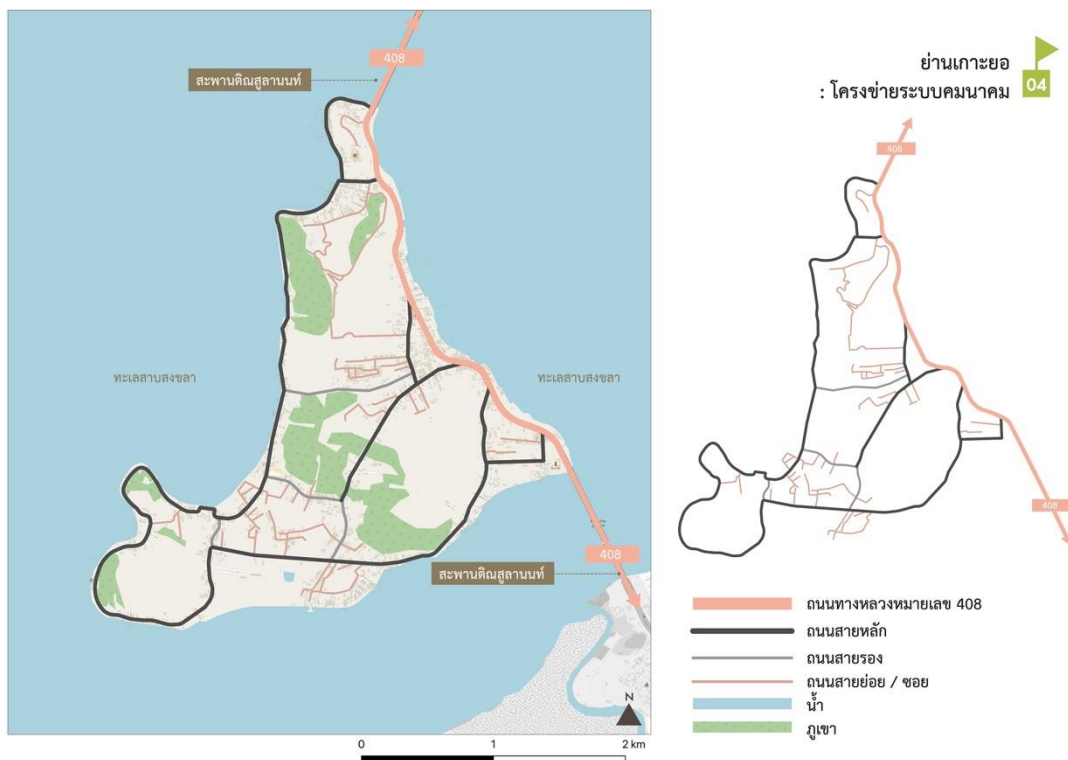
1) นโยบาย (Policy)

ย่านเกาะยอ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอมีหลักการทำงาน “ยึดมั่นธรรมาภิบาล ประชาชนมีสุข รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเลิศทางอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” แผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ (พ.ศ. 2566 - 2570) มีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนา ย่านเกาะยอให้เป็นย่านสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ นโยบายที่สำคัญในการพัฒนา และส่งเสริมย่าน ได้แก่ **ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว** การส่งเสริม เศรษฐกิจทางการเกษตร อุตสาหกรรมและการโยธา การส่งเสริมการบริการชุมชนและสังคมทางด้าน ศาสนา วัฒนธรรม และนันทนาการ รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน **ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน** พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ สามารถรองรับ และเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน **ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น** ส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

(1) โครงข่ายระบบคมนาคม

โครงข่ายถนนย่านเกาะยอมีถนนสายประธานสำคัญ คือ ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 408 ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังตำบล อำเภอ และจังหวัดข้างเคียง เกาะยอเชื่อมย่านเมืองเก่า สงขลาหัวเขาแดง แหลมสน และบ่อยางด้วยสะพานติณสูลานนท์ ซึ่งเป็นสะพานที่มีความสำคัญ ของย่านเป็นอย่างมาก เกาะยอมีลักษณะทางกายภาพเป็นเกาะ ล้อมรอบด้วยทะเลสาบสงขลา และมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่ราบเนินเขา มีราบลุ่มค่อนข้างน้อยพื้นราบส่วนใหญ่ เป็นที่ราบระหว่างเนินเขา จึงมีลักษณะโครงข่ายของถนนสายหลักล้อมรอบพื้นที่เขา ถนนสายรอง ระหว่างเนินเขาในการสัญจรไปยังแต่ละหมู่บ้าน และมีซอยตันเป็นจำนวนมาก เนื่องจากลักษณะ ของภูมิประเทศและการถือครองที่ดินบริเวณนี้ ทั้งนี้ย่านเกาะยอไม่มีทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยาน ในการรองรับกิจกรรม รวมถึงสถานที่สำคัญของย่านกระจายอยู่รอบเกาะ จึงไม่สามารถเดินได้อย่างสะดวก



ภาพที่ 72 ย่านเกาะยอ : โครงข่ายระบบคมนาคม

(2) ขนส่งสาธารณะ

ขนส่งสาธารณะที่เข้าสามารถเข้าถึงย่านเกาะยอ สามารถเดินทางด้วยรถสองแถว 2 สาย ได้แก่ รถจากอำเภอเมืองสงขลาไปยังอำเภอสิงหนครและอำเภอระโนด และรถจากอำเภอหาดใหญ่ไปยังอำเภอสิงหนครและอำเภอระโนด โดยระบบขนส่งสาธารณะสามารถเข้าถึงบริเวณทางหลวงหมายเลข 408 แต่ไม่สามารถเดินทางท่องเที่ยวภายในเกาะได้อย่างสะดวก

(3) สาธารณูปโภค

ย่านเกาะยอได้รับบริการไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสงขลา ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเกาะยอ ประปาในพื้นที่เกาะยอ เป็นการใช้แหล่งน้ำดิบจากบ่อบาดาลในการผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน

(4) สาธารณูปการ

ด้านวัฒนธรรม ภายในย่านเกาะยอมีสาธารณูปการด้านวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน พบว่ามีพื้นที่ทางศาสนสถานที่สามารถเกิดกิจกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัฒนธรรมไทยหรือพุทธศาสนา 6 แห่ง และกลุ่มวัฒนธรรมจีน 1 แห่ง

ด้านการศึกษา ภายในย่านเกาะยอมีสาธารณูปการด้านการศึกษาทั้งหมด 6 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง และสถาบันทักษิณคดีศึกษา

ด้านสนทนาการ คือ พื้นที่ที่สามารถเกิดกิจกรรมในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่จำพวกสวนสาธารณะและลานกิจกรรมทั้งหมด 1 แห่ง คือ สวนสาธารณะหาดทรายเทียม เป็นพื้นที่สำหรับการออกกำลังกายและพักผ่อนหย่อนใจของย่าน ซึ่งสามารถเป็นสถานที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของคน และเป็นพื้นที่กิจกรรมของย่านได้ นอกจากนี้ยังจุดชมวิววิวดทะเลสาบสงขลา 1 แห่ง

นอกจากนี้ย่านเกาะยอมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 2 แห่ง สามารถรองรับการรักษาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้นได้



ภาพที่ 73 ย่านเกาะยอ : สาธารณูปการ

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)

ย่านเกาะยอ พื้นที่โซน A เป็นย่านโฮมสเตย์ กระจายตัวอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ที่ตั้งของโฮมสเตย์จะตั้งอยู่บริเวณริมทะเลสาบสงขลาทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจที่มีการเติบโตในพื้นที่เป็นอย่างมาก พื้นที่โซน B ย่านร้านอาหารและร้านกาแฟ เนื่องจากเกาะยอมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ล้อมรอบด้วยทะเลสาบสงขลา จึงทำให้เกิดร้านอาหาร พื้นที่โซน C ย่านการทำประมงพื้นบ้านและการเลี้ยงปลากระชัง เกาะยอล้อมรอบไปด้วยทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเป็นอย่างมาก จึงเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ทั้งนี้ ปลากระชังสามน้ำทะเลสาบสงขลาได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา

พื้นที่โซน D ย่านทำสวนผลไม้และสวนยางพารา ในอดีตเกาะยอมีการทำนาด้วย แต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของเกาะยอเอื้อต่อการทำสวนผลไม้มากกว่าการทำนา ลักษณะของการทำสวนผลไม้จะเป็นการทำสวนแบบเชิงเขา ซึ่งผลไม้ที่มีการปลูกมากที่สุด คือ ละมุด ฝรั่ง ทูเรียน จำปาตะ ขนุน และเงาะ และพื้นที่โซน E ย่านการทอผ้า ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าพื้นเมือง มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ในอดีตพื้นที่เกาะยอมีย่านการผลิตกระเบื้องดินเผาที่มีอัตลักษณ์และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญในการสร้างบ้านเรือน แต่ปัจจุบันในเกาะยอไม่มีการผลิตกระเบื้องดินเผาแล้ว



ภาพที่ 74 ย่านเกาะยอ: ย่านธุรกิจสร้างสรรค์

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

ภายในย่านเกาะยอมีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ซึ่งบุคลากรเหล่านี้เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรม จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยย่านเกาะยอได้รับการสนับสนุนจากหน่วยภาครัฐ และเอกชนเข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่ม⁹ กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ ประกอบด้วย สำนักงานจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหาร

⁹ กลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงการยกตัวอย่างของกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการขับเคลื่อนย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ซึ่งยังมีอีกหลายกลุ่มที่เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมภายในย่านอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กรมศิลปากร และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กลุ่มที่ 2 ภาคการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน จะเป็นกลุ่มอาชีพในเกาะยอ 26 กลุ่ม เช่น กลุ่มเลี้ยงปลากระชัง กลุ่มทอผ้าราชวัดถ์ กลุ่มร่มไทร กลุ่มเรือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจและส่งเสริมอาชีพของของย่านเกาะยอ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่ช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมท่องเที่ยวเกาะยอ เช่น Story Home by Ham ชุมชนเกาะยอ Ecotourism Songkhla Thailand กลุ่มที่ 4 ภาคเอกชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดสงขลา และบริษัท ปตท.สผ. จำกัด

5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

(1) วัฒนธรรม

ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนหรืออัตลักษณ์ของของย่าน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยต้นทุนทางวัฒนธรรมของย่านเกาะยอ จากการสำรวจต้นทุนทางวัฒนธรรมพบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด 22 รายการ แบ่งเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 9 รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 16 รายการ และมรดกทางธรรมชาติ 1 รายการ

(2) อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ภายในย่านเกาะยอ มีอาคารที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม แบ่งได้ 3 ประเภท ได้แก่ (1) เรือนมงคลสูตร เรือนที่ใช้มาตราหรือมงคลสูตรในการกันเรือน เป็นเรือนหมู่เครื่องสับ ปัจจุบันมีเรือนที่ลักษณะตรงตามหลักของเรือนมงคลสูตรและเหลือเพียงแห่งเดียวในเกาะยอ คือ กุฏิเจ้าอาวาสวัดท้ายยอ ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี พ.ศ. 2545 (2) เรือนพื้นถิ่นลักษณะที่ 1 เรือนรูปแบบดั้งเดิมมีลักษณะใกล้เคียงกับเรือนมงคลสูตร อายุประมาณ 100 ปีขึ้นไป ผนังเรือนมีลักษณะหันหน้ายาวออกทางหน้าบ้านส่วนใหญ่มี 3 ช่วงเสา มีบันไดขึ้นกลางบ้านและมีชานเชื่อมตรงกลางระหว่างเรือน หลังคาจั่วมีชายคาพาโลมุงด้วยกระเบื้องดินเผาเกาะยอ และ (3) เรือนพื้นถิ่นลักษณะที่ 2 เรือนที่มีการพัฒนามาจากรูปแบบดั้งเดิม อายุประมาณ 70 ปี มีลักษณะเป็นเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้ หลังคาปั้นหย่าหรือจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผาเกาะยอ (สุพิชญา สรรพพันธ์, 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบหนึ่งของสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเรือนไทยภาคใต้ในย่านเกาะยอ ปัจจุบันยังสามารถพบเห็นเรือนพื้นถิ่นเกาะยอในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ย่านเกาะยอมีพื้นที่และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทั้งหมด 6 แห่ง ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน 3 แห่ง



ภาพที่ 75 ย่านเกาะยอ : อาคาร พื้นที่ว่าง และอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

(3) การสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในย่านเกาะยอ เกิดจากความร่วมมือของบุคลากรสร้างสรรค์และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นการฟื้นฟูและเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมของย่าน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่านเกาะยอ ส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เนื่องจากเกาะยอมีทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของย่าน รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ตัวอย่างกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในย่าน เช่น Happy Model Songkhla เส้นทางท่องเที่ยวแห่งความสุข คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเกาะยอ - หัวเขาแดง ชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน หมู่บ้านชาวประมง รวมถึงมีกิจกรรมการพายเรือคายัคชมป่าโกงกาง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น เผยแพร่และเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอมีการให้บริการรถรางนำเที่ยวภายในย่านเกาะยอ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวและขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในย่าน (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ, 2560b)

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

พื้นที่สร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งเสริมการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ภายในย่านเกาะยอ พื้นที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมและเป็นพื้นที่สาธารณะ แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้คนภายในย่าน มีทั้งหมด 10 แห่ง ประกอบด้วย สถาบันทักษิณคดีศึกษา จัดแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

และชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับข้องกับภาคใต้ แหล่งศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศ ป่าชายเลน 1 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 3 แห่ง ศูนย์การเรียนรู้ด้านการทอผ้า 3 แห่ง และศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร 2 แห่ง จะเห็นได้ว่าย่านเกาะยอมีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิต รวมถึงเป็นพื้นที่การรวมกลุ่มของบุคคลสร้างสรรค์ ในการคิดค้น และพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของย่านเกาะยอ



ภาพที่ 76 ย่านเกาะยอ : พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

5.2.5 สรุปองค์ประกอบการเป็นย่านสร้างสรรค์

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบการเป็นย่านทั้ง 4 ย่าน ได้แก่ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง และย่านเกาะยอ ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ สามารถสรุปประเด็นของแต่ละองค์ประกอบของการเป็นย่านสร้างสรรค์ว่ามีลักษณะที่ส่งเสริมหรือไม่ส่งเสริมในการเป็นย่านสร้างสรรค์อย่างไร สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

ตารางที่ 20 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง	
1) นโยบาย	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีนโยบายที่ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง และการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ยังไม่มีนโยบายและแผนงานการสนับสนุน อุตสาหกรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่าน ที่เหมาะสม และครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีศักยภาพในการสัญจรเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกเนื่องจากย่านตั้งอยู่ใกล้กับถนนทางหลวงหมายเลข 408 และมีแพขนานยนต์ให้บริการในการเชื่อมต่อไปยังย่านเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง - ถนนม่วงงามบริเวณทางทิศเหนือของย่านมี 4 ช่องจราจรและฟุตบาท (Foot Path) เป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลิกสงขลา - มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการและสาธารณูปการที่มีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมอิสลาม และวัฒนธรรมจีน แสดงให้เห็นว่าย่านมีความเป็นพหุทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีชายหาด สวนสาธารณะและลานกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงข่ายถนนเป็นลักษณะล้อมรอบหัวเขาแดงตามลักษณะของภูมิประเทศ 2 ช่องจราจร ซึ่งบริเวณริมทะเลสาบสงขลาฝั่งทางทิศตะวันออกลักษณะถนนค่อนข้างแคบ สัญจรไม่สะดวก - ย่านชุมชนบริเวณทางทิศตะวันตก ถนนมีลักษณะเป็นซอยตันจำนวนมาก เนื่องจากลักษณะของภูมิประเทศและกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน - การเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่สามารถรองรับการพัฒนาให้เป็ย่านสร้างสรรค์ - พื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาไม่สามารถใช้เป็นพื้นที่สาธารณะได้ เนื่องจากมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและเป็นพื้นที่ปิด บุคคลภายนอกเข้าถึงพื้นที่ชุมชนได้ยาก
3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา คือ มะม่วงเบา - มีความหลากหลายของย่านธุรกิจสร้างสรรค์ เกิดจากการประกอบอาชีพที่ของชุมชน ได้แก่ ย่านการทำประมงพื้นบ้าน การแปรรูปอาหารทะเล การเพาะพืกล้วย ย่านการเกษตรและแปรรูปมะม่วงเบา ซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นธุรกิจที่มีความเข้มแข็งของย่าน - มีท่าเรือน้ำลิกสงขลา ส่งผลให้เป็ย่านที่มีความสำคัญทางด้านการค้า อุตสาหกรรม และโลจิสติกส์ของภาคใต้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มี

ตารางที่ 20 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง (ต่อ)

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง	
4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้มแข็งของชุมชนและบุคลากรภายในย่านเป็นอย่างมาก สามารถร่วมมือกันขับเคลื่อนกิจกรรมและเศรษฐกิจของย่านสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี - มีการสนับสนุนย่านจากความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายของกลุ่มคน ซึ่งจะทำหน้าที่เฉพาะด้าน ยังไม่มีการบูรณาการกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - ภายในย่านมีต้นทุนทางวัฒนธรรมครบทั้ง 3 รูปแบบ ประกอบไปด้วย (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ (3) มรดกทางธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของย่าน รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน - มีพื้นที่ว่างและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในย่านมีโบราณสถานที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ ป้อมปราการ คูเมือง และกำแพงเมืองในสมัยสุลัยมาน เมืองสงขลาหัวเขาแดง ระยะที่ 1 รวมถึงโบราณสถานเขาน้อย จึงมีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม - มีการสนับสนุนและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีอุปกรณ์ประกอบถนน ป้าย สัญลักษณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน
6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - ภายในย่านมีพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ 3 แห่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่รวมตัวของบุคลากรสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการพบปะปฏิสัมพันธ์ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่มาจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น รวมถึงการดึงดูดนักท่องเที่ยวสร้างสรรค์เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์และกิจกรรมต่าง ๆ 	ไม่มี

2) ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

ตารางที่ 21 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน	
1) นโยบาย	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีนโยบายที่ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง และการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ยังไม่มีนโยบายและแผนงานการสนับสนุน อุตสาหกรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่าน ที่เหมาะสม และครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีศักยภาพในการสัญจรเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกเนื่องจากย่านตั้งอยู่ใกล้กับถนนทางหลวงหมายเลข 408 - มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการและสาธารณูปการที่มีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมมุสลิม นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สาธารณะและลานกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงข่ายถนนเป็นลักษณะล้อมรอบภูเขาตามลักษณะของภูมิประเทศ 2 ช่องจราจร ถนนบริเวณมัสยิดยาลโรตเหมะหิมะมีลักษณะเล็กและแคบ สัญจรได้ยาก เนื่องจากมีการตั้งถิ่นฐานชิดริมถนนทั้ง 2 ฝั่ง - ย่านชุมชนถนนมีลักษณะเล็ก แคบ และขอยตันเนื่องบริเวณชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนแออัด เหมาะกับรถจักรยาน จักรยานยนต์ และการเดินเท้า ภายในพื้นที่ชุมชนสามารถเชื่อมต่อถึงได้ - พื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่ถูกใช้สอยเป็นพื้นที่ปิดและเป็นที่ตั้งของชุมชน แต่มีพื้นที่บางจุดสามารถเข้าถึงพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาได้ - ไม่มีความหลากหลายของระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่
3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา คือ ไช้ครอบสงขลา - มีความหลากหลายของย่านธุรกิจสร้างสรรค์ เกิดจากการประกอบอาชีพของชุมชน ได้แก่ ย่านการทำประมงพื้นบ้าน การแปรรูปอาหารทะเล ย่านอู่ต่อเรือ ย่านการเกษตร และแปรรูปชาใบขลู่ และย่านกระเบื้องดินเผา ซึ่งสามารถพัฒนา ต่อยอดให้เป็นธุรกิจที่มีความเข้มแข็งของย่าน 	ไม่มี

ตารางที่ 21 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน (ต่อ)

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) (ต่อ)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - ธุรกิจใหม่เข้ามาพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง (Node) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและนิเวศย่านแหลมสนและหัวเขาแดง - มีการรองรับทางด้านการค้า อุตสาหกรรม และโลจิสติกส์ เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือน้ำลึกสงขลา 	ไม่มี
4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้มแข็งของบุคลากรสร้างสรรค์ภายในย่านเป็นอย่างมาก สามารถร่วมมือกันขับเคลื่อนกิจกรรมและเศรษฐกิจของย่านสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายของกลุ่มคน ซึ่งจะทำหน้าที่เฉพาะด้าน ยังไม่มีการบูรณาการกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - ภายในย่านมีต้นทุนทางวัฒนธรรมครบทั้ง 3 รูปแบบประกอบไปด้วย (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ (3) มรดกทางธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของย่านรวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน - มีพื้นที่ว่างและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในย่านมีโบราณสถานที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก และมีมรดกที่มีความเก่าแก่ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของย่าน จึงมีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม - มีการสนับสนุนและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมและสถานที่สำคัญในบางพื้นที่เข้าถึงได้ยาก - ไม่มีอุปกรณ์ประกอบถนน ป้าย สัญลักษณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน

ตารางที่ 21 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน (ต่อ)

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- ภายในย่านมีพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม และพื้นที่เรียนรู้และฝึกอบรมทักษะ 3 แห่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ และเป็นพื้นที่รวมตัวของบุคลากรสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการพบปะ ปฏิสัมพันธ์ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่มาจากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น รวมถึงการดึงดูดนักสร้างสรรค์เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ และกิจกรรมต่าง ๆ</p>	ไม่มี

3) ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง

ตารางที่ 22 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	
1) นโยบาย	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- มีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะเทศบาลนครเมืองสงขลา มีการส่งเสริมและพัฒนาสู่การเป็นมหานครสร้างสรรค์ มีพื้นที่แหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงมีการส่งเสริมรักษาอัตลักษณ์ของย่านให้คงอยู่ ทั้งนี้บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ได้รับการส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา</p>	<p>- ยังไม่มีนโยบายและแผนงานการสนับสนุนอุตสาหกรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านอย่างชัดเจน</p>
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- มีศักยภาพในการสัญจรเชื่อมต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างสะดวกเนื่องจากย่านตั้งอยู่ใกล้กับถนนทางหลวงหมายเลข 407 และ 408 และมีแพขนานยนต์ให้บริการในการเชื่อมต่อไปยังย่านเมืองสงขลาหัวเขาแดงและแหลมสน</p>	<p>- ถนนภายในย่านเมืองเก่าสงขลา มีลักษณะเป็นบล็อกรสามารถเดินเชื่อมต่อกันได้ แต่ไม่มีฟุตบอลส่งเสริมการเดินเท้า จึงต้องมีการใช้ถนนในการเดินเท้าร่วมกับยานพาหนะอื่น</p> <p>- พื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาส่วนใหญ่ถูกใช้สอยเป็นพื้นที่ปิด แต่มีพื้นที่บางจุดสามารถเข้าถึงพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาได้</p>

ตารางที่ 22 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง (ต่อ)

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) (ต่อ)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา มีถนนสายวัฒนธรรม 3 สาย และเป็นย่านที่ถูกส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ มีวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ถนนมีลักษณะเป็นบล็อก สามารถเดินเชื่อมต่อกันได้ - ถนนชลาทัศน์ ถนนเลียบริมทะเลอ่าวไทย มีเส้นทางเดินเท้าหรือฟุตบอล เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงพื้นที่ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีเส้นทางจักรยานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว - มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการ และสาธารณูปการที่มีความหลากหลายทั้งวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมอิสลาม และวัฒนธรรมจีน แสดงให้เห็นว่าย่านมีความเป็นพหุทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีสวนสาธารณะและลานกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ 	
3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - ย่านเมืองเก่าสงขลาได้รับการส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ ซึ่งมีการกระจุกตัวของธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่จำนวนมาก ซึ่งเป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ธุรกิจดั้งเดิมกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด - ธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นขาดความหลากหลายของกิจกรรม
4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้มแข็งของบุคลากรสร้างสรรค์ภายในย่านเป็นอย่างมาก สามารถร่วมมือกันขับเคลื่อนกิจกรรมและเศรษฐกิจของย่านสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี - มีความหลากหลายของเชื้อชาติ กลุ่มวัฒนธรรมภายในย่าน แสดงให้เห็นว่าย่านสร้างสรรค์บ่อยางมีสภาพทางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันของประชากร 	<ul style="list-style-type: none"> - ภายในย่านมีความหลากหลายของกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ อาจทำให้เกิดความยากในการเข้าถึงให้ครบทุกกลุ่ม

ตารางที่ 22 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง (ต่อ)

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- ภายในย่านมีต้นทุนทางวัฒนธรรมครบทั้ง 3 รูปแบบ ประกอบไปด้วย (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ (3) มรดกทางธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของย่าน รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน</p> <p>- มีพื้นที่ว่างและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีต้นทุนทางด้านสถาปัตยกรรม โบราณสถาน นอกจากนี้ภายในย่านยังมีอาคารที่ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม จะเห็นได้ว่าเป็นย่านที่มีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม</p> <p>- มีการสนับสนุนและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านอย่างต่อเนื่องและมีความหลากหลายของกิจกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนได้เป็นอย่างดี รวมถึงเป็นการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าสงขลาให้กลับมามีชีวิตชีวา</p> <p>- มีการฟื้นฟูย่านด้วยการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนกำแพง (Street Art) ซึ่งถือเป็นการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าและจุดหมายตา (Land Mark) ของนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ย่าน ซึ่งเป็นถือเป็นการขับเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงเป็นการเล่าเรื่องราวและสะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมของย่าน</p>	<p>- อาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ บางแห่งถูกใช้เป็นพื้นที่ปิด ไม่สามารถจัดกิจกรรมได้</p>
6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- ภายในย่านมีพื้นที่สร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก ทั้งพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ทั้งของรัฐและที่เกิดจากการรวมตัวของบุคลากรสร้างสรรค์ในการพัฒนาอาคารหรือพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่กิจกรรมสร้างสรรค์ หมุนเวียนกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ ต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาย่านให้มีศักยภาพในการแข่งขัน และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของย่านเพิ่มมากขึ้น</p>	ไม่มี

4) ย่านเกะยอ

ตารางที่ 23 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเกะยอ

ย่านเกะยอ	
1) นโยบาย	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจทางด้านอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ในพื้นที่ ซึ่งภายในย่านเกะยอมีอุตสาหกรรม สร้างสรรค์ที่สามารถส่งเสริม พัฒนา และต่อยอดได้ เช่น ผ้าทอเกะยอ ปลากระพงสามน้ำ เพื่อเป็นการขับเคลื่อน ทางด้านเศรษฐกิจ รวมถึงอนุรักษ์และรักษาอุตสาหกรรม ที่สำคัญให้คงอยู่ต่อไป - ยังไม่มีกลไกในการสนับสนุนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อย่างชัดเจน
2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีโครงข่ายถนนที่สามารถเข้าถึงย่านและสถานที่ สำคัญได้ง่ายและสะดวก สามารถใช้ทางหลวงหมายเลข 408 เชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้ - มีระบบขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงย่านได้ - มีการให้บริการรถรางน้ำที่ย่านเกะยอ - สาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อความต้องการและ ครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่วนสาธารณูปการมีความหลากหลาย ทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีน - มีพื้นที่นันทนาการและสาธารณะที่สามารถส่งเสริมให้ เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่พบปะ แลกเปลี่ยนองค์ ความรู้ของย่านได้ รวมถึงมีสถานที่ที่สามารถส่งเสริมด้าน การเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างบุคลากร สร้างสรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่เนินราบ จึงมีพื้นที่ราบลุ่มค่อนข้างน้อยและเป็นที่ราบระหว่างเนิน ภูเขา รวมถึงการถือครองที่ดิน จึงทำให้มีพื้นที่ขอยึดเป็น จำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถเดินเชื่อมต่อกันได้อย่าง สะดวก - ไม่มีทางเดินเท้าและเส้นทางจักรยานจึงทำให้ ต้องใช้ถนนร่วมกับรถยนต์
3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<ul style="list-style-type: none"> - มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถพัฒนา ต่อยอดให้เป็นอุตสาหกรรมที่เข้มแข็ง ของพื้นที่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - อุตสาหกรรมของย่านในบางกิจกรรม เช่น โคมสแตมป์อาจมีผลกระทบต่อพื้นที่ทางธรรมชาติ

ตารางที่ 23 แสดงลักษณะที่ส่งเสริมและไม่ส่งเสริมการเป็นย่านเกะยอ (ต่อ)

ย่านเกะยอ	
4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
- มีความเข้มแข็งของบุคลากรสร้างสรรค์ภายในย่านเป็นอย่างมาก สามารถร่วมมือกันขับเคลื่อนกิจกรรมและเศรษฐกิจของย่านสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี	ไม่มี
5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
<p>- ภายในย่านมีต้นทุนทางวัฒนธรรมครบทั้ง 3 รูปแบบประกอบไปด้วย (1) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ (3) มรดกทางธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม สะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของย่าน รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน</p> <p>- มีอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีสถาปัตยกรรม เรือนพื้นถิ่นเกะยอที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของย่าน นอกจากนี้ภายในย่านยังมีอาคารที่ได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม จะเห็นได้ว่าเป็นย่านที่มีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม</p> <p>- มีการสนับสนุนและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านอย่างต่อเนื่องและมีความหลากหลายของกิจกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนได้เป็นอย่างดี</p>	- ไม่มีอุปกรณ์ประกอบถนน ป้าย สัญลักษณ์ของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน
6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)	
ลักษณะที่ส่งเสริม	ลักษณะที่ไม่ส่งเสริม
- ภายในย่านมีพื้นที่สร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย พิพิธภัณฑ์ พื้นที่การเรียนรู้ป่าชายเลน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการประมง การเกษตร และการทอผ้า ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิต แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของชุมชน รวมถึงเป็นพื้นที่การรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของย่าน	ไม่มี

5.2.6 สรุปการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา

1) นโยบาย (Policy)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านนโยบายของย่านทั้ง 4 ย่านในเมืองเก่าสงขลา พบว่า มีนโยบายที่ส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน และการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันยังไม่มีนโยบายและแผนงานที่สนับสนุนอุตสาหกรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านที่เหมาะสมและครอบคลุม

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐานของย่านทั้ง 4 ย่านในเมืองเก่าสงขลา พบว่า เมืองเก่าสงขลา มีเส้นทางการสัญจรที่สามารถเชื่อมต่อไปยังอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก เนื่องจากมีโครงข่ายถนนที่สำคัญพาดผ่านพื้นที่ 2 สาย ได้แก่ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 407 และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 มีแพขนานยนต์ให้บริการข้ามฟากระหว่างเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดงและเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการเดินทาง ย่านเมืองเก่าสงขลา มีถนนสายวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของเมือง 3 สาย ได้แก่ ถนนนครใน ถนนนครนอก และถนนนางงาม บริเวณนี้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขอบเขตย่านการศึกษามีการให้บริการรถรางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคอยให้บริการนักท่องเที่ยว สาธารณูปโภคมีความเพียงพอต่อความต้องการของผู้คนภายในเมือง สาธารณูปการของเมืองเก่าสงขลา มีความหลากหลายวัฒนธรรม รวมถึงมีพื้นที่สาธารณะและลานกิจกรรม ที่สามารถเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรม การพบปะ หรือเป็นแหล่งเรียนรู้สู่การพัฒนาเป็นย่านสร้างสรรค์ ทั้งนี้โครงสร้างพื้นฐานของเมืองยังมีลักษณะที่ยังไม่ส่งเสริมในการเป็นย่านสร้างสรรค์มากนัก เนื่องจากลักษณะโครงข่ายของถนนมีลักษณะเล็ก แคบ และมีขอยตัน ในบางจุดไม่สามารถเดินเท้าเชื่อมต่อกันได้ และยังไม่มีย่านจักรยาน มีการใช้ถนนเป็นเส้นทางการเดินเท้าและจักรยานร่วมกับยานยนต์ ยังขาดความหลากหลายของระบบขนส่งสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้เข้าถึงในแต่ละพื้นที่ได้ยาก พื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาสามารถเข้าถึงได้บางพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปิด ซึ่งเมืองเก่าสงขลา ยังไม่ส่งเสริมการเป็นเมืองสร้างสรรค์มากนัก จึงต้องมีความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการเป็นย่านสร้างสรรค์

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Policy)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านธุรกิจสร้างสรรค์ของย่านทั้ง 4 ย่านในเมืองเก่าสงขลา พบว่า ในแต่ละย่านมีความหลากหลายของธุรกิจสร้างสรรค์ที่เกิดจากวิถีชีวิตของชุมชน ได้แก่ ย่านการทำประมงพื้นบ้าน แปรรูปอาหารทะเล ย่านการเกษตรกรรม ย่านอยู่อาศัย ย่านการผลิตกระเบื้องดินเผา ย่านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ โดยมีทั้งธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นภายในเมือง เมืองเก่าสงขลา มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ที่สำคัญ ได้แก่ ปลากระพงสามน้ำ

มะม่วงเบา และไข่ครอบ และมีการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผ้าทอเกาะยอ และเต้าคว่ำ อย่างไรก็ตามธุรกิจสร้างสรรค์ในเมืองเก่าสงขลามิบางกิจกรรมอาจจะสร้างผลกระทบให้กับพื้นที่ทางธรรมชาติ ธุรกิจใหม่ที่เกิดขึ้นยังขาดความหลากหลายของกิจกรรม และธุรกิจดั้งเดิมของเมืองกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบุคลากรสร้างสรรค์ของย่านทั้ง 4 ย่านในเมืองเก่าสงขลา พบว่า แต่ละย่านมีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มสร้างสรรค์ต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งมีความเข้มแข็งของบุคลากรสร้างสรรค์เป็นอย่างมาก สามารถร่วมมือกันในการขับเคลื่อนการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์มีหลากหลายกลุ่ม ซึ่งมีการทำหน้าที่เฉพาะด้าน จึงยังไม่มีบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก

5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support)

ผลการวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ พบว่า ในแต่ละย่านของเมืองเก่าสงขลามีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญครบทั้ง 3 ประเภท ประกอบด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองเก่าสงขลามีความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของพื้นที่ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้ นอกจากนี้เมืองเก่าสงขลามีพื้นที่ว่างและอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก ทั้งโบราณสถาน อาคารที่มีอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม จึงทำให้มีมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรและกรมส่งเสริมวัฒนธรรมแล้ว รวมถึงมีอาคารที่ได้รับการรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมจากสมาคมสถาปนิกสยาม วัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์เข้ามาบูรณาการในการออกแบบกิจกรรม พื้นที่ปูย่านให้กลับมามีชีวิตชีวามากขึ้น จึงทำให้เมืองเก่าสงขลามีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้ ทั้งนี้ในอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานบางแห่งไม่มีขอบเขต ป้าย หรือสัญลักษณ์ที่ชัดเจนและแสดงให้เห็นว่าเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space)

สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการเป็นย่านสร้างสรรค์ด้านพื้นที่สร้างสรรค์ พบว่า ทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่าสงขลามีพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรม และพื้นที่เรียนรู้และฝึกอบรมทักษะ ประกอบไปด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านต่าง ๆ พื้นที่การเรียนรู้ทางธรรมชาติป่าชายเลน พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ทั้งของรัฐและเอกชนที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่ม

บุคลากรสร้างสรรค์ในการพัฒนาอาคารและพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมของย่าน มีการหมุนเวียนกิจกรรมใหม่ ๆ ในการต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรม สร้างความแปลกใหม่ให้กับเมือง ดังนั้นพื้นที่สร้างสรรค์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการส่งเสริมและพัฒนาย่านให้มีศักยภาพในการแข่งขันและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมือง

5.3 การวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

จากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรม และองค์ประกอบที่ส่งเสริมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ ทั้ง 4 ย่าน ได้แก่ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย และย่านเกาะยอ ซึ่งการวิเคราะห์ต่อไปจะเป็นการหาความเหมาะสมในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์สงขลา โดยจะทำการวิเคราะห์ 2 รูปแบบมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบที่ 1 ย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะใช้แกนหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 15 สาขา ในการวิเคราะห์ความเหมาะสมการเป็นย่านสร้างสรรค์กลุ่มใด และสาขาใด

รูปแบบที่ 2 เมืองสร้างสรรค์ จะเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมเมืองเก่าสงขลาว่ามีความเหมาะสมในการเป็นสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่ อย่างไร

5.3.1 ย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ย่านสร้างสรรค์หรือย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะใช้แกนหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 15 สาขาของสำนักงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2561) มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มรากฐานทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Originals) : (1) งานฝีมือและหัตถกรรม เป็นพื้นที่ผลิต แหล่งเรียนรู้ และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือและหัตถกรรมพื้นบ้าน (2) ดนตรี พื้นที่การจัดแสดงดนตรีและการบันทึกเสียง การจัดจำหน่าย (3) ศิลปะการแสดง พื้นที่การจัดแสดงประกอบดนตรี การรำพื้นเมือง มโนราห์ เป็นต้น และ (4) ทัศนศิลป์ เป็นพื้นที่การจัดแสดงหรือผลิตผลงานด้านศิลปะ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มคอนเทนต์และสื่อสร้างสรรค์ (Creative Content / Media) : (1) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (2) การแพร่ภาพและกระจายเสียง (3) การพิมพ์ สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนและสื่อดิจิทัลหรือออนไลน์ และ (4) ซอฟต์แวร์ สถานที่ให้บริการเครื่องเล่นหรือจัดแสดงผลงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อผสม เกมส์ ความจริงเสมือน (VR) หรือความจริงเสริม (AR)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มบริการสร้างสรรค์ (Creative Service) : (1) การโฆษณา ทางด้านโทรทัศน์ วิทยุ หรือสิ่งพิมพ์ รวมถึงสถานที่ถ่ายทำโฆษณาแบบครบวงจร (2) การออกแบบ สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบด้านต่าง ๆ เช่น การจัดดอกไม้ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นต้น

และ (3) สถาปัตยกรรม สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน ภูมิสถาปัตยกรรม และวิศวกรรม รวมถึงเป็นศูนย์ให้ความรู้และจัดแสดงผลงาน

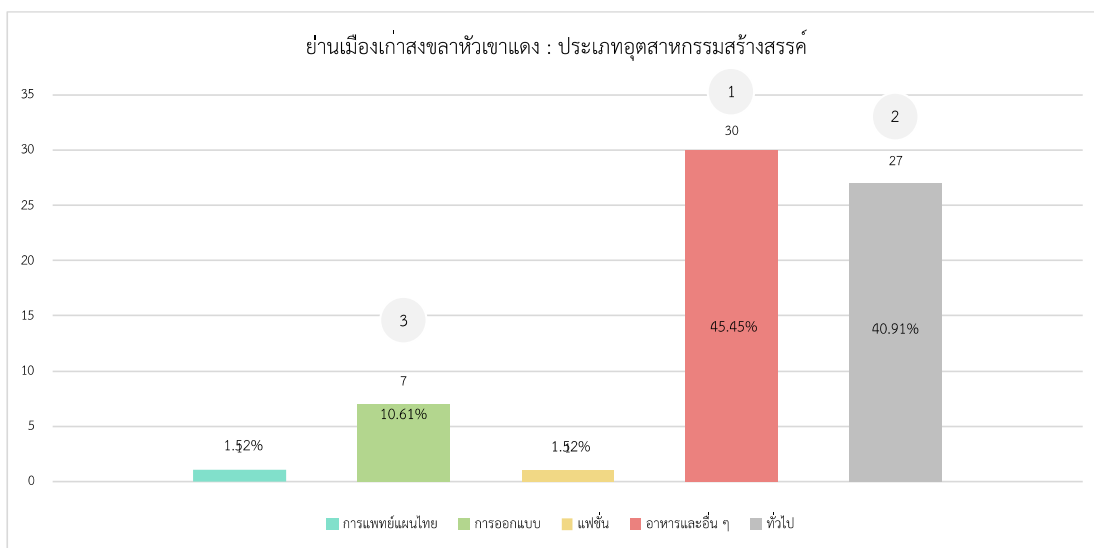
กลุ่มที่ 4 กลุ่มสินค้าสร้างสรรค์ (Creative Goods / Products) : (1) อุตสาหกรรมแฟชั่น สินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งทอ การตัดเย็บ และเครื่องแต่งกาย

กลุ่มที่ 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (Related Industries) : (1) อาหารไทย วัฒนธรรมอาหารต่าง ๆ (2) การแพทย์แผนไทย การให้บริการด้านการรักษา การจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการนวดหรือสปาแผนไทย และยาสมุนไพรไทยและจีน และ (3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งภายในย่านและพื้นที่อื่น ๆ ตัวแทนการจัดจำหน่าย

นอกจากนี้การแบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ยังมี**อุตสาหกรรมทั่วไป** ใช้ในการจำแนกประเภทอุตสาหกรรมที่นอกเหนือจาก 15 สาขา จะเป็นอุตสาหกรรมประเภทร้านขายของชำ อุตสาหกรรมยานยนต์ คลังสินค้าและโลจิสติกส์ หอพักหรือโรงแรม เป็นต้น ซึ่งจะนำเกณฑ์ข้างต้นมาใช้ในการสำรวจและวิเคราะห์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในแต่ละย่านทั้ง 4 ย่าน ได้แก่ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย และย่านเกาะยอ เปรียบเทียบและค้นหาความเหมาะสมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ มีการกำหนดการใช้สีที่ระบุในตำแหน่งของแผนที่ดังนี้

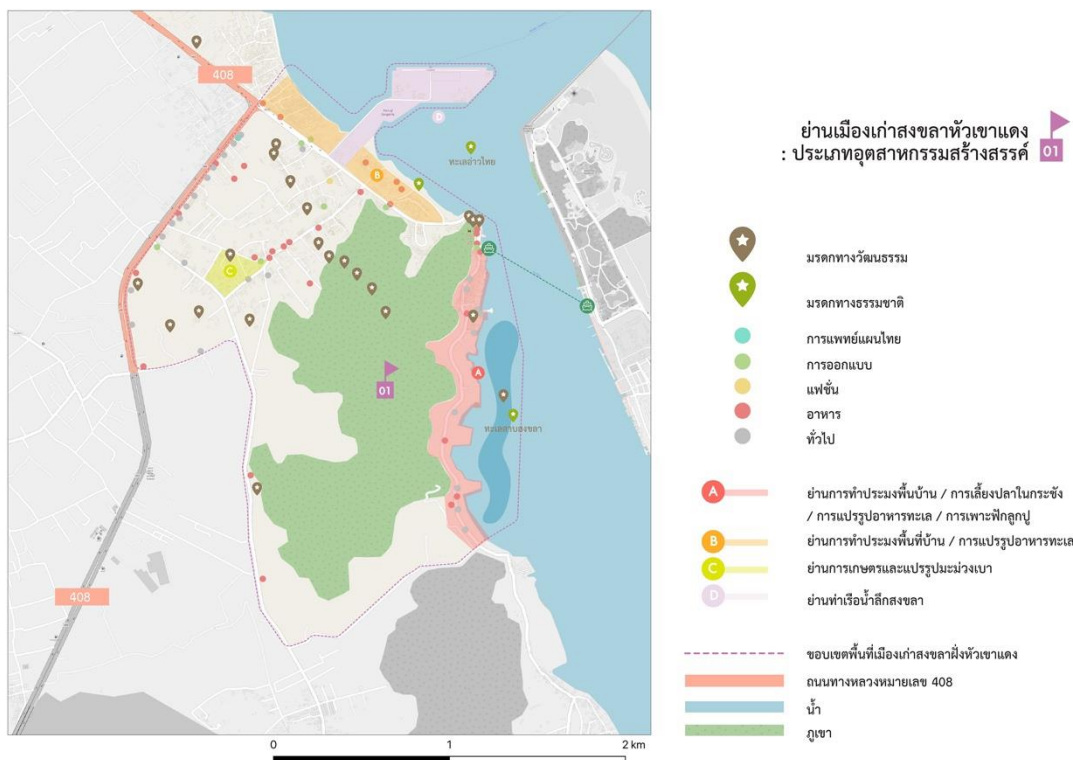
1) ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง จากการสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาหัวแดง พบว่า มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 5 ประเภท ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมด้านอาหารและอื่น ๆ 30 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.45 (2) อุตสาหกรรมทั่วไป 27 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 40.91 (3) อุตสาหกรรมการออกแบบ 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 10.61 (4) อุตสาหกรรมการแพทย์แผนไทย 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52 และ (5) อุตสาหกรรมด้านแฟชั่น 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52



ภาพที่ 77 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรม บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง พบว่า อุตสาหกรรมอาหารมีมากเป็นอันดับ 1 ของย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีความหลากหลายทางด้านอาหาร อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมทั่วไป และอันดับที่ 3 อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ เมื่อพิจารณาจากมรดกทางวัฒนธรรมและองค์ประกอบการเป็นย่านสร้างสรรค์ ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีบทบาทในการเป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ตั้งของแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีป้อมปราการ กำแพงเมือง และคูเมือง มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงยังมีมรดกทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ ทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย เป็นแหล่งอาหารและหล่อเลี้ยงชีพที่สำคัญของย่าน คือ อาชีพการทำประมงพื้นบ้านและการแปรรูปอาหาร และสินค้าที่มีความสำคัญของย่านอีกอย่างคือ มะม่วงเบา เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา มีการพัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชุมชน



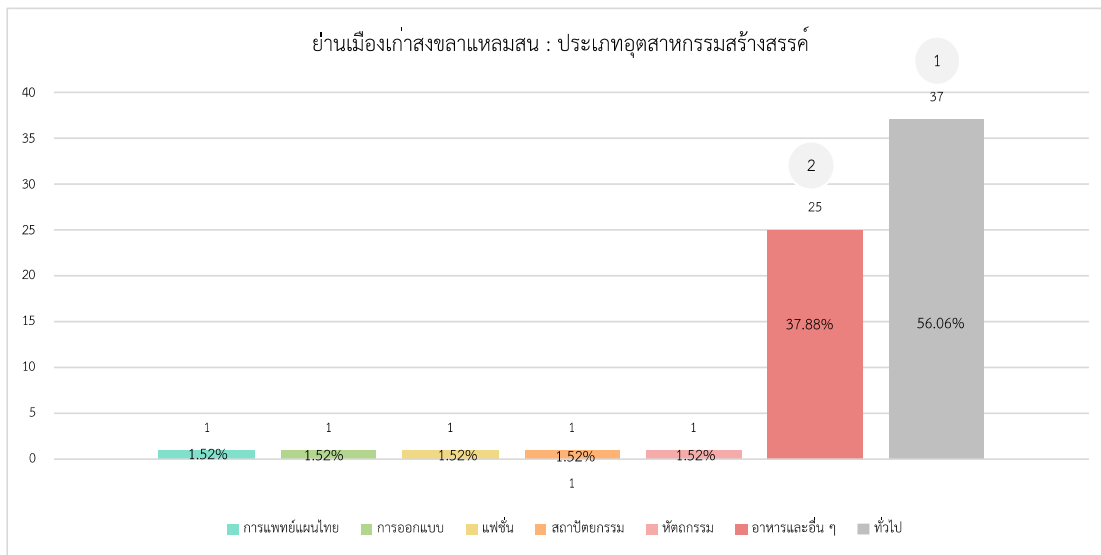
ภาพที่ 78 ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ย่านเมืองเก่าหัวเขาแดงเป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากการพิจารณาตามการแบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุตสาหกรรมด้านอาหาร อุตสาหกรรมทั่วไป และอุตสาหกรรมด้านการออกแบบ จากที่กล่าวมาข้างต้นย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เนื่องจากย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาในระยะที่ 1 และยังคงปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถส่งเสริมและอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2) ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน

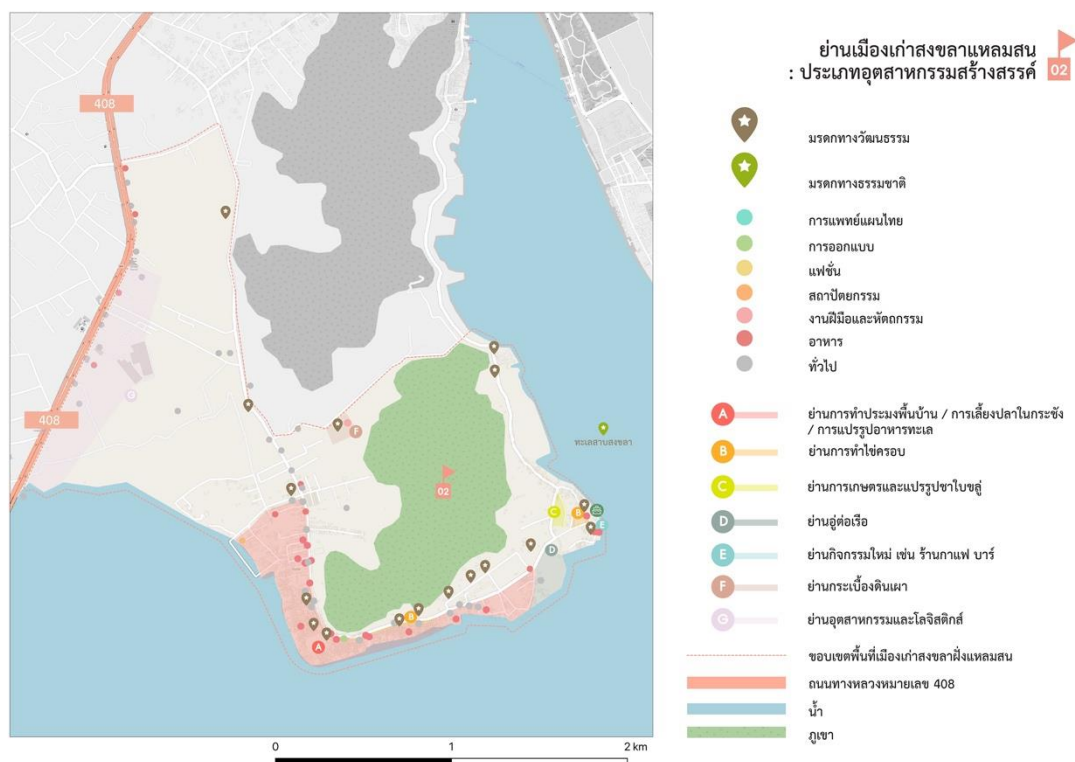
ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน จากการสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน พบว่า มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 6 ประเภท ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมทั่วไป 37 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 56.06 (2) อุตสาหกรรมอาหารและอื่น ๆ 25 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.88 (3) อุตสาหกรรมบริการออกแบบ 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52 (4) อุตสาหกรรมทางการแพทย์แผนไทย

1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52 (5) อุตสาหกรรมด้านแฟชั่น 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52 และ (6) อุตสาหกรรมด้านหัตถกรรม 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52



ภาพที่ 79 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรม บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน พบว่า อุตสาหกรรมทั่วไปมีมากเป็นอันดับ 1 ของย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน เป็นอุตสาหกรรมจำพวกคลังสินค้าและโลจิสติกส์ ร้านค้า ตู้ต่อเรือ และอู่ซ่อมรถยนต์ อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมด้านอาหาร ภายในพื้นที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมอาหาร เมื่อพิจารณาจากมรดกทางวัฒนธรรมและองค์ประกอบ การเป็นย่านสร้างสรรค์ ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีบทบาทในการเป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งของวัดสำคัญ ได้แก่ วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณवास และวัดภูผาเบิก ที่ตั้งเรียงรายติดกันและมีโบราณสถานที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของย่าน รวมถึงเป็นที่ตั้งของสุสานเจ้าเมืองสงขลาและโบราณสถานอีกหลายแห่ง เช่น ศาลากวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีมัสยิดยาบัลโรดเหมะหม๊ะ มัสยิดเก่าแก่มีความงามทางด้านสถาปัตยกรรม แสดงถึงย่านมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันมีกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์เข้ามาพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในย่าน ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีมรดกทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ คือ ทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งอาหารและอาชีพที่สำคัญของย่าน คือ อาชีพการทำประมงพื้นบ้านและการแปรรูปอาหาร และสินค้าที่มีความสำคัญของย่านอีกอย่างคือ ไช้ครอบ เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชุมชน



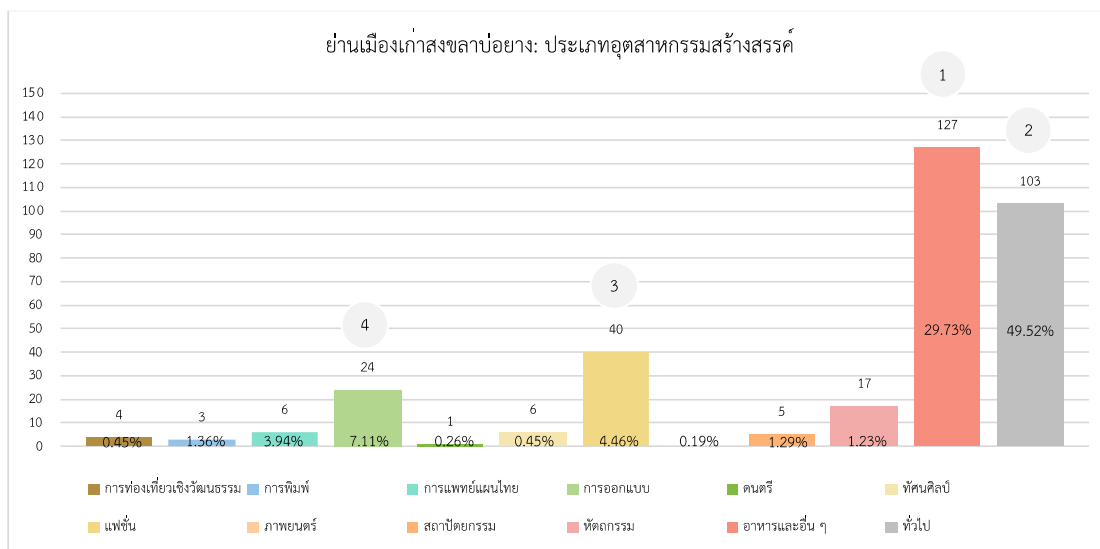
ภาพที่ 80 ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ย่านเมืองเก่าแหลมสนเป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากการพิจารณาตามการแบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดงมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สูงสุดเพียง 2 ลำดับ ได้แก่ อุตสาหกรรมทั่วไปและอุตสาหกรรมด้านอาหาร นอกจากนี้เมืองเก่าสงขลาแหลมสนมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ระยะที่ 2 เป็นที่ตั้งของวัดสำคัญและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของย่าน มัสยิดเก่าแก่ที่มีความงามทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานของวัฒนธรรมไทยและมุสลิม รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของย่าน

3) ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย

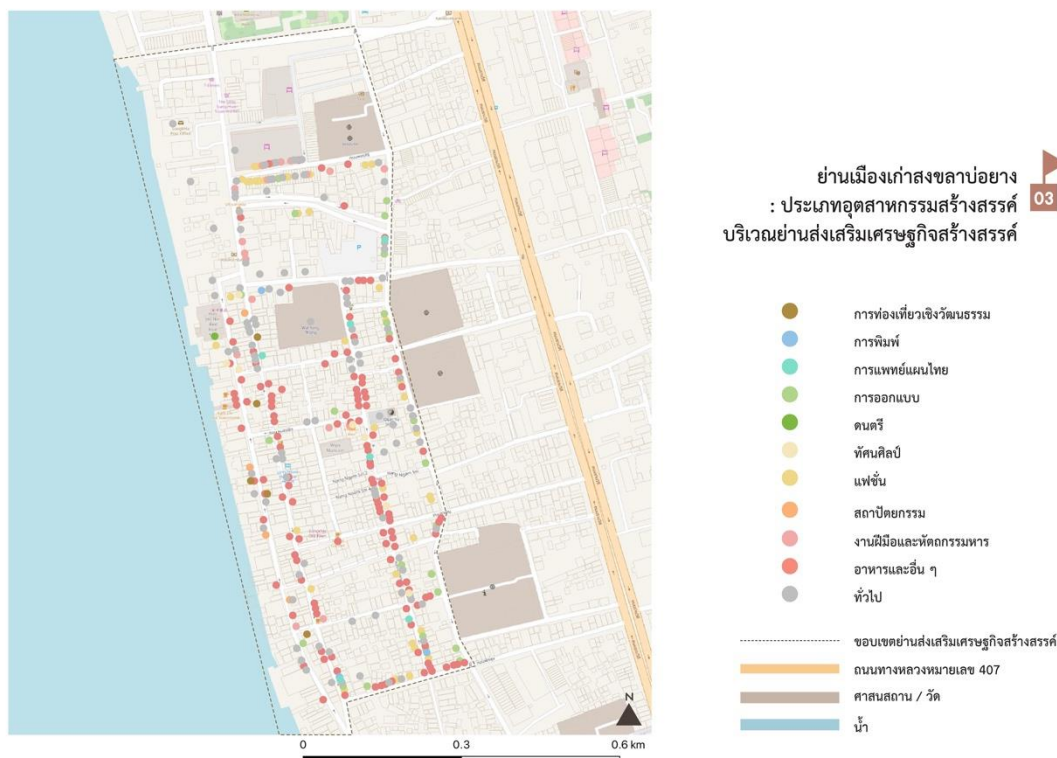
ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อทราย มีย่านที่ถูกส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คือบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลา ตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ผู้ศึกษาจึงเน้นการวิเคราะห์บริเวณเป็นหลัก บริเวณเมืองเก่าสงขลาบ่อทรายมีธุรกิจสร้างสรรค์เป็นธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่ในพื้นที่ย่าน จากฐานข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการศึกษาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พบว่า มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 11 ประเภท ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมทั่วไป 103 แห่ง (2) สถาปัตยกรรม 5 แห่ง (3) การพิมพ์ 3 แห่ง (4) การออกแบบ

24 แห่ง (5) ดนตรี 1 แห่ง (6) ทักษะศิลป์ 6 แห่ง (7) แฟชั่น 40 แห่ง (8) งานฝีมือและหัตถกรรม 17 แห่ง (9) อาหารไทยและอื่น ๆ 127 แห่ง (10) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4 แห่ง และ (11) การแพทย์แผนไทย 6 แห่ง



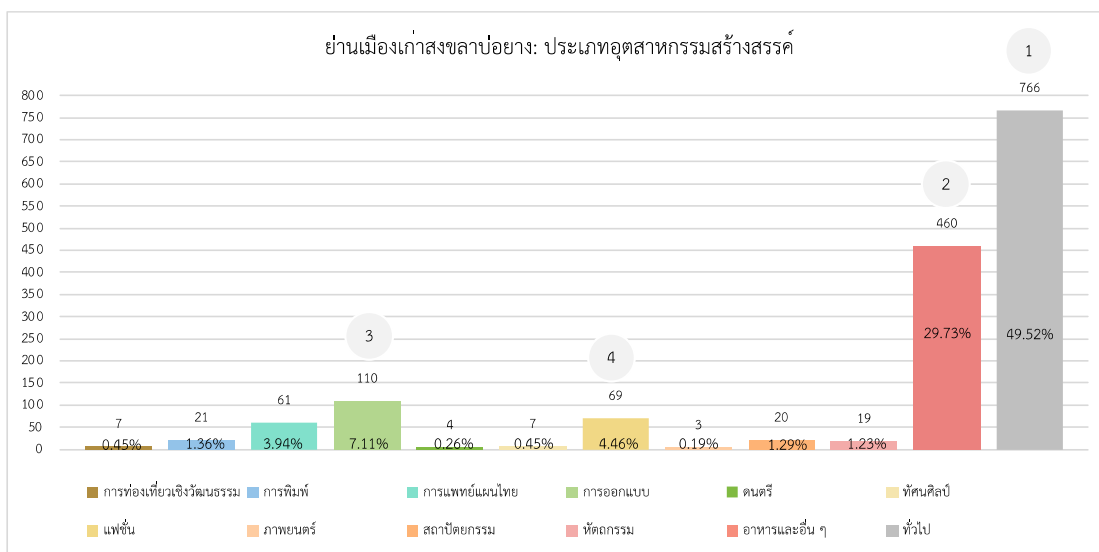
ภาพที่ 81 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภทบริเวณย่านส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรม บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง พบว่าอุตสาหกรรมอาหารและอื่น ๆ มีมากเป็นอันดับ 1 ของย่านส่งเสริมสร้างสรรค์ ซึ่งมีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร มีธุรกิจร้านอาหารดั้งเดิมและธุรกิจร้านอาหารใหม่ อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมทั่วไป เป็นธุรกิจที่รองรับกิจกรรมประจำวันของย่าน และอันดับที่ 3 อุตสาหกรรมด้านแฟชั่น ธุรกิจที่เกี่ยวกับการตัดเย็บและจำหน่ายเสื้อผ้า



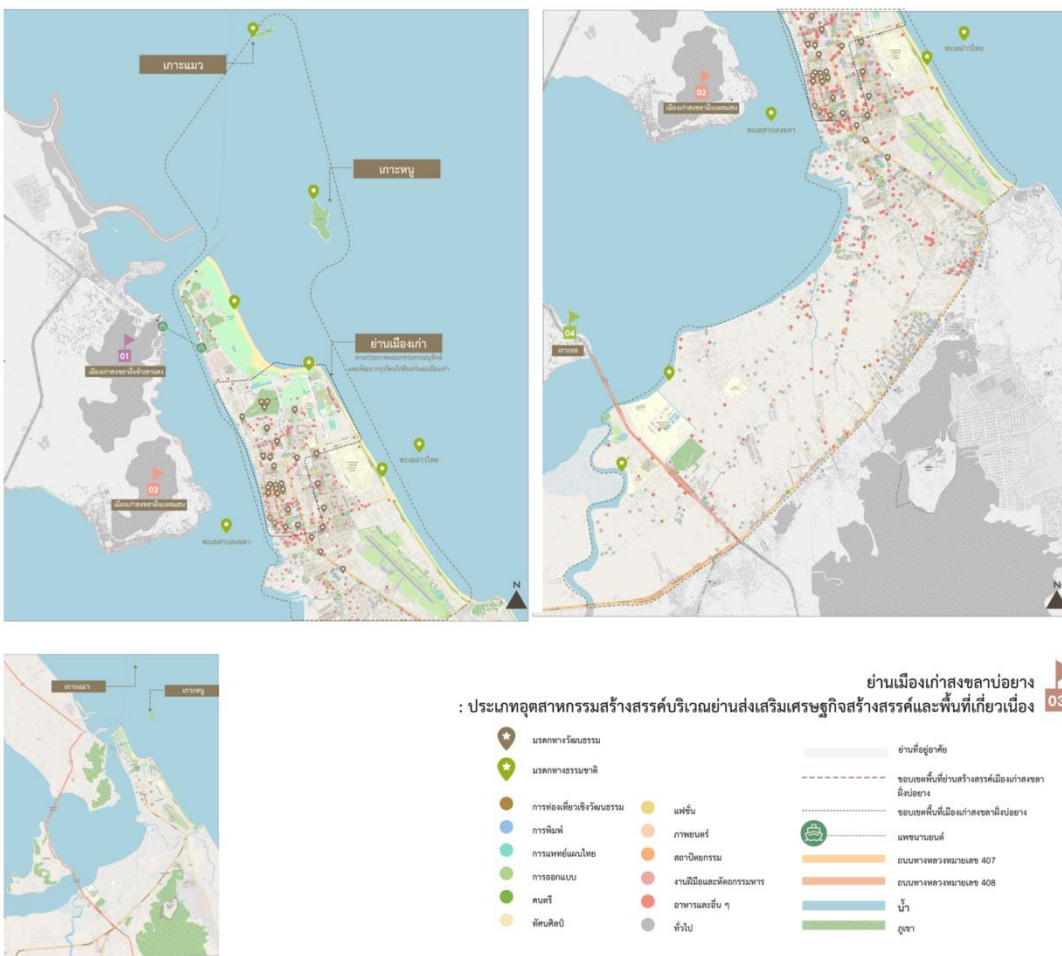
ภาพที่ 82 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
ที่มา : ฐานข้อมูลสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน)

นอกจากนี้ได้ทำการสำรวจพื้นที่เกี่ยวเนื่องของพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่ที่มีการขยายมาจากย่านเมืองเก่าสงขลา ทำให้มีการเกิดขึ้นของอุตสาหกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เมื่อรวมกับข้อมูลบริเวณย่านที่ถูกส่งเสริมให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์พบว่า อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีทั้งหมด 12 ประเภท ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมทั่วไป 766 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 49.52 (2) อาหารและอื่น ๆ 460 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 29.73 (3) การออกแบบ 110 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 7.11 (4) การแพทย์แผนไทย 61 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.94 (5) แฟชั่น 69 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.46 (6) การพิมพ์ 21 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.36 (7) สถาปัตยกรรม 20 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.29 (8) หัตถกรรม 19 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.23 (9) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.45 (10) ทัศนศิลป์ 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.45 (11) ดนตรี 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.26 และ (12) ภาพยนตร์ 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.19



ภาพที่ 83 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรม บริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง พบว่าอุตสาหกรรมทั่วไปมีมากเป็นอันดับ 1 ส่วนใหญ่เกี่ยวกับอู่ออมยานยนต์ การขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์ หอพัก และโรงแรม อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมอาหารและอื่น ๆ บริเวณนี้มีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร มีธุรกิจร้านอาหารดั้งเดิม อาหารพื้นถิ่น และธุรกิจร้านอาหารใหม่ที่สอดแทรกอยู่ในวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ในการประกอบอาหาร และอันดับที่ 3 อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ เมื่อพิจารณาจากมรดกทางวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่เป็นย่านสร้างสรรค์ ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง มีบทบาทในการเป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เหมือนกับย่านอื่น ๆ เนื่องจากมีพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน มีการกระจุกตัวของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงพหุวัฒนธรรมที่มีทั้งวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมมุสลิม แสดงถึงย่านมีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากมรดกทางธรรมชาติที่มีความหลากหลาย มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ได้แก่ ทะเลสาบสงขลา ทะเลอ่าวไทย เกาะหนู เกาะแมว หาดสมิหลา หาดชลาทัศน์ เป็นต้น ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยางมีการนำศิลปะเข้ามาช่วยในการพัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า คือ ศิลปะบนกำแพง (Street Art) การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการจัดพื้นที่สร้างสรรค์กิจกรรมทางงานศิลปะ รวมถึงมีหอศิลป์ที่เป็นพื้นที่การจัดแสดงงานศิลปะที่เข้ามาหมุนเวียนภายในย่าน ซึ่งถือว่าย่านเมืองเก่ามีศักยภาพทางด้านอุตสาหกรรมด้านทัศนศิลป์อีกด้วย และสิ่งที่สำคัญที่สุดบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง คือ รูปแบบของสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ และมีคุณค่าแก่การอนุรักษ์



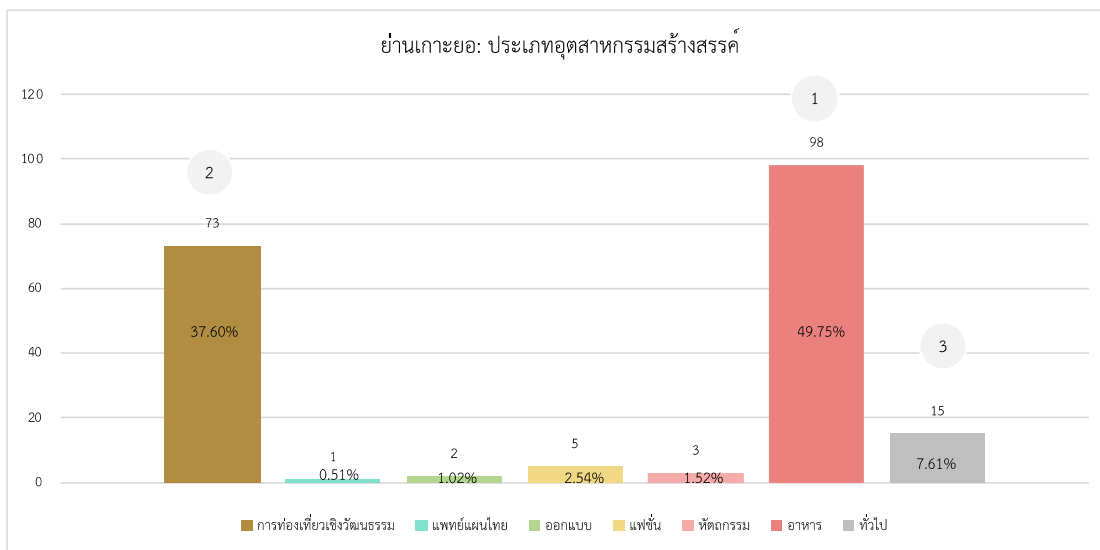
ภาพที่ 84 ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่าง : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ย่านเมืองเก่าบ่ออย่างเป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จากการพิจารณาตามการแบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมด้านอาหาร และอุตสาหกรรมด้านการออกแบบ นอกจากนี้ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมด้านทัศนศิลป์ เนื่องจากมีการนำศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ เข้ามาช่วยในการพัฒนาและฟื้นฟูย่านให้เกิดกิจกรรมและขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคมของพื้นที่ ทำให้ย่านมีการเคลื่อนไหว มีสีสันและมีชีวิตชีวาเพิ่มมากขึ้น

4) ย่านเกาะยอ

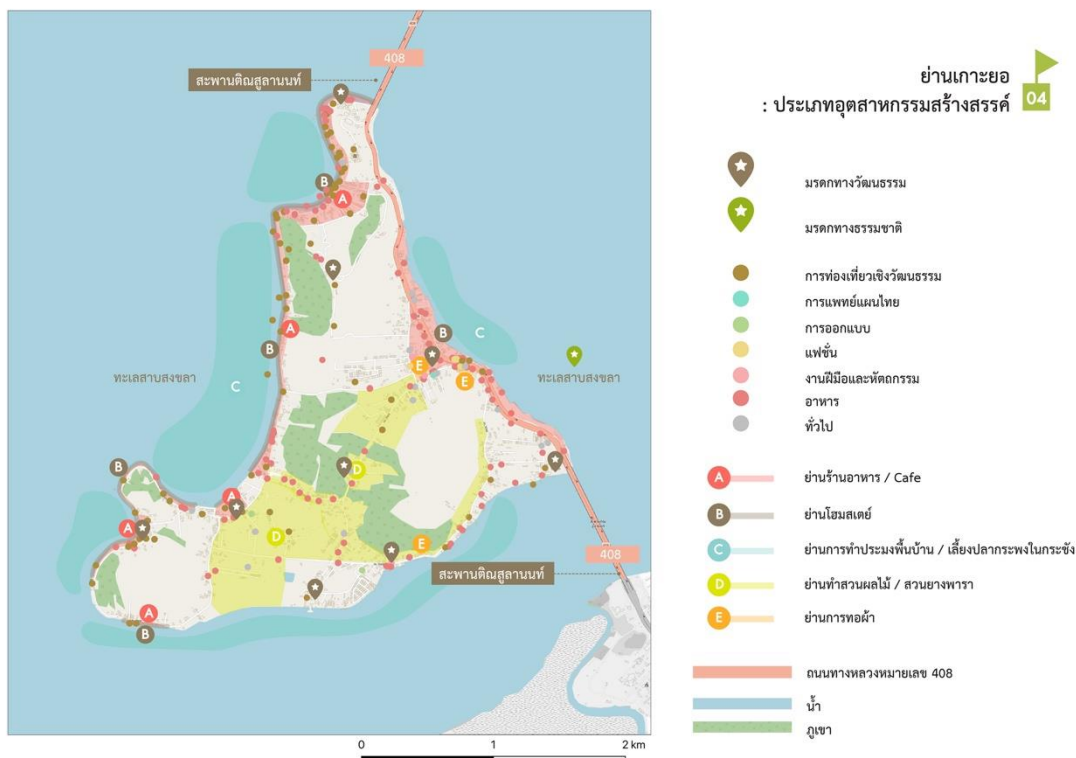
ย่านเกาะยอ จากการสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในย่าน พบว่า มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 7 ประเภท ได้แก่ (1) อาหารและอื่น ๆ 98 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 49.75 (2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 37.6 (3) อุตสาหกรรมทั่วไป 15 แห่ง คิดเป็น

ร้อยละ 7.61 (4) ด้านแฟชั่น 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.54 (5) หัตถกรรม 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.52 (6) การออกแบบ 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.02 และ (7) การแพทย์แผนไทย 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.51



ภาพที่ 85 ย่านเกาะยอ : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ บริเวณย่านเกาะยอ พบว่า อุตสาหกรรมด้านอาหาร มีมากเป็นอันดับ 1 ซึ่งบริเวณเกาะยอเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของจังหวัดสงขลา เป็นแหล่งเลี้ยงปลาปลากะพงในกระชังที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ปลากะพงที่เลี้ยงในระบบ 3 น้ำตามธรรมชาติในทะเลสาบสงขลา และเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และพืชผลทางการเกษตร เช่น จำปาตะละมุดเกาะยอ สำหรับขายผมนาง เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยทัศนียภาพของเกาะยอที่มีความสวยงามและท่ามกลางธรรมชาติทะเลสาบสงขลา ส่งผลให้เกิดธุรกิจร้านอาหาร ร้านกาแฟ และบาร์ในพื้นที่อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเกาะยอมีธุรกิจโฮมสเตย์ที่รองรับการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจำนวนมาก ซึ่งโฮมสเตย์จะมีกิจกรรมท่องเที่ยวทะเลสาบสงขลา สัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่น และการรับประทานอาหารพื้นเมือง จึงทำให้เป็นที่นิยมและเป็นเสน่ห์ของย่านเกาะยอ และอันดับที่ 3 อุตสาหกรรมทั่วไป เป็นอุตสาหกรรมที่รองรับกิจกรรมประจำวันของท้องถิ่น เช่น ร้านค้า อุ้ช่อมรยยนต์และจักรยานยนต์ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากมรดกทางวัฒนธรรมและองค์ประกอบที่เป็นย่านสร้างสรรค์ ย่านเกาะยอมีบทบาทในการเป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม เนื่องจากมีผ้าทอเกาะยอ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และสินค้าที่สำคัญของท้องถิ่น ผ้าทอเกาะยอมีความหลากหลายของลวดลาย แต่ละกลุ่มจะมีลวดลายที่มีความแตกต่างกัน ในปัจจุบันการทอผ้าในเกาะยอเริ่มน้อยลง จึงควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป ทะเลสาบสงขลาเป็นมรดกทางธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากของย่านสร้างสรรค์เกาะยอ ทำให้เกาะยอมีแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญและมีทัศนียภาพที่สวยงามและเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น



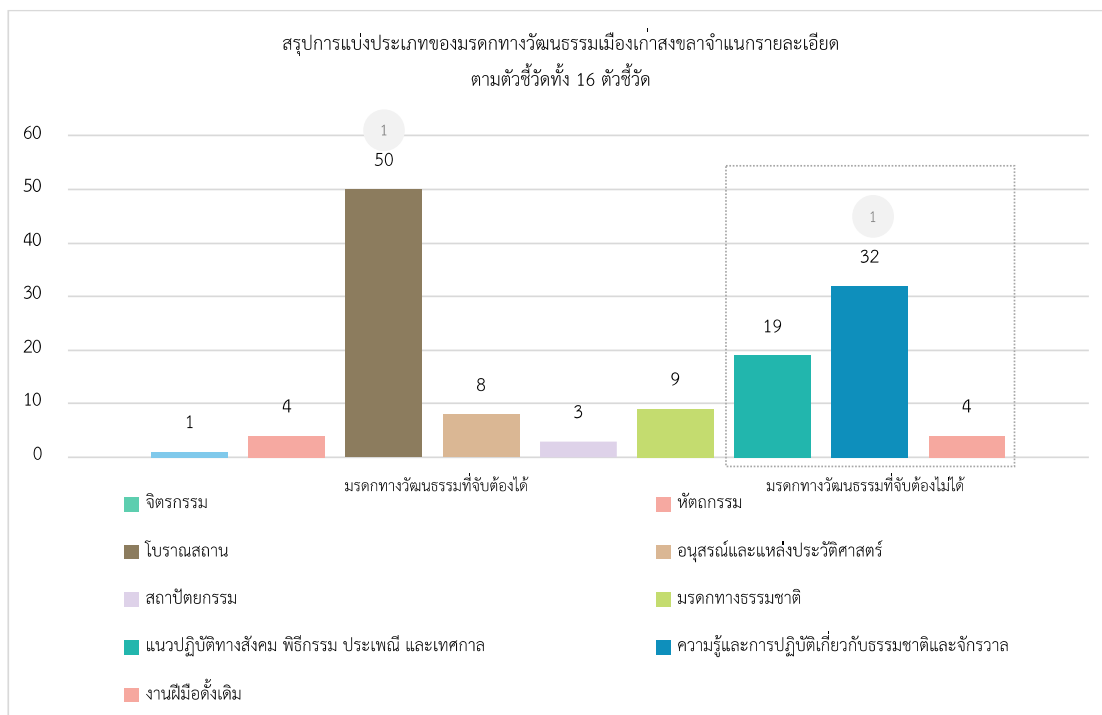
ภาพที่ 86 ย่านเกาะยอ : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ย่านเกาะยอเป็นย่านที่มีความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากการพิจารณาตามการแบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ย่านเกาะยอมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อุตสาหกรรมด้านอาหาร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และอุตสาหกรรมทั่วไป นอกจากนี้ ย่านเกาะยอมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์การหัตถกรรม เนื่องจากผ้าทอเกาะยอเป็นหัตถกรรมที่สำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จึงควรมีการพัฒนา ส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป เพื่อที่ผ้าทอเกาะยอจะได้ไม่สูญหายเหมือนกับกระเบื้องดินเผาเกาะยอ

5.3.2 เมืองสร้างสรรค์

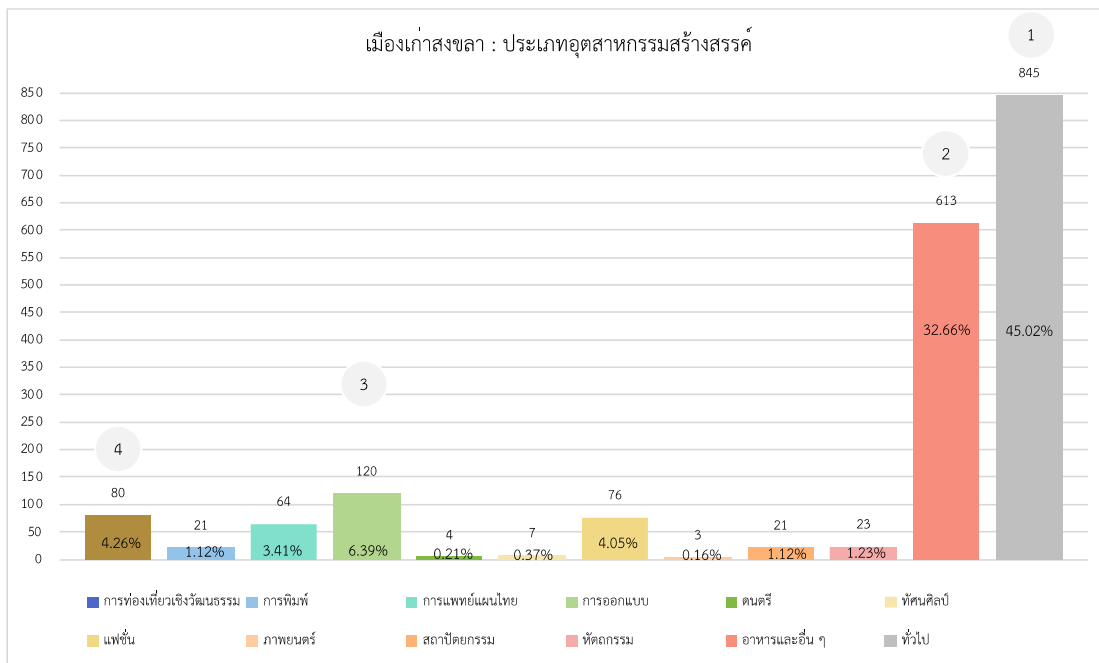
จากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมและย่านสร้างสรรค์ทั้ง 4 ย่านข้างต้น นำมาสู่การวิเคราะห์ความเหมาะสมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา พบว่ามีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ประเภท โบราณสถาน ประกอบไปด้วย โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S) มากที่สุด (ดังตารางที่ 19) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองเก่าสงขลามีร่องรอยของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาลมากที่สุด (ดังตารางที่ 19) ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งเป็นองค์ความรู้

ที่เกิดจากวิถีชีวิตของชาวเมืองเก่าสงขลา และมรดกทางธรรมชาติของเมืองเก่าสงขลาที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ



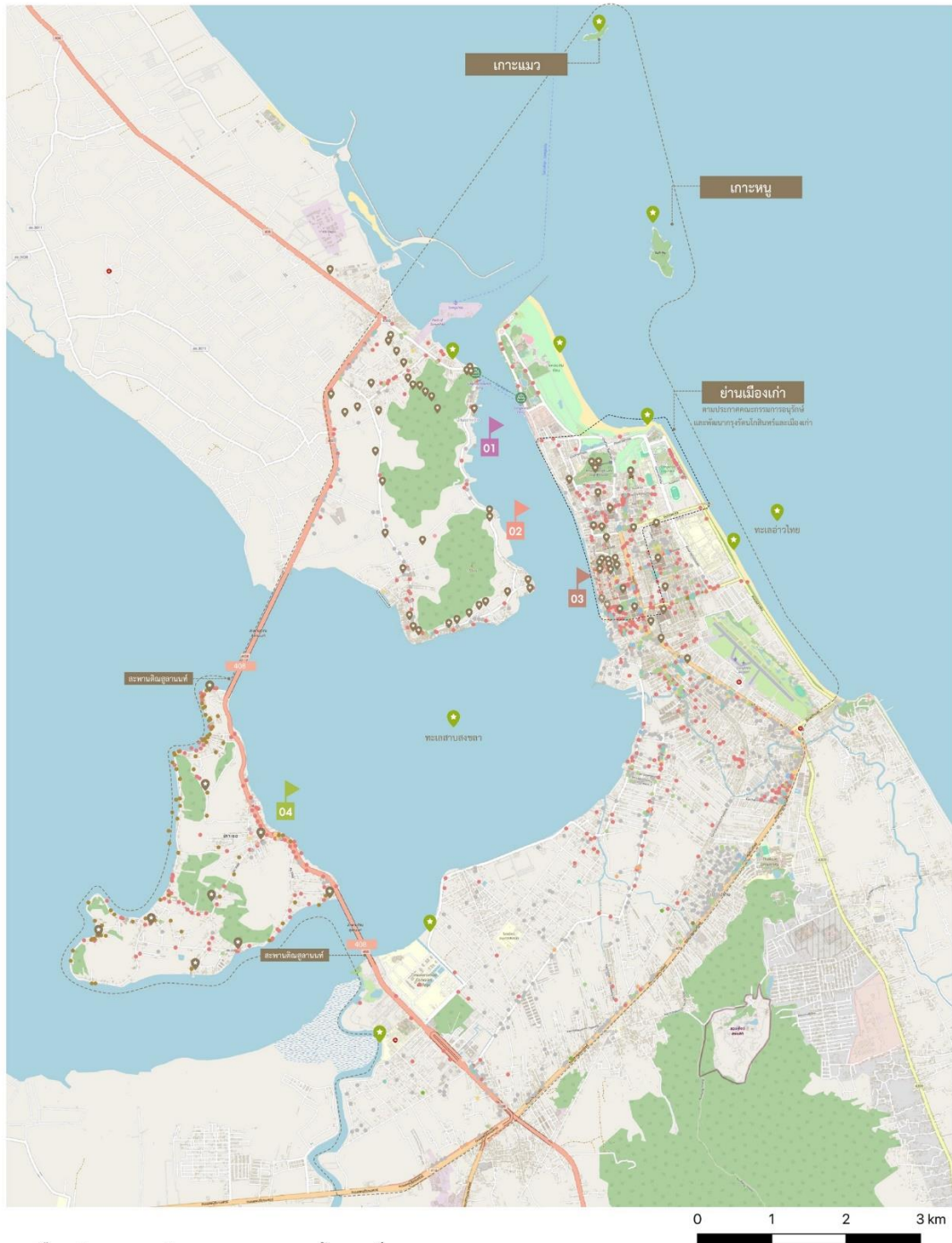
ภาพที่ 87 เมืองเก่าสงขลา : จำนวนมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจำแนกรายละเอียดตามตัวชี้วัดทั้ง 16 ตัวชี้วัด

อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ภายในเมืองเก่าสงขลา พบว่า มีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทั้งหมด 12 ประเภท ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมทั่วไป 845 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 45.02 (2) อาหารและอื่น ๆ 613 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 32.66 (3) การออกแบบ 120 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 6.39 (4) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 80 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.26 (5) แฟชั่น 76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.05 (6) การแพทย์แผนไทย 64 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.41 (7) หัตถกรรม 23 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.23 (8) การพิมพ์ 21 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.12 (9) สถาปัตยกรรม 21 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.12 (10) ทัศนศิลป์ 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.37 (11) ดนตรี 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.21 และ (12) ภาพยนตร์ 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 0.16



ภาพที่ 88 เมืองเก่าสงขลา : จำนวนอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภท

จากการวิเคราะห์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พบว่า อันดับที่ 1 อุตสาหกรรมทั่วไป เมืองเก่าสงขลา ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอู่ซ่อมยานยนต์ การขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์ หอพักและโรงแรม เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกสงขลา มีความสำคัญทางด้านการค้าชายแดนและอุตสาหกรรมขนส่งสินค้า และเมืองเก่าสงขลาเป็นที่ตั้งศูนย์ราชการและสถาบันการศึกษาที่สำคัญของจังหวัดสงขลา จึงทำให้มีอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวนมาก เพื่อรองรับกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับบริบทของเมือง อันดับที่ 2 อุตสาหกรรมด้านอาหาร เมืองเก่าสงขลามีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหารทั้งไทย จีน อิสลาม และเชื้อชาติอื่น ๆ เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของภาคใต้ ผังทะเลอ่าวไทย มีการนำวัตถุดิบมาประกอบอาหารและพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย รวมถึงมีมรดกทางวัฒนธรรมอาหารที่เก่าแก่และเป็นที่รู้จัก อันดับที่ 3 อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ ซึ่งมีการให้บริการด้านการออกแบบรองรับชีวิตประจำวันของผู้คนภายในเมือง และอันดับที่ 4 อุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ย่านทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่าสงขลา มีอัตลักษณ์เฉพาะย่าน ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จึงทำให้มีการบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศภายในเมืองเก่าสงขลา ปัจจุบันมีการส่งเสริมและเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ย่านทั้ง 4 ย่านเข้าด้วยกัน



เมืองเก่าสงขลา : ประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

- | | | | | |
|-----------------|---------------------------|--------------------------|---|-----------------------|
| มรดกทางวัฒนธรรม | การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม | แหล่งจับ | เมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวควนแดง | แพนชนายนต์ |
| มรดกทางธรรมชาติ | การพิมพ์ | ภาพยนตร์ | เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน | ถนนทางหลวงหมายเลข 407 |
| | การแพทย์แผนไทย | สถาปัตยกรรม | เมืองเก่าสงขลาฝั่งป้อมยาง | ถนนทางหลวงหมายเลข 408 |
| | การออกแบบ | งานฝีมือและหัตถกรรมอาหาร | เกาะยอ | น้ำ |
| | ดนตรี | อาหารและอื่น ๆ | ขอบเขตพื้นที่ศึกษา | ดูชะ |
| | หัตถศิลป์ | หัวใจ | ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย และพิชชากรังคภิรมย์และเมืองเก่า | |

ภาพที่ 89 เมืองเก่าสงขลา : ประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา และย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา เมื่อนำประเภทของเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) มาใช้ค้นหาว่าเมืองเก่าสงขลา มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์สาขาใดบ้าง ซึ่งเมืองสร้างสรรค์มีทั้งหมด 7 สาขา ประกอบด้วย (1) วรรณคดี (2) การออกแบบ (3) ภาพยนตร์ (4) ดนตรี (5) หัตถกรรมพื้นบ้าน (6) มีเดียอาร์ต และ (7) อาหาร จากการวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมและย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลา มีรายละเอียดดังนี้

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง มีความโดดเด่นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ได้แก่ ย่านอุตสาหกรรมด้านอาหาร อุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากบริบทของย่านมีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นต้นกำเนิดของย่านเมืองเก่าสงขลา ระยะที่ 1 ซึ่งมีการปกครองโดยสุไลมาน ปราบกฏโบราณสถานที่มีความสำคัญของย่าน ประกอบด้วย ป้อมปราการ กำแพงเมือง และคูเมือง ปัจจุบันมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้มีมะม่วงเบาซึ่งเป็นอุตสาหกรรมด้านอาหารที่สำคัญ เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของจังหวัดสงขลา **ย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน** มีความโดดเด่นเป็นย่านอุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมด้านอาหาร และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นย่านเชื่อมต่อกับย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าหัวเขาแดง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน ทั้ง 2 ย่านมีการส่งเสริมกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศจากกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ **ย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง** มีความโดดเด่นเป็นย่านอุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมด้านอาหาร และอุตสาหกรรมด้านการออกแบบ จากบริบทของย่านเป็นย่านที่มีสถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเมือง มีการรวมตัวของธุรกิจสร้างสรรค์ บุคลากรสร้างสรรค์ และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและฟื้นฟูให้ป็นย่านสร้างสรรค์ มีการนำศิลปะเข้ามาช่วยในการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าให้กลับมามีชีวิตชีวา จึงทำให้มีความโดดเด่นทางด้านอุตสาหกรรมด้านทัศนศิลป์ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของมรดกทางวัฒนธรรมจำนวนมาก รวมถึงเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม **ย่านเกาะยอ** มีความโดดเด่นเป็นย่านอุตสาหกรรมด้านอาหาร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อุตสาหกรรมทั่วไป และอุตสาหกรรมด้านหัตถกรรม เนื่องจากผ้าทอเกาะยอเป็นหัตถกรรมที่สำคัญและเป็นอัตลักษณ์ของย่าน จึงควรมีการส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรมสำคัญของเมือง โดยทั้ง 4 ย่านมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตคล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีความเชื่อมโยงและถ่ายทอดของวัฒนธรรมอาหาร สังคม อาชีพ สถาปัตยกรรม และอื่น ๆ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและมีจำนวนมากภายในเมืองคือ อุตสาหกรรมทางด้านอาหารและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมด้านงานฝีมือและหัตถกรรมควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของเมืองเช่นกัน

ดังนั้นเมืองเก่าสงขลามีศักยภาพในการเป็น**เมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร (Gastronomy)** เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร โดยมีธุรกิจร้านอาหาร ร้านกาแฟตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากทั้งธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่ที่นำอาหารท้องถิ่นมาพัฒนา ปรับรูปลักษณ์และแปรรูปให้เข้ากับยุคสมัย สร้างการรับรู้ให้แก่ผู้มาเยือน อย่างไรก็ตามธุรกิจร้านอาหารเป็นเพียงส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ด้านอาหาร สิ่งที่ส่งเสริมและทำให้เมืองเก่าสงขลามีศักยภาพในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหาร คือ เมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยมีสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ได้แก่ ปลากระพงสามน้ำทะเลสาบสงขลา มะม่วงเบา และไข่ครอบ นอกจากนี้ยังวัตถุดิบที่สำคัญของเมือง เช่น สหรัยผมนาง สวาทหรือละมุด เป็นต้น จากการวิเคราะห์เมืองเก่าสงขลายังมีศักยภาพในการเป็น**เมืองสร้างสรรค์ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน** เนื่องจากมีหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของย่าน คือ ผ้าทอเกาะยอ เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ควรมีการส่งเสริม พัฒนาต่อยอด และอนุรักษ์อุตสาหกรรมหัตถกรรมให้คงอยู่ต่อไป

5.4 การวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลา

การสัมภาษณ์กลุ่มขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลา สัมภาษณ์ในประเด็นของมุมมองของเมืองสร้างสรรค์ย่านเมืองเก่าสงขลา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ 3 ท่าน ได้แก่ ดร.จเร สุวรรณชาติ เครือข่ายภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม คุณดวงใจ นันทวงศ์ Songkhla Heritage และคุณปกรณ รุจิระวิไล a.e.y.space ได้ผลตามประเด็นดังนี้

- 1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่มีความสามารถเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่ อย่างไร

พบว่า เมืองเก่าสงขลาสามารถเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้ เนื่องจากมีต้นทุนทางวัฒนธรรมและมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ ถูกแสดงออกได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม เครื่องแต่งกาย วิธีการพูด นำเทคนิคต่าง ๆ มาต่อยอดต้นทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นงานออกแบบและงานสร้างสรรค์ นอกจากนี้มีกลุ่มนักพัฒนาค่อนข้างเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกิจกรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่ สามารถให้ความร่วมมือในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมภายในย่านให้มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น

- 2) เมืองเก่าสงขลาที่มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในด้านใดบ้าง ตามการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO

พบว่า นักขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ส่วนใหญ่มีมุมมองว่าเมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองวิทยาการอาหาร (City of Gastronomy) รองลงมาเมืองแห่งการออกแบบ (City of Design)

- 3) ตามความคิดเห็นของคุณคิดว่า เมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร และมีข้อเสนอแนะ/แนวทางการจัดการอย่างไรเพื่อให้เมืองสงขลาเป็นเมืองสร้างสรรค์

พบว่า การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจะต้องรู้จักรากฐานศิลปวัฒนธรรมในย่านอย่างถ่องแท้ มีฐานข้อมูล (Database) ภายในพื้นที่ ให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย สามารถนำไปต่อยอดในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การจะเป็นเมืองสร้างสรรค์จะต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่

5.5 สรุปผลการวิเคราะห์ความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

เมืองเก่าสงขลาจากการศึกษา พบว่า เมืองเก่าสงขลามีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประเภทอุตสาหกรรมทั่วไปมากที่สุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริการด้านอู่ซ่อมยานยนต์ การขนส่งและโลจิสติกส์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่รองรับทางด้านการค้าและการขนส่งทางน้ำและทางบก เชื่อมต่อไปยังจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงการค้าชายแดนกับประเทศมาเลเซีย บริการที่เกี่ยวข้องกับห้องพักและโรงแรม เป็นกิจกรรมที่รองรับสำหรับนักศึกษา ผู้ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาทำกิจกรรมภายในเมืองเก่าสงขลา

เมืองสร้างสรรค์ในมุมมองตามกรอบและแนวทางขององค์การยูเนสโก พบว่า **เมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ในสาขาวิทยาการอาหาร** ซึ่งผลการวิเคราะห์จากมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล มรดกทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ คือ วัฒนธรรมอาหารเมืองเก่าสงขลามีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร เกิดความความหลากหลายของพื้นที่หรือพหุทางวัฒนธรรม จึงมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม รั้งสรรค์อาหารที่มีความหลากหลายและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งวัตถุดิบชั้นดีของภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทย รวมถึงมีธุรกิจดั้งเดิมทางด้านอาหารที่มีการนำวัตถุดิบภายในพื้นที่มาประกอบอาหาร และธุรกิจใหม่พัฒนาต่อยอดภาพลักษณ์ของอาหารให้มีความสอดคล้องกับวัตถุดิบและนำเอาอัตลักษณ์ของวัตถุดิบเล่าเรื่องราวผ่านมื้ออาหารและความสอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป และจากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลายังพบว่า เมืองเก่าสงขลามีหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความสำคัญและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ยังคงอยู่ภายในพื้นที่ คือ ผ้าทอเกาะยอ ซึ่งควรมีการอนุรักษ์ พัฒนาส่งเสริม และต่อยอดหัตถกรรมพื้นบ้านให้มีความสอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยในปัจจุบัน

แต่ยังคงอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ ซึ่งทำให้เมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์
ทางวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

ตารางที่ 24 สรุปประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ย่านทั้ง 4 ย่าน และเมืองเก่าสงขลา

ย่าน	อุตสาหกรรมสร้างสรรค์	การสัมภาษณ์
เมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง	(1) อุตสาหกรรมด้านอาหาร (2) อุตสาหกรรมทั่วไป (3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	ส่วนใหญ่มีมุมมองว่า เมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์วิทยาการอาหาร (City of Gastronomy)
เมืองเก่าสงขลาแหลมสน	(1) อุตสาหกรรมทั่วไป (2) อุตสาหกรรมด้านอาหาร (3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง	(1) อุตสาหกรรมทั่วไป (2) อุตสาหกรรมด้านอาหาร (3) อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ	
เกาะยอ	(1) อุตสาหกรรมด้านอาหาร (2) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (3) อุตสาหกรรมทั่วไป	

สรุปจากการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์และการสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์มีความสอดคล้องกัน คือ เมืองเก่าสงขลามีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม และมีความเหมาะสมในการเป็นเมืองสร้างสรรค์วิทยาการอาหาร เนื่องจากความหลากหลายของวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของเมือง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเมืองเก่าสงขลา ปัจจุบันสงขลาได้มีการขับเคลื่อนสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO) ด้านอาหาร ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และเครือข่ายชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเมืองสร้างสรรค์

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา เพื่อการพัฒนาเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากการศึกษาทฤษฎี งานวิจัย การสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรม การวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ และการวิเคราะห์การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา เนื้อหาในบทนี้ จะเป็นการตอบคำถามของการศึกษาว่า “(1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลามีมรดกทางวัฒนธรรมรูปแบบใดบ้าง และ (2) เมืองเก่าสงขลา มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่และอย่างไร”

6.1 การสรุปผลการศึกษา

6.2 การอภิปรายผลจากการศึกษา

6.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา
สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

6.1 การสรุปผลการศึกษา

6.1.1 รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

บทสรุปผลรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา จะเป็นการตอบคำถามการศึกษาข้อที่ 1 “มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลามีรูปแบบใดบ้าง” พบว่า จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา มีรูปแบบของมรดกทางวัฒนธรรม 3 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ เมืองเก่าสงขลา มีมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญตามพื้นที่ศึกษารวมทั้งหมด 118 รายการ เมื่อนำมาจัดหมวดหมู่ตามตัวชี้วัด 16 ประเภท พบว่ามีมรดกทางวัฒนธรรมย่อยทั้งหมด 9 ประเภท ได้แก่ จิตรกรรม (P) หัตถกรรม (HC) โบราณสถาน ประกอบด้วย โบราณสถาน (H) วัด (W) และศาลเจ้า (S) แหล่งอนุสรณ์และแหล่งประวัติศาสตร์ (M) สถาปัตยกรรม (A) แนวปฏิบัติสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล (T) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (K) งานฝีมือดั้งเดิม (C) และมรดกทางธรรมชาติ (N) นอกจากนี้เมืองเก่าสงขลา มีมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากรและกรมส่งเสริมวัฒนธรรมแล้วทั้งหมด 31 รายการ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทั้งหมด 29 รายการ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2 รายการ ทั้งนี้เมืองเก่าสงขลายังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

6.1.2 ความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา

การสรุปความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา จะเป็นการตอบคำถามการศึกษาข้อที่ 2 “เมืองเก่าสงขลา มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมได้หรือไม่และอย่างไร” จากการศึกษาและวิเคราะห์เมืองเก่าสงขลา พบว่าเมืองเก่าสงขลา มีศักยภาพและมีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์วัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปบทบาทของย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์กับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ดังนี้

ย่านเมืองเก่าสงขลาหัวเขาแดง : มีความโดดเด่นมากที่สุดของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 3 ลำดับ ได้แก่ อุตสาหกรรมด้านอาหาร เป็นแหล่งวัตถุดิบและการแปรรูปอาหาร มะม่วงเบา เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของย่าน อุตสาหกรรมทั่วไป ที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกสงขลา จึงมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้าและโลจิสติกส์ รวมถึงธุรกิจที่บริการให้แก่ชุมชน และอุตสาหกรรมด้านการออกแบบ ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจและกิจกรรมที่รองรับกิจวัตรประจำวัน และความเป็นอยู่ของชุมชน แต่ถ้ามุมมองบทบาทของย่านยังมีความโดดเด่นในการเป็นย่านอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งพื้นที่มีจุดเด่นทางด้านแหล่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ย่านเมืองเก่าสงขลาแหลมสน : มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ดังนี้ อุตสาหกรรมทั่วไป เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้าและโลจิสติกส์ อยู่ต่อเรืออยู่ซ่อมรถ และร้านค้า อุตสาหกรรมด้านอาหาร เป็นแหล่งวัตถุดิบและแปรรูปทะเลที่สำคัญ และไข่ครอบ เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของย่าน นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากซาไบขลุ่ย ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ จากบริบทและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาแหลมสน จึงเข้าข่ายและสามารถส่งเสริมทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่อยาง : มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ดังนี้ อุตสาหกรรมทั่วไป ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอู่ซ่อมรถยนต์ การขนส่งสินค้าและโลจิสติกส์ หอพัก และโรงแรม และกิจกรรมที่รองรับกิจวัตรประจำวันของย่าน อุตสาหกรรมด้านอาหาร มีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร นำวัตถุดิบที่สำคัญมาประกอบอาหารพื้นถิ่น อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ มีความหลากหลายของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ซึ่งเมื่อมองย่านเมืองเก่าสงขลา จะเห็นถึงการกระจุกตัวของสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า มีการใช้วัสดุท้องถิ่น ปัจจุบันมีการออกแบบและปรับปรุงการใช้ประโยชน์ของอาคารให้มีความหลากหลายมากขึ้น แต่ยังคงอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรม

ให้มีความสอดคล้องกับบริบทดั้งเดิม จึงถือว่าเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางการออกแบบอย่างหนึ่ง ย่านเมืองเก่าสงขลาบ่ออย่างยังมีบทบาทใน**อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีความหลากหลายของวัฒนธรรม และมีพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพ**อุตสาหกรรมด้านทัศนศิลป์** การฟื้นฟูย่านเมืองเก่ามีการนำศิลปะและความคิดสร้างสรรค์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูย่านให้มีชีวิตชีวาย่านนี้เป็นย่านที่มีการรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก จึงมีพื้นที่สาธารณะ หอศิลป์ ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นพื้นที่กิจกรรมทางศิลปะ การจัดแสดงงานศิลปะในย่านเมืองเก่า ซึ่งมีการสอดแทรกและเป็นส่วนหนึ่งของย่าน

ย่านเกาะยอ : มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ตั้ง**อุตสาหกรรมด้านอาหาร** เป็นแหล่งวัตถุดิบทางการประมงและเกษตรกรรมที่สำคัญของเมือง โดยมีปลากระพงสามน้ำเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สาหร่ายผมนาง และผลผลิตทางการเกษตร เช่น จำปาตะ ละคร เป็นต้น ความสวยงามของพื้นที่และเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของธุรกิจทางด้านอาหาร ร้านอาหาร และบาร์ **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว** บริบทของสภาพแวดล้อมของเกาะยอ มีอุตสาหกรรมโฮมสเตย์ ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวและกิจกรรมเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่น และอาหารพื้นถิ่นของย่าน **อุตสาหกรรมทั่วไป** เป็นอุตสาหกรรมที่รองรับกิจกรรมของชุมชน ย่านเกาะยอมีหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ คือ ผ้าทอเกาะยอ เป็นอัตลักษณ์และสินค้าที่สำคัญของย่าน ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จึงมีบทบาทในการเป็น**อุตสาหกรรมด้านงานฝีมือและหัตถกรรม** ซึ่งควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ให้คงอยู่

เมืองเก่าสงขลา : มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ประเภท**อุตสาหกรรมทั่วไป** เป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกสงขลา มีความสำคัญทางด้านการค้า การขนส่งสินค้า และโลจิสติกส์ รวมถึงเป็นที่ตั้งของศูนย์ราชการและสถาบันการศึกษาที่สำคัญของจังหวัดสงขลา ส่งผลให้มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอู่ซ่อมยานยนต์ พื้นที่พัสดุสินค้า ศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ หอพักและโรงแรมที่สามารถรองรับกิจกรรมของเมือง **อุตสาหกรรมด้านอาหาร** เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญและมีวัฒนธรรมอาหารที่มีความหลากหลาย **อุตสาหกรรมด้านการออกแบบ** เป็นสินค้าและบริการที่รองรับการใช้ชีวิตประจำวันของเมืองเก่าสงขลา และ**อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** ย่านทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่าสงขลา มีอัตลักษณ์เฉพาะย่าน มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จึงมีการบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศภายในเมืองเก่าสงขลา

มุมมองของเมืองเก่าสงขลาในกรอบการเป็นเมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ย่านทั้ง 4 ย่านของเมืองเก่า

สงขลามีความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ร่วมกัน การผสมผสานกันของวัฒนธรรม และการผสมผสานพื้นที่เมืองกับธรรมชาติ โดยมีทะเลสาบสงขลาเป็นศูนย์กลางการก่อตัวทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต เมืองเก่าสงขลามีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ทั้งหมด 3 รายการ ได้แก่ ปลากระพงสามน้ำ มะม่วงเบา และไข่ครอบ และได้รับการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม 2 รายการ ได้แก่ ผ้าทอเกาะยอและเต้าคว่ำ และยังมีวัตถุดิบอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น สาหร่ายผมนาง สวาทหรือละมุด เป็นต้น เมืองเก่าสงขลาจึงเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญของเมืองเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการประมงพื้นบ้าน แปรรูปอาหาร และด้านการเกษตร รวมถึงมีวัฒนธรรมการทำอาหารดั้งเดิมและปรับรูปลักษณ์ แปรรูปแบบอาหารใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยการใช้วัตถุดิบภายในพื้นที่นำมาประกอบอาหาร นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายของวัฒนธรรมอาหาร เนื่องจากเมืองมีความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย จีน และมุสลิม **เมืองเก่าสงขลาจึงมีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร** ปัจจุบันเมืองเก่าสงขลามีการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ทางด้านวิทยาการอาหาร (Gastronomy) จึงมีความเหมาะสมและมีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางด้านอาหารได้ จากการศึกษาและวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจึงมีความสามารถในการส่งเสริมให้เป็น**เมืองสร้างสรรค์ทางด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน** เพราะเมืองเก่าสงขลาที่มีหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญในย่านเกาะยอ คือ ผ้าทอเกาะยอ ที่ควรมีการส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หัตถกรรมเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีความยั่งยืน เพื่อที่ผ้าทอเกาะยอจะได้คงอยู่ไม่สูญหายไปเหมือนกับกระเบื้องดินเผาเกาะยอ

อย่างไรก็ตามหากไม่ได้มองในมุมมองของการเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO) **เมืองเก่าสงขลา**มีศักยภาพ**และมีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์วัฒนธรรม** เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความหลากหลายของวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงความหลากหลายของมรดกทางธรรมชาติ ซึ่งเมืองเก่าสงขลา**มีเป้าหมาย**ของเมืองสู่การเป็น UNESCO World Heritage จึงควรมีส่งเสริมและสนับสนุนเมืองเก่าสงขลาให้เป็นเมืองมรดกโลกอย่างที่มีมุ่งหวัง

6.2 การอภิปรายการศึกษา

6.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

จากการศึกษาและวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาได้นำแนวทางการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมจากพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (พระราชบัญญัติโบราณสถานฯ, 2504) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลก ค.ศ. 1972 (UNESCO, 1972) อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. 2003 (UNESCO, 2003)

และพระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 (พระราชบัญญัติส่งเสริมฯ, 2559) รวมทั้งวิธีการศึกษาของสืบพงศ์ จรรย์สืบศรี และคณะ (2558) และการศึกษาของกฤตธัช วงษ์คำ และคณะ (2564) นำมาเป็นการบ่งชี้เกณฑ์ในการแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ในการรวบรวมและจัดประเภทมรดกทางวัฒนธรรม ผลของการศึกษาเมืองเก่าสงขลาจึงมีความสอดคล้องกัน เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติของยูเนสโกและประเทศไทย โดยมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาที่เข้าเกณฑ์การจำแนกมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ มีดังนี้ (1) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2) มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (3) มีคุณค่าและบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตชุมชน หรือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของชุมชน ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาจึงมีความสำคัญในการจำแนกประเภทมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจได้ง่ายของรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรม สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปต่อยอดส่งเสริมให้มรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นและเห็นถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมสู่การพัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมให้มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาคงอยู่ รวมถึงสามารถนำมรดกทางวัฒนธรรมที่มีสร้างมูลค่าให้แก่ผู้คนในชุมชน ขับเคลื่อนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนสามารถนำความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์และกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม และความหลากหลายของวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์และเสน่ห์ของเมืองเก่าสงขลา

6.2.2 ความสามารถในการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาและวิเคราะห์การเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับคำถามการศึกษา การจะเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ จะต้องมรดกทางวัฒนธรรมและกิจกรรมที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญและเป็นต้นทุนในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ คือ บุคลากรสร้างสรรค์ ซึ่งเมืองเก่าสงขลาที่มีความหลากหลายของกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีมุมมองในการพัฒนาและส่งเสริมในมุมมองที่แตกต่างกันตามความถนัด แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การฟื้นฟูเมืองเก่าสงขลาให้กลับมามีชีวิตชีวา ทำให้เมืองเก่าสงขลาเป็นที่รู้จักมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีแนวคิดที่อยากพัฒนาเมืองเก่าสงขลาหรือบ้านเกิดของตนเอง ผู้ที่เห็นถึงศักยภาพของเมืองเก่าสงขลา หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาที่นำองค์ความรู้มาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ ทำให้

เกิดอุตสาหกรรมใหม่และกิจกรรมสร้างสรรค์ภายในย่าน เป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูย่านให้กลับมามีชีวิตชีวา พร้อมทั้งการพัฒนาด้านกายภาพ สภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการทำงานสร้างสรรค์ กระตุ้น และดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของ David Yencken (1988), Richard Florida (2002), Charles Landry (2017), UNCTAD (2008) โดยการจะเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดของธุรกิจใหม่ และส่งเสริมธุรกิจดั้งเดิมให้คงอยู่ นอกจากนี้จะต้องมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการเคลื่อนย้ายย่านและเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำนิยามของ UNESCO (2004)

เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา ซึ่งย่านสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลาทั้ง 4 ย่าน มีลักษณะในการส่งเสริมให้เมืองเก่าสงขลาที่มีศักยภาพและความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีความหลากหลายของอุตสาหกรรมดั้งเดิมและอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งเกิดจากการใช้ความคิดสร้างสรรค์ผสมผสานกับต้นทุนทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับ UNESCO (2008), WIPO (2003), UNCTAD (2008), NESDB (2565), สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์มหาชน) (2561) การขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์จะต้องมีกลไกในการขับเคลื่อน ซึ่งกลไกที่สำคัญของการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ ผู้วิจัยนำองค์ประกอบการเป็นย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) มาเป็นกรอบแนวทางในการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ (1) นโยบาย จะต้องมีการวางแผนในการพัฒนา ส่งเสริม และการบริหารจัดการเมืองที่ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณ (2) โครงสร้างพื้นฐาน สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของเมืองเป็นส่วนสำคัญที่เอื้อต่อการทำงานสร้างสรรค์ (3) ธุรกิจสร้างสรรค์ เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนย่านและเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งจะต้องมีกลไกมาส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทั้งธุรกิจดั้งเดิมและธุรกิจใหม่ (4) บุคลากรสร้างสรรค์เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและฟื้นฟูเมืองให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง จากการสร้างสรรค์พื้นที่และกิจกรรมของบุคลากรสร้างสรรค์ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเข้ามาต่อยอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสื่อสารกับผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ภายในย่านและเมือง (5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนมรดกทางวัฒนธรรมเป็นต้นทุนในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านและเมืองสร้างสรรค์ที่มีความพร้อมทางด้านอัตลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องราวของย่านและเมืองได้เป็นอย่างดี การรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญและควรมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาเมือง รวมถึงการได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (6) พื้นที่สร้างสรรค์ จะต้องเอื้อต่อการทำงานเชิงสร้างสรรค์ การรวมกลุ่มของบุคลากรสร้างสรรค์และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งจะต้องมีคุณภาพ มีความพร้อมทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และเพียงพอต่อการสร้างนวัตกรรม

และธุรกิจสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2565) และการศึกษาสำนักงานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานครของสรวิศ รุ่งโรจน์รักษ์ (2562) ผลการศึกษาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เมืองเก่าสงขลามีรูปแบบของสภาพแวดล้อม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ คือ ความหลากหลายของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การใช้อาคารที่มีความหลากหลาย การกระจายของสวนสาธารณะและธุรกิจหรือบริษัทขนาดเล็ก รวมถึงร้านอาหาร ร้านกาแฟ และบาร์ ที่เป็นพื้นที่ในการรวมกลุ่มหรือแสดงกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Neighborhood) ของ Florida (2015) บริเวณ ย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง แต่ในบริเวณย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งหัวเขาแดง เมืองเก่าสงขลา ฝั่งแหลมสน และเกาะยอ ยังไม่สอดคล้องกับการศึกษาละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เนื่องจาก ย่านทั้ง 3 ย่านมีศักยภาพในการเป็นละแวกอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งภายในย่านมีรูปแบบการใช้ อาคารในรูปแบบเดียว เช่น ใช้เป็นที่พักอาศัย ร้านอาหาร โฮมสเตย์ เป็นต้น

ดังนั้น การเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์จึงเกิดจากความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สู่การพัฒนา ส่งเสริม และต่อยอดสินทรัพย์ ทางวัฒนธรรมผสมผสานเข้ากับความคิดสร้างสรรค์ โดยบุคลากรสร้างสรรค์และความร่วมมือจากหลาย ภาคส่วน ก่อเกิดเป็นอุตสาหกรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการฟื้นฟูและขับเคลื่อน ย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ให้มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ส่งผลให้ผู้คนภายในย่านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังอยู่ ซึ่งมีความ สอดคล้องกับผลการศึกษาของของกรวรรณ รุ่งสว่าง (2560) ที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์สถานภาพการ เป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน โดยพบว่า สภาพแวดล้อม ของเมืองที่น่าอยู่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ ทางวัฒนธรรมจะต้องมีการเปิดกว้างในทุก ๆ ด้าน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้คนภายในย่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาในส่วนที่ยังขาด หากมีการปรับปรุงและพัฒนาแล้ว จะทำให้เมืองเก่าสงขลาที่มีความพร้อมและความเข้มแข็งในการเป็นย่านและเมืองสร้างสรรค์ ที่มีการขับเคลื่อนและเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว และเอื้อต่อการลงทุน รวมถึงเป็นพื้นที่ที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน สร้างความเป็นอยู่ ที่ดีให้แก่คนในท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานความหลากหลายของวัฒนธรรม

6.3 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม

6.3.1 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาของมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา

ในปัจจุบันมีการจัดระบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จากการเข้าใช้ข้อมูล พบว่า การระบุตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมยังมีการคลาดเคลื่อนของพิกัดตำแหน่งที่ตั้ง รวมถึงมีการระบุตำแหน่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ไม่ได้ระบุตำแหน่งที่ตั้งจริงของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม แต่จะเป็นการระบุตำแหน่งของผู้ขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งควรมีการปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เมืองเก่าสงขลาที่มีความหลากหลายของรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญ การพัฒนาเมืองจะต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรม ให้คงอยู่ นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลา มีรายละเอียดดังนี้

1) การจัดทำระบบภูมิสารสนเทศควรมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการการจัดเก็บข้อมูลร่วมกัน เป็นฐานข้อมูลเดียว และเป็นมาตรฐาน เพื่อให้เป็นระบบภูมิสารสนเทศทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสอดคล้องกัน และมีการจัดเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และมรดกทางธรรมชาติ สามารถเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานได้ง่ายมากขึ้น ทั้งนี้ควรมีการปรับฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

2) การระบุตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมควรมีความชัดเจนและระบุตามตำแหน่งที่ตั้งจริง รวมถึงขอบเขตของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งในอนาคตผู้ที่มีความสนใจ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานท้องถิ่นสามารถนำฐานข้อมูลไปใช้ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสู่การวางแผนการพัฒนาและส่งเสริมพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่

3) มรดกทางวัฒนธรรมควรมีการวางแผนในการพัฒนา ส่งเสริม และฟื้นฟูอยู่เสมอ กำหนดขอบเขตของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมให้มีความชัดเจน รวมถึงมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างคุณค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรม

6.3.2 การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา

เมืองเก่าสงขลา มีความสามารถในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละย่านของเมืองเก่าสงขลาจะเป็นย่านที่สนับสนุนในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลา โดยแต่ละย่านจะมีทั้งองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ และองค์ประกอบที่ไม่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์ จึงจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ของเมืองเก่าสงขลาทั้ง 6 องค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1) นโยบาย (Policy) : หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานท้องถิ่นควรมีนโยบาย แผนงาน และการสนับสนุนที่มีความชัดเจน เหมาะสม และครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์เพื่อนโยบาย แผนงาน และแนวทางการพัฒนาจะได้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม โดยมีการนำประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์พัฒนา ส่งเสริม และต่อยอดสู่การขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจและเมืองสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม

2) โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) :

- (1) ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ปรับปรุงภูมิทัศน์ พื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยโครงสร้างพื้นฐานที่ต้องเพียงพอและมีคุณภาพก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุน ผลิตบุคลากรสร้างสรรค์และธุรกิจสร้างสรรค์
- (2) ส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของระบบขนส่งสาธารณะ โครงข่ายการเดินเท้า และเส้นทางจักรยาน
- (3) การส่งเสริมให้เกิดการใช้สอยพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาให้เป็นพื้นที่สาธารณะสามารถเกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ จุดเด่นของเมือง เนื่องจากทะเลสาบสงขลาเป็นมรดกทางธรรมชาติที่มีความสำคัญของเมือง ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่ริมทะเลสาบสงขลาควรมีการศึกษาและวิเคราะห์อย่างละเอียดและครอบคลุม คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

3) ธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) :

- (1) ควรมีการส่งเสริมธุรกิจดั้งเดิมในพื้นที่ เนื่องจากธุรกิจดั้งเดิมของพื้นที่กำลังจะสูญหายไป ไม่มีผู้สืบทอด จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ เช่น การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การจัดทำสื่อเผยแพร่ เป็นต้น

- (2) เพิ่มความหลากหลายของธุรกิจใหม่ ซึ่งสามารถนำธุรกิจดั้งเดิมมาต่อยอดและพัฒนาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้คนในปัจจุบัน
- (3) นำองค์ความรู้และการสร้างสรรค์มาพัฒนาและต่อยอด โดยการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมให้เกิดสินค้าและบริการใหม่ เพื่อการขับเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจ เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

4) บุคลากรสร้างสรรค์ (Creative People) :

- (1) ความหลากหลายของวัฒนธรรม ความถนัดเฉพาะด้านของบุคลากรสร้างสรรค์ในพื้นที่ควรมีการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันในการพัฒนาและส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น
- (2) การจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากบุคลากรสร้างสรรค์สู่พื้นที่กว้าง เพื่อเป็นการเพิ่มและสร้างบุคลากรสร้างสรรค์รุ่นใหม่ เพื่อมาเป็นผู้ขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์และพัฒนาย่านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

5) วัฒนธรรมและการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ (Cultural & Creative Support) :

- (1) ควรมีการจัดทำแผนการพัฒนา ส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม
- (2) การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน บุคลากรสร้างสรรค์ และประชาชนในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและความหลากหลายของกิจกรรมให้เข้าถึงทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการขับเคลื่อนเมืองทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้เมืองกลับมามีชีวิตชีวา และเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองให้เป็นที่รับรู้ และสร้างภาพจำให้แก่เมือง

6) พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space) :

- (1) จัดทำแผนการพัฒนา ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมความหลากหลายของพื้นที่สร้างสรรค์
- (2) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงการใช้สอยพื้นที่และอาคารให้เป็นพื้นที่สาธารณะ และจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ของเมือง
- (3) การส่งเสริมการเชื่อมโยงของพื้นที่สร้างสรรค์ในแต่ละย่านให้เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้วัฒนธรรม

6.4 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

6.4.1 ข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย

1) การสำรวจและระบุตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่จะแสดงมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและยังคงอยู่ภายในพื้นที่ ซึ่งอาจจะยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนมากนัก เนื่องจากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมตั้งอยู่ห่างกัน จึงต้องใช้เวลาในการเดินทาง และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมบางแห่งใช้การสำรวจและระบุตำแหน่งโดยใช้ Google Earth จึงควรมีการสำรวจพื้นที่จริงเพิ่มเติมอีกครั้ง

2) การศึกษาและสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาเป็นการเก็บข้อมูลพื้นฐานและการระบุตำแหน่งของมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น จึงไม่ได้มีการศึกษาครอบคลุมด้านความเสี่ยงและการอนุรักษ์ของมรดกทางวัฒนธรรม

3) การศึกษาข้อมูลองค์ประกอบที่ส่งเสริมการเป็นย่านสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์เป็นการวิเคราะห์ในภาพรวม ไม่ได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก

4) การศึกษาและสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ใช้ข้อมูลจากการสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง และใช้การสำรวจย่านอื่น ๆ ด้วย Google Earth จึงทำให้ข้อมูลอุตสาหกรรมในพื้นที่อาจมีการคลาดเคลื่อน ผลการวิเคราะห์สามารถใช้ในการดูภาพรวมเบื้องต้นประเภทของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เท่านั้น ซึ่งยังไม่สามารถลงรายละเอียดเชิงลึกได้

5) การสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกและเพิ่มบุคลากรสร้างสรรค์กลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่เพิ่มเติม เนื่องจากภายในพื้นที่มีความหลากหลายของกลุ่มบุคลากรสร้างสรรค์ ซึ่งอาจจะมีมุมมองในการมองเมืองที่แตกต่างกันตามความถนัดและเฉพาะทางเพิ่มมากขึ้น

6.4.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาควรมีการศึกษาในเรื่อง การประเมินความเสี่ยงของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาเพิ่มเติม เพื่อจะได้มีการวางแผนพัฒนา อนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าสงขลาได้อย่างเหมาะสม

2) การศึกษาและสำรวจอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ควรมีการลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมของย่านและศึกษาข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

3) การศึกษาและวิเคราะห์ย่านสร้างสรรค์หรือเมืองสร้างสรรค์ ควรมีการค้นหาย่านที่มีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นย่านสร้างสรรค์ ออกแบบ เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเฉพาะย่านให้มีความสอดคล้องกับบริบทของย่าน

4) ผลของการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้เมืองเก่าสงขลาที่มีความสามารถสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในเชิงนโยบายได้ ซึ่งควรมีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด เพื่อค้นหาย่านอื่น ๆ ที่มีศักยภาพในการเป็นจุดศูนย์รวม (Node) ที่เชื่อมต่อย่านในพื้นที่อื่น ๆ ให้เป็นโครงข่ายย่านสร้างสรรค์สู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์

5) การสัมภาษณ์ผู้ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ขับเคลื่อนย่านสร้างสรรค์ รวมถึงการสัมภาษณ์ประชาชนภายในพื้นที่ เพื่อให้ได้ความหลากหลายของมุมมองในการมองเมืองเก่าสงขลาที่มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของวิถีชีวิต



รายการอ้างอิง

- Florida, R. (2015). What a Creative Neighborhood Looks Like. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-05-12/what-a-creative-neighborhood-looks-like>
- UNESCO Creative Cities Network. (2009). Kanazawa. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/creative-cities/kanazawa?hub=80094>
- UNESCO Creative Cities Network. (2015). Bandung. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/creative-cities/bandung?hub=80094>
- UNESCO Creative Cities Network. (2015). Bergen. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/creative-cities/bergen?hub=80094>
- UNESCO. (1972). Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage. Retrieved from <http://whc.unesco.org>
- UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Retrieved from <http://ich.culture.go.th/images/stories/ich-pdf/2.1Convention-Safeguarding-Intangible-cultural-Heritage.pdf>
- UNESCO. (2009). UNESCO Framework for Cultural Statistics. Retrieved from http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf
- UNESCO. (2565). Creative Cities Network. Retrieved from <https://en.unesco.org/creative-cities/creative-cities-map>
- กมลนาวิณ อินทนุจิตร, มานพ อ่อนแก้ว, และโอภาส อิสโม. (2562). การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมกรณีศึกษา เมืองเก่าสงขลาฝั่งแหลมสน. การประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 2, ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. สืบค้นจาก <http://human.skru.ac.th/husoconference/conf/O21.pdf>.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2546). อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546. สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/images/stories/ichpdf/2.1Convention-Safeguarding-Intangible-cultural-Heritage-Thai.pdf>.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2560). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญา

- ทางวัฒนธรรม เรื่อง การกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2560. สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/images/stories/ich-pdf/160.pdf>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). ระบบข้อมูลภูมิสารสนเทศด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <https://ich.gistda.or.th>
- กรมโยธาธิการและผังเมือง. (2565). การศึกษา ออกแบบวางผังพื้นที่เฉพาะชุมชนเมืองสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.
- กรวรรณ รุ่งสว่าง. (2560). การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์ กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรี และบางแสน. (สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดสงขลา. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2566 - 2570. สืบค้นจาก https://www.songkhla.go.th/files/com_news_develop_plan/2022-05_9ac446a7eddae74.pdf
- งานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนักปลัดเทศบาลนครสงขลา. (2566). อัปเดตเส้นทางรถรางชมเมือง “นั่งรถชมเมือง เล่าเรื่องสงขลา”. สืบค้นจาก <https://www.songkhacity.go.th/2020/news/detail/16879>
- จเร สุวรรณชาติ, พลากร พันธุ์มณี, ปิยาภรณ์ อรมุต, เสริมศักดิ์ สัญญาโณ, พิษณุ อนุชาญ, เสวตฉัตร นาคะชาติ, และสุริยะ ปานรัตน์. (2563). ศึกษามรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าหัวเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา: ข้อเสนอโครงการฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ชญาตุตม์ ถาวโรฤทธิ์. (2560). การศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสงขลา. (การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาคริต สิทธิฤทธิ์. (2559) จับต้องได้ – จับต้องไม่ได้: ความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 8, 141 – 160.
- ถนอม พูนวงศ์. (2545). ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เทศบาลนครภูเก็ต. (2559). นครภูเก็ตได้รับประกาศเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านวิทยาการอาหารของยูเนสโก (Phuket : City of Gastronomy). สืบค้นจาก <https://www.phuketcity.go.th/news/detail/1701>
- เทศบาลนครสงขลา. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลสงขลา (พ.ศ. 2566 - 2570). สืบค้นจาก https://www.songkhacity.go.th/2020/files/com_strategy/2021-12_57038a544c9dd42.pdf
- เทศบาลเมืองเขารูปช้าง. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลเมืองเขารูปช้าง (พ.ศ.2566-2570). สืบค้น

- จาก https://www.krc.go.th/files/com_download_template/2021-11_4740fde3f6433a4.pdf
- ธาม โรจนอุตมวุฒิกุล (Writer). (2563). สงขลาเมืองแห่งทะเลสาบ (The City of Lagoon) In. สงขลา: Cloud Documentary.
- นวกัทร ตัสตุลย์ (Producer). (2563). THONG-EK CREATIVE NEIGHBORHOOD สำนวสองฝั่งย่านเพื่อนบ้านสร้างสรรค์ ทองหล่อ-เอกมัย. สืบค้นจาก <https://www.baanlaesuan.com/178637/design/design-update/places/thong-ek-creative-neighborhood>
- พรรณภัทร เพชรรัตน์, และกนกพร ประสงค์. (2565). จังหวัดสงขลาเดินหน้าขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก (UNESCO)ด้านอาหาร ชูความโดดเด่นทางวัฒนธรรมอาหารเมือง 2 ทะเล. สืบค้นจาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG221021180845934>
- พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2504, 2 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 (ตอนที่ 38).
- พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. (2559, 11 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 (ตอนที่ 19 ก), หน้า 1-9.
- ภาคีคนรักเมืองเก่าสงขลาสมาคม. (2560a). แผนที่เที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา สาย ART เดินชมสถาปัตยกรรมอันงดงาม. สืบค้นจาก <https://www.songkhla-ht.org/content/10953/> แผนที่เที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา-สาย-art-เดินชมสถาปัตยกรรมอันงดงาม
- ภาคีคนรักเมืองเก่าสงขลาสมาคม. (2560b). แผนที่เที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา สาย EAT ตระเวนกินของอร่อยหลากหลายรสชาติ. สืบค้นจาก <https://www.songkhla-ht.org/content/10954/>แผนที่เที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา-สาย-eat-ตระเวนกินของอร่อยหลากหลายรสชาติ
- มนทิณี ยงวิกุล. (2553). Creative City : เมืองสร้างสรรค์คืออะไร. สืบค้นจาก https://www.creative-thailand.org/view/article-read?article_id=17453
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2554). โครงการศึกษาแนวทางการพัฒนากรุงเทพฯและจังหวัดเชียงใหม่สู่เมืองสร้างสรรค์ (งานระยะที่ 1 : การศึกษาอุตสาหกรรมแฟชั่นในกรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก <http://resource.tcdc.or.th/ebook/Creative-development-BKK-CNX-01.pdf>
- วรัญญา อินทรกำแหง. (2564). เพชรบุรีมีอะไรดี ทำไม ‘เมือง 3 รส’ แห่งนี้จึงถูกยกขึ้นแท่นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหารล่าสุดของ UNESCO. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/phetchaburi-unesco-creative-cities-network/>
- สมฤดี ยะสุกิม. (2565). จากโรงจิวศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสู่โรงหนัง เทศกาล ‘ภาพยนตร์นอกบ้าน ครั้งที่ 1’ คึกคัก ชาวสงขลาแห่จองที่นั่งดูหนังแน่นตลอด 2 วัน. สืบค้นจาก <https://themomentum>

.co/report-singorama/

- สยามรัฐออนไลน์. (2565). ชาวชุมชนบ้านบนเมืองเก่าสงขลาเปิดตลาดอาหารฮาลาลทุกเย็น วันอาทิตย์. สยามรัฐ. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/383730>
- สรวิศ รุ่งโรจนารักษ์. (2562). สันฐานเมืองเพื่อการพัฒนาย่านสร้างสรรค์บางรัก กรุงเทพมหานคร. (การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สรารุช ภาณิตรัตน์, สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง, และกิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์. (2564). การสร้างพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในเขตคลองสานสู่เมืองสร้างสรรค์. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, 23(1), 93-108. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jica/article/view/251695/170610>
- สำนักข่าวโฟกัส. (2565). สงขลา | เปิดรูปแบบ-กิจกรรม เมืองเก่าสงขลาปี 65-70. สำนักข่าวสงขลาโฟกัส. สืบค้นจาก <https://www.songkhlafocus.com/content/63176c6ae9602a7e8986b0e8>
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2564). คณะศิลปกรรมฯ มรภ.สงขลา ผนึกวิสาหกิจชุมชน ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชื่อมเมืองเก่าสงขลา 3 ยุค กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนหลังโควิด. สืบค้นจาก https://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG211025103650498
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565a). ข้อมูลสารสนเทศแหล่งศิลปกรรมอันครอนุรักษ์. สืบค้นจาก <https://culturalenvi.onep.go.th>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565b). โครงการจัดวางแผนผังภูมิโนเวศในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้สมดุลและยั่งยืน. สืบค้นจาก https://bit.ly/eco_plan
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานการศึกษาเบื้องต้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (The Creative Economy). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/CreativeEconomy.pdf
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. (2564a). แผนพัฒนาจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวน พ.ศ. 2564. สืบค้นจาก https://www.songkhla.go.th/files/com_news_develop_plan/2020-07_1a959e630a5165d.pdf
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดสงขลา. (2564b). ประวัติความเป็นมา “สงขลา”. สืบค้นจาก <https://www.songkhla.go.th/content/history>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2561a). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ คืออะไร. Retrieved from <https://www.cea.or.th/th/about>

- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2561b). ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์คืออะไร. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/th/creative-district>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2562a). รายงานการศึกษาการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สาขางานฝีมือและหัตถกรรม. สืบค้นจาก https://article.tcdc.or.th/uploads/media/2022/6/1/media_1-CEA-Crafts-Strategy-Final-Report.pdf
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2562b). กรุงเทพมหานคร เมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบยูเนสโก. สืบค้นจาก <https://creativecity.cea.or.th/th/city-projects/bangkok-city-of-design>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2564). วิถีเมือง “เชียงใหม่” ต้นแบบเมืองสร้างสรรค์ภาคเหนือ. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/th/single-research/Creative-City-Chiangmai>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2565). เครือข่ายย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประเทศไทย (Thailand Creative District Network: TCDN) (ระยะที่ 1) การสำรวจและศึกษาศักยภาพของพื้นที่เป้าหมายเพื่อพัฒนาสู่ย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์. สืบค้นจาก https://www.cea.or.th/storage/app/media/creative%20district/TCDN_phase_1_Report_THAI.pdf
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2566). Bangkok Design Week. สืบค้นจาก <https://www.bangkokdesignweek.com/bkkdw2023/about>
- สำนักปลัดเทศบาลตำบลพะวง. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลพะวง (พ.ศ.2566-2570) แก้ไข ครั้งที่ 2/2566. สืบค้นจาก https://pawong.go.th/files/com_strategy/2024-01_7c3129c5ccb08df.pdf
- สิริวิชญ์ บุญประสิทธิ์การ. (2564). Made in Songkhla. สืบค้นจาก <https://readthecloud.co/made-in-songkhla/>
- สิริพร กมลธรรม. (2546). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เบื้องต้น. สืบค้นจาก https://www.dit.go.th/FILE/CONTENT_FILE/255909151616187298348.pdf
- สีปพงศ์ จรรย์สีปศรี, อิศรา กันแดง และสุรพล มโนวงศ์. (2558). แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. NAJUA: Architecture, Design and Built Environment, 29, 63. จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NAJUA-Arch/article/view/44220>.
- สุพิชญา สรรพพันธ์. (2562). การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย

ศิลปากร.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564a). เส้นทางกว่าจะเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (The UNESCO Creative Cities Network-UCCN) ขององค์การยูเนสโก. สืบค้นจาก <https://www.dasta.or.th/th/article/732>

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564b). "สุขุขทัย" ไม่ใช่แค่ "เมืองมรดกโลก". สืบค้นจาก <https://www.dasta.or.th/th/article/363>

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (2561). เชียงใหม่เมืองนวัตกรรมสร้างสรรค์. สืบค้นจาก <http://creativecitychiangmai.chiangmaipao.go.th/wp/>

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ. (2560a). ประวัติความเป็นมาเกาะยอ. สืบค้นจาก <https://kohyor.go.th/content/information/2>

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ. (2560b). บริการรถรางนำเที่ยวภายในตำบลเกาะยอ. สืบค้นจาก <https://kohyor.go.th/travel/detail/1217/data.html>

อติตยา กรรณาสริยกุล. (2564). CHANGE x2 : แฟ้มคู่สู่ธุรกิจใหม่ “เพราะสองหัว ดีกว่าหัวเดียว”. สืบค้นจาก https://www.creativethailand.org/view/article-read?article_id=33171&lang=-once-กาลครั้งหนึ่งเพื่อผู้พิการทางสายตา

อพท. ขับเคลื่อนเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ผุดกิจกรรม TCCN 2022. (2565, 1 กรกฎาคม). ฐานเศรษฐกิจ. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/business/531053>



ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณัฐชนิกา เกษสุวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	24 กันยายน 2538
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาสถาปัตยกรรม
ที่อยู่ปัจจุบัน	7 ซอยประชาอุทิศ 92 ถนนประชาอุทิศ แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140

